

เส้นทางการค้าไทย

๘๐ ปีกระทรวงพาณิชย์

๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

เส้นทางทางการค้าไทย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จากท่าเตียน.

ไทย

<http://www.moc.go.th>

<http://www.moc.g>

<http://www.moc.go.th>

๙๐ ปี กระทรวงพาณิชย์
๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

จากท่าเตียน.

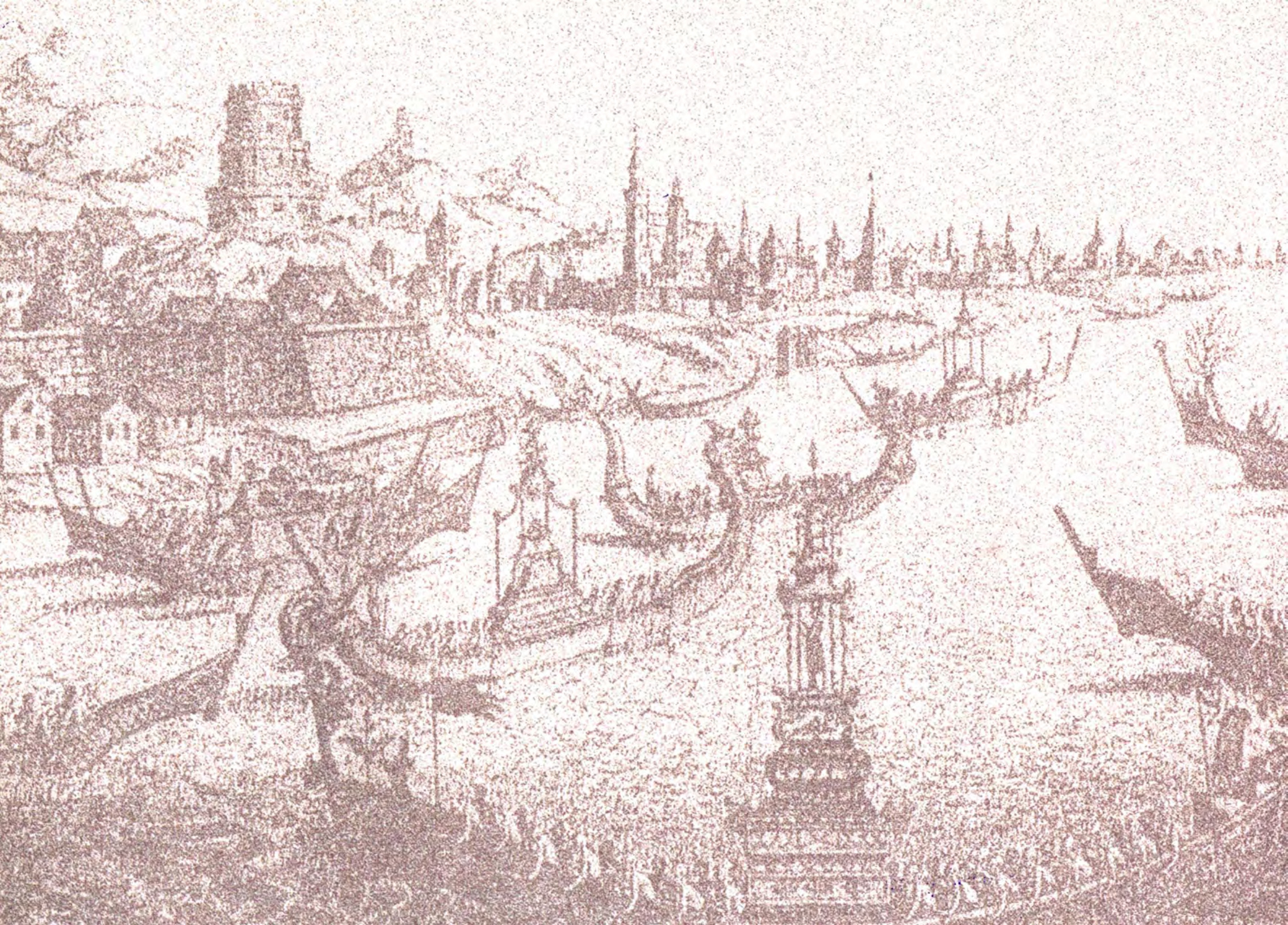

... สู่ ... สยามบินหน้า

๘๐ ปีกระทรวงพาณิชย์

สารบัญ

บทนำ

๕-๕

ประวัติการค้า-พาณิชย์ภาครัฐ
ของไทยสมัยโบราณ

๖-๓๕

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

๓๖-๗๑

ย้อนเวลากว่า ๑๐๐ ปี

๗๒-๑๑๑

จากท่าเทียบ... สู่... สนามบินน้ำ

๑๑๒-๑๑๗

การค้ากับเศรษฐกิจไทยในทศวรรษหน้า

๑๑๘-๑๑๙

แนวคิด-ทิศทางการค้าไทย

๑๒๐-๑๒๑

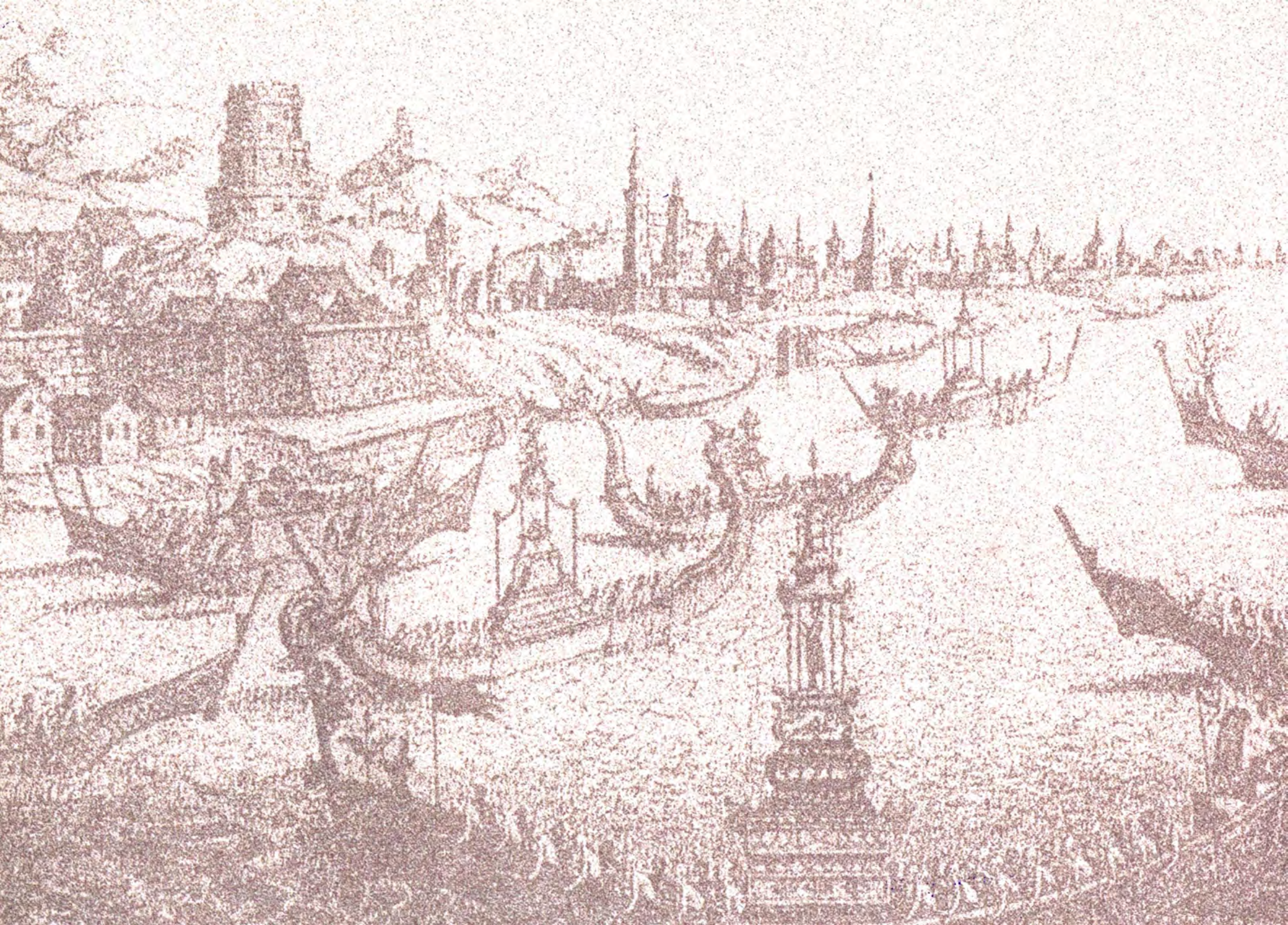
ต้นฉบับไม่มีหน้าี่

“...เราย่อมเห็นปรากฏอยู่ทั่วไปได้เห็นตัวอย่างประเทศอื่นในเวลาเมื่อเปิดตาแล้วว่าความคิด
เดิม ซึ่งหมายความว่าแต่อาณาเขตใดกว้างขวางเป็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่นั้นเป็นการไม่จริง อำนาจ
ใหญ่ แลความสมบูรณ์ไม่ได้อยู่แก่ผู้ซึ่งมีอาณาเขตกว้างขวาง อำนาจแลความสมบูรณ์ ย่อมมี
แก่ประเทศที่เจริญ ทั่วทุกสิกรรมแลพานิชการ เพราะเหตุฉะนั้นถึงว่าจะเป็นการที่ท้อยากปานใด
เราควรที่จะพยายามบำรุงสิกรรม แลพานิชการให้เจริญขึ้นเพราะเป็นที่ตั้งแห่งความสมบูรณ์
ความสมบูรณ์เป็นที่ตั้งแห่งกำลัง กำลังย่อมเป็นที่ตั้งแห่งอำนาจ...”

และพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด “การแสดงสิกรรม
แลพานิชการ” ครั้งที่สอง เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ บริเวณวังเพ็ชรบูรณ์ ความตอนหนึ่งว่า

“...พานิชการย่อมถือกันทุกๆ ชาติว่าเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง เหมือนความแข็งแรง
ของร่างกายเป็นกำลังสำคัญของมนุษย์ ฉะนั้นในโลกนี้คนที่ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ไม่อ่อนแอ
ย่อมจะสามารถเดินเคียงบ่าเคียงไหล่ไปกับเพื่อนบ้านได้ยิ่งแข็งแรงมากการที่จะก้าวหน้าได้เร็ว
ก็ยิ่งมากขึ้นฉับไต่ พานิชการก็เป็นกำลังที่จะตุงชาติฉนั้น บ้านเมืองใดมีพานิชการย่อมมี
อำนาจ ยิ่งมีพานิชการมาก บ้านเมืองก็ยิ่งมีกำลังและอำนาจมากขึ้น...”

ประวัติการค้า - พาณิชยศาสตร์ ของไทยสมัยโบราณ

คำนำ

โดยทั่วไปเมื่อเราศึกษาประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเรื่องใดก็ตาม เรามักจะมีความเข้าใจอยู่ประการหนึ่ง คือ เข้าใจว่าเรื่องของประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงตามที่ทำราประวัติศาสตร์กล่าวและเป็นเรื่องที่ยุติแล้ว มีข้อสรุปเรียบร้อยแล้ว เป็นที่น่าเชื่อถือและเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่อันที่จริงประวัติศาสตร์เป็นวิชาว่าด้วยอดีตและ/หรือสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต เป็นวิชาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะมาจากการค้นพบข้อมูลหรือหลักฐานใหม่ๆ หรือไม่ก็จากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือวิธีการดูหรือศึกษาอดีต

ดังนั้น ในเรื่องของประวัติการค้าและการพาณิชย์นี้ ก็ทำนองเดียวกัน คือมีความเปลี่ยนแปลงไปไม่น้อยในระยะ ๓ ทศวรรษที่ผ่านมา หลากๆ เรื่องเป็นเรื่องที่เราเคยเชื่อถือเป็นเช่นนี้ในอดีต แต่ปัจจุบันก็มีการตั้งคำถามหรือข้อสงสัย และก็มี การเสนอ ว่าอดีตน่าจะเป็นอีกแบบหนึ่งก็ได้ ดังนั้นในข้อเขียนสั้นๆนี้ จะพยายามเสนอทั้งในสิ่งที่เคยเชื่อถือกันมา หรือเรียกได้ว่าเป็นสมมุติฐานเก่าทฤษฎีเก่า กับสิ่งซึ่งมีหลักฐานใหม่ หรือการตีความและ/หรือมีสมมุติฐานใหม่

ในบทความสั้นๆนี้เป็นเรื่องของประวัติการค้าที่มองจากส่วนกลางหรือจากรัฐเป็นสำคัญ ดังนั้นการค้าในภาคของเอกชนหรือสามัญชน เช่นเรื่องของการค้าตามลักษณะที่เป็นธรรมชาติในอดีต เช่น การแลกเปลี่ยนสินค้ากัน (barter trade) หรือการค้าที่มีใ้ใช้เงินตราเป็นตัวกลางสำคัญ จึงไม่ได้รับการกล่าวถึงนักในบทความนี้

ต้นฉบับไม่มีหน้าี่

ในประเทศจีนมาก่อนตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ดังเช่นในกรณีของคนไทยในเขตสิบสองปันนา มณฑลยูนนานก็จริง แต่นี่ก็ถือได้ว่าเป็นชนกลุ่มน้อยเท่านั้น

ในสมัยที่คนไทยเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ กล่าวคือมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วเมื่อประมาณ ๑ พันปีที่ผ่านมามีคนไทยก็เป็นชนเผ่าที่ได้มีรกรากค่อนข้างเป็นหลักแหล่งอยู่แล้วในดินแดนภาคพื้นทวีปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังที่ปรากฏในศิลาจารึกของอาณาจักรจามปา (ในเวียดนาม) หรือปรากฏเป็นรูปสลักหินกองทัพ “เสียม” (สยาม) ที่ปราสาทนครวัด เป็นต้น

เมื่อประมาณเกือบ ๑ พันปีที่ผ่านมามีคนไทยปรากฏตัวในประวัติศาสตร์ ก็มีการ “สร้างบ้านแปงเมือง” ในลักษณะที่เป็น “แคว้นแคว้น” หลากหลายมากมาย กระจัดกันอยู่อย่างค่อนข้างเป็นอิสระ หากได้มีอาณาจักรใหญ่โตที่เป็นหนึ่งเดียว ที่เป็นศูนย์กลางของอำนาจ รวบรวมคนไทยทั้งหลายเข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองเดียวอาณาจักรเดียวกันไม่

ดังนั้นในสมัยที่มีอาณาจักรสุโขทัย หรือสมัยที่ถือว่ารุ่งเรืองเป็นที่สุดในสมัยของพ่อขุนรามคำแหงนั้น อันที่จริงมีอาณาจักรไทยอื่นๆ ด้วยในเวลาเดียวกัน เช่น อาณาจักรเชียงใหม่ (หรือล้านนา) อาณาจักรนครศรีธรรมราช และหากจะถือว่าลาวก็คือชนเผ่าที่พูดภาษาเดียวกันคล้ายคลึงกับไทยแล้ว ก็มีอาณาจักรล้านช้างอีกด้วย ดังนั้นอดีตของไทยหาใช่เพียงแค่ ๓ กรุงอย่างที่เรเคยเข้าใจกันมาไม่ เราไม่สามารถจะมองประวัติศาสตร์ในแนวตั้ง หรือเส้นตรงได้อีกต่อไป เราอาจจะต้องมองในรูปของแนวราบด้วยซ้ำไป

ที่นี้ในส่วนที่ว่าด้วย “การค้าเสรี” นั้น ความเชื่อว่าเป็นอดีตการค้าของไทยเป็นเช่นนี้ ก็เพราะเรายึดข้อความจากจารึกของพ่อขุนรามคำแหงเป็นหลัก ดังข้อความที่กล่าวว่า

“เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหงเมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจังกอบในไพร่ลู่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้าทองค้า ไพร่ฟ้าหน้าใส”

จากข้อความดังกล่าวนี้ ทำให้นักประวัติศาสตร์ในอดีตเคยสรุปว่า ความรุ่งเรืองของสุโขทัยมีสาเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. สุโขทัยเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ
๒. สุโขทัยมีการค้าเสรี

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นแรก เมื่อพิจารณาถึงสภาพภูมิศาสตร์ของสุโขทัยโดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่ามีพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าวจำนวนจำกัด ทั้งยังเป็นที่ยอดน้ำ มีที่ตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำที่กว้างใหญ่ไพศาลนัก (เมื่อเทียบกับอยุธยา หรือแม้แต่ล้านนาก็ตาม)

ฐานทางเศรษฐกิจของสุโขทัยแม้ว่าจะอุดมสมบูรณ์ในระดับหนึ่ง ก็น่าจะเป็นทำนองพอมือพอกิน ในบางครั้งก็เกิดภาวะขาดแคลน ดังจะเห็นได้จากหลักฐานของจีนว่า “สุโขทัยต้องสั่งสินค้าข้าวจากดินแดนทางใต้ แถบลพบุรีขึ้นไปกิน” (ดูเฉลิม ยงบุญเกิด “เมืองไทยในจดหมายเหตุจีน” ศิลปากร ๗ ; ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๐๖) จากพื้นฐานทางการเกษตรที่ไม่อุดมสมบูรณ์มากนักนี้แหละ ที่ทำให้สุโขทัยไม่สามารถสร้างฐานอำนาจของตนได้มั่นคง

ต้นฉบับไม่มีหน้าี่

ศรีสัชนาลัย

ประเด็นสำคัญก็คือแล้วทำไมไม่เรียก “สังคโลก” ว่า “สุโขทัย” หรือ “ศรีสัชนาลัย” อันเป็นแหล่งผลิตเล่า คำตอบก็คือชื่อเมืองศรีสัชนาลัยนั้น ได้ถูกเปลี่ยนเป็นเมือง “สวรรคโลก” ไปเสียแล้วในสมัยที่มีการผลิตเครื่องเคลือบเพื่อส่งออก (แบบเดียวกับเมืองสองแควอันเป็นชื่อสมัยสุโขทัยก็ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองพิษณุโลก)

อุตสาหกรรมประเภทนี้ เป็นสิ่งที่จีนเคยผูกขาดในตลาดมาเป็นเวลาหลายร้อยปี แต่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จีนประสบอุปสรรคในการส่งสินค้าเครื่องปั้นดินเผาออกนอกประเทศ ทั้งนี้เพราะจีนเกิดสงครามกลางเมือง มีการเปลี่ยนแปลงราชวงศ์จากซ่ง (ซ่ง) มาเป็นมองโกล (หยวน) ต่อมาก็ตกเปลี่ยนเป็นราชวงศ์หมิง (หมิง)

ช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่เครื่องสังคโลกของไทย ได้เข้าไปครองตลาดเครื่องเคลือบแทนจีน น่าเชื่อว่าด้วยเหตุที่อุตสาหกรรมเครื่องเคลือบไทยอาศัยเทคนิคและความช่วยเหลือจากช่างจีน ดังจะเห็นได้ว่าลักษณะเครื่องเคลือบไทยมีอิทธิพลจีนอยู่ไม่น้อย ดังเช่นน้ำเคลือบ การเขียนลวดลาย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปปลา) ทำให้สามารถเอาไปขายในตลาดต่างประเทศ ในฐานะแทนสินค้าของจีนที่ขาดแคลนไปได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดใกล้บ้านนี้เอง

ตลาดต่างประเทศของสังคโลก มี ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ พวกหมู่เกาะอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ เครื่องสังคโลกที่พบในดินแดนแถบนี้ (โดยเฉพาะที่เห็นแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จาการต้า หรือจากการพบในเรืออัปปางนอกฝั่งเวียดนามก๊กดี ในหมู่เกาะฟิลิปปินส์ก๊กดี) จะเป็นของที่มีคุณภาพและงดงามมาก เห็นได้ชัดว่าเป็น

ของคัดเพื่อการส่งออก และเพื่อการบริโภคของคนชั้นสูงในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นคาบสมุทรส่วนจะมีบ้างในเอเชียใต้หรือเอเชียตะวันออก ก็ถือได้ว่าเป็นรายย่อย เช่น อินเดีย และ/หรือญี่ปุ่น

เส้นทางการค้าเครื่องสังคโลกของสุโขทัยมีอยู่ ๒ ทางคือ ทางหนึ่งเป็นทางบกไปทางทิศตะวันตก อีกทางหนึ่งมุ่งลงใต้โดยอาศัยทางน้ำ

แต่เดิมหรือในสมมุติฐานเดิมนั้นเราเคยเชื่อกันว่าเส้นทางของสังคโลกไปทางทิศตะวันตก ผ่านเมืองตากไปออกเมืองเมาะตะมะของมอญนั้น เป็นการค้าขายที่ใหญ่โตมาก และเป็นการเปิดเมืองท่าออกสู่ทะเลอันดามันและทิศ

สมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งประเทศฝรั่งเศส ออกรับราชทูตไทย เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๒๒๙ เจ้าพระยาโกษาปานเป็นทูตไปฝรั่งเศส ครั้งสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

▶
หม่อมราชทูตไทยเข้าเฝ้าไป
ครั้งดินแดนสมเด็จพระ
พระนารายณ์มหาราช

ตะวันตก และที่เมืองเมาะตะมะนี้ จะมีพ่อค้าที่เป็นนักเดินเรือ เช่น จีน อินเดีย และ อาหรับ มารับซื้อสินค้าอีกทอดหนึ่ง

อย่างไรก็ตามมีข้อถกเถียงท้วงติงอีกว่าเนื่องจากเส้นทางด้านตะวันตกจากสุโขทัยไปเมืองตาก เพื่อออกพม่าตอนล่างนั้นเป็นเส้นทางบกไม่เหมาะต่อการขนถ่ายสินค้าเครื่องเคลือบซึ่งอาจแตกเสียหายได้ ฉะนั้นการขนส่งทางน้ำน่าจะมีความสำคัญเสียมากกว่า

ถึงกระนั้นก็ตามเราก็คงยังไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเส้นทางของสังคมโลกด้านทิศตะวันตกนี้ไม่มีความสำคัญ เพราะในระยะ ๒๐ ปีที่ผ่านมาได้มีการค้นพบเครื่องเคลือบ

สังคมโลกจำนวนมากในเขตชายแดนและเขาสูงของจังหวัดตากที่ใกล้พรมแดนพม่า

ส่วนเส้นทางทางน้ำลงทางทิศใต้ น่าจะใช้แม่น้ำยมเป็นหลัก และก็มาออกแม่น้ำเจ้าพระยา (หรืออาจจะแม่น้ำท่าจีน) ทั้งนี้ก็เพื่อการส่งออกไปยังหมู่เกาะอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ดังที่กล่าวมา

ฉะนั้นการส่งออกสินค้านี้ผู้ที่ได้รับประโยชน์สูงก็เป็นอยุธยา ทำให้เกิดการตั้งสมมุติฐานใหม่อีกเช่นกัน กล่าวคือ การผลิตสังคมที่เคยเชื่อกันว่ารุ่งเรืองอย่างมากในสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น อันที่จริงแล้วจะรุ่งเรืองเมื่อสมัยที่สุโขทัยกำลังจะถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยาด้วยซ้ำไป คือ แทนที่จะเริ่มมีการผลิตเป็นเรื่องเป็นราวในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ (หรือคริสต์ศตวรรษที่ 13) ก็อาจเป็นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ (หรือคริสต์ศตวรรษที่ 14) เป็นต้นมา และกว่าจะส่งออกเป็นสินค้าหลัก จนเป็นที่เลื่องลือก็ต่อเมื่อสุโขทัยถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยาแล้ว และเมืองศรีสัชนาลัยอันเป็นแหล่งผลิตเพื่อการส่งออกที่สำคัญ ก็ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองสวรรคโลก (อันเป็นต้นตอของคำว่าสังคมโลก) เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๑ (หรือครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 15) ตั้งแต่สมัยของพระบรมไตรโลกนาถเป็นต้นไป

ที่เคยเชื่อกันว่าการผลิตสังคมโลกนั้นสลายไปเมื่อสุโขทัยเสียเอกราช ก็หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ แม้ในทางการเมืองจะเป็นไปอย่างหนึ่ง ในทางด้านเศรษฐกิจหากยังมีตลาดอยู่ และผู้ประกอบการยังได้รับผลประโยชน์อยู่การค้าสังคมโลกยังคงดำเนินต่อไป และน่าเชื่อว่าจากการศึกษาเรื่องชนสังคมโลกที่จมอยู่ในอ่าวไทยทำให้น่าเชื่อได้ว่า

การผลิตสังคโลกยังคงดำเนินต่อมาจากต้นสมัยอยุธยา จนกระทั่งหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งแรก (พ.ศ.๒๑๑๒) ด้วยซ้ำไป

๒๑.

กำเนิดอยุธยา พ.ศ. ๑๘๙๓

ในขณะที่สุโขทัยเป็นแว่นแคว้นหรืออาณาจักรหนึ่ง (ในแนวระนาบเดียวกับล้านนา ล้านช้าง ละโว้ นครศรีธรรมราช ฯลฯ) นั้น ศูนย์กลางอีกแห่งหนึ่งที่เมือง “อโยธยา” (ซึ่งเป็นชุมชนที่ก่อตั้งมาเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ หรือประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 11-13 และได้พัฒนาจากเมืองเก่าละโว้-ลพบุรี มาเป็นอาณาจักรอยุธยา ในภายหลัง) ก็ค่อย ๆ เจริญเติบโตขึ้น สถาปนาตนเองขึ้นเป็นอิสระเมื่อพ.ศ.๑๘๙๓ จนในที่สุดสามารถยึดครองสุโขทัย แล้วสถาปนาเป็นอาณาจักรใหม่ที่ทรงพลังทางการเมืองและเศรษฐกิจเหนืออาณาจักรใดๆ ของชนชาติไทย อยู่เป็นเวลากว่า ๔๐๐ ปีนั้น ได้ถ่ายทอดมรดกของตนสู่อาณาจักรรัตนโกสินทร์และประเทศไทยสมัยใหม่อย่างมากมาย

ดินแดนที่กลายมาเป็นอยุธยานั้น อาจพูดได้ว่าเป็นดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ชิเกฮารุ ทานาเบ็นักวิชาการญี่ปุ่นท่านหนึ่งได้แบ่งลักษณะดินแดนของลุ่ม

ภาพเกาะอยุธยา หรือภาพบางส่วนของกรุงศรีอยุธยา

แม่น้ำเจ้าพระยาไว้เป็น ๒ ประเภท คือ ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเก่ากับดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำใหม่ โดยใช้ระดับน้ำทะเล ๒.๕ เมตรเป็นเกณฑ์ ดังนั้นดินแดนอยุธยาซึ่งอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ ๓.๕ เมตร จึงจัดอยู่ในกลุ่มของดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเก่า ซึ่งเป็นตอนล่างสุดต่อกับดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำใหม่

การค้าทางเรือในแม่น้ำลำคลอง ช่วงปลายสมัยอยุธยา ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

สภาพทางภูมิศาสตร์เช่นนี้ทำให้แม่น้ำสำคัญหลายสายที่ได้น้ำจากลมมรสุมไหลจากเหนือลงสู่ใต้ไปออกปากอ่าวไทย ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำสุพรรณบุรี-นครชัยศรี-ท่าจีน และแม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำเหล่านี้จะนำน้ำจำนวนมากไหลท่วมพื้นที่ราบภาคกลางในเขตลุ่มเจ้าพระยาส่วนใหญ่ เป็นผลให้ที่ราบลุ่มของแม่น้ำเจ้าพระยาอุดมสมบูรณ์ มีน้ำมากพอ มีปุ๋ย เหมาะสมอย่างยิ่งกับการปลูกข้าว ซึ่ง

ก็หมายความว่าสามารถจะเป็นดินแดนที่ผลิตข้าวได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีวิตประชากรจำนวนมาก และกลายเป็นฐานที่จะก่อสร้างอาณาจักรอยุธยาขึ้นมาในที่สุด

การตั้งชุมชน “อโยธยา” ที่จะกลายมาเป็นอยุธยา

คำถามต่อมาของเราก็คือ แล้วดินแดนที่จะกลายมาเป็นอยุธยานั้นตั้งขึ้นแต่เมื่อไร พระยาโบราณราชธานินทร์ข้าหลวงมหาดไทยและเทศาภิบาลมณฑลอยุธยา (รับราชการในอยุธยาระหว่างพ.ศ.๒๔๓๘-๒๔๗๒ (ค.ศ.1895-1929) อาจจะเป็นบุคคลแรกที่แสดงความเห็นไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ (ค.ศ.1907) ว่าเมืองเก่านั้นอยู่ทางปากตะวันออกของตัวเกาะอยุธยาในปัจจุบัน (คือบริเวณก่อนข้ามสะพานปรีดี - ชำรงค์)

บุคคลถัดมาที่แสดงความเห็นเกี่ยวกับการตั้งชุมชนนี้ก็คือ สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ ที่ได้กล่าวเมื่อ พ.ศ.๒๔๖๗ (ค.ศ.1924) ว่า

“อันเมืองอโยธยานั้น พวกขอมตั้งขึ้นเมื่อปกครองอยู่ ณ เมืองลพบุรี เหตุด้วยเป็นที่ลำนน้ำใหญ่ทั้งสามลำ คือ ลำนน้ำสัก ลำนน้ำลพบุรี ลำนน้ำเจ้าพระยามาประสพกันในเขวงนั้นเป็นที่สำคัญในทางคมนาคมจึงตั้งเมืองอโยธยาขึ้นแต่ในสมัยเมื่อแรกตั้งเมืองขึ้นนั้นพื้นที่ยังลุ่มทำไร่นามีใคร่ได้ เมืองอโยธยาจึงเป็นแต่เมืองน้อยอย่างเมืองหน้าด่านของเมืองลพบุรีครั้นจำเริญกาลนานมาเมื่อพื้นที่ค่อยดอนขึ้นก็มีคนไปตั้งถิ่นฐานทำไร่นาค้าขายที่เมืองอโยธยามากขึ้นทุกที จนกลายเป็นที่ประชุมการค้าขายแห่งใหญ่อันหนึ่ง”

ประวัติศาสตร์นิพนธ์ “อโยธยา” ได้รับการเผยแพร่

ครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง เมื่อศรัศกร วัลลิโภดม แห่งมหาวิทยาลัยศิลปากร เสนอบทความเมื่อพ.ศ.๒๕๐๙ (ค.ศ. 1966) ศรัศกรเสนอความเห็นที่แตกต่างไปจากบุคคลทั้งสอง กล่าวคือ เชื่อว่าการตั้งอยุธยาในปีพ.ศ.๑๘๙๓ เป็นการโยกย้ายเพียงแต่ที่ตั้งของพระราชวังเท่านั้น ส่วนตัวเมืองหลวงยังคงอยู่ในบริเวณเดียวกัน ดังนั้นอยุธยาแต่เดิม ก็ได้กลายเป็นศูนย์กลางที่สำคัญแทนที่ของลพบุรีมาแล้วตั้งแต่ก่อนหน้าการสถาปนาอยุธยา คือในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ (คริสต์ศตวรรษที่ 13)

ละโว้-อโยธยา-อยุธยา

ความเจริญเติบโตของอโยธยา-อยุธยา นั้น จะเข้าใจได้ไม่ถนัดนักถ้าหากว่าจะไม่ดูความเกี่ยวดองของอโยธยา-อยุธยา กับละโว้ (ลพบุรี) ศูนย์กลางเก่าทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา

เราทราบกันดีแล้วว่าละโว้หรือลพบุรีคงจะเป็นชุมชนและศูนย์กลางที่เก่าที่สุดแห่งหนึ่งในตอนกลางของประเทศไทย นับเป็นเวลาหลายศตวรรษที่เดียวที่ลพบุรีมีบทบาทในฐานะเป็นศูนย์กลางของอารยธรรม ไม่ว่าจะเป็นทางด้านพุทธศาสนา ฮินดูและพราหมณ์ ถ้าหากจะเชื่อตามตำนานท้องถิ่น ลพบุรีก็เกิดมาแล้วตั้งแต่ว่าวุฑูทศตวรรษที่ ๑๑ และเมื่อถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ลพบุรีก็กลายเป็นศูนย์กลางที่สำคัญทางพุทธศาสนาเรื่องราวของลพบุรีในตอนนี้เป็นที่รู้จักกันดีจากเรื่องของพระนางจามเทวี เจ้าหญิงจากเมืองลพบุรีที่เสด็จไปครองอาณาจักรศรีวิชัย (ลำพูน)

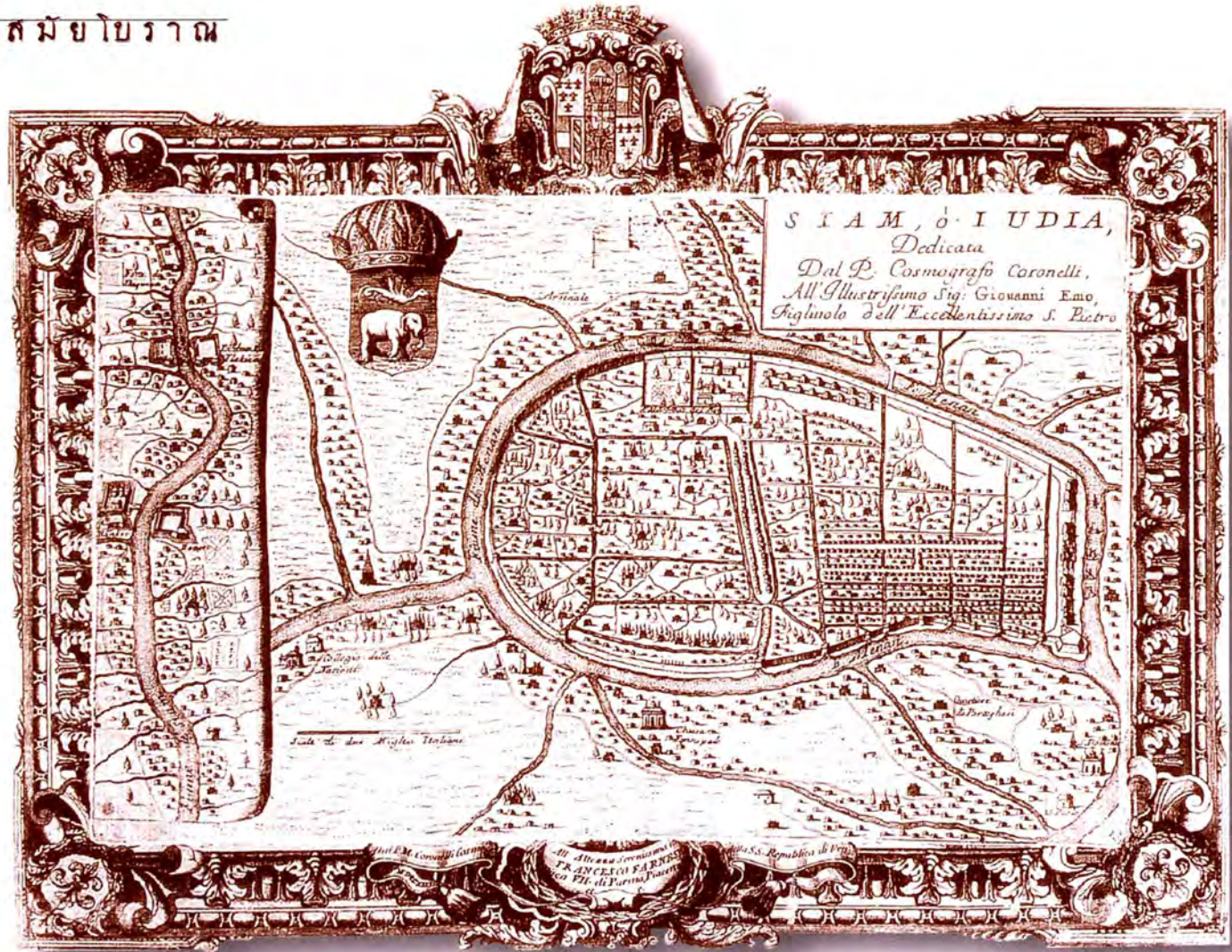
เมื่อถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ (ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 10 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 11) ลพบุรีได้กลายเป็น

เป็นสมรภูมิใหญ่ ในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันนี้ อิทธิพลของเขมรหรือ ขอม (คำว่าขอมนี้เป็นคำไทยโบราณที่เพี้ยนมาจากคำว่า “ขแมร์กรอม” ซึ่งหมายความว่า เขมรดำ ที่คนไทยออกเสียงเป็น “กะลอม” หรือ “กะหล่อม” และ/หรือเพี้ยนเป็น “ขอม” ในที่สุด เป็นคำที่คนเขมรหาได้เรียกตนเองไม่ คล้ายๆ กับที่คนต่างชาติมักเรียกไทยว่า เสียนเสียม หรือ สยาม เขมรเรียกตนเองว่า “ขแมร์” ที่เราเอามาสะกดว่า เขมร แต่ออกเสียงว่า ชะเหมนในปัจจุบัน)

ภาพขบวนพยุหยาตราทางชลมารค
ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ภาพวาดแผนที่
เกาะกรุงศรีอยุธยา

อัลฟองซู ดิ อัลบูแควร์ก อุปราช
โปรตุเกสภาคอินเดียตะวันออก
ผู้ส่งทูตคนแรกเข้ามายังกรุง
ศรีอยุธยา

เริ่มแผ่เข้าสู่ดินแดนลพบุรี นับตั้งแต่สมัยของพระเจ้า
สุริยวรมันที่ ๑ (พ.ศ.๑๕๔๕-๑๕๕๓ หรือ ค.ศ.1002-
1050) แห่งอาณาจักรพระนครหลวง (นครวัดนครธม)
หลักฐานทางศิลาจารึกชี้ให้เห็นว่าเขมรมีอำนาจทางการ
เมืองเหนือดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ระหว่างพุทธ
ศตวรรษที่ ๑๖-๑๙ (คริสต์ศตวรรษที่ 11-13) อย่างไร

ก็ตาม อำนาจของเขมรจากพระนครหลวงนี้เป็นอำนาจที่
ไม่มั่นคงนัก เพราะลพบุรีพยายามที่จะสละอำนาจของ
เขมรอยู่ตลอดเวลา และในขณะเดียวกันก็นำเชื่อได้จาก
การถกเถียงข้างต้นว่า ลพบุรีกำลังขยายอำนาจ ลงสู่
ดินแดนอยุธยา

หลักฐานสุดท้ายที่กล่าวว่าเขมรมีอำนาจเหนือลพบุรี

ก็คือ จารึกพิฆานอากาศ พ.ศ.๑๗๓๘ (ค.ศ.1195) ที่พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ทรงส่งโอรสมาปกครองลพบุรี ในปี พ.ศ.๑๖๖๘ (ค.ศ.1125) ก่อนหน้านั้น “เจาจูกัว” ชาวจีนก็ได้บันทึกไว้ว่า ลพบุรีมีฐานะเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรพระนครหลวง

บทบาททางประวัติศาสตร์ของลพบุรีที่กล่าวมา น่าจะถ่ายทอดส่งมรดกให้กับอยุธยา-อยุธยา อาจจะเป็นไปได้อย่างมากที่เมื่อถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๖ (ครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 11) นั้น อยุธยาเริ่มที่จะมีบทบาทขึ้นมา และเริ่มที่จะเข้ามาแทนที่บทบาทเดิมของลพบุรีบ้างแล้ว แต่ก็มิได้หมายความว่าลพบุรีจะหมดฐานะของตนไป ลพบุรียังคงครองความเป็นศูนย์กลางทางอารยธรรมอยู่ จนกระทั่งถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ หรือต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙ (กลางคริสต์ศตวรรษที่ 13) ทั้งนี้เพราะหลักฐานที่เกี่ยวกับการที่เจ้าไทย ๓ พระองค์ คือ พ่อขุนรามคำแหง พ่อขุนมั่งราย และพ่อขุนงำเมืองนั้นเป็นสหายกัน และบางพระองค์เมื่อยังทรงพระเยาว์อยู่ ได้เสด็จลงมาศึกษาเล่าเรียนที่เขาสมอคอน ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองลพบุรี อนึ่ง ลพบุรีก็คงเป็นอาณาจักรที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากการติดต่อส่งทูตบรรณาการไปเมืองจีนในระหว่างพ.ศ.๑๘๓๒-๑๘๔๒ (ค.ศ.1289-1299)

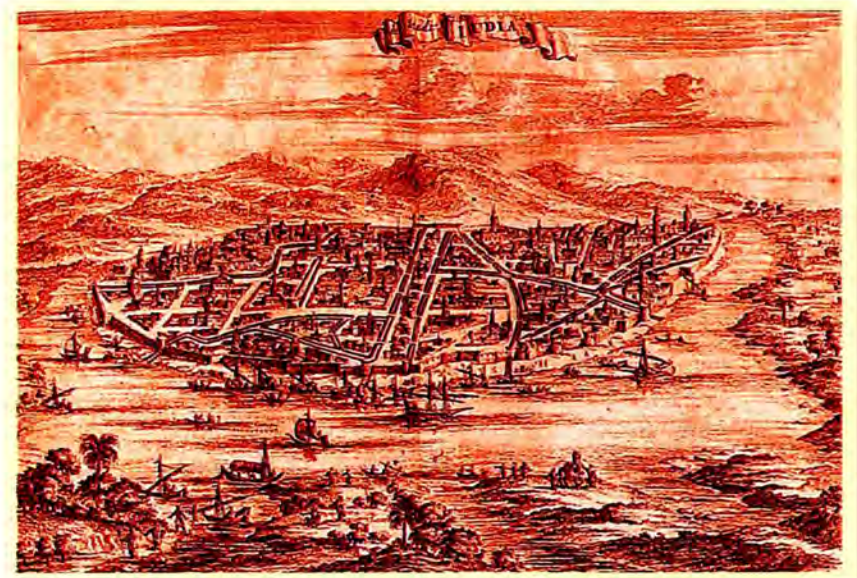
อยุธยาปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเห็นได้ชัด ก็ในตอนครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐกล่าวว่ามี การสร้างพระพุทธรูปวัดพนัญเชิง เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๖๗ (ค.ศ.1324) สำหรับในกรณีของวัดพนัญเชิงเอง

พงศาวดารเหนือ กล่าวว่า สร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๑๕๘๗ (ค.ศ.1044) ในสมัยของพระเจ้าสายน้ำผึ้ง แล้วหลักฐานอีกชิ้นหนึ่งที่กล่าวถึงอยุธยา คือ จารึกหลักที่ ๑๑ ที่กล่าวว่าประมาณปี พ.ศ.๑๘๘๗ (ค.ศ.1344) มีพระสงฆ์รูปหนึ่งที่กลับจากลังกาและจะไปสุโขทัยได้ผ่านมา “เข้าเฝ้าบุรีราชขบรม... อยุธยาศรีรามเทพนคร”

ลักษณะทิวภาคของอยุธยา : ราชธานีและเมืองท่า

ตามสภาพภูมิศาสตร์ อยุธยาตั้งอยู่ห่างจากทะเลโดยระยะทางเดินเรือประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร ดังนั้นก็ดูประหนึ่งว่าอยุธยาจะห่างเส้นทางเดินเรือทะเลของนานาชาติ ซึ่งจะแล่นผ่านช่องแคบมะละกา อันเป็นดินแดนที่เป็นประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และหมู่เกาะอินโดนีเซียในปัจจุบัน เมื่อเป็นดังนี้อาณาจักรอยุธยาก็ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับการเดินเรือและการค้าทางทะเลนัก

อาจจะพูดได้ว่า อยุธยาเป็นอาณาจักรบนแผ่นดินใหญ่มากกว่าจะเป็นอาณาจักรทางทะเล (เหมือนอย่างศรีวิชัยหรือมะละกา เป็นต้น) ดังนั้น ฐานะเศรษฐกิจของอาณาจักรสยาม ก็น่าจะอยู่ที่การปลูกข้าวนาดำ และการควบคุมกำลังไพร่พลด้วยระบบศักดินา ส่วนการค้าทางทะเลก็ดูคล้ายจะเป็นองค์ประกอบเล็กๆที่ไม่ค่อยมีความ

แผนที่กรุงศรีอยุธยา

ออกพระวิสุทธสุนทร ราชทูต ซึ่งเดินทางไปประเทศฝรั่งเศสและสร้างความประทับใจแก่ชาวฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรือสำเภารจีน วัดมหาพฤฒาราม

สำคัญนักมีเพียงการแลกเปลี่ยนสินค้าวัตถุดิบจาก
ธรรมชาติ (ประเภทของป่า หรือแร่ธาตุ) กับสินค้า
อุปโภคบริโภคของประเทศที่เจริญก้าวหน้า เช่น
อินเดีย จีน ยุโรป

อย่างไรก็ตามปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่า การค้าทาง
ทะเลเป็นรายได้หลักของราชสำนักอยุธยา และอยุธยาได้
เกี่ยวข้องทำการค้ากับต่างประเทศมาแต่ต้นจนถึงกาล

อวสาน แม้กระนั้นการค้ากับต่างประเทศก็ได้รับการ
สืบเนื่องต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์

ถ้าหากดูจากหลักฐานเอกสาร เช่น คำให้การของ
ชาวกรุงเก่า ก็จะพบว่าการค้าทางทะเลของราชสำนัก
อยุธยานั้น ทำรายได้ประมาณปีละถึง ๔๐๐,๐๐๐ บาท หรือ
ประมาณร้อยละ ๒๕ ของจำนวนเงินรายได้ทั้งหมดคือ
๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพของการค้าต่าง
ประเทศนั้นมีความสำคัญเพียงไร ในตอนปลายของ
อยุธยาเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ก็มีหลักฐานจากต่าง
ประเทศมายืนยันสภาพของการค้านี้เช่นกัน กล่าวคือ
ซิมอง เดอ ลาลูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศสที่มาถึงสยามเมื่อพุทธ
ศตวรรษที่ ๒๓ (คริสต์ศตวรรษที่ 17) ได้กล่าวพาดพิง
ไว้อย่างน่าสนใจว่า พระเจ้าแผ่นดินสยามทรงเป็น
“พ่อค้าใหญ่” ด้วยพระองค์เอง

แต่สิ่งที่จะเป็นคำถามและข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์
ก็คือ อยุธยาพัฒนาการค้าของตนมาถึงจุดนี้ได้อย่างไร
ดูเหมือนว่าเมืองคัมภีร์ประกอบหลายๆ ด้านที่ทำให้อยุธยาก้าว
ขึ้นมามีบทบาทในฐานะเมืองหลวงและเมืองท่า กล่าวคือ
สภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้ง นโยบายของราชสำนัก กับสภาพ
แวดล้อมภายนอก ตลอดจนกลไกของรัฐ ซึ่งต่างก็เอื้อ
อำนวยต่อสภาพวิถีลักษณะของอยุธยา

อยุธยา - ทิศตะวันออก/

ทิศตะวันตก - จีนกับอินเดีย

ดูเหมือนความสัมพันธ์ของภูมิภาคนี้ของเรากับ
อินเดีย ที่ผ่านเข้ามาทางพม่าตอนล่างและทางภาคใต้ของ
ประเทศไทยปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดอารยธรรมทวารวดีหรือ

บางท่านเรียกว่า ยุคมอญโบราณ ขึ้นในตอนต้นๆ พุทธศตวรรษ เส้นทางการค้านานาชาติระหว่างจีนและอินเดีย จะผ่านไปมาโดยข้ามแหลมทองในบริเวณคอคอคดกระ นี้เป็นเส้นทางสัญจรหลักระหว่างกวางตุ้งในประเทศจีน กับชายฝั่งทะเลโครมันเดลของราชวงศ์ปัลลวะและราชวงศ์โจฬะในอินเดียใต้ (แถบรัฐทมิฬนาฑูในปัจจุบัน)

ดูเหมือนว่าพ่อค้านักเดินทางรุ่นแรกๆ จะนิยมใช้เส้นทางบกข้ามจากฝั่งทะเลอันดามันมายังบริเวณอ่าวไทยนี้มากกว่าเส้นทางที่ต้องผ่านช่องแคบมะละกาที่อ้อมลงไป

ทางใต้ อย่างที่จะมาใช้กันในสมัยหลัง การติดต่อสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่สัญจรไปมากับอินเดีย ก่อให้เกิดกระบวนการที่เรียกว่า ภารตานุวัตติ หรือ Indianization ที่ทำให้อารยธรรมฮินดู พราหมณ์ และพุทธ ผังรากลงในดินแดนแถบนี้ เกือบทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออุษาคเนย์

ส่วนทางด้านทิศตะวันออก การติดต่อเชิงพาณิชย์ของจีนกับอินเดียดังกล่าวในตอนต้นๆ ของพุทธศตวรรษนั้น อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลุ่มน้ำเจ้าพระยากลายเป็น

แผนที่กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (พ.ศ. ๒๓๑๙)

เส้นทางการค้าขายข้ามรัฐและข้ามอาณาจักร และก็มีรัฐสองรัฐที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคนี้ นั่นคือ รัฐละโว้และรัฐเสียน รัฐละโว้นั้นถึงแม้จะเชื่อกันว่าอยู่ในอำนาจของเขมร แต่ก็มีความสัมพันธ์กับจีนในระบบการค้า-บรรณาการเป็นครั้งคราวเช่นกัน ซึ่งก็บ่งบอกถึงสัญลักษณ์ของความเป็นอิสระของรัฐละโว้จากเขมรได้เช่นกัน มีตัวอย่างและปรากฏการณ์ เช่น ละโว้สามารถส่งทูตและบรรณาการไปประเทศจีน เมื่อพ.ศ.๑๖๕๘ (ค.ศ.1115) และพ.ศ.๑๖๘๘ (ค.ศ.1155) เป็นต้น จากนั้นก็ยังมี การส่งทูตจากละโว้อีกหลายครั้งระหว่างพ.ศ. ๑๘๓๒-๑๘๔๒ (ค.ศ.1289-1299) เมื่อเป็นเช่นนี้ละโว้

พ่อค้าชาวจีนขายของกับหญิงไทย
ภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ วัดตะปอนน้อย อ.ขลุง จ.จันทบุรี

ก็น่าจะกลายเป็นอาณาจักรอิสระในพุทธศตวรรษที่ ๑๙ (กลางคริสต์ศตวรรษที่ 13) ทั้งนี้หลักฐานจากจีนกล่าวไว้ว่าในสมัยนั้น นอกจากละโว้แล้ว รัฐเสียนเองก็ส่งคณะทูตไปจีนเมื่อระหว่างพ.ศ.๑๘๓๕-๑๘๖๖ (ค.ศ.1292-1323) และยังมีข้อมูลว่าในปี พ.ศ.๑๘๓๘ (ค.ศ.1295) จักรพรรดิฉินทรงมีราชโองการตักเตือนเสียนว่า “จงรักษาความมั่นคงสัญญา และอย่าทำร้ายมลายู”

เราเคยเชื่อกันหนักหนาว่า “เสียน” ตามจดหมายเหตุจีนก็คือสุโขทัย แต่จากการค้นคว้าหลังๆ ทำให้เกิดข้อโต้แย้งและคำถามและข้อมูลใหม่ๆ ขึ้นมากมาย เสียน อาจหมายถึงรัฐทางตะวันตกของกลุ่มน้ำเจ้าพระยา คือ สุพรรณบุรี หรือ เพชรบุรี ก็ได้ นักวิชาการบางท่าน เช่น โยนิโอะ อิชิอิ ถึงกับเสนอว่าที่แท้แล้วเสียนก็คืออยุธยา (อโยธยา) นั่นเอง ซึ่งได้กลายเป็นรัฐสำคัญก่อนการสถาปนาเป็นราชธานีอย่างเป็นทางการโดยพระเจ้าอู่ทอง ในปี พ.ศ.๑๘๙๓

มีหลักฐานจีนของหวังต้าหยวนกล่าวว่าในปีพุทธศักราช ๑๘๙๒ (ค.ศ.1349) เสียนได้ยอมขึ้นต่อหลอฮู (Hsien submitted to Lo-hu) ถ้าหลอฮู คือ ละโว้ (ลพบุรี) แล้วก็ดูน่าจะสมเหตุสมผลมากกว่า เพราะหากเสียนคือสุโขทัย ก็ไม่มีหลักฐานใดที่จะทำให้เชื่อได้ว่ารัฐตอนบนคือสุโขทัยยอมขึ้นกับละโว้หลักฐานจีนดังกล่าว น่าจะสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์และความเป็นไปของกลุ่มรัฐหรือเรื่องของรัฐสองรัฐในกลุ่มน้ำเจ้าพระยามากกว่าว่าได้รวมกันเป็นอาณาจักรเดี่ยว คือ อาณาจักรอยุธยา ตั้งแต่นั้นมาจีนก็เรียกชื่ออาณาจักรใหม่ว่า เสียนหลอ ซึ่งก็หมายถึงอยุธยานั่นเอง

การค้าต่างประเทศ - ผู้ประกอบการจีน

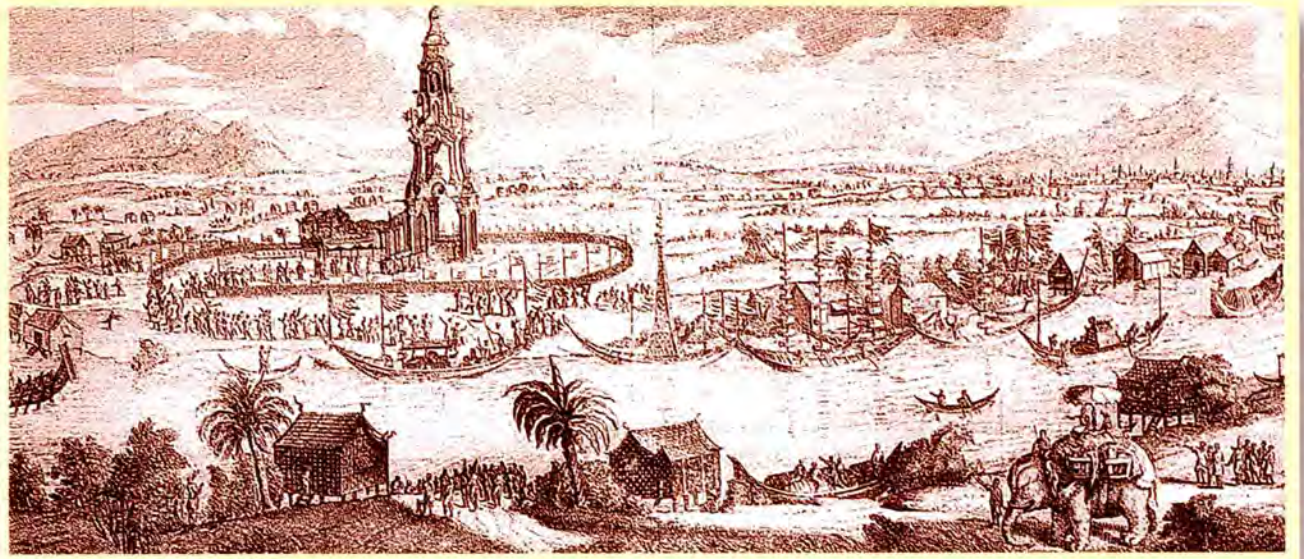
ภายหลังการสถาปนาอยุธยาขึ้นแล้ว ประวัติศาสตร์ของอาณาจักรตามแนวทางการบันทึกของ “พระราชพงศาวดาร” ก็เต็มไปด้วยเรื่องของกษัตริย์พระบรมเชษฐาภคินี การสงคราม การแผ่ขยายพระราชอาณาจักร ซึ่ง “เรื่องจักรๆ วงศ์ๆ” ทั้งนี้ทั้งปวงดูจะไม่เกี่ยวข้องกับการเศรษฐกิจหรือการค้าพาณิชย์แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม หากเราจะศึกษาจากหลักฐานอีกประเภทหนึ่งที่แตกต่างไปจาก “พงศาวดาร” เช่น กฎหมายตราสามดวง ภาพลักษณ์ของอาณาจักรอยุธยา และของกษัตริย์กลับออกมาแตกต่างไปโดยสิ้นเชิง อยุธยา กลับเต็มไปด้วยเรื่องราวของการพาณิชย์ ตลาด สำเภากาษา อกร ฯลฯ ในมาตราหนึ่งของกฎหมายที่เรียกว่า พระไอยการลักษณะฝั้วเมีย กกล่าวถึงข้อกำหนดกฎหมายว่า เรื่องสามีผู้เป็นพ่อค้ากับภรรยาไว้อย่างน่าสนใจว่า

“แม้ว่าชายไปเมืองจีน ไปทะเล เชียงใหม่ ไปพึ่งค่าไปชวาผาแดง ตั้งนี้ไซ้ ท่านให้หญิงอยู่ถ้า ๓ ปี ถ้าได้ข่าวว่าสลัดจับชายผู้ไปได้แล้วสำเภกซัดไปตักขาศึกให้หญิงอยู่ถ้า ๗ ปี ถ้าพ้น ๓ ปี ๗ ปีแล้ว หญิงมีชู้ผู้ มิให้มีโทษแก่ชายหญิงนั้นเลย”

กฎหมายเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์แม้จะเป็นองค์อวดดาร แต่ก็ต้องทรงสนพระทัยกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายและเศรษฐกิจและสิทธิของสตรีที่จะมีคู่ครองใหม่ (ตามกำหนดเวลาที่ว่า) กษัตริย์หาใช่เป็นองค์เทวะอยู่ลอยๆ ไม่

คำถามที่น่าสนใจคือ อยุธยาซึ่งเป็นอาณาจักรที่อยู่บนแผ่นดินใหญ่ ไพร่พลเมืองของอยุธยาน่าจะขาดความ

ชำนาญในเรื่องการเดินทางทะเล แต่อาณาจักรอยุธยา กลับเข้าไปมีบทบาทในการค้าทางทะเล ซึ่งเป็นเรื่องของ ความชำนาญพิเศษและอยู่ในมือของชาวจีน อินเดีย อาหรับ มลายู และกลุ่มคนในอินโดนีเซียเสียมากกว่า อยุธยาทำได้อย่างไร คำตอบก็คือการใช้บริการจีนโพ้นทะเลนั่นเอง คนจีนเหล่านี้ที่เข้ามาอยู่ในดินแดนตามชายฝั่งทะเลของอุษาคเนย์เป็นเวลานานมากแล้วนั้น แม้จะมีจำนวนไม่มากแต่ก็เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญ มีทั้งความชำนาญและความรู้ในเรื่องของการเดินทะเล ในเรื่องของเทคนิคการเดินทางเรือ คงจะเป็นไปได้ที่พ่อค้าจีนเหล่านี้ได้เข้ามาถึงอ่าวสยามตั้งแต่ในตอนต้น ๆ ของพุทธศตวรรษหรืออาจก่อนที่คนไทยจะแผ่อำนาจและอิทธิพลมาถึงแถบนี้ในพุทธศตวรรษที่ ๑๙ (คริสต์ศตวรรษที่ 13)

เชื่อกันว่าจากสาเหตุที่ราชสำนักของพระเจ้าจักรพรรดิจีน

ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ด้วยขบวนเรือรูปสัตว์ต่าง ๆ สมัยกรุงศรีอยุธยา

ทรงจำกัดการค้ากับต่างประเทศ และทรงเข้มงวดกับ
ประชากรจีนเอง มีส่วนทำให้เกิดมีเมืองท่าขึ้นทางทะเลจีน
ตอนใต้และในอุษาคเนย์ ชาวจีนที่เดินทางค้าขาย ได้กลายเป็น
จีนโพ้นทะเลตามเมืองท่าต่างๆ เป็นนักธุรกิจ คนจีน
ตามชายฝั่งทะเลทั้งในสยามและในหลายเมืองในแถบนี้
กลายเป็นชุมชนเล็กชุมชนนั้นเก่าแก่มาเป็นเวลายาวนาน
และกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของธุรกิจการค้าใน
ภาคพื้นอุษาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ลักษณะดังกล่าว เราจะพบเห็นเรื่องที่ถูกรักษาไว้ใน
รูปของตำนาน มีตำนานไทยที่เกี่ยวกับคนจีนที่เดินทาง
เข้ามาตั้งหลักแหล่ง เช่น ที่ปัตตานี ก็มีสุเหร่าที่กล่าวกันว่า
สร้างไม่เสร็จ เพราะจะเสร็จที่ไรก็ถูกฟ้าผ่าทุกที มี
ตำนานเล่ากันว่านายทหารจีนของราชวงศ์หมิงผู้หนึ่ง
เดินทางเข้ามาแล้วก็ได้สมรสกับเจ้าหญิงปัตตานีซึ่งเป็น
มุสลิม นายทหารจีนถึงกับไม่กลับบ้านกลับเมือง ร้อนถึง
น้องสาวของนายทหารที่ต่อมารู้จักกันในนามว่าลิ้มกอเหนี่ยว
มาติดตามพี่ชาย ขอร้องให้กลับไปบ้านเกิดเมืองนอนเพื่อ
ไปทำหน้าที่ของลูกชายที่ดีตามความเชื่อในลัทธิขงจื้อเมื่อ
อ่อนวอนแล้วอ่อนวอนอีก แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เธอ
ก็เลยฆ่าตัวตาย และก็สาปแช่งไว้มิให้การก่อสร้างสุเหร่า
ได้สำเร็จ ลิ้มกอเหนี่ยวกลายเป็นเทพหรือเจ้าประจำของ
ชุมชนจีนในดินแดนแถบนั้น มีศาลเจ้าไว้เป็นที่เซ่นสรวง
บูชา

ที่กรุงศรีอยุธยาเองก็มีเรื่องราวในตำนานเดียวกันที่
วัดพนัญเชิงมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่มหึมา ชาวบ้านเรียก
ขานว่าหลวงพ่อดำตามตำนานในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
กล่าวถึงการสร้างพระพุทธรูปองค์นี้มีขึ้นในปี พ.ศ.๑๘๖๗

(ค.ศ. 1324) ซึ่งก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ.
๑๘๙๓ ถึงเกือบ ๒๖ ปี แสดงว่า ณ ชุมชนแห่งนี้ต้องมีผู้
คนหนาแน่นหลากหลายมาก่อนแล้ว

นอกจากเรื่องของพระประธานวัดพนัญเชิง ก็ยังมี
ตำนานที่เกี่ยวข้องกับสถานที่นี้คือ เรื่องนางสร้อยดอก
หมาก ตำนานกล่าวว่า เป็นเจ้าหญิงจากเมืองจีนซึ่งเดินทาง
มาอภิเษกกับพระเจ้าสายน้ำผึ้ง นางสร้อยดอกหมาก เกิด
ทรงน้อยพระทัยที่มีได้รับการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติ
จากพระเจ้าสายน้ำผึ้ง ก็เลยกลั่นแกล้งฆ่าตัวตาย
และนี่ก็เป็นสาเหตุให้พระเจ้าสายน้ำผึ้งทรงสร้างพระพุทธรูป
ขึ้นตรงบริเวณที่พระราชทานเพลิงศพนางสร้อยดอกหมาก

เรื่องราวทำนองนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ
ดินแดนในตอนกลางของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่เกี่ยวข้อง
กับคนจีน แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานของจีนว่ามีการส่ง
เจ้าหญิงมาเสกสมรสกับกษัตริย์ในอุษาคเนย์ก็ตามแต่ก็น่า
เชื่อว่า มีชาวจีนเข้ามาในดินแดนแถบบ้านเรานั้นนาน
หนักรักษา

น่าสนใจที่เรื่องราวเดียวกันนี้ก็ปรากฏใน
พงศาวดารมลายู (Sejarah Melayu) เช่น สุลต่านของ
อาณาจักรมะละกา ซึ่งสถาปนาภายหลังอยุธยาประมาณ
๕๐ ปี ก็อ้างว่าตนได้รับเจ้าหญิงมาจากเมืองจีน เราไม่
ทราบว่าเป็นวิธีการเดียวกันของกษัตริย์แถบนี้ ที่อ้าง
ความยิ่งใหญ่ของตนโดยอิงกับราชสำนักจีน ซึ่งถือได้ว่าเป็น
มหาอำนาจของโลกในอดีต ถึงขนาดว่าได้เจ้าหญิงจีน
มาเป็นคู่ครอง อย่างไรก็ตามในหลักฐานของจีนไม่ปรากฏ
หลักฐานที่จะมายืนยันเรื่องนี้ได้เลยแต่ก็มีพ่อค้าหรือคนจีน
ในอดีตที่ออกมาในดินแดนแถบบ้านเรา แล้วก็แอบอ้างใน

นามของพระจักรพรรดิจีนก็มี

อนึ่ง หลวงพ่อโตวัดพนัญเชิงก็เป็นที่เคารพสักการะของคนจีนในไทยจำนวนมาก พุด่างๆ ก็คือคนจีนมาขึ้นกับวัดพนัญเชิงนี้แหละ และคนจีนก็กล่าวว่าที่นี่คือชำปอกง ซึ่งเป็นเหมือนเจ้าผู้ปกป้องคนจีน อันว่าชำปอกงนั้น คนจีนเชื่อกันคือแม่ทัพเรือผู้เกรียงไกรของราชสำนักหมิง ผู้มีนามว่า เจิ้งโห (Cheng Ho) ซึ่งเรื่องนี้เกิดขึ้นในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๑ (คริสต์ศตวรรษที่ 15) ตรงกับสมัยอยุธยาตอนต้น มีหลักฐานว่าเจิ้งโหแวะตามเมืองต่างๆ หลายเมืองในอุษาคเนย์รวมทั้งเข้ามาในอยุธยาด้วย และหากเข้ามาก็ต้องจอดเรืออยู่แถวใกล้ๆ วัดพนัญเชิง และบริเวณป้อมเพชรนั่นเอง กองเรือของจีนเดินทางต่อ

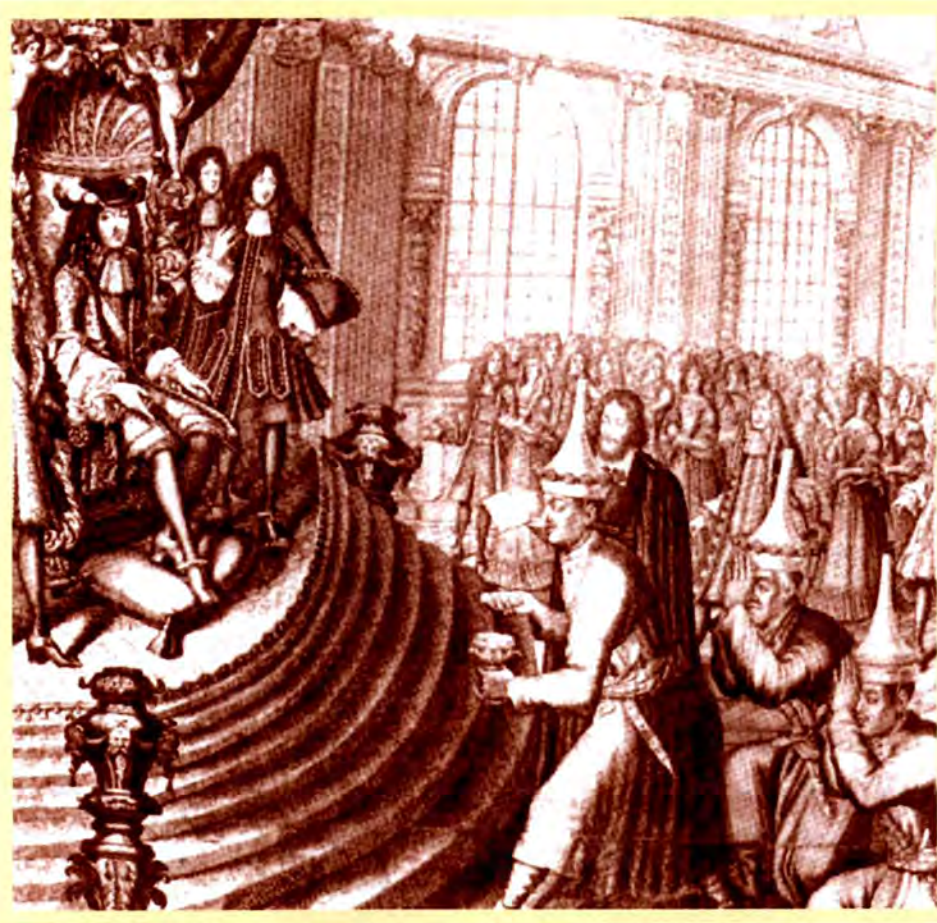
เลยไปจนถึงมหาสมุทรอินเดีย ใกล้ชายฝั่งของทวีปแอฟริกา

ประวัติการเดินเรืออันเกรียงไกรของจีนนี้คงสร้างความประทับใจให้ผู้พบเห็นในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงถูกจดจำเล่าต่อกันมาในรูปของตำนานและมุขปาฐะ คนจีนไม่น้อยเชื่อว่าตนเองเป็นลูกหลานของเจิ้งโห ดังนั้นเจิ้งโหก็เป็นวิญญาณของบรรพบุรุษที่ต้องเช่นสรวงบูชา (ทั้งๆ ที่เจิ้งโหเป็นชนที่ ถูกตอนแล้ว มีลูกไม่ได้ก็ตาม แต่ความเป็นจริงกับความทรงจำเป็นเรื่องที่ซับซ้อนมากกว่าที่เราคิด)

อนึ่ง คำว่าชำปอกงเองก็สลับซับซ้อนไม่น้อย คำนี้แปลว่าแก้วสามดวง หรือพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ

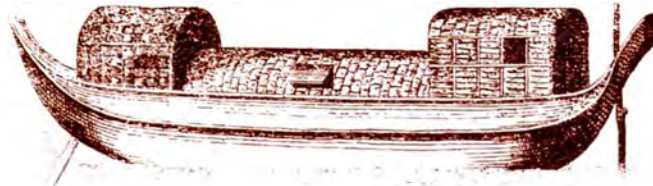
ภาพแผนที่แสดงเส้นทางลำน้ำเจ้าพระยาไหลพาดผ่านกรุงศรีอยุธยา

ราชทูตไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช ไปเจริญสัมพันธไมตรี
เข้าเฝ้าราชสำนักฝรั่งเศส

“เรือบ้าน” ของชาวสยามสมัยอยุธยา

พระธรรม และพระสงฆ์ก็ได้ ดั้งนั้นข้าปองกก็เป็นทั้ง
วิญญานของบรรพบุรุษจีน เป็นทั้งพุทธศาสนา ทำให้ทั้ง
ไทยและจีนสามารถเคารพกราบไหว้ในสิ่งเดียวกันได้
(รัชกาลที่ ๔ ซึ่งโปรดปรานในการพระราชทานชื่อหรือไม่
ก็แปลงชื่อสถานที่และสิ่งต่างๆเป็นประจำ เช่น พระธม เป็น
พระปฐม(เจดีย์) กุดลิง เป็น วานรนิवास พระราชทานนาม
ให้หลวงพ่อโตใหม่ว่า พระพุทธไตรรัตนนายก ซึ่งก็ตรง
กับความหมายหนึ่งของข้าปองก)

กล่าวโดยย่อ มีหลักฐานแน่ชัดว่ามีคนจีน “โพ้น
ทะเล” อยู่ในอยุธยา และเป็นประชากรที่มีบทบาท
สำคัญมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการค้าต่าง
ประเทศ คนจีนมีความรู้และความชำนาญในการต่อเรือ
สร้างเรือ และในการทำการค้าซึ่งเป็นสิ่งที่ราชสำนักอยุธยา
ต้องการเป็นอย่างยิ่ง วิลเลียม สกินเนอร์ นักวิชาการผู้
เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจีนในไทย กล่าวว่าเมื่อถึงพุทธศตวรรษ
ที่ ๒๓ (คริสต์ศตวรรษที่ 17) ชุมชนจีนในอยุธยา มีอยู่
ถึงประมาณ ๓,๐๐๐-๔,๐๐๐ คน โดยที่ทั้งประเทศจะมี
ประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน

ระบอบบรรณาการ และการ “จิ้มก้อง”

ลักษณะของความสัมพันธ์ของ“พ่อค้าจีนเอกชนกับราช
สำนักสยาม” นี้ ขยายขอบเขตไปรวมถึงการทูตในระบบ
บรรณาการระหว่างอยุธยากับจีนอีกด้วย เป็นที่ทราบ
กันดีว่าการค้ากับจีนจัดในรูปที่ดูประหนึ่งว่าไม่มีเรื่องของ
ตลาด (market) เข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพราะจักรพรรดิ
จีนในฐานะโอรสแห่งสวรรค์ไม่สามารถจะลดพระองค์
ลงมาเกี่ยวข้องกับการค้าได้ บรรดา “คนป่าคนเถื่อน” หรือ

อนารยชน ทั้งหลายนั้นแหละที่มาสยบต่อราชสำนักพระเจ้าจักรพรรดิ นำเอาบรรณาการมา “จิ้มก้อง” ถวายเพื่อแสดงความจงรักภักดี และเพื่อเป็นการแสดงพระเมตตาเป็นการตอบแทน พระจักรพรรดิจีนก็จะพระราชทานสิ่งของให้กลับไป เช่น แพร-ไหม เครื่องเคลือบถ้วยโตโอซาม ซึ่ง เป็นเครื่องอุปโภคบริโภคที่ล้ำค่าที่สุดในโลกสมัยนั้น

ในบรรดาประเทศที่จีนถือว่าเป็นคนป่าคนเถื่อนทั้งหมดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดูเหมือนว่าอยุธยาจะชื่อตรงต่อระบบจารีตของการค้าในรูปบรรณาการน้อยอย่างยิ่งยวด กษัตริย์อยุธยาไม่เพียงแต่จะส่งคณะทูตไปเป็นประจำแล้ว แต่ยังส่งไปพร้อมด้วยข้าวของบรรณาการจำนวนมากมาเป็นพิเศษด้วย เช่น ไม้ฝาง ไม้กฤษณา พริกไทย งาช้าง ฯลฯ

กษัตริย์อยุธยาได้ผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองจากระบบ “จิ้มก้อง” นี้เป็นอย่างมาก ในรายการ

ของเครื่องบรรณาการที่อาณาจักรต่างๆ ส่งไปถวายยังราชสำนักหมิง (พ.ศ.๑๙๑๑-๒๑๘๗ หรือค.ศ. 1368-1644) นั้น ปรากฏว่าบรรณาการจากอยุธยาเป็นรายการที่ทั้งยาวและมากที่สุด มีจำนวนถึง ๔๔ รายการ ในขณะที่เมื่อเปรียบเทียบกับมะละกามี ๒๖ เบ็งกอลมี ๒๔ สุมาตราเหนือมี ๑๙ ศรีลังกามี ๑๗ และยะโฮมี ๑๕ ตามลำดับ ซึ่งก็หมายความว่าในทางกลับกัน “จ่ายมากก็ได้มาก”

อยุธยาก็จะได้รับสิทธิพิเศษและสิ่งของของจีนเป็นจำนวนมากเป็นการตอบแทนซึ่งก็เป็นข้าวของที่มีราคาค่างวดอย่างยิ่งเมื่อขนกลับมาถึงอยุธยา สามารถนำมาใช้ในราชสำนักหรือขายต่อส่งออกไปต่างประเทศ

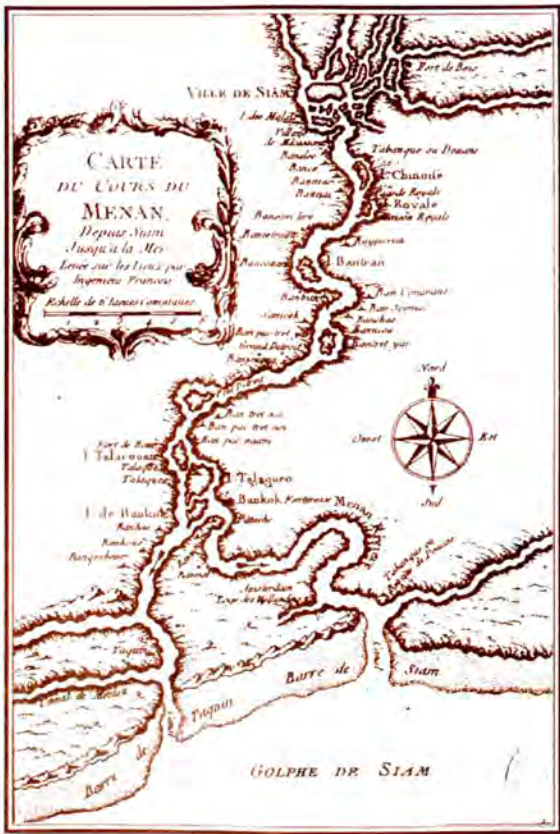
ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของไทยกับจีนในระบบบรรณาการ “จิ้มก้อง” ทั้งนี้โดยผ่านจากนโยบายของราชสำนักกับบทบาทของชาวจีนในท้องถิ่นนี้ แสดงให้เห็น

ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค สมัยกรุงศรีอยุธยา

แผนที่แม่น้ำเจ้าพระยาจากปากน้ำถึงกรุงศรีอยุธยา
ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 เขียนโดยชาวฝรั่งเศส

ตัวอย่างกรณีเช่น ราชสำนักจักรพรรดิจีนทรงขอให้อยุธยาเป็นตัวกลางในการส่งพระราชสาส์นต่อไปยังรัฐอื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออย่างในกรณีที่จีน กำหนดมาตรา ชั่ง ตวง วัด ขึ้นใหม่เพื่อให้ใช้เป็นมาตรฐาน “สากล” ในบรรดารัฐต่างๆในเอเชีย จีนก็จะส่งให้กับอยุธยาเป็นแห่งแรก

น่าสนใจว่าภายหลังการสถาปนาอาณาจักรอยุธยา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อราชวงศ์หมิงต้องการที่จะฟื้นฟูระบบบรรณาการตามแบบประเพณีดั้งเดิม บรรดากษัตริย์อยุธยาก็ดูจะกระตือรือร้นที่จะสร้างสายสัมพันธ์กับจีนอย่างแข็งขัน หากจะศึกษาความสัมพันธ์ทางบรรณาการนี้อย่างละเอียดระหว่างจีนสมัยหมิงกับอยุธยาแล้วเราจะพบว่าระบบนี้ลื่นไหลและคล่องตัวอย่างยิ่งจากปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ (กลางคริสต์ศตวรรษที่ 14) จนถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๑ (สิ้นคริสต์ศตวรรษที่ 15) โดยเริ่มจากทูตคณะแรกของราชวงศ์หมิงมาถึงอยุธยาในปี พ.ศ. ๑๙๑๒ (ค.ศ.1369) เพื่อทวงบรรณาการที่เคยได้รับตามประเพณี

การค้ากับต่างประเทศสมัยอยุธยาเป็นการค้านำโดยราชสำนัก เรามีหลักฐานแน่ชัดว่าเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๑ (คริสต์ศตวรรษที่ 15) จากเอกสารของอาณาจักรริวกิว (โอกินาวา) ที่เรียกว่า เรคิไดโฮอัน (Rekidai Hoan ที่แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Ryukyuan Relations with Korea and South Sea Countries) ซึ่งให้เห็นว่ามีการค้าระหว่างอยุธยากับริวกิวมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๑๙๓๒ (ค.ศ.1389) ในสมัยต้นอยุธยาแล้ว และในปี พ.ศ.๑๙๖๒ (ค.ศ.1419) พ่อค้าจากริวกิวประสบความยุ่งยากในการขายเครื่อง

เคลือบในอยุธยา และยุ่งยากซ้ำสองในการซื้อไม้ฝางอันเป็นสินค้าที่ตนต้องการมาก ทั้งนี้เพราะจากการควบคุมการค้าของราชสำนัก ต้องซื้อจากพระคลังสินค้าโดยตรงจะไปหาซื้อจากเอกชนโดยอิสระหาได้ไม่

จะเห็นว่าการค้าดังกล่าวเป็นอุปสรรคในการประกอบกิจกรรมทางพาณิชย์แต่เราก็ทราบดีว่าการผูกขาดนั้นเป็นเรื่องปกติและเป็นธรรมเนียมของเอเชียสมัยนั้น นี่เป็น “วิถีเอเชีย” ที่ราชสำนักต้องการควบคุมการค้าเพื่อที่จะได้มาซึ่งสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับราชสำนักในเวลาเดียวกันก็ได้ผลประโยชน์ทางด้านภาษีอากร ดังจะเห็นได้ว่ากฎหมายในสมัยนั้นจะเรียกเก็บอากรขาเข้าเป็นมูลค่าร้อยละ ๑๐ ของสินค้า ซึ่งเทียบได้กับวิธีปฏิบัติเช่นเดียวกันในเมืองกวางตุ้งที่เก็บสูงถึงร้อยละ ๒๐ หรือ ๓๐ แต่เมื่อเทียบกับมะละกาที่พยายามดึงการค้าไปที่นั่นกลับเก็บต่ำมากเพียงร้อยละ ๓-๖

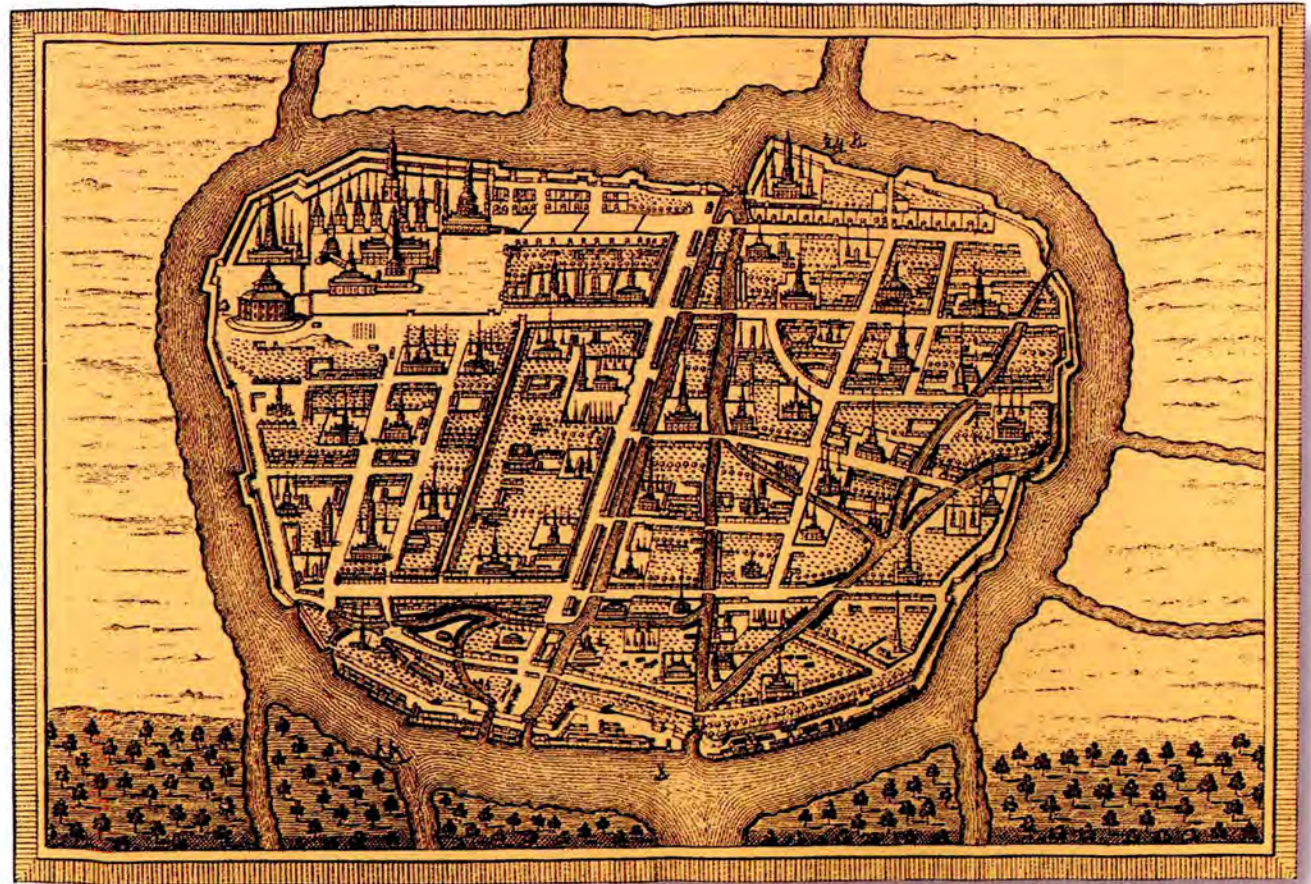
โดยทฤษฎีเทวราชา-พุทธราชา กษัตริย์อยุธยาเป็นทั้งองค์อวตารและพระโพธิสัตว์ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการค้าพาณิชย์ แต่ในทางปฏิบัติราชสำนักก็เป็นผู้ประกอบการเรือสินค้าไม่ว่าจะเป็นสำเภา (จีน) หรือกำปั่น (ฝรั่ง) เมื่อเข้ามาถึง จะต้องนำบรรณาการ (ของกำนัล) จำนวนที่มากพอสำหรับกษัตริย์และขุนนางราชสำนักสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าที่มากับเรือนั้นก่อนและในทำนองเดียวกันการส่งออกสินค้าก็จะขึ้นอยู่กับควบคุมของทางการซึ่งในเรื่องนี้ทั้งหมดจะอยู่ในความดูแลของพระคลัง หรือผู้มีตำแหน่งที่เป็นทางการ คือ “ออกพญาศรีธรรมราช เตะชะชาติอำมาตยานุชิตพิพิพัทธ์นราชโกษาธิปไตยภัยพิริยบรากรมภาหุ ตราบัวแก้ว ถือศักดิ์นา ๑๐๐๐๐”

กรมพระคลังกับการควบคุมการค้า

ถึงตรงนี้แหละที่เรามีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของพระคลัง ผู้คุมทั้งการส่งออกและนำเข้า กล่าวโดยรวมแล้วพระคลังมีหน้าที่หลักในการจัดการกิจการที่เกี่ยวกับภายนอกทั้งหมดของอาณาจักร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้าหรือการทูต (หาได้แยกออกเป็นการค้าต่างประเทศหรือการพาณิชย์อย่างที่เรารู้จักในปัจจุบันไม่) ในระดับสูง พระคลังรับผิดชอบต่อการติดต่อกับต่างประเทศหรือการส่งหรือรับคณะทูต ในระดับล่างลงมา พระคลังดูแลควบคุมการค้า พ่อค้า และชาวต่างประเทศที่เข้ามาทั้งหมด พระคลังเป็นผู้เก็บอากรสินค้าที่เข้ามา และที่สำคัญที่สุดคือดูแลคลังที่เก็บสินค้า (เลยได้ชื่ออย่างไม่เป็นทางการว่าพระคลัง (สินค้า) นั่นเอง) ซึ่งเป็นสินค้าที่กำหนดว่าต้องห้ามผูกขาดของหลวงหรือราชสำนัก

การเก็บสินค้าไว้ในคลัง ตลอดจนการส่งขายออกทางเรือ นั้น มีกรมกองและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ ดังที่ปรากฏอยู่ใน “กฎหมายพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน” ที่ประกาศใช้ในสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๑๙๙๑-๒๐๓๑ หรือ ค.ศ. 1448-1488)

กฎหมายนี้จัดการเกี่ยวกับการค้าของหลวง สร้างหลักประกันให้ราชสำนักได้ผลประโยชน์จากการดำเนินการของกรมพระคลัง กฎหมายนี้กำหนดตำแหน่งและบรรดาศักดิ์ให้กับพ่อค้าชาวต่างประเทศไว้ในระบบขุนนางของอยุธยา ทำให้พ่อค้าต่างประเทศเหล่านั้น (แขกฝรั่ง จีน) กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของราชการอยุธยา ความสามารถและประสบการณ์ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นแขนง

การค้าของรัฐสยาม

กฎหมาย (พระไอยการ) ดังกล่าวกำหนดให้มีกรมพระคลัง ซึ่งมีเสนาบดีผู้ควบคุมทั้งด้านการติดต่อกับต่างประเทศโดยทางทะเล ทั้งด้านการจัดการคลังเก็บสินค้า ทั้งด้านการซื้อขายแลกเปลี่ยน และทั้งด้านการติดต่อโดยทั่วไปกับชาวต่างประเทศที่เข้ามา กิจการค้าขายนั้นแยกออกตามเขตภูมิศาสตร์ภายใต้การบังคับบัญชาของ

แผนที่กรุงศรีอยุธยาจากภาพเขียนสีน้ำมันชื่อ "JUDEA"

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงเฝ้ารับพระราชสาส์น
ของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส
โดยมี เซอวาร์เยร์ เดอ โชมองต์ เป็นทูตผู้ยื่นถวายพระราชสาส์น
ขณะที่ขุนนางสยามหมอบเฝ้า
(ภาพจาก Ayutthaya Historic City,
Fine Arts Department, 1996)

ขุนนางที่รองลงไปอีก ๒ ตำแหน่ง คือ โชติกเศรษฐีที่
เป็นคนจีน ท่านผู้นี้จะมีผู้ช่วยคือ เทพภักดี ซึ่งจะบังคับ
บัญชากรมหนึ่งกรมที่มีการค้าจากด้านทิศตะวันออก หรือ
ที่รู้จักกันทั่วไปว่า กรมท่าซ้ายที่เกี่ยวกับการค้ากับจีน
และดินแดนในแถบเดียวกัน

ในหนังสือ From Japan to Arabia: Ayutthaya's
Maritime Trade with Asia เคนนอน บรีซีล
(K. Breazeale) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ในส่วนงานของ
กรมพระคลังนี้ กรมท่าซ้ายเป็นกรมที่มีความสลับซับซ้อน
มาก ทั้งในด้านจำนวนของเจ้าพนักงาน และในด้านของ
อำนาจหน้าที่ พนักงานส่วนใหญ่ของกรมนี้ลงไปจนถึง
ระดับล่าง ถูกว่าจ้างให้ทำหน้าที่เป็นลูกเรือสำเภาพนักงาน
ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนซึ่งอาศัยอยู่ในอยุธยา และก็เดินเรือ
สำเภาให้กับการค้าของราชสำนักไปยังเมืองท่าใน
ประเทศจีนและนากาซากิในประเทศญี่ปุ่น บรรดาลูกเรือ
เหล่านี้ได้รับการแต่งตั้งเป็นขุนนางตามลักษณะการ
ปกครองของอยุธยา ไม่เพียงแต่ตำแหน่งสูงๆ อย่างนาย
สำเภา (จุ่นจู้) หรือผู้นำร่อง (ตันหน) พนักงานบัญชี
(ล้ำต้า) นายท้าย (ไต้ก๋ง) เท่านั้น แต่ลงไปถึงระดับล่าง
อย่างเช่น ทอดสมอและทอดดิ่ง (เท่าเต้ง ฮู้เตี้ยว) จน
กระทั่งพนักงานทำความสะอาดกวาดสำเภา (จับกะเถา)
คนเหล่านี้จะมีศักดิ์นาตามลำดับของความสำคัญ รวมแล้ว
มีอยู่ถึง ๔๗ ตำแหน่งด้วยกัน และนี่ก็คงเป็นจำนวนคน
เท่าที่พึงจะต้องใช้ในการเดินเรือสำเภาแต่ครั้ง ๆ ไป

มีหลักฐานว่าเรือสำเภาจากอยุธยาที่ไปนากาซากิ
ระหว่างปี พ.ศ.๒๒๓๐-๒๓๗๑ (ค.ศ.1688-1828) จะมี
จำนวนลูกเรือนายเรือประมาณเท่านี้เป็นอย่างต่ำ

อนึ่งในการศึกษาในเชิงสถิติจากเรือที่ไปถึงญี่ปุ่น
ในสมัยนั้น ๔๖ ลำ ทำให้เราทราบว่เรือสำเภาขนาด
เล็กสุดที่ขนส่งสินค้าจากอยุธยาไปนั้น จะมีลูกเรือจีนระหว่าง
๔๔-๗๕ คน บางลำก็จะมีคนไทยไปด้วย ๑ ถึง ๒ หรือ
๓ คน สำเภาใหญ่สุดจะมีลูกเรือถึง ๘๗-๑๑๔ คน (หรือ

๘๙-๑๑๗ ถ้านับรวมคนไทยที่ไปด้วย)

จำนวนโดยเฉลี่ยของสำเภานาขนาดใหญ่ ๒๗ ลำ คือ มีคนจีนบนเรือ ๑๐๑.๕ คน (หรือ ๑๐๔ ถ้านับรวมคนไทย) ดูเหมือนว่าบรรดาสำเภานาซึ่งส่วนใหญ่ต่อขึ้นในแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อใช้ในการค้าของราชสำนักนี้ ถ้าหากพิจารณาจากข้อมูลสถิติดังกล่าวจะมีขนาดใหญ่โตทีเดียวเพราะโดยเปรียบเทียบแล้วหากเป็นสำเภานาเล็ก ก็จะมีลูกเรือเพียง ๖๒.๕ (๖๓.๓ ถ้านับรวมคนไทย)

ระหว่างพ.ศ.๒๒๓๒-๒๒๔๖ (ค.ศ.1689-1703) จะมีสำเภานาขนาดใหญ่ ๒ ลำไปถึงนากาซากิ ซึ่งหมายความว่า กรมพระคลังคงมีเรือใหญ่ ๒ ลำไว้ทำการค้าเป็นประจำกับญี่ปุ่น แต่หลังจากสมัยนั้นก็จะลดเหลือเพียงลำเดียว หนึ่งประมาณร้อยละ ๔๑ ของสำเภานาทั้งหมดจะเป็นขนาดเล็ก และกว่าครึ่งหนึ่งของสำเภานาเล็กนี้จะบรรทุกสินค้าของหลวง โดยที่กรมพระคลังอาจว่าจ้างสำเภานาเล็กอีกต่างหาก เพื่อขนสินค้าให้กับหลวงเป็นการเพิ่มเติม

กรมท่าซ้าย-ขวา-กลาง

ในเรื่องเกี่ยวกับการค้าต่างประเทศนี้ กรมพระคลังมีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ดูแลดังนี้ คือ “โชติกราชเศรษฐี” ในฐานะเจ้ากรมท่าซ้าย เป็นผู้รับผิดชอบต่อกิจการสำเภานาที่อยู่ในอาณาบริเวณที่เกี่ยวข้องกับจีน ดูแลเกี่ยวกับการ

เดินทางไปมาระหว่างเมืองท่าจีนตอนใต้ รวมทั้งเมืองท่าอื่นๆ ที่เชื่อมโยงกับอยุธยา เช่น นากาซากิ เกะริวกิว และเมืองท่าในเวียดนาม นอกจากนี้สำเภานาของพ่อค้าจีนเอกชนที่เดินทางอยู่ระหว่างอยุธยากับเมืองท่าทั้งหลายทางด้านตะวันออก รวมถึงหมู่เกาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากสุมาตราจนถึงฟิลิปปินส์ ก็ตกอยู่ในความควบคุมดูแลของกรมนี้เช่นกัน ภาษาที่ใช้ในกิจการของกรมนี้

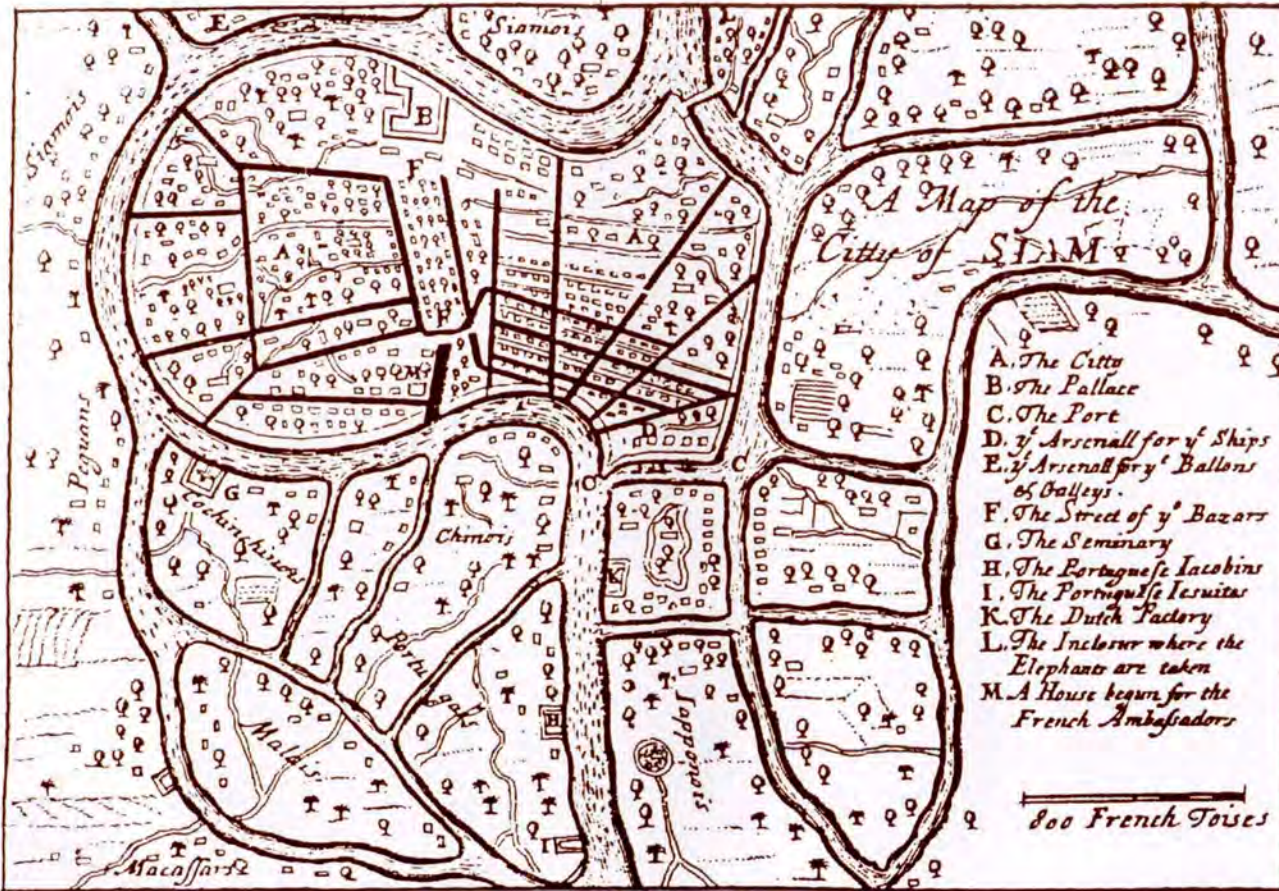
ภาพกรุงศรีอยุธยา ประมาณปี ค.ศ.1727
วาดโดย Jean-Albert de Mandelstlo
สีน้ำโดย ล้ายวน เพชรแสงสว่าง

คือภาษาจีน

นอกจากการทำชาขาย ก็คือ การทำชาว่า ซึ่งมี “จูลาราชมนตรี” เป็นหัวหน้าควบคุมกรมเราเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่าเป็นกรมที่เกี่ยวกับการค้าทางด้านทิศตะวันตกที่มาจากเมืองท่าในคาบสมุทรมาลายู หมู่เกาะต่างๆ (ในอินโดนีเซีย) ตลอดจนเอเชียใต้ ศรีลังกา มัลดีฟ ไปจนถึงบรรดารัฐอาหรับและเปอร์เซีย ผู้ว่ากรมนี้มักจะเป็นชาว

แผนที่แสดงชุมชนหลากหลายเชื้อชาติ
ในยุคกรุงศรีอยุธยา ปี ค.ศ. 1688

อินเดียโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยอยุธยาตอนปลาย

เจ้ากรมทำชาว่าหรือ “จูลาราชมนตรี” ยังมีผู้ได้บังคับบัญชาที่รู้จักกันในนามของเจ้าทำอีกสองนายคือ “ราชมนตรี” ผู้ดูแลพ่อค้าที่เป็น “แขก” (ซึ่งหมายถึงผู้ที่เป็นมุสลิมจากคาบสมุทรมาลายูและหมู่เกาะอินโดนีเซีย) ส่วนเจ้าทำอีกคน คือ “นนทเกษ” รับผิดชอบกับ “พราหมณ์เทศ” ซึ่งหมายถึงพ่อค้าจากอินเดียใต้

จากความเกี่ยวข้องกับดินแดนที่ส่งลงไปให้หมู่เกาะ กรมนี้ น่าจะใช้ภาษามลายูเป็นภาษาของการติดต่อทางการค้า มีหลักฐานจากทางฮอลันดาว่าอยุธยาเคยใช้ภาษาและล่ามมลายูติดต่อลงไปให้เกาะชวา จะมาเลิกโดยหันไปใช้ภาษาจีนแทนก็ในสมัยธนบุรีและกรุงเทพฯ

ในสมัยอยุธยาตอนกลาง เมื่อพ่อค้าจากยุโรปเริ่มมาถึงนั้นฝรั่งพวกนี้จะถูกจัดให้ขึ้นกับกรมทั้งสองข้างต้น กรมไหนก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม โดยไม่มีข้อกำหนดตายตัว แต่ในตอนหลังได้มีการตั้งกรมขึ้นใหม่ คือ “กรมท่ากลาง” และบรรดาฝรั่งชาวยุโรปก็ถูกจัดให้ขึ้นกับกรมนี้ ข้อความในกฎหมายพระโอยการที่กล่าวถึงมาแล้ว ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายแก้ไขตัดแปลงใหม่ไปตามกาลเวลา มีการเพิ่มกลุ่มของชาวต่างประเทศที่เข้ามาอย่างเช่นกฎหมายกำหนดให้ฮอลันดาขึ้นต่อกรมท่าซ้าย มิได้ขึ้นกับกรมท่ากลาง ทั้งนี้เพราะลักษณะของการค้าของฮอลันดาเกี่ยวพันคล้ายคลึงกับของจีนหรือทางด้านทิศตะวันออกมากกว่า เป็นต้น

การค้าภาครรัฐ

“ก่อนสมัยใหม่” ยุคสุดท้าย

เมื่ออยุธยาล่มสลายไปในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ การค้า การพาณิชย์ที่กล่าวมาข้างต้น ก็ถึงกาลอวสานไปด้วย กว่าที่พื้นตัวเริ่มขึ้นใหม่ ก็กินเวลากว่าทศวรรษ ดังเห็นได้จากพระราชกรณียกิจในด้าน “การค้าและพาณิชย์” ของพระเจ้ากรุงธนบุรีมหาราช (ตากสิน) และกษัตริย์ราชวงศ์จักรีสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ดังนั้นในตอนท้ายของงานเขียนก็ประสงค์จะสะท้อนสภาพเศรษฐกิจดังกล่าวในสมัยนั้นที่ยังอยู่ในยุค “ก่อนสมัยใหม่” ก่อนที่รัฐไทยจะต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ใหม่เมื่อฝรั่งเศสตะวันตกจะเข้ามา มีอิทธิพลแทนเราจะมาดูในเรื่องที่เกี่ยวกับสินค้าภายในประเทศ (ที่มาในรูปของการเก็บ “ส่วย”) กับการส่งสินค้าออกของไทย (ในรูปของการค้าเรือสำเภา) ซึ่งกล่าวได้ว่า สืบทอดมาจากสมัยอยุธยา ก็จริง แต่ก็มีลักษณะพิเศษของรัตนโกสินทร์อีกด้วย ทั้งนี้โดยยึดเอารัชสมัยของรัชกาลที่ ๒ และ ๓ เป็นกรณีศึกษาเฉพาะ

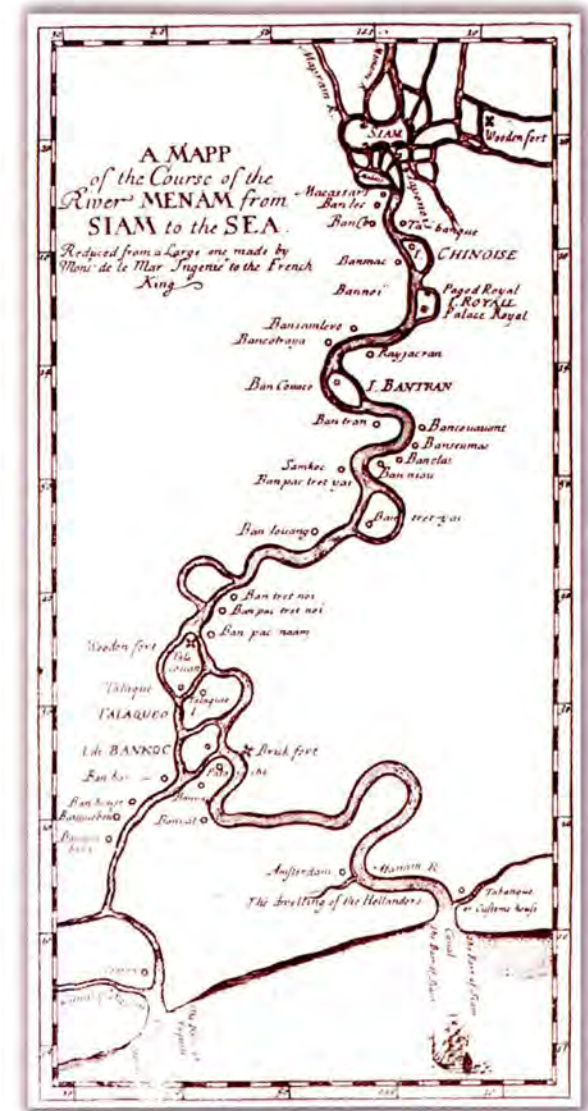
ในกรณีของรัชกาลที่ ๓ นั้น เรามักจะคุ้นเคยดีว่า พระองค์ทรงเป็น “กษัตริย์-พ่อค้า” ที่สามารถ แต่สำหรับรัชกาลที่ ๒ ดูเหมือนประวัติศาสตร์ไทยส่วนใหญ่ที่เขียนและเล่าเรียนกันมามักจะกล่าวถึงพระองค์ในแง่ของการทรงเป็นกวีและศิลปิน ให้นำหน้าในเรื่องกิจการในราชสำนักทางด้านวัฒนธรรมเป็นส่วนใหญ่ ทั้ง ๆ ที่รัชสมัยของ

พระองค์ กิจการด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นยุคสมัยที่บ้านเมืองฟื้นตัวจากความบอบช้ำของการเสียกรุงศรีอยุธยาแล้ว

ถ้าจะมองในมุมกว้าง สงครามระหว่างไทยกับพม่า อันเป็นผลให้เสียกรุงอยุธยา พ.ศ. ๒๓๑๐ นั้น มีผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างมาก กล่าวคือ ศูนย์กลางของอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจของไทยถูกทำลายลง ราบเรียบ ดินแดนตั้งแต่ภาคเหนือลงมาจรดภาคกลาง ถูกกระทบกระเทือนด้วยสงคราม ประชาชนไม่สามารถทำการเพาะปลูกหรือทำมาหาเลี้ยงชีพได้ ประชาชนส่วนใหญ่ ถ้าไม่ถูกจับกวาดต้อนไปเป็นเชลย ก็ล้มหายตายจากไป หรือไม่ก็ต้องหนีไปหลบภัยในที่ที่ห่างไกลออกไป

ดินแดนทางภาคตะวันออกของไทย ดูจะเป็นดินแดนที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากสงครามน้อยที่สุด ดังนั้นจึงไม่น่าสงสัยอะไรที่วีรบุรุษอย่างพระยาวชิรปราการ (ตากสิน) จะเสด็จไปรวบรวมกำลังคนทางด้านจากชลบุรี ถึงจันทบุรี และทางด้านนี้พระองค์ก็ยังทรงได้ฐานสนับสนุนสำคัญทั้งทางด้านกำลังคนกับกำลังทรัพย์ กล่าวคือจากชุมชนจีนตามหัวเมืองชายทะเลเหล่านั้น

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงตั้งเมืองหลวงขึ้นใหม่พร้อมด้วยกำลังคนเพียงประมาณ ๑ หมื่นคนนั้น ก็ทรงเลือกเมืองบางกอกเป็นราชธานี (ธนบุรี) ณ ที่นี้ชุมชนจีนที่ตั้งหลักแหล่งมั่นคงอยู่แล้ว อยู่ทางด้านฝั่งตะวันออกของบางกอก คือแถบพระบรมมหาราชวังในปัจจุบัน ในอดีต “บางกอก” หมายถึงดินแดนทั้งสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา บางกอกเป็น “เมืองนอกแตก” ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ “พระราชวังเดิม” (กองทัพเรือในปัจจุบัน)

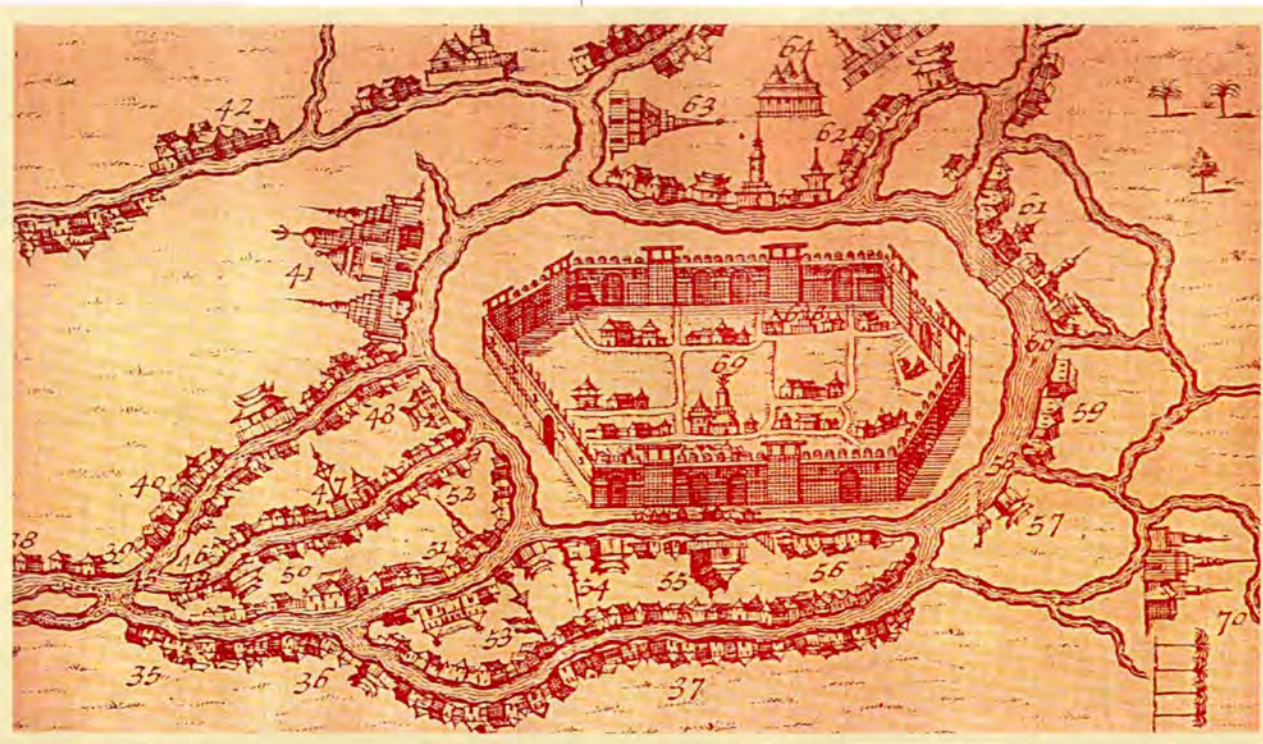
แผนที่แม่น้ำเจ้าพระยาจากปากน้ำถึงกรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (ตากสิน) ทรงขับไล่พม่าไปแล้ว เป้าหมายที่สำคัญในระบายนี้อีกคือการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการเมืองในการที่จะได้รับรองจากจีนและเพื่อที่จะได้ทำการค้าอีกด้วย เพราะในระบบเก่านั้นการค้าและการเมือง (ความสัมพันธ์) กับจีนหาได้แยกขาดจากกันไม่ (ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในสมัยอยุธยา)

ความผันผวนของเหตุการณ์และสงครามในเมืองไทยทำให้จีนไม่แน่ใจในการติดต่อกับไทยเป็นเวลานาน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงใช้เวลาถึง ๑๐ ปี จนกระทั่ง พ.ศ.

ภาพวาดแผนที่ตัวเมืองกรุงศรีอยุธยา

๒๓๒๐ (ค.ศ.1777) จึงได้รับอนุมัติจากจีนให้ส่งทูตบรรณาการไปได้ และทรงได้รับการรับรองจากจีนว่าพระองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดินแห่งราชอาณาจักรธนบุรีก็เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๔ (ค.ศ.1781) เกือบจะสิ้นรัชกาลอยู่แล้ว

เมื่อเปลี่ยนจากราชวงศ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมาสู่ราชวงศ์จักรีนั้น สิ่งที่เราเห็นได้ชัดก็คือความพยายามของพระเจ้าแผ่นดินสมัยรัตนโกสินทร์ ที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจด้วยการสร้างระบบการค้าของรัฐ และการผูกขาดของหลวง รวมทั้งการสถาปนาความสัมพันธ์อันดีกับจีนดังที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้วางรากฐานไว้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการส่งสินค้าออกซึ่งในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์นั้น เราอาจจะพูดได้ว่า เป้าหมายสำคัญของนโยบายเศรษฐกิจ-การค้าต่างประเทศ คือ เล็งไปที่เมืองจีนเป็นหลัก ส่วนการติดต่อและการค้ากับประเทศรอบบ้าน ตลอดจนการค้ากับฝรั่งตะวันตกต้องถือได้ว่าเป็นประเด็นรอง

“ส่วย” กับสินค้าขาออก

ในประเด็นสุดท้ายขอให้เราลองหันมาดูว่าสินค้าออกของไทย หรือ “ผลิตผลธรรมชาติ ที่ยังมีได้รับการปรุงแต่ง” นั้น มีต้นกำเนิดจากไหน และที่สำคัญคือ ใครเป็นผู้ผลิต กระบวนการกลายเป็นสินค้าเป็นมาอย่างไร ถ้าจะพูดสั้นๆว่า สินค้าเหล่านี้ ผ่าง พริกไทย น้ำตาล ฯลฯ ก็มาจากระบบของ “ไพร่ส่วย” นั่นเอง ไพร่ส่วยเป็นฐานันดรหนึ่งของผู้คนที่อยู่ภายใต้การปกครองในระบบศักดินา “ส่วย” นั้นก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการเก็บภาษีอากร ระบบศักดินาของสังคมไทย แบ่งออกเป็นผู้ปกครอง คือ

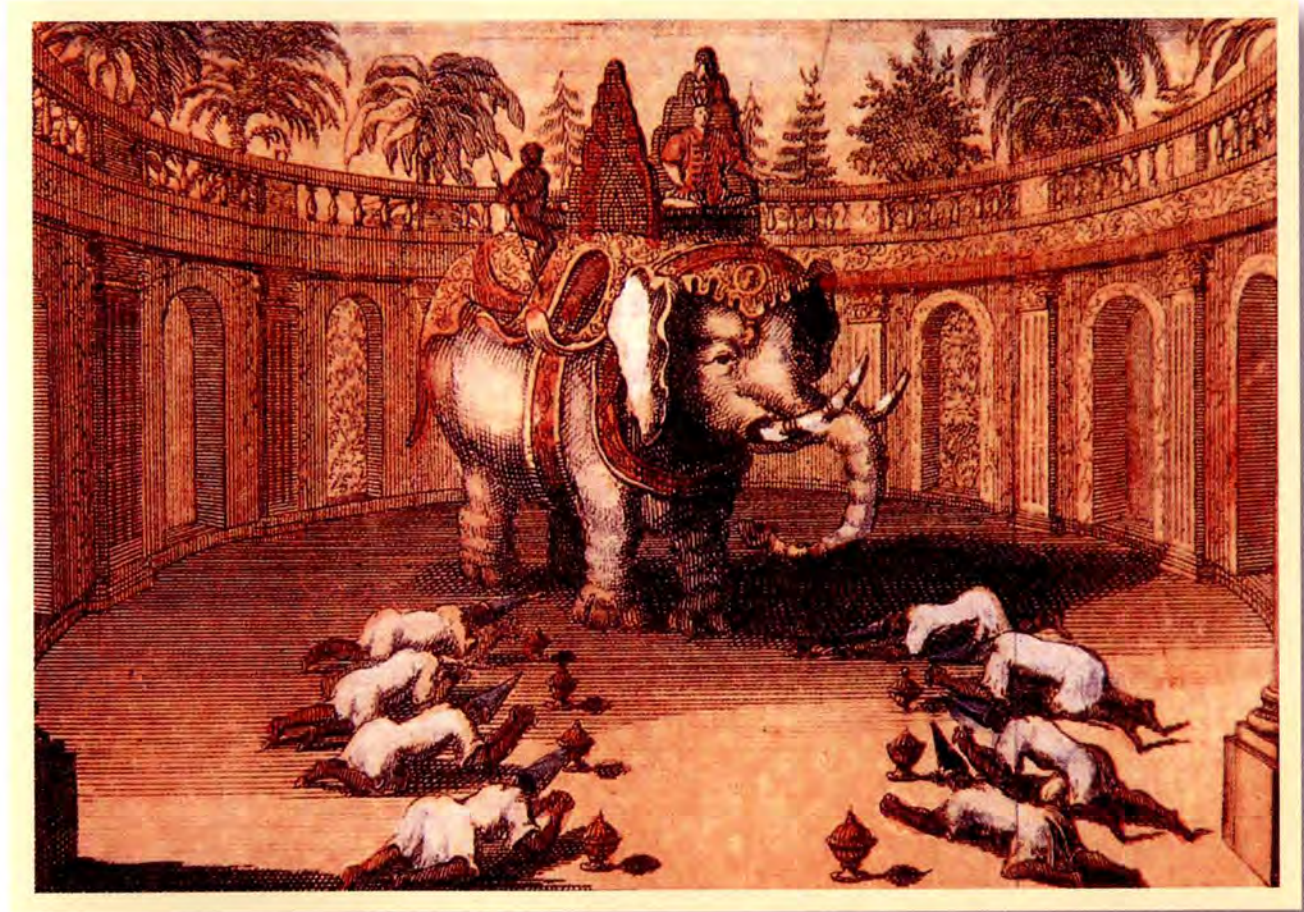
เจ้าและขุนนาง กับผู้อยู่ใต้ปกครอง คือ ไพร่และทาส

ไพร่ หมายถึงประชาชนส่วนใหญ่ของสังคม ผู้คนเหล่านี้จะถูก “เก็บภาษีอากร” เป็นแรงงาน ตัวเงิน และผลิตผล การเกณฑ์แรงงานหรือที่เรียกว่า “เข้าเวร” หรือใช้ภาษาราชการคือ “รับราชการ” นั้น เป็นมาตรการที่ทำให้เจ้าและขุนนางสามารถเรียกใช้แรงงานของไพร่ได้โดยไม่ต้องมีการจ้างตอบแทน ไม่ว่าจะให้ชุดคลอง ทำไร่นา สร้างวัด สร้างวัง หรือกิจการใดๆก็ตาม และหากเกิดสงครามก็จะถูกเกณฑ์ไปเป็น “ไพร่พล” ในกองทัพ

ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์นี้ ไพร่จะถูกเกณฑ์แรงงานเป็นระยะเวลาแตกต่างกันไป เช่น ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีเกณฑ์แรงงาน ๖ เดือนต่อ ๑ ปี หรือ ที่เรียกว่า “เข้าเดือน ออกเดือน” ตามแบบสมัยอยุธยา ซึ่งในวิธีการปฏิบัติแล้วอาจไม่เคร่งครัดเป็นเดือนเว้นเดือนอย่างที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ก็ยังเป็นมาตรการที่ทำให้เจ้านายสามารถเก็บเป็นตัวเงินได้ กล่าวคือไพร่ที่ไม่ประสงค์จะมา “เข้าเวร” ก็ต้องหาเงินมาเสียแทน

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๑ การเกณฑ์แรงงานลดลงเหลือ ๔ เดือนต่อ ๑ ปี หรือ “เข้าเดือน ออกสองเดือน” การเกณฑ์แรงงานนี้จะเปลี่ยนไปอีกในสมัยรัชกาลที่ ๒ กล่าวคือเหลือ ๓ เดือนต่อ ๑ ปี หรือ “เข้าเดือน ออกสามเดือน” สะท้อนให้เห็นถึงการต้องการแรงงานจากเจ้านายลดลง อันอาจเป็นผลจากการหมดศึกสงคราม การเฟื่องฟูของการค้าการพาณิชย์

โดยทั่วไปแล้วการเกณฑ์แรงงานไพร่ดังกล่าว มักจะทำในเขตเมืองหรือใกล้เมือง ซึ่งอาจมีงานโยธาอยู่เสมอๆ แต่ไพร่ที่อยู่ในชนบทห่างไกลออกไป จำถูกเจ้า

นายกำหนดให้เสียภาษีในรูปของ “ส่วย” ซึ่งก็คือผลิตผลที่หาได้หรือทำได้ในเขตนั้นๆ หรือที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า tax in kind นั้นเอง (และนี่ก็เป็นที่มาของการที่เราจะเรียก ผู้คนชาติพันธุ์ “กวย” ใน “อีสานใต้” ที่มีความชำนาญในการจับ ฝัก และเลี้ยงช้างว่า “ส่วย” ทั้งที่เขาจะเรียกตนเองว่า “กวย” ก็ตาม)

ส่วย หรือ ผลิตผลบางอย่างที่เจ้านายเรียกเก็บมาได้

ภาพสมเด็จพระนารายณ์มหาราชประทับบนชาธาร
ในพระบรมมหาราชวัง

ก็กลายเป็นสินค้าออกไป การเก็บภาษีอากรเป็น “ส่วย” นี้ น่าจะมีมาตั้งแต่โบราณกาล ก่อนหน้าสมัยอยุธยาด้วยซ้ำไป และในสมัยรัตนโกสินทร์การเก็บ “ส่วย” นี้ทำโดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งออกอย่างแน่ชัด หน่วยราชการหลายหน่วย เช่น กลาโหม มหาดไทย คลัง ต่างก็เข้าไปมีบทบาทในการเก็บส่วย ดังในกรณีของกรมมหาดไทยที่มีพื้นที่ดูแลควบคุมทางตอนเหนือของพระนคร จะเป็นผู้ที่ทำการเก็บส่วยมากที่สุด โดยเฉพาะส่วยที่เป็นของป่า จะเห็นได้ว่าในสมัยนี้ การเก็บส่วยโดยกลาโหมและมหาดไทยนั้น จะได้ส่วยที่เป็นฝาง พริกไทย เร่ว ครั่ง

การขนถ่ายสินค้าจากเรือสำเภาสู่เรือเล็ก
ปรากฏอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา

ฝ้าย ตลอดจนโลหะธาตุ เช่น เงิน ทอง ดีบุก แล้วส่งต่อไปยังพระคลังสินค้า เพื่อนำออกเป็นสินค้าต่อไป ในสมัยรัชกาลที่ ๑ และ ๒ นั้นจะมีการเก็บส่วยมากมาย จะเริ่มลดลงก็ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ที่ทางราชการเจ้านายหันไปเก็บเป็นเงินตราแทน

ปัจจัยมลฑิต

กล่าวโดยสรุป ระบบการค้าต่างประเทศสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งตกทอดมาจากสมัยอยุธยา เป็นกิจกรรมที่แยกออกจากการค้าเรือสำเภาและสินค้าที่มาจากระบบการเกณฑ์และเก็บ “ส่วย” ไม่ออก และก็เป็นการค้าที่แยกไม่ออกจากระบบบรรณาการ หรือ “จิ้มก้อง” กับจีน ไม่ออกเช่นกัน ระบบดังกล่าวมีส่วนทำให้กรุงเทพฯ เจริญเติบโตเป็นศูนย์กลางแห่งใหม่แทนอยุธยาอย่างรวดเร็วในเวลาเพียง ๓ ทศวรรษ ดังสะท้อนให้เห็นได้จากการก่อสร้างวังและวัดในสมัยรัชกาลที่ ๒ และ ๓ รูปแบบของสถาปัตยกรรม ตลอดจนเครื่องประดับประดาที่ได้รับอิทธิพลจีนและสั่งเข้าจากเมืองจีน ดูกรณีวัดโพธิ์ วัดอรุณฯ และวัดพระแก้ว ที่ใช้เครื่องเคลือบและตุ๊กตาจีนเป็นตัวอย่าง ก็จะได้ชัดว่า นี่เป็นจุดสุดยอดของสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนสมัยใหม่ ที่หลังจากนั้นไปอิทธิพลตะวันตกก็จะเข้ามาแทนที่ “ตะวันออก” (จีนและอินเดีย) แน่นนอน

เมื่อฝรั่งชาติตะวันตกปรากฏตัวขึ้นพร้อมด้วยวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 หรือประมาณสมัยรัชกาลที่ ๓ สถานการณ์ก็เริ่มเปลี่ยนไป การค้าต่างประเทศในรูปของ

การผูกขาดโดยหลวงหรือ “พระคลังสินค้า” ก็ถูกเปลี่ยนแปลงด้วยความคิดของ “การค้าเสรี” free trade ที่ใช้กลไกของการตลาดเป็นเครื่องกำหนด และก็นำไปสู่การสิ้นสุดของยุค “ก่อนสมัยใหม่” ที่ทำให้สยามในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้มีการปรับเปลี่ยนและ/หรือพร้อมใจที่จะลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง (Bowring Treaty ในภาษาเกาสนธิสัญญาที่รู้จักกันในภาษาไทยว่า “โบวริง”) ในปี พ.ศ. ๒๓๙๘ หรือ ค.ศ.1855 ที่นอกจากจะเปลี่ยนระบบการค้าแล้ว ก็ยังเป็นสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาค ชาติตะวันตกและคนในบังคับได้รับสิทธิพิเศษ หรือ “สิทธิ สภานอกอาณาเขต” อันเป็นการสูญเสีย “อธิปไตย” ในระดับหนึ่งนั่นเอง ส่งผลให้ประเทศไทยต้องใช้กลยุทธ์และความพยายามอย่างหนักในภายหลัง เพื่อแก้ไขให้เกิดความเป็นธรรมทางการค้า

อนึ่ง ในการเขียนบทความนี้ ผู้เขียนนำเสนอในรูปของสารคดีกึ่งวิชาการ ดังนั้นจึงปรับปรุงให้เรียบง่าย ไม่มีการอ้างอิงและการนำเสนอในรูปลักษณะทางวิชาการอย่างจริงจังนัก ผู้ที่สนใจเพิ่มเติมอาจจะอ่านได้จากงานเขียนของผู้เขียนเองใน อยุธยา: ประวัติศาสตร์และการเมือง (๒๕๔๒) From Japan to Arabia: Ayutthaya's Maritime Relations with Asia (1999)

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

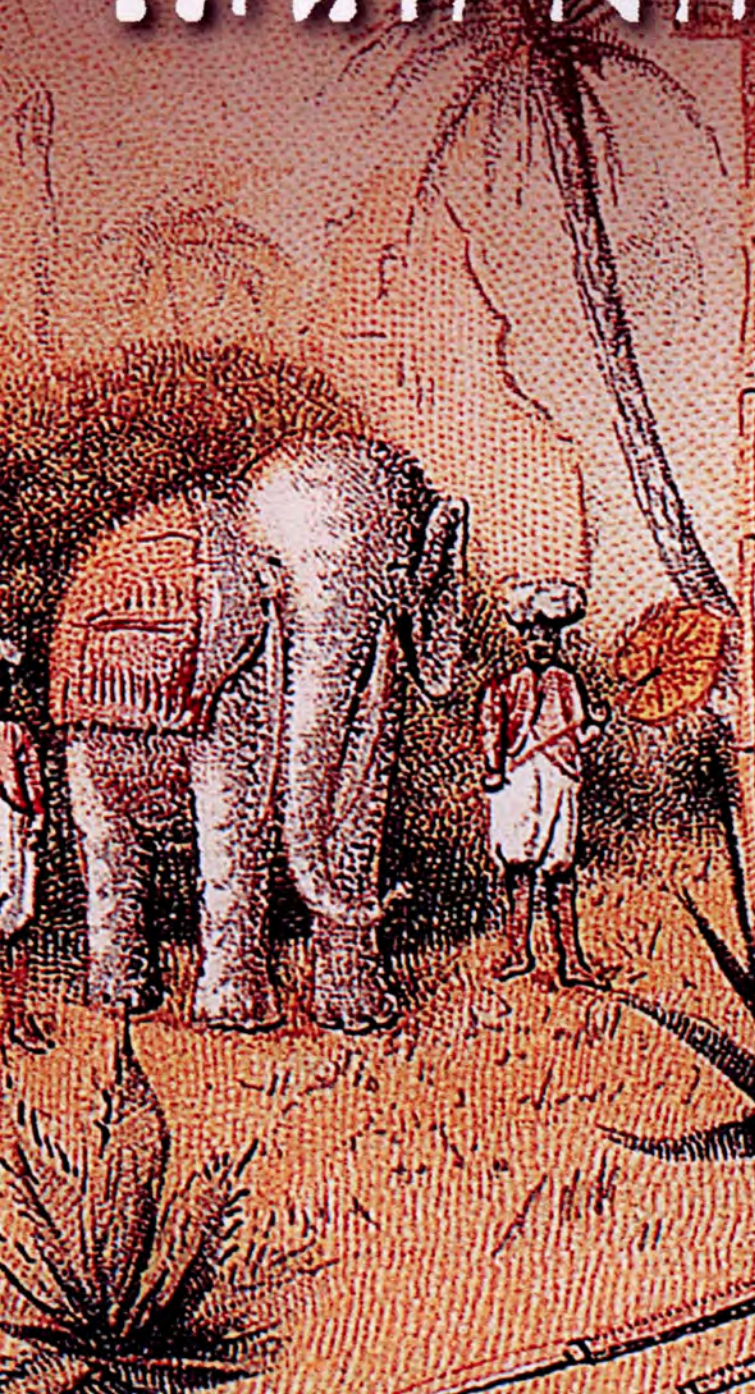

แผนที่เส้นทางการเดินเรือบริเวณแหลมสุวรรณภูมิ เขียนโดยชาวฝรั่งเศสสมัยอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

Gov.: A NOMINALLY
HEREDITARY MONARCHY.
Area about 250,000 Sq.M.
Pop. " 6,000,000.

▲ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
(รัชกาลที่ ๑)

รัตนโกสินทร์ศก

ประวัติศาสตร์เส้นทางการค้าไทยปรากฏหลักฐานที่ยาวนานกว่า ๕๐๐ ปี ก่อนมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นยุคที่โครงสร้างทางการค้าก้าวเข้าสู่ช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ ดังปรากฏเป็นเรื่องราวต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ โดยทรงย้ายเมืองหลวงจากกรุงธนบุรีมายังกรุงเทพฯ นอกจากนี้จะเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมในด้านการเมืองการปกครองแล้วยังเป็นทำเลที่ดีในการค้าขายอีกด้วย

แต่การค้าในยุคนั้นไม่สามารถจะพัฒนาได้มากนักเพราะมีสงครามใหญ่จากพม่ามาประชิดเมืองในการรบที่เรียกกันว่า “สงครามเก้าทัพ” ต่อเมื่อสงครามสิ้นสุดลง รัชกาลที่ ๑ จึงได้ทรงหันมาทำนุบำรุงการค้าขาย สนับสนุนรัฐและเอกชนแข่งสำเภาไปค้ากับประเทศจีนทุกๆปี มีจารึกชื่อเรือสำเภาหลวง ๒ ลำในประวัติศาสตร์คือ เรือทุสงกับเรือทรงพระราชสาส์น

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

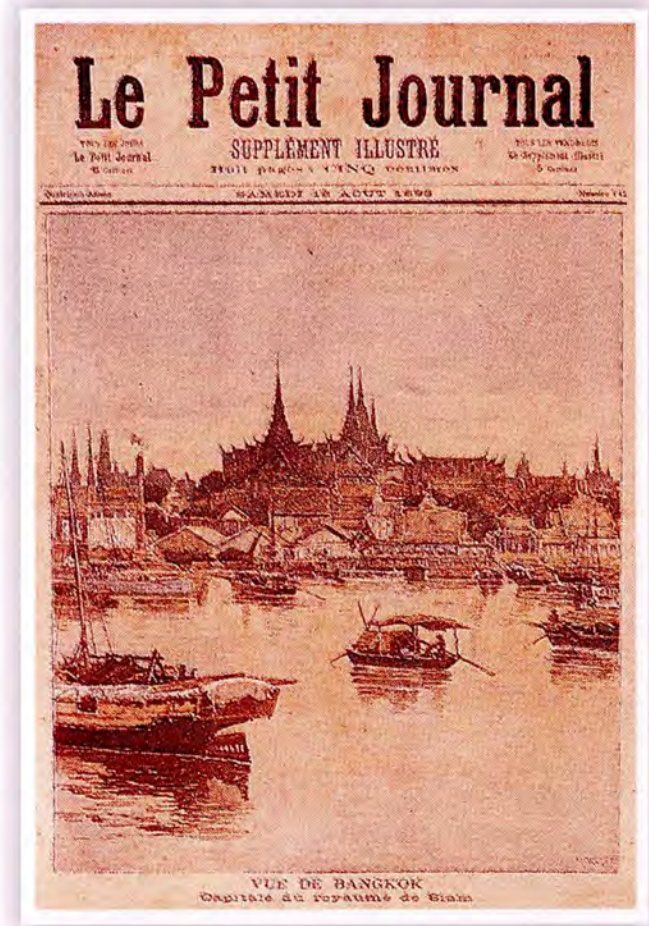
ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จขึ้นครองราชย์ในพ.ศ.๒๓๕๒ การค้าขายในสมัยของพระองค์คึกคักขึ้นเป็นอันมาก ทรงเล็งเห็นความสำคัญในการติดต่อกับต่างประเทศ ส่งผลให้มีเรือสำเภาเข้ามาค้าขายมากมายนับร้อยๆ ลำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้ากับประเทศจีนเจริญก้าวหน้ามาก เรือสำเภาหลวงในสมัยของพระองค์มีชื่อว่า เรือเหราข้ามสมุทรและเรือมาลาพระนคร

นอกจากการค้ากับจีนแล้ว ชาวยุโรปก็เริ่มเข้ามาติดต่อหลากหลาย เช่น คาร์ลอส เดอ ซิลเวีย เดินทางเข้ามาในฐานะตัวแทนของพระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกส จอห์น ครอว์ฟอร์ด เข้ามาในฐานะตัวแทนจากอังกฤษเพื่อขอให้ไทยยกเลิกการผูกขาดทางการค้า แต่เจรจากันไม่สำเร็จ เพราะปัญหาด้านภาษา

อย่างไรก็ตาม นโยบายการค้าประการหนึ่ง que เริ่มเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อยคือการค้ากับต่างประเทศที่เดิมนั้นกำหนดให้สินค้าเข้าทุกชนิดจะต้องนำมาขายให้กับพระคลังสินค้าทั้งหมด ห้ามค้าขายกันเองระหว่างพ่อค้าในสมัยรัชกาลที่ ๒ ทรงผ่อนปรนสินค้าอื่นๆ ยกเว้นปืนและดินปืนที่จะต้องขายให้กับรัฐ ซึ่งพ่อค้าอาวุธคนสำคัญในครั้งกระนั้นก็คือกัปตันเฮนรี ชาวอเมริกันที่เข้ามาค้าขาย จนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงภักดีราช

สินค้าขาออกสำคัญๆ เช่น ไม้สัก ริงนก พริกไทย ดิบุก ผ่าง งาช้าง กายาน ไขเต่าตะนุ

สินค้าขาเข้าสำคัญๆ เช่น แพร่ไหม เครื่องถ้วยชาม กระดาษ

พระบรมมหาราชวังและทิวทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ได้ขึ้นปกของหนังสือพิมพ์ เลอ เปติ จูนาล ฉบับวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ กลางสมัย รัชกาลที่ ๕

เมืองที่ติดต่อค้าขาย เช่น มาเก๊า ไหล่ล่า ฮกเกี้ยน ปัตตาเวีย มลายู ถัดมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า

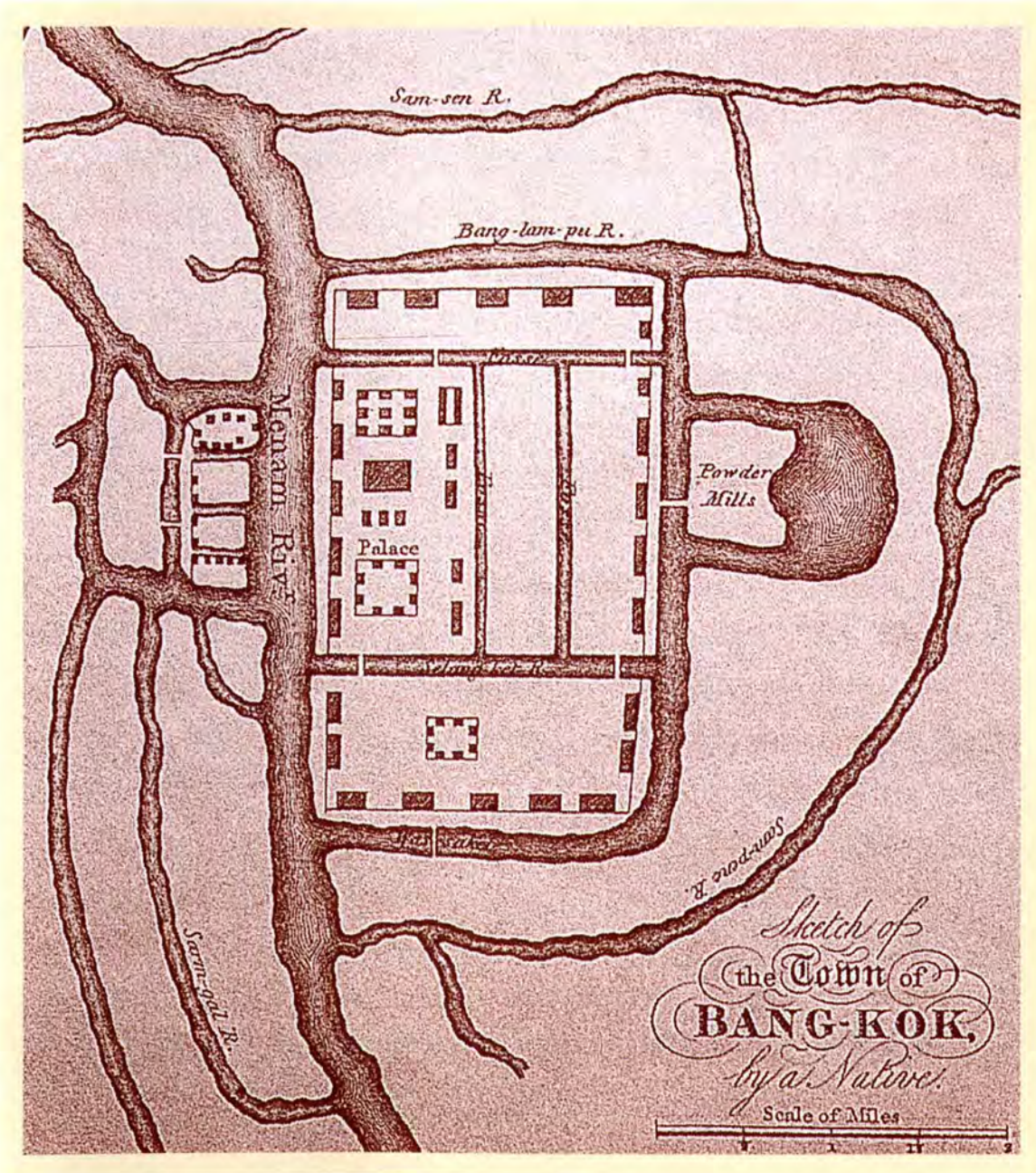
อยู่หัวที่เสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. ๒๓๖๗ นั้น อาจกล่าวได้ว่ายุคนี้คือยุคเริ่มต้นที่แท้จริงของการพาณิชย์สยาม เพราะพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรักการค้า การขายมาแต่ก่อนขึ้นครองราชย์ด้วยทรงเป็นผู้บัญชาการ กรมท่าที่ทำหน้าที่แต่งตั้งสำเภาไปค้าขายกับต่างเมือง ซึ่งพระองค์เองก็ทรงแต่งตั้งสำเภาไปค้าขายเช่นกันจนพระราช บิดาขนานนามว่า “เจ้าสัว”

ความผูกพันของพระองค์กับการค้าสำเภา นั้นเป็นที่ ประจักษ์เมื่อทรงมองเห็นว่าเรือสำเภาจะล่าสมัยและเสื่อม ความนิยม เพราะมีเรือกำปั่นไฟที่มีประสิทธิภาพมากกว่า เข้ามาแทนที่ จึงทรงให้สร้างเรือสำเภาเท่าของจริงไว้เป็น อนุสรณ์ ณ วัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ด้วยเหตุนี้เอง การพาณิชย์ทั้งรัฐและเอกชนจึงได้ รับการสนับสนุนจากพระองค์อย่างเต็มที่ สามารถขยาย ขอบเขตการค้าต่างประเทศไปไกลกว่าครั้งใด เจ้านาย และข้าราชการในยุคนั้นต่างนิยมที่จะแต่งตั้งสำเภาไปค้าขาย กับต่างชาติจนมีฐานะมั่งคั่งหลายต่อหลายคน เช่น พระยาพระคลัง (ทุน) ต้นสกุล รัตนกุล ได้ชื่อว่าเป็นเศรษฐี คำสำเภา เป็นต้น

แผนที่เมืองบางกอก ทิมพ์โดย Henry Colburn
กรุงลอนดอน เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๓๗๑

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓)
ทรงกำกับกรมท่าและทรงค้าสำเภาล่วง
จิตรกร : นายกมล ทองสุนทร

อนุสรณ์เพื่อการรำลึกถึงเรือสำเภานอติด
ขนาดเท่าจริง ณ วัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ทางด้านการค้าก็เช่นกันที่ต่างชาติได้เข้ามาขอทำสัญญาการค้าอย่างจริงจังเพื่อขยายความสัมพันธ์ทางการพาณิชย์ให้มากขึ้น เช่น ในปี พ.ศ. ๒๓๖๘ ราชสำนักอังกฤษได้ส่งนายเฮนรี เบอร์นี เป็นทูตเข้ามาเจรจาทำสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีและการพาณิชย์ มีการลงนามร่วมกันระหว่างสองประเทศเมื่อ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๖๙ นับว่าเป็นสนธิสัญญาฉบับแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยมีสาระสำคัญ คือ (๑) เปิดโอกาสให้พ่อค้าไทยและต่างประเทศค้าขายกันโดยตรง (ไม่ผ่านพระคลังสินค้า)

ยกเว้นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงที่จะต้องขายให้กับรัฐบาลเท่านั้น (๒) การเก็บภาษีจากเรือที่นำสินค้าเข้ามาขายให้เก็บตามความกว้างของปากเรือในอัตราวาละ ๑๗๐๐ บาท ถ้าเรือไม่บรรทุกสินค้าเก็บ ๑๕๐๐ บาท (๓) พ่อค้าอังกฤษต้องปฏิบัติตามกฎหมายไทย สนธิสัญญาที่มีสาระเช่นเดียวกันนี้ ทางรัฐบาลไทยได้ลงนามร่วมกับนายเอ็ดมันด์ โรเบิร์ต ตัวแทนของประเทศสหรัฐอเมริกาอีกด้วย ทำให้การค้าขายราบรื่นมากขึ้น

ประวัติศาสตร์ในเรื่องความใส่ใจทางการค้าขายของรัชกาลที่ ๓ มีบันทึกเรื่องราวที่น่าสนใจยิ่งเรื่องหนึ่งคือ ทรงนำรายได้จากการค้าสำเภาและเงินภาษีอากรต่างๆ มาบรรจุไว้ใน “ถุงแดง” ใส่เก็บไว้ในคลังหลวง และทยอยนำเงินเหล่านี้มาใช้ในการบำรุงประเทศ รวมทั้งสร้างสถาปัตยกรรมอันโดดเด่นมากมาย เช่น โลหะปราสาท เป็นต้น เมื่อสิ้นรัชกาลยังมีเงินในถุงแดงอีก ๓ หมื่นชั่งมอบให้ใช้จ่ายเพื่อบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๔ ไม่มีการนำเงินก้อนนี้ออกมาใช้ จวบจนสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อเกิดกรณีพิพาทเมืองจันทบุรีต้องเสียเมืองให้ฝ่ายรุกราน จึงได้นำเงินถุงแดงไปไถ่เมืองจันทบุรีคืนมา...

ต่อมา อิทธิพลของประเทศตะวันตกได้แพร่กระจายเข้าสู่ประเทศไทยอย่างรุนแรงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะในยามนั้นมหาอำนาจตะวันตกแผ่อิทธิพลเข้าครอบคลุมทั่วทั้งเอเชีย แม้กระทั่งประเทศจีนก็ไม่รอดพ้น รัชกาลที่ ๔ จึงทรงเปลี่ยนทำทีนโยบายการต่างประเทศ อันส่งผลกระทบต่อถึงนโยบายการพาณิชย์ที่เปลี่ยนโฉมหน้าไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง

ในปี พ.ศ.๒๓๙๘ สมเด็จพระราชินีวิกตอเรียแห่ง

อังกฤษได้ส่งเซอร์ยอห์น เบาว์ริง ข้าหลวงใหญ่ของอังกฤษประจำฮ่องกงเข้ามาเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาทางการเมือง ๑๒ ข้อ สัญญาว่าด้วยกฎหมาย ๖ ข้อ และพิกัดสินค้า ๓ ข้อ ทำสัญญากันในปี พ.ศ. ๒๓๙๘ ให้มีผลบังคับใช้ในวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๙ (ค.ศ. 1856) ซึ่งสนธิสัญญานับนี้รู้จักกันดีในนาม “สนธิสัญญาเบาว์ริง” มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพาณิชย์ ดังนี้

๑. ยกเลิกภาษีแบบโบราณ เช่น ภาษีความกว้างของปากเรือ เป็นต้น แล้วกำหนดระบบภาษีใหม่เรียกว่า ภาษีร้อยชักสาม อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ศุลกากรอังกฤษเข้ามาร่วมในการกำหนดภาษีและราคาสินค้า

๒. ยกเลิกพระคลังสินค้าปล่อยให้พ่อค้ากับลูกค้าติดต่อกันโดยตรง

๓. สินค้าทุกชนิดค้าขายได้อย่างเสรี ยกเว้นอาวุธที่จะต้องขายให้กับรัฐบาลและฝิ่น ต้องขายให้เจ้าภาษีฝิ่น

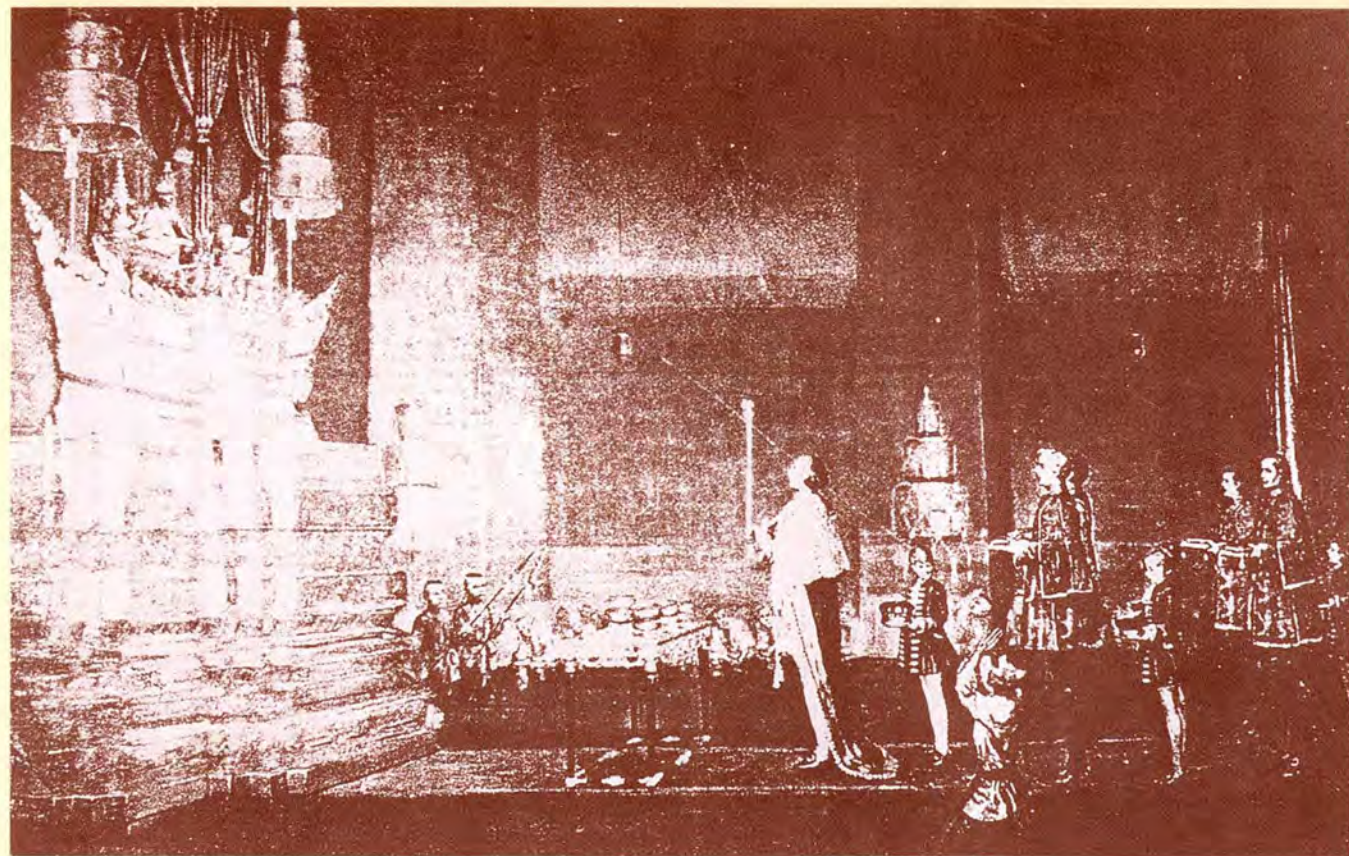
๔. การส่งสินค้าออกทำได้เสรี ยกเว้น สินค้าประเภทข้าว ปลาเกลือ ที่รัฐมีสิทธิประกาศห้ามในยามขาดแคลน สนธิสัญญาที่มีสาระสำคัญเช่นเดียวกันนี้ ประเทศไทยจะต้องทำกับประเทศต่างๆ ในยุโรปและสหรัฐอเมริกาอีกด้วย โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งเซอร์ยอห์น เบาว์ริง เป็นตัวแทนทำสัญญากับนานาประเทศ และทรงพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาสยามานุกุลกิจ สยามมิตกรมหายศ

ผลของสนธิสัญญาต่างๆ เหล่านี้ แม้ออกให้เกิดทั้งผลกระทบทางการเมืองการปกครอง แต่กลับส่งผลดีทางการค้า เพราะปริมาณการค้าขยายตัวมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งออกสินค้าประเภทข้าวและน้ำตาล ที่ได้

เซอร์ยอห์น เบาว์ริง
ข้าหลวงใหญ่ของอังกฤษ ประจำฮ่องกง

เส้นทางการค้าวัตถุนอกสินทร์

เซอร์จอห์น เบบริง (Sir John Bowring) ราชทูตอังกฤษเข้าเฝ้าฯ นำ
ราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการของสมเด็จพระราชินีวิกตอเรีย
ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. ๒๓๙๘

ราคาสูงขึ้นมาก

ในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ ทรงโปรดให้สร้างโรงกษาปณ์ขึ้น
แห่งแรกในเมืองไทยเพื่อผลิตเงินเหรียญต่างๆ ขึ้นมาใช้ใน
การค้าขาย ในปีเดียวกันทรงโปรดให้ตัดถนนเจริญกรุง
ถนนสีลม ถนนสีพระยา และคลองต่างๆ เพื่อการสัญจร
ค้าขายและติดต่อกับหัวเมือง นับว่าเป็นการเปิดศักราช
ใหม่ของการพาณิชย์

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกระแสนิโพลิติกวันตก
ทำให้ระบบบริหารราชการแผ่นดินแบบจตุสดมภ์ที่ใช้กัน
มาตั้งแต่สมัยอยุธยาไม่เหมาะสมกับสภาพบ้านเมืองที่
แปรเปลี่ยน ดังนั้นเมื่อก้าวสู่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์จึงประสบปัญหาหนานา
ประการในการบริหารราชการแผ่นดินด้วยเหตุนี้เองจึงทรง
มีพระราชดำริปรับปรุงรูปแบบการบริหารให้ทันสมัยตาม

ราชทูตไทยถวายราชสาส์นสมเด็จพระราชินีวิกตอเรีย
เมื่อวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้น ๓ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก ตรงกับวันที่
๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๐ นับเป็นราชทูตคณะแรกที่ได้เดินทางไป
เจริญทางพระราชไมตรี ณ ราชสำนักอังกฤษ

แบบแผนของตะวันตก ทรงมอบหมายให้สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาเทววงศ์วโรปการ เสด็จไปดูงาน ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อพ.ศ. ๒๔๓๐ แล้วกลับมาถวายรายงาน หลังจากนั้นได้ทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก่ข้าราชการปกครองแผ่นดิน ซึ่งมีตอนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการค้าสรุปได้ว่า ราชการที่เกี่ยวข้องกับการค้านั้นมีมานานแล้ว แต่ไปผูกพันอยู่กับส่วนราชการต่างๆ เช่น กรมท่า พระคลัง กลาโหม มหาไถไทย ยุติธรรม จนแทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีหน่วยงานใดจะไม่มีหน่วยงานของการค้าเกี่ยวข้องด้วยเลย แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการค้าตั้งนั้นเมื่อสภาพบ้านเมืองเจริญขึ้น

ราชการส่วนนี้ต้องจัดระเบียบใหม่ให้เหมาะสม ดังปรากฏในพระราชดำริของพระองค์ที่รับสั่งให้จัดระเบียบราชการใหม่ว่า “...กรมท่า ว่าการเพาะปลูกแลการค้าป่าไม้ บ่อแร่...” อันทำให้หน่วยงานการค้าเป็นหน่วยราชการที่จริงจังขึ้น แต่ไปรวมอยู่กับกรมท่า ซึ่งเมื่อจัดเป็นรูปแบบกระทรวงครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ ได้มีชื่อเรียกว่า “กระทรวงเกษตรพาณิชย์การ” มีเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เป็นเสนาบดีคนแรก

สำหรับนโยบายการพาณิชย์นั้น พระองค์ทรงทำการปรับปรุงระบบการเงิน การคลัง การเกษตร และการสื่อสาร

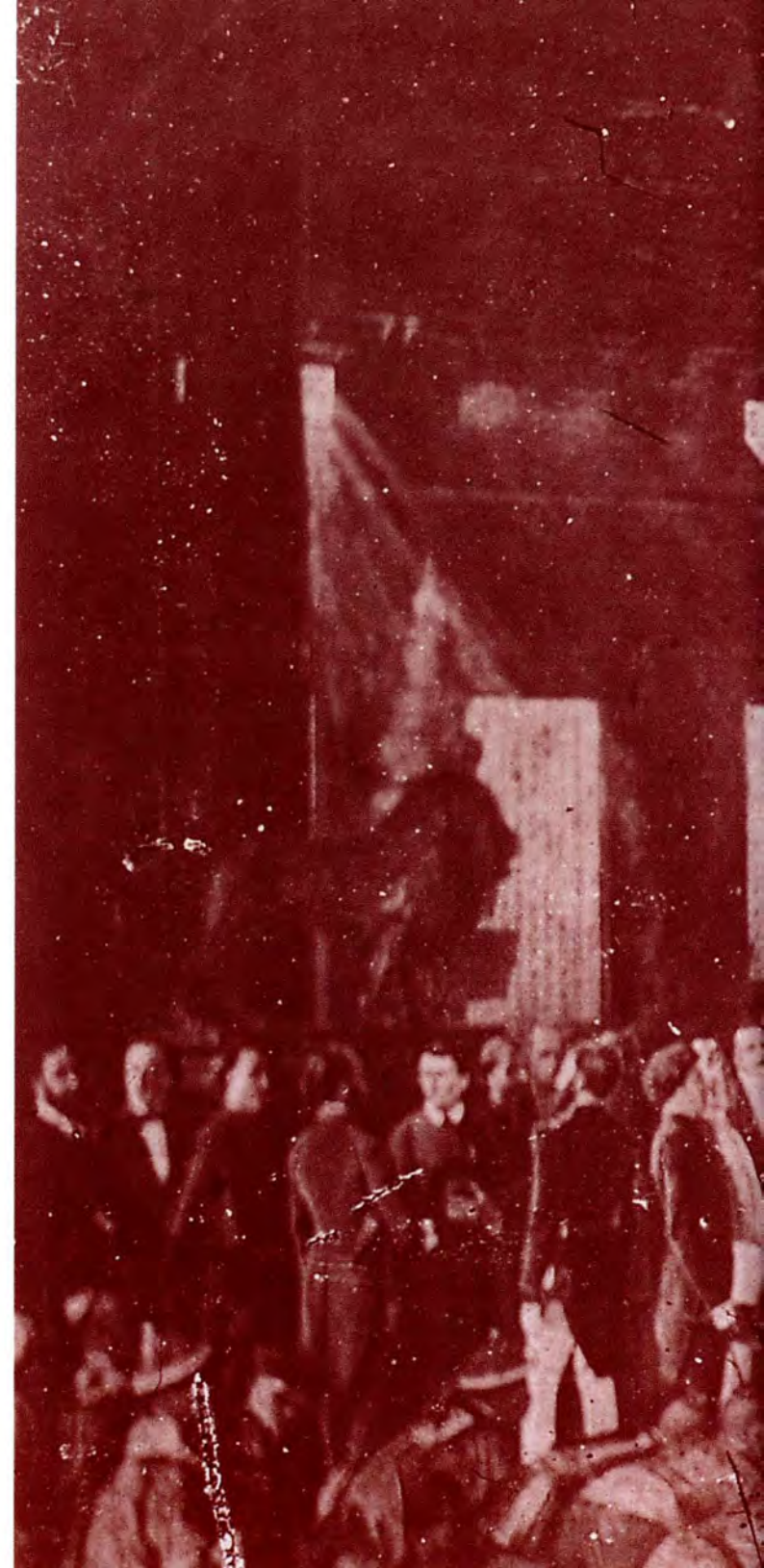
เส้นทางการค้าวิเทศโกสินทร์

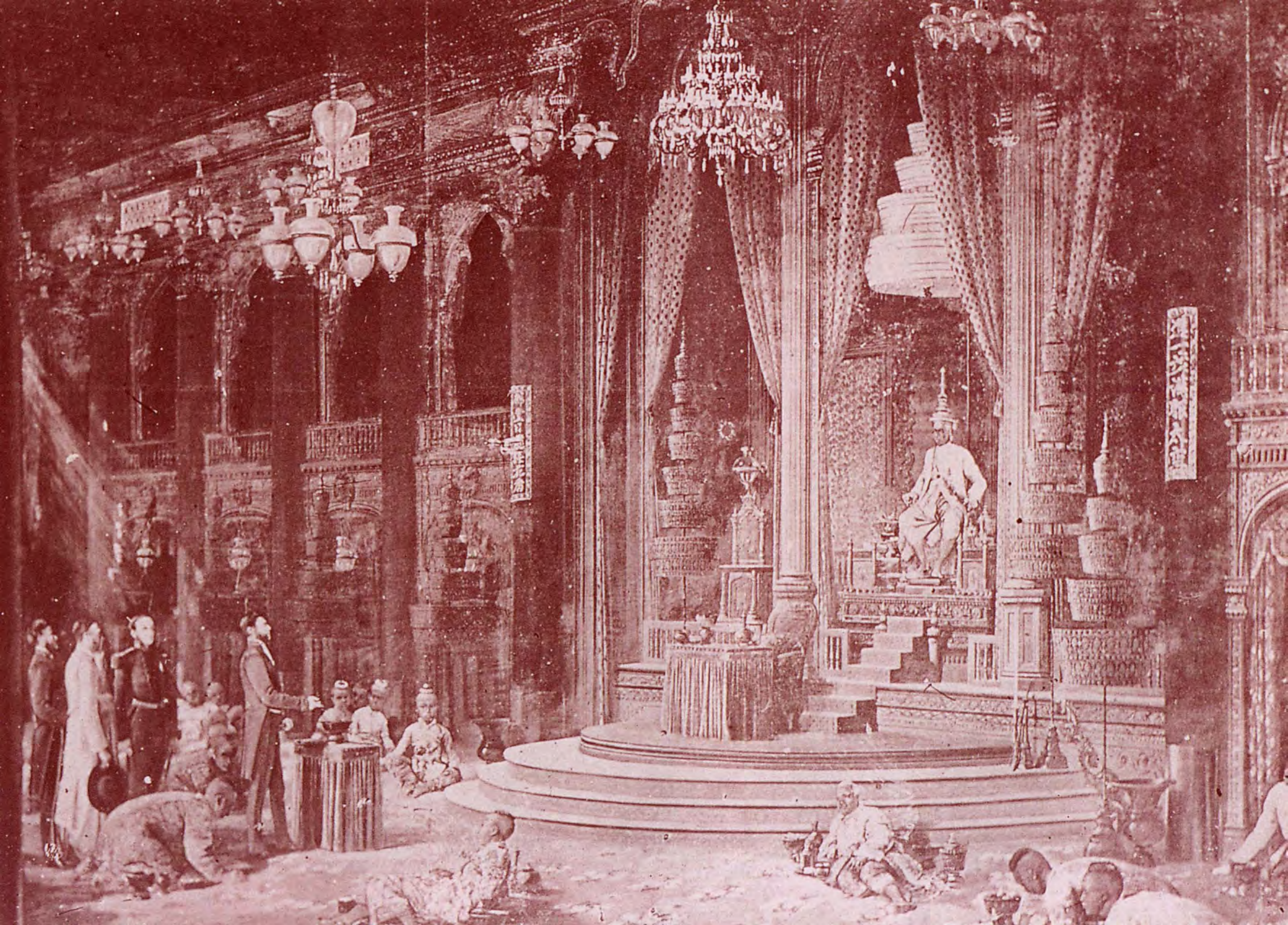

ภาพลายเส้นคณะราชทูตไทยที่เดินทางไปฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (จากซ้าย - ขวา)

- ออกพระวิสุทสุสุนทร (ปาน)   ราชทูต
- ออกหลวงกลัวยาราชไมตรี   อุปทูต
- ออกขุนศรีวิสารวาจา   ตริทูต

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) เสด็จออกมารับราชทูตของพระเจ้าแผ่นดินที่ ๓ แห่งฝรั่งเศส ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ในหมู่พระที่นั่งอภิเษากนิเวศน์ พระบรมมหาราชวัง

หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี ประเทศอังกฤษ แล ประเทศสยาม

ศุภมัศก จุลศักราช ๑๒๑๗ ปีเถาะสัปตศก ความเจริญงามจงมีแก่บ้านเมืองเทอญ

ครั้งนี้มีทูตอังกฤษมาแต่พระนางซึ่งเป็นใหญ่ เป็นเจ้าราชอาณาจักรอันผสมกัน คือ ทวีปบริเตนใหญ่แลทวีปไอยยิแลน แลที่อื่น ๆ อันขึ้น
แก่ราชอาณาจักรนั้น เข้ามาขอทำสัญญาทางพระราชไมตรี แลการค้าขายกับกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยา จึงพระบาท
สมเด็จพระปรมนทรมหามกุฏ สุทศสมมติเทพยพงษ์วงษาศิวรกระษัตริย์ วรชัตติยราช นิกโรคม จาคุรัตนบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมมิก
มหาราชาราช บรมนารถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แลพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรบรมโศภาธิบดีเจ้าอยู่หัว ผนวชพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
อภัยยเดช สรรพเทพเสนาธิบดี บวรจุฬจักรพรรดิราชสังกาศ บวรธรรมมิกราชบพิตร พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว สองพระองค์ทรงเห็นชอบกับราชดำริที่
พระนางเป็นเจ้าเป็นใหญ่ในทวีปบริเตนใหญ่แลไอยยิแลน ร่วมพระราชประสงค์ทำหนังสือสัญญาทางไมตรี กับพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษเมืองบริเตน
เคนฮิลันท์ เพื่อจะให้ให้มีผลประโยชน์แก่ราษฎรอยู่ไต่บังคับไทยแลคนอยู่ในบังคับอังกฤษ จัดแจงการท่ามาหาสินค้าขายให้มีประโยชน์เรียบริบ
เพราะเหตุฉะนั้น จึงได้ตั้งพระไทยจะทำหนังสือสัญญาไมตรีการค้าขาย จึงได้ตั้งเสนาบดีให้มีอำนาจทั้งสองฝ่ายๆ พระเจ้าแผ่นดินเมืองบริเตนไอย
ยิแลนตั้งเซอร์จอห์นโบริงเป็นขุนนางลูกขุนผู้ใหญ่ ฝ่ายพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรบรมโศภาธิบดี พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่
หัวทั้งสองพระองค์พร้อมกันกับความคิดพระราชวงษานุวงศ์แลข้าทูลลอองธุลีพระบาททั้งปวง มอบพระราชดำริให้พระราชประสงค์ให้พระเจ้าน้องยา
เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท มาประชุมแทนพระราชวงษานุวงศ์ แล้วโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยมงษ
วุฒิมหามานายก สยามติลภโลกานุปาดนารถ สกลราชวราณาจักราธิเบนทร ปรมนทรมหาราชานุกุล สรรพกิจมุลมเทศวร เซจูมาตยาธิบตี
ที่สรณรัตนธาดา อภัยยเดชานุภาพพิภร์ ซึ่งโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้มีอำนาจสิทธิบังคับบัญชาได้สิทธิขาดทั่วทั้งพระราชอาณาจักร กับ
สมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยญาติ นเรนทรนารถราชสุริยวงษสกุลพงษ์ปติจูมาตยาธิบตี ไทสรณศรีรัตนธาดา สกลมหาธิราชธาธิเบนทร
ปรมนทรมหาราชวรไธการ มโหฬารเดชานุภาพพิภร์ซึ่งโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีอำนาจบังคับบัญชาทั่วทั้งพระนครกับเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ
สมันตพงษ์พิสุทธิ มหาบุรุษรัตนอม ผู้ว่าที่สมุหพระกระลาโหม ผู้สำเร็จราชการบังคับบัญชาหัวเมืองชายทะเลปากใต้ฝ่ายตะวันตก กับ

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

เจ้าพระยาผู้ช่วยสำเร็จราชการกรมท่า เป็นผู้สำเร็จราชการบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายตะวันออก ทั้ง ๕ ประสาน ฝ่ายเสนาบดีไทยก็ได้ส่งพระราชลัญจกร ฝ่ายขุนนางอังกฤษได้ส่งหนังสือเจ้าวิคทอเรีย ซึ่งได้เข้ามาทำหนังสือสัญญากับไทยถูกต้องพร้อมกันทั้งสองฝ่าย ได้ตกลงกันตามข้อสัญญาที่เขียนไว้สลับข้อไปข้างหน้า

ข้อ ๑ ว่า ตั้งแต่ขึ้นไปพระเจ้าแผ่นดินกรุงบริตตันไอยยิแลน กับพระเจ้าแผ่นดินที่จะสืบวงศ์ต่อไปภายหน้ากับด้วยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ทั้งสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินไทย ที่จะสืบพระราชอิสริยยศต่อไปภายหน้าให้มีไมตรีรักใคร่กันรบคาบไปชั่วฟ้าแลดิน แต่บรรดาคนที่อยู่ในบังคับอังกฤษซึ่งเข้ามาอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร เสนาบดีฝ่ายไทยก็จะช่วยบำรุงรักษาให้ได้อย่าเป็นสุขสบายให้ได้ค้าขายโดยสะดวกมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดฝ่ายไทยคุมเหงเบียดเบียน แต่บรรดาคนที่อยู่ในบังคับไทยที่จะไปอยู่ในแดนอังกฤษ ขุนนางอังกฤษก็จะช่วยบำรุงรักษาให้ได้อย่าเป็นสุขสบาย ให้ได้ค้าขายโดยสะดวก มิให้ผู้หนึ่งผู้ใดฝ่ายอังกฤษคุมเหงเบียดเบียน

ข้อ ๒ ว่า แต่บรรดาการงานของคนที่อยู่ในบังคับอังกฤษ ซึ่งเข้ามาอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร ก็ต้องฟังบังคับบัญชาของกงสุลที่เข้ามาตั้งอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร กงสุลจะได้ทำตามหนังสือสัญญานี้ แลข้อหนังสือสัญญาเก่าที่มีได้ยกเสียงทุกประการ แลจะได้บังคับบัญชาคนในบังคับอังกฤษให้ทำตามด้วย แลกงสุลจะรักษากฎหมายการค้าขาย แลกฎหมายที่จะห้ามปรามมิให้คนที่อยู่ในบังคับอังกฤษ ทำผิดล่วงเกินกฎหมายของอังกฤษกับไทย ที่มีอยู่แล้วแลจะมีต่อไปภายหน้า ถ้าคนอยู่ในบังคับอังกฤษ จะเกิดวิวาทกันขึ้นกับคนอยู่ในบังคับไทย กงสุลกับเจ้าพนักงานฝ่ายไทยจะปรึกษาชำระตัดสิน คนอยู่ในบังคับอังกฤษทำผิด กงสุลจะทำโทษตามกฎหมายอังกฤษ คนอยู่ในบังคับไทยทำผิด ไทยจะทำโทษตามกฎหมายเมืองไทย ถ้าคนอยู่ในบังคับไทยเป็นความกันเอง กงสุลไม่เอาเป็นธุระ คนอยู่ในบังคับอังกฤษเป็นความกันเอง ไทยก็ไม่เอาเป็นธุระ แลไทยกับอังกฤษยอมกันว่ากงสุลซึ่งจะเข้ามาตั้งอยู่ ณ กรุงเทพมหานครนั้นยังไม่ตั้ง ต่อเมื่อทำหนังสือสัญญาคงตกลงชื่อกันแล้ว ถ้าปีอังกฤษเข้ามาค้าขาย ณ กรุงเทพมหานคร ไช้ธงอังกฤษมีหนังสือสำหรับล่าเป็นสำคัญครบ ๑๐ ล้า หนังสือสัญญาประทับตราเข้ามาถึงเปลี่ยนกันแล้ว กงสุลจึงตั้งได้

ข้อ ๓ ว่า คนซึ่งอยู่ในบังคับไทย จะไปเป็นลูกจ้างอยู่กับคนอยู่ในบังคับอังกฤษ ถ้าคนไทยที่มีได้เป็นลูกจ้างก็ดี ทำผิดกฎหมายเมืองไทยจะหนีไปอาไศรยอยู่กับคนอยู่ในบังคับอังกฤษ ซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ ถ้ามีพยานว่าทำผิดหนีไปอยู่กับคนในบังคับอังกฤษจริง กงสุลจะจับตัวส่งให้แก่พนักงานฝ่ายไทย ถ้าคนอยู่ในบังคับอังกฤษที่เข้ามาตั้งบ้านเรือน แลเข้ามาอาไศรยค้าขายอยู่ในกรุงเทพฯ ทำผิดหนีไปอยู่กับคนในบังคับไทย ถ้ามีพยานว่าทำผิดหนีไปอยู่กับคนในบังคับไทยจริง กงสุลจะขอเอาตัว เจ้าพนักงานฝ่ายไทยจะจับตัวส่งให้ ถ้าพวกคนจีนคนไต้หวันเป็นคนอยู่ในบังคับอังกฤษ ไม่มีสำคัญสิ่งใดเป็นพยานว่าเป็นคนอยู่ในบังคับอังกฤษ กงสุลก็ไม่รับเอาเป็นธุระ

ข้อ ๔ ว่า คนอยู่ในบังคับอังกฤษจะมาค้าขายตามหัวเมืองชายทะเลซึ่งขึ้นแก่กรุงเทพฯ ก็ค้าขายได้โดยสะดวก แต่จะอาไศรยอยู่ใต้ที่เดียวก็แต่ในกรุงเทพฯ ตามในจังหวัดซึ่งกำหนดไว้ในหนังสือสัญญา ประการหนึ่งคนอยู่ในบังคับอังกฤษ จะมาเช่าที่ปลูกโรงปลูกเรือนปลูกตึกแลจะซื้อเรือนซื้อโรงซื้อตึก พันก่าแพงออกไปในกำหนด ๒๐๐ เส้นคือสี่ไมล์ อังกฤษเช่าได้แต่จะซื้อที่ซื้อไม่ได้ ถ้าอยู่ถึง ๑๐ ปีแล้วจึงจะซื้อได้ ถ้าอยู่ยังไม่ถึง ๑๐ ปี ท่านเสนาบดีจะโปรดให้ซื้อก็ซื้อได้ แลที่นอกกำหนด ๒๐๐ เส้นนั้น คนอยู่ในบังคับอังกฤษจะซื้อจะเช่าที่เรือนที่สวนที่ไร่ที่นา ตั้งแต่ก่าแพงเมืองออกไปเดินด้วยก่าลงเรือแจวเรือภายนอก ๒๔ ชั่วโมง จะซื้อจะเช่าเมื่อไรก็ซื้อได้เช่าได้ แต่เมื่อคนอยู่ในบังคับอังกฤษจะซื้อที่ซื้อเรือนจะต้องบอกกงสุลๆ จะได้บอกเจ้าพนักงานฝ่ายไทย เจ้าพนักงานกับกงสุลเห็นว่าคนที่ซื้อที่นั้น เป็นคนจะทำมาหากินโดยจริง เจ้าพนักงานกับกงสุลจะช่วยว่ากล่าวให้ซื้อตามราคาสมควร แลจะได้ดูแลปึกที่วัดที่ทำหนังสือประทับตราเจ้าพนักงานให้ไว้เป็นสำคัญ แลจะได้ฝากฝังเจ้าเมืองกรมการให้ช่วยดูแลทำนุบำรุงด้วย แลให้ผู้ที่ไปอยู่นั้นฟังบังคับบัญชาเจ้าเมืองกรมการตามยุติธรรม ค่าธรรมเนียมที่ทำไร่ทำสวน ราษฎรบ้านนั้นเมืองนั้นต้องเสียอย่างไร ก็ให้เสียตามชาวบ้านนั้นชาวเมืองนั้น ถ้าให้กำหนดสามปีแล้วผู้ที่ซื้อที่ไม่มีทุนรอน ฤฯ แลเช่าซื้อเสียมิได้ตั้งการปลูกสร้าง เสนาบดีจะคืนเงินค่าที่ให้ จะตัดสินคืนเอาที่นั้นเสีย

ข้อ ๕ ว่า คนอยู่ในบังคับอังกฤษที่เข้ามาอาไศรยอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร ต้องไปบอกแก่กงสุลให้จดทะเบียนไว้ ถ้าคนเหล่านี้จะออกไปทะเล ฤฯ จะไปเที่ยวเกินกำหนดทาง ๒๔ ชั่วโมงตามสัญญาไว้ ก็จะทำให้คนในบังคับอังกฤษอยู่กงสุลจะไปขอหนังสือเบิกส่งเจ้าพนักงานฝ่ายไทยให้ไป ถ้าคนในบังคับอังกฤษจะกลับออกไปจากกรุงเทพฯ ถ้าขุนนางเจ้าพนักงานฝ่ายไทยบอกแก่กงสุลว่ามีเหตุควรจะห้ามมิให้ออกไป กงสุลก็จะมิให้ออกไป ถ้าคนอยู่ในบังคับอังกฤษไปเที่ยวในระหว่างทาง ๒๔ ชั่วโมง กงสุลจะเขียนเป็นหนังสือไทยให้ไป ว่าคนนั้นซื้ออย่างนั้นรูปร่างอย่างนั้นมีรูปร่างอย่างนั้น แลจะต้องให้เจ้าพนักงานฝ่ายไทยประทับตราหนังสือให้ไปเป็นสำคัญด้วย เจ้าพนักงานฝ่ายไทยดูหนังสือแล้วให้คืนหนังสือให้ปล่อยตัวไปโดยเร็ว ถ้าไม่มีหนังสือกงสุลประทับตราเจ้าพนักงานฝ่ายไทยไปสำหรับตัว สงสัยว่าเป็นคนหนีก็ให้ยึดเอาตัวไว้ แลจะให้มาบอกความแก่กงสุลให้รู้

ข้อ ๖ ว่า คนซึ่งอยู่ในบังคับอังกฤษจะเข้ามาเที่ยว แลจะเข้ามาอาไศรยอยู่ ณ กรุงเทพฯ จะถือศาสนาฤฯ เติง ไทยก็ไม่ห้ามปราม เมื่อจะสร้างวัดขึ้นจะทำได้ก็แต่ในที่เสนาบดีจะโปรดให้ ถ้าคนอยู่ในบังคับอังกฤษ ซึ่งจะเดินเข้ามาอยู่ ณ กรุงเทพฯ จะจ้างคนซึ่งอยู่ในบังคับไทยมา

เป็นลูกจ้าง เสนาบดีฝ่ายไทยจะไม่ห้ามปราม ถ้าคนที่มีมุลนายจะมารับจ้างอยู่กับคนอยู่ในบังคับอังกฤษ มุลนายไม่รู้มุลนายจะมาเอาตัวไปก็เอาไปได้ ถ้าคนอยู่ในบังคับอังกฤษไปจ้างคนในไทยบังคับไทยเป็นลูกจ้าง ไม่ได้ทำสัญญากับมุลนายเขา ภายหลังถ้าเกี่ยวข้องกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด เสนาบดีฝ่ายไทยไม่ชำระให้

ข้อ ๗ ว่า ถ้าปีนรบจะเข้ามาทอคนำท่านเมืองสมุทปราการเข้ามาทอคไต้ แต่จะให้ขึ้นมา ณ กรุงเทพฯไม่ได้ เมื่อถ้าปีนรบชำระคจะต้องเข้าอยู่ เสนาบดีเจ้าเมืองกรมการเห็นว่าชำระคจริง จึงจะยอมให้เข้ามาเข้าอยู่ ถ้าจะมีขุนนางถือหนังสือพระเจ้าแผ่นดินกรุงบริเตนให้มาทอช่วย ถ้าปีนรบเข้ามา ณ กรุงเทพฯ จะให้ขึ้นมาแต่ลำเดียว ต้องให้ขึ้นมาทอคอยู่ไต้ป้อมป้องปัจจาณิกมทร ป้อมปัจจาณิกมทร อย่าให้ขึ้นมาพันป้อมเว้นไว้แต่เสนาบดีจะโปรคให้ขึ้นมาพันป้อมจึงขึ้นมาได้ ถ้าไม่มีเรือรบอังกฤษอยู่ในกรุงเทพฯ คนอยู่ในบังคับอังกฤษจะวิวาทกันขึ้น กงสุลจะไประงับ ไทยจะให้ทหารไปช่วยกงสุลระงับภระงับไต้

ข้อ ๘ ว่า ค่าธรรมเนียมปากเรือที่เคยเรียกแก่ลูกค้าอังกฤษตามสัญญาเก่าซึ่งทำไว้ในคฤชคศักราช ๑๘๒๖ ปีนั้น จะยอมเลิกเสียทั้งแต่หนังสือสัญญานี้ใช้ได้ พันพันไปปะจะต้องเสียแก่ภาษีสิ่งของขาเข้าขาออก สิ้นค้าเข้าจะต้องเสียภาษี ๑๐๐ ละสาม จะเสียเป็นของฤจะเสียเป็นเงินคิคราคาตามราคาทองนำ สุกแต่ใจเจ้าของจะเสีย ถ้าของเสียภาษี ๑๐๐ ละสามแล้ว ของจำหน่ายไม่ไต้จะเหลือกลับออกมามาก น้อยเท่าใด ต้องคิดภาษีสิ่งของที่เหลือให้แก่เจ้าของให้ครบ ถ้าราคาส่งของไม่ตกลงกันต้องไปบอกกงสุล ๗ จะเรียกพ่อค้าคนหนึ่งฤสองคนเจ้าพนักงานฝ่ายไทยก็จะเรียกพ่อค้าคนหนึ่งฤสองคนช่วยตีราคาพอสมควร ถ้าลูกค้าอยู่ในบังคับอังกฤษจะบันทุกเอาฝืนเข้ามา ณ กรุงเทพฯ ไม่ต้องเสียภาษี แต่ต้องขายฝืนให้แก่เจ้า ภาษี ถ้าเจ้าภาษีไม่ซื้อเอาฝืนไว้ ให้บันทุกกลับออกไปไม่ต้องเสียอะไร ถ้าลูกค้าอยู่ในบังคับอังกฤษ เอาฝืน ไปลักลอบขายทำผิดสัญญาข้อนี้ ให้ริบเอาฝืนเสียให้สิ้น แลของที่เป็นสินค้าจะบันทุกออกไปนั้น ทั้งแต่ของ สิ่งนั้นเกิดมาจนไต้ไปเป็นสินค้าบันทุกจำหน่ายออกไปให้เสียภาษีแต่ชันเดียวของสิ่งใดที่เป็นสินค้าในกรุงเทพฯ จะเรียกเป็นสมพัภษร ฤจะเรียกเป็นภาษีป่าภาษีในกรุงเทพฯ ภาษีปากเรืออย่างไรก็ให้เอาแต่ชันเดียว ภาษีสินค้าในกรุงเทพฯทุกสิ่งจะเรียกภาษีในกรุงเทพฯ ฤจะเรียกภาษีปากเรืออย่างไร ไต้กำหนดแจ้งใน พักคอยู่กับหนังสือสัญญาแล้ว ไต้ยอมกันเป็นชัคแล้วว่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ต้องเสียภาษีข้างในแล้วไม่ลง

เรือไม่ต้องเสีย พวกลูกค้าอยู่ในบังคับอังกฤษจะซื้อสินค้ายอมให้ซื้อ แต่ผู้ทำผู้ปลูกแถวของที่เขาขายนั้น ถ้าผู้ใดผู้หนึ่งจะซื้อยอมให้ขาย มิให้ผู้ใดผู้หนึ่งขัดขวางห้ามปรามภายใต้ที่กำหนดในพิกัตสัญญาฉบับนี้ สินค้าที่บันทึกเรือไทยเรือจีนที่เคยเสียแล้ว ฝ่ายไทยจะยอมลดภาษีให้เรือไทยเรือจีนแลขาที่อื่น ๆ ก็ยอมลดให้ลูกค้าซึ่งอยู่ในบังคับอังกฤษเหมือนกัน ลูกค้าอยู่ในบังคับอังกฤษจะเข้ามาต่อเรือ ณ กรุงฯ เสนาบดียอมให้ต่อแล้วก็ได้ แลเข้าปลาเกลือของสามสิ่งนี้ที่ในกรุงฯ ไม่บริบูรณ์ มีหมายประกาศห้ามไม่ให้ออกไปก็ได้ เงินทองแถวสำหรับตัวเข้าออกไม่ต้องเสียภาษี

ข้อ ๘ ว่า ความในกฎหมายซึ่งตีในสัญญาฉบับนี้ กงสุลกับเจ้าพนักงานฝ่ายไทยพร้อมกันจะต้องรักษา แลจะต้องบังคับให้คนทั้งปวงกระทำตามกฎหมาย เจ้าพนักงานฝ่ายไทยกับกงสุลจะคิดจัดแจงเพิ่มเติมกฎหมาย หวังจะรักษาหนังสือสัญญาให้เจริญก็ได้ เงินที่ปรับโทษแถวของที่ريبเพราะทำผิดสัญญานี้ ต้องส่งเป็นของในแผ่นดินก่อน เมื่อกงสุลจะเข้ามาตั้งอยู่ ณ กรุงฯ เจ้าของเรือแลกับคันทนายเรือจะว่าด้วยการค้าขายกับเจ้าพนักงานฝ่ายไทยก็ได้

ข้อ ๑๐ ว่า ถ้าฝ่ายไทยยอมให้สิ่งใด ๆ แก่ชาติอื่น ๆ นอกจากหนังสือสัญญานี้ ก็จะต้องยอมให้อังกฤษแลคนอยู่ในบังคับอังกฤษเหมือนกัน

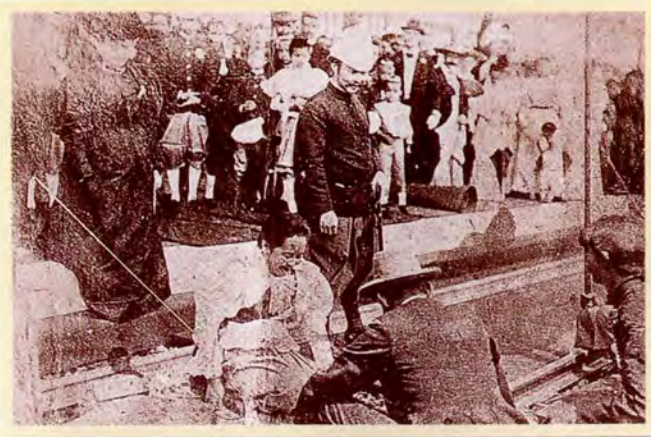
ข้อ ๑๑ ว่า เมื่อพ้น ๑๐ ปีตั้งแต่ประทศตราเปลี่ยนหนังสือสัญญานี้แล้ว ถ้าฝ่ายไทยฝ่ายอังกฤษ จะขอเปลี่ยนข้อใด ๆ ในหนังสือสัญญานี้ แลข้อใด ๆ ในหนังสือสัญญาเก่า ซึ่งทำไว้ในคฤชศักราช ๑๘๖๖ ปีซึ่งมิได้ยกเลิกเสียแล้ว แลข้อใด ๆ ในกฎหมายค้าขายแลพิกัตภาษีที่ติดอยู่กับหนังสือสัญญานี้แลกฎหมายที่จะทำต่อไปภายหน้า เมื่อได้บอกให้รู้ก่อนปีหนึ่งแล้วจะตั้งขุนนางฝ่ายไทยฝ่ายอังกฤษเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมได้ ตามแต่เห็นควรเห็นชอบด้วยกันทั้งสองฝ่าย

ข้อ ๑๒ ว่า หนังสือสัญญานี้ทำไว้เป็นอักษรไทยฉบับหนึ่งเป็นอักษรอังกฤษฉบับหนึ่งข้อความต้องกัน เมื่อหนังสือสัญญาประทศตราเข้ามาเปลี่ยนกันแล้วใช้ได้ เมื่อ ณ วันที่ ๖ เดือนเอปริล คฤชศักราช ๑๘๕๖ ปี คิดเป็นไทย ณ วันอาทิตย์ เดือนห้า ขึ้นค่ำหนึ่ง จุลศักราช ๑๒๑๘ ปีมีโรงอุศุก ผู้สำเร็จราชการฝ่ายไทยฝ่ายอังกฤษทำหนังสือสัญญานี้ เขียนเป็น ๔ ฉบับลงชื่อประทศตราด้วยกันทั้งสองฝ่าย ทำไว้ในกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา ณ วันพุธ เดือนหก ขึ้นสองค่ำ ปีเถาะสัปตศก

(ลงชื่อประทศตรา) เซอโยนโบวริง ราชทูตอังกฤษ

(ลงชื่อประทศตรา) ท่านทูตผู้สำเร็จราชการฝ่ายไทย ห้าดวง

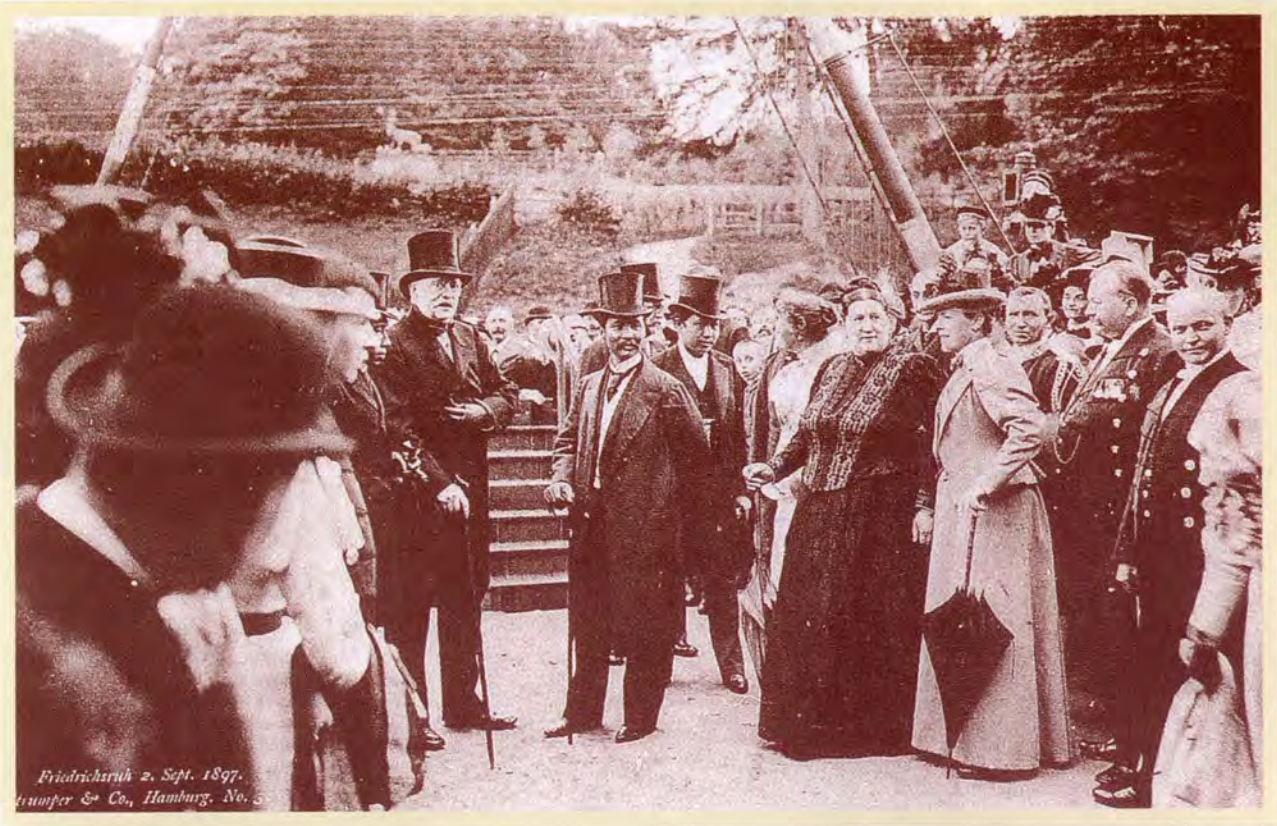

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพิธีเปิดการเดินทางรถไฟหลวงสายแรก เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ ก่อนเสด็จประพาสยุโรป ๑ ปี

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ทรงให้เพิ่มด้านพาณิชยกรรมเข้ามาด้วย เรียกว่า “การแสดงกลสิกรรมแลพานิชการ” จัดที่บริเวณสระประทุม (ที่ตั้งของวังสระประทุมในปัจจุบัน) ข้างวังเพ็ชรบูรณ์ มีการแสดงพันธุ์ข้าวทั่วราชอาณาจักร พืชผลทางการเกษตรชนิดสำคัญๆ เครื่องอุปโภคบริโภค งานหัตถกรรม และเครื่องจักรกลการเกษตร

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริสในพิธีเปิดงานดังกล่าว เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๓ ในตอนหนึ่งว่า “อำนาจใหญ่แลความสมบูรณ์ไม่ได้อยู่กับผู้ซึ่งมีอาณาเขตกว้างขวาง อำนาจแลความสมบูรณ์ย่อมมีแก่ประเทศที่เจริญด้วยกลสิกรรมแลพานิชการ เพราะเหตุฉะนั้นถึงว่าจะเป็นสิ่งที่ทำยากปาน

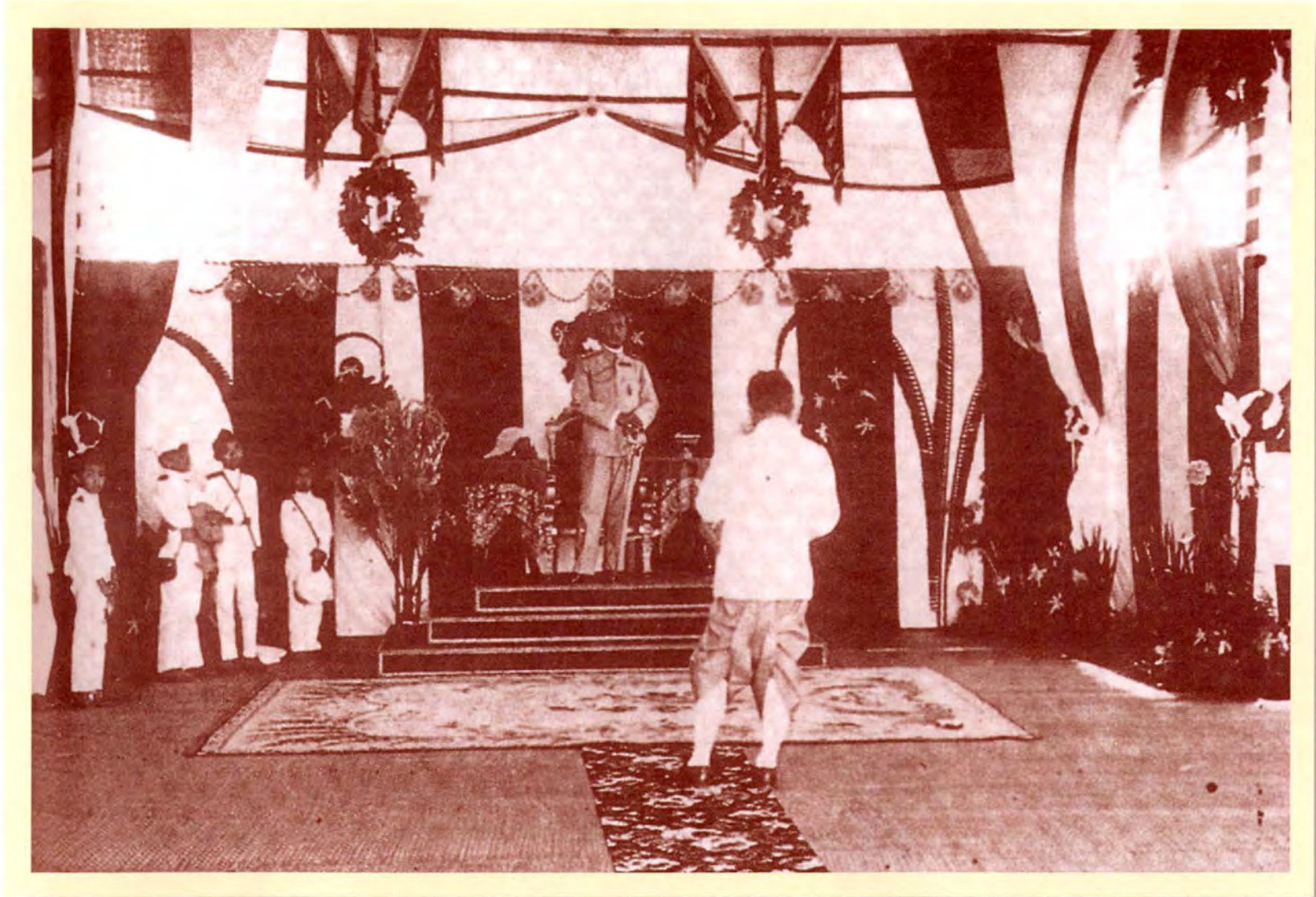
ใดเราควรที่จะพยายามบำรุงกลสิกรรมแลพานิชการให้เจริญขึ้น เพราะเป็นที่ตั้งแห่งความสมบูรณ์ ความสมบูรณ์เป็นที่ตั้งแห่งกำลัง กำลังย่อมเป็นที่ตั้งแห่งอำนาจ...”

และยังทรงเน้นถึงแนวทางการค้าว่าจะต้องนำเอาวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการพัฒนาการเกษตรและขยายการติดต่อการค้ากับนานาประเทศให้มากยิ่งขึ้น เพื่อผลประโยชน์ในการขยายตลาดการค้า

“การแสดงกลสิกรรมแลพานิชการ” นั้นได้รับการ

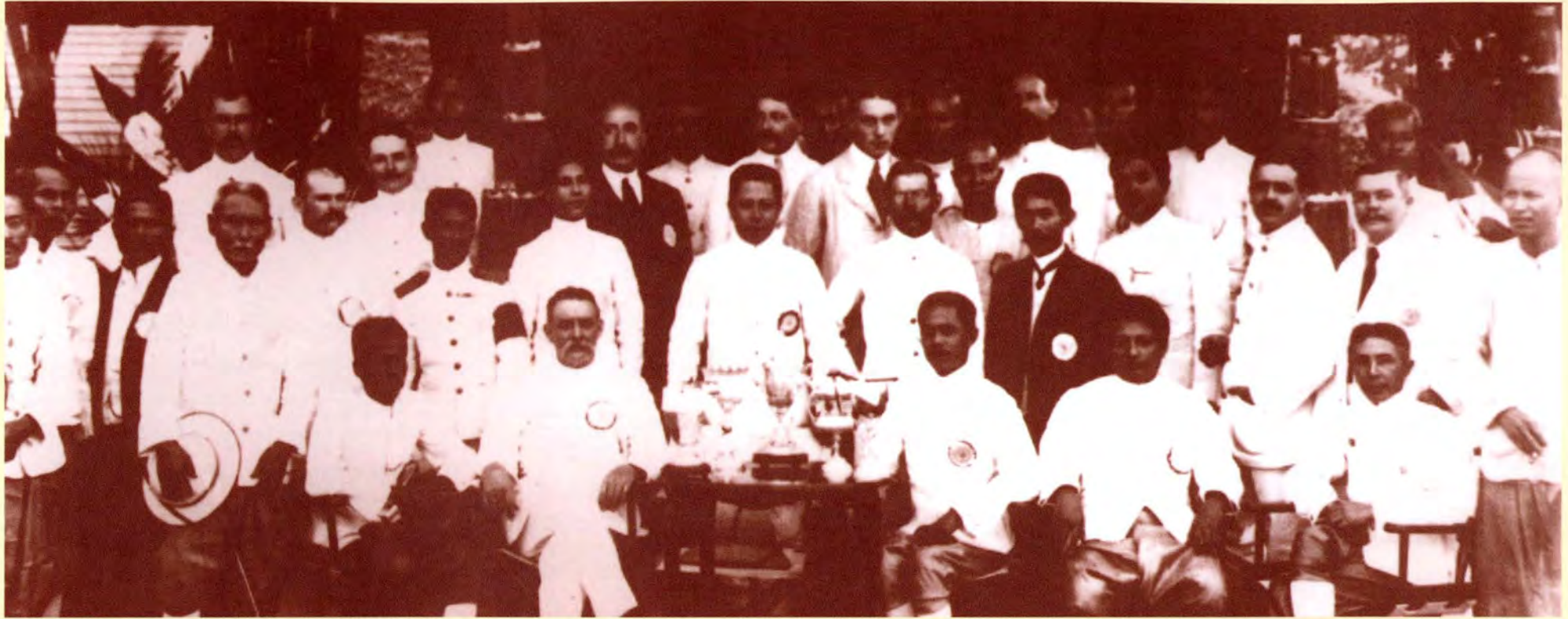
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ทรงฉายพระรูปร่วมกับเจ้าชายบิสมาร์ก อดีตอัครมหาเสนาบดีผู้ยิ่งใหญ่ของเยอรมัน ณ เมืองฟรีดริชส์ruh เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๐

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

หนังสือที่ระลึก "การแสดงกลีกรวมแลพานิชการ"

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์ประธานเปิด "การแสดงกลีกรวมแลพานิชการ" ณ วังเพ็ชรบูรณ์ บริเวณสระประทุม วันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๓ ทรงให้ความสำคัญของอาชีพกลีกรวมในสมัยนั้น เป็นการกระตุ้นให้ชาวนาสนใจพัฒนาพันธุ์ข้าวเพื่อการบริโภคและส่งออก

สืบทอดต่อมาอีกในปี พ.ศ.๒๔๕๔ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ.๒๔๕๓ นั้นเอง

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้เองที่ได้ดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขความเสียหายเปรียบของไทยกับต่างชาติด้วยการประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ เพื่อเป็นช่องทางเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาต่างๆ พระราชกรณียกิจด้านพาณิชย์ที่สำคัญของพระองค์มีมาก

มาย เช่น ตราพระราชบัญญัติตรวจตราข้าว เพื่อป้องกันภาวะข้าวขาดแคลน เพราะเพิ่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ทำให้สามารถมีข้าวใช้บริโภคภายในประเทศในปริมาณที่เพียงพอและราคาที่เหมาะสม เป็นต้น

และเมื่อสภาพการค้าขายเจริญขึ้นเป็นอันมากอันเป็น

เหรียญที่ระลึกของ“การแสดงผลกรรมแลพานิชการ”

คณะผู้จัด“การแสดงผลกรรมแลพานิชการ” สมัยรัชกาลที่ ๕

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

๕๑๐๓
๑๗/๕/๑๖๖๖ (๑๖)

 ๑๗๖๖
 รัชกาลที่ ๑
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 พระบรมราชูปถัมภ์

วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ที่ ๑๓๐

ท่านคลัง

ถึงเจ้าพระยาพลเทพประภังค์

ได้รับหนังสือที่ ๒๑/๑๖๖๖ ลงวันที่ ๒๒ กันยายน

ว่าได้ประชุมกรรมการวัดวิเวกวิหารใช้ฆราวาสเครื่องวัด ซึ่งดวงเมตริก

ชิลเด็ม ทกลวงไประแถมที่ระจัดทง เพนข้อคาม ๗ หรือ

แล้วสุธามาตราชั่งตวง ควรเรียกชื่อตามชื่อเรียกในประเทศ

ฝรั่งแล้ว แล้วเขียนสำเนียงไทยกำกับไว้ด้วย ดังแบบที่

ส่งมา แล้วทวงให้ระจัดทงเบสิ่นแปลงสุธามาตราชั่ง

เป็นการเสร็จจริงถึงออกเป็นพระราชบัญญัติ ต้องการเวลา

ปีหนึ่งเต็มๆ เมื่อออกพระราชบัญญัติแล้ว พึงต้องให้

เทศาภิบาลไว้เรียนวิธีมาตรวัด ชิลเด็มอีกปีหนึ่ง นั้น เห็น

ว่าเป็นการดีแล้ว

๗/๕/๑๖๖๖

ฉะยมพันธ์

ลายพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ให้ออกพระราชบัญญัติการใช้มาตรเครื่องวัด ซึ่ง ดวง เมตริก ชิลเด็ม

๕๑

 ๑๗๖๖
 รัชกาลที่ ๑
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 พระบรมราชูปถัมภ์

พุทธเลิศหล้านภาลัย

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ว่า

ด้วยวัดวัด ดวงซึ่ง ซึ่งใช้กันอยู่ในเวลานี้ ถึงแม้

ว่ามีขนาดเท่าเดิมแล้วก็ดี แต่ยังมีกำหนด

ขนาดไว้ให้แน่นอนไม่ บรรดาเครื่องวัด เครื่อง

ตวง ต่างคนต่างทำขึ้นใช้ก็ย่อมต่างส่วนกันไป

ไม่ได้กำหนดเป็นแบบเดียวกัน แลเครื่องซึ่งนั้น

ก็มีเครื่องมือใช้กันอยู่หลายอย่าง เช่นการคำนวณ

แก่การค้าขายอยู่ ทมพระบาทก็ให้เห็นว่าควรจัด

ตวง ซึ่ง มีเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันมีผลประโยชน์

ราชอาณา แลการค้าขายทั่วไป สืบควรจะมีพระ

ราชบัญญัติกำหนดพิถีพิถันเครื่องวัด เครื่องตวง

เครื่องซึ่งเหล่านี้ไว้ให้แน่นอนได้ขนาดเป็นแบบเดียวกัน

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้พระเจ้าน้อง

ยาเธอกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์รับขึ้นประธาน

ลายพระราชหัตถเลขาพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชกำหนดพิถีพิถันเครื่องวัด เครื่องตวง เครื่องชั่ง ซึ่งมีความสำคัญต่อการค้าขายทั่วไปและภาษีอากร

เครื่องชั่ง ตวง วัด มาตราสำหรับการค้าขาย

เครื่องตวงสุรา

เครื่องตวงของเหลว

ทะนานหลวงทำด้วยกะลามะพร้าว
และทะนานหลวงทำด้วยโลหะ เทียบตวงขนาด ๑ ลิตร

เครื่องชั่งแบบ Beam Balance

เครื่องชั่งแบบ Béranger

เครื่องชั่งแบบ Roberval

เครื่องชั่ง Spring
ใช้ในครัวเรือน

เครื่องชั่งไปรษณีย์

สัดหลวงแบบเครื่องสาน ใช้ตวงของแห้ง เทียบเท่า ๒๐ ลิตร

เครื่องตวงถังไม้ เทียบเท่า ๑๐ ลิตร

ด้วยความมุ่งหมายอันเดียวกัน เพื่อจะให้เป็นผลตามความปรารถนามานี้ ข้าพเจ้าจึงประกาศเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม คกนี้ให้ตั้งสภาเผยแผ่พาณิชย์ขึ้น มีหน้าที่วางระเบียบการพาณิชย์ สำหรับกรมพาณิชย์ซึ่งได้ยกขึ้นสู่สถานะแห่งกระทรวง เพื่อจัดให้การเกื้อหนุนพาณิชย์สำเร็จไป..” โดยมีมหาอำมาตย์เอกพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เป็นนายกแห่งสภา (องค์ปฐมเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์)

พระราชกรณียกิจในการพัฒนาประเทศหลายต่อหลายด้านในรัชสมัยนี้เป็นผลดีต่อการค้าการพาณิชย์มากมาย เช่น การตราพระราชบัญญัติเงินตรา ตราพระราชบัญญัติคลังออมสิน พ.ศ.๒๔๕๖ เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖)

นอกจากนี้ยังปรับปรุงระบบภาษีอากรให้เสมอภาคทั่วราชอาณาจักร แก้ไขภาษีอากรต่างๆ เช่น ภาษีฆ่าสัตว์ เงินค่านา ค่าไร่ยาสูบ เงินรัชชูปการ อากรค่าน้ำ อากรการพนัน ยกเลิกอากร หวย แก้ไขภาษีเพิ่มเติมภาษีเรือ โรงร้าน

ความเจริญก้าวหน้าทางการพาณิชย์ไทยที่สำคัญมากอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นในสมัยนี้อย่างมั่นคงคืองานชั่ง ตวง วัด เพราะการชั่ง ตวง วัด เป็นเครื่องมือสำคัญในการค้าขายระหว่างประเทศ สมัยนั้นไทยเรานำมาตราชั่ง ตวง วัด มาจากหลายประเทศ ทำให้ไม่มีมาตรฐานสากล ดังนั้นในปี พ.ศ.๒๔๔๐ จึงมีผู้ริเริ่มเสนอนำวิธีการแบบเมตริกเข้ามาใช้แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ประเทศไทยจึงเข้าเป็นสมาชิกในอนุสัญญาสากล ชั่ง ตวง วัดแบบเมตริก องค์การระหว่างประเทศว่าด้วย ชั่ง ตวง วัด และมีพระราชบัญญัติมาตราชั่ง ตวง วัด ฉบับแรกในปี พ.ศ.๒๔๖๖

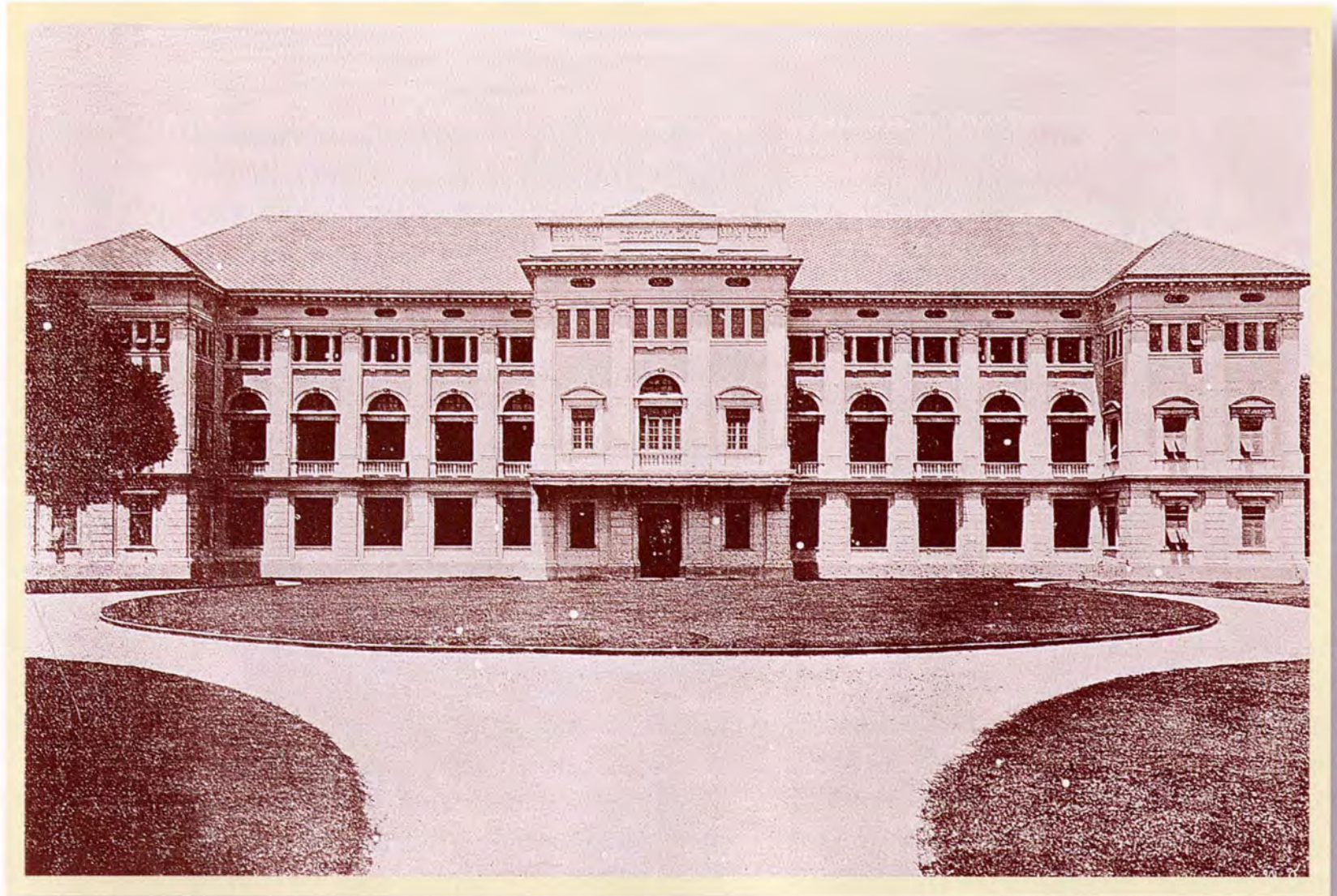
ปัจจุบันกระทรวงพาณิชย์ได้รวบรวมเครื่องมือในการชั่ง ตวง วัด ขึ้นมาเป็นพิพิธภัณฑที่ชั่ง ตวง วัด ตั้งอยู่ที่กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์แห่งใหม่ที่จังหวัดนนทบุรี

บทบาทของกระทรวงพาณิชย์ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ถือได้ว่ากว้างขวางมาก เพราะทรงให้รวมกระทรวงพาณิชย์ เข้ากับกระทรวงคมนาคม เรียกว่า “กระทรวงพาณิชย์ และคมนาคม” เมื่อพ.ศ.๒๔๖๘ เพราะทั้งสองกระทรวง นั้นส่งเสริมการค้าขายด้วยกัน ทำให้กระทรวงนี้มีอิทธิพล

พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
องค์ปฐมเสนาบดี กระทรวงพาณิชย์

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

▲ ตึกกระทรวงพาณิชย์ ทำเดียน แรกเริ่มก่อสร้าง และแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ.๒๔๖๕ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖)

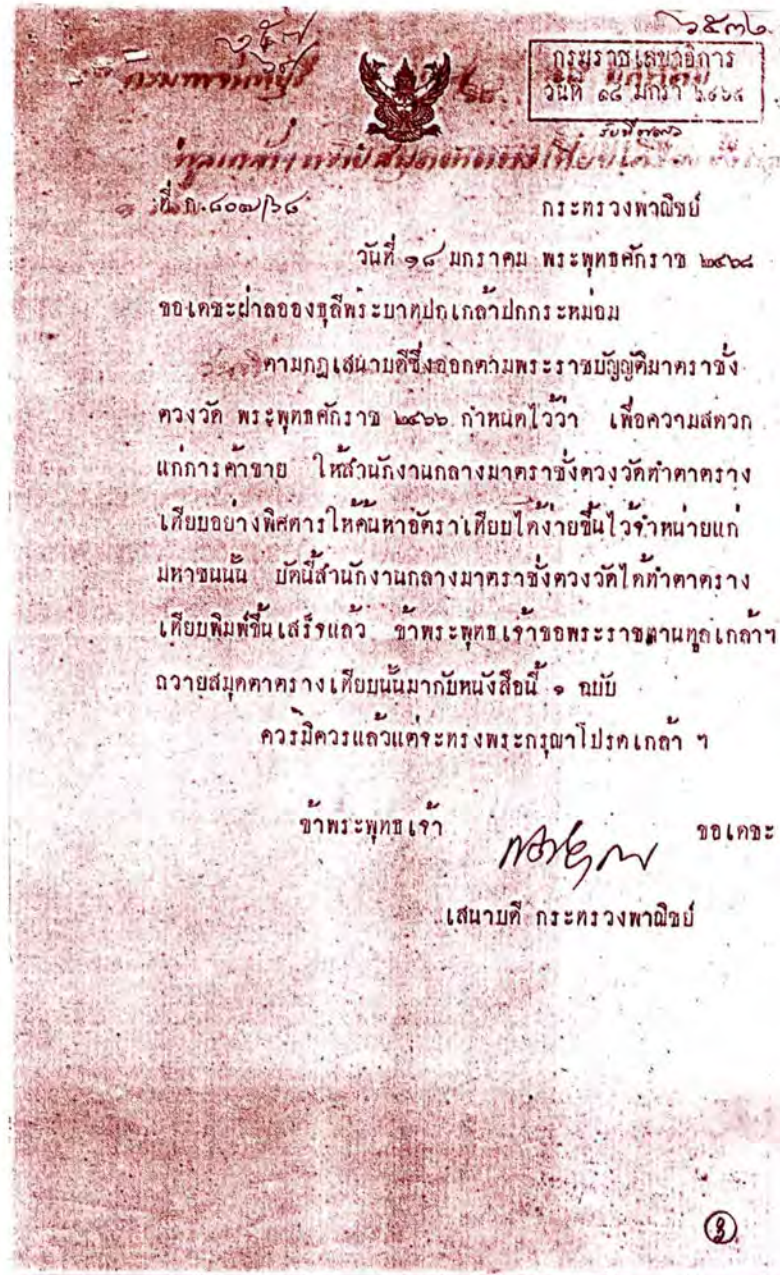
มากที่สุดกระทรวงหนึ่งในสมัยนั้น โดยองค์เสนาบดีคือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ผู้บัญชาการกรมรถไฟ เป็นเสนาบดีกระทรวง ซึ่งพระองค์ทรงทำหน้าที่ขยายงานทางการพาณิชย์ออกไปมากมาย เช่น ตั้งกองควบคุมบริษัทรับประกันภัย ร่างพระราชบัญญัติ เครื่องหมายการค้า และกฎหมายลิขสิทธิ์ ตั้งกรมตรวจ กสิกรรมเพื่อพัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์ ตั้งกรมพาณิชย์เพื่อ ติดต่อการค้ากับต่างประเทศ โดยตำแหน่งผู้ดูแลกรรมนี้ เรียกว่า “ข้าหลวงใหญ่พาณิชย์” เป็นต้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้มีกฎหมายที่กล่าวถึงการรับประกันภัยเป็นครั้งแรก คือพระราชบัญญัติลักษณะเข้าหุ้น ส่วนและบริษัท ร.ศ. ๑๓๐ และประกาศประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้ผู้ประสงค์จะประกอบธุรกิจรับประกันภัยต้องได้รับพระบรมราชานุญาตก่อน

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้กำเนิดพระราชบัญญัติ ลักษณะเครื่องหมายการค้าและยี่ห้อการค้าขาย ถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาที่ถูกบัญญัติขึ้นในอีก ๘๐ ปีต่อมา ไม่ว่าจะเป็น เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร

ผลงานชิ้นเอกของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ที่ประชาชนชาวไทยเห็นอยู่ในปัจจุบันคือ สะพานพุทธยอดฟ้าที่ทรงเสนอพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) สร้างขึ้นในโอกาสฉลองกรุงเทพฯ ๑๕๐ ปี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เพื่อประโยชน์ทางการค้าและคมนาคมระหว่าง ๒ ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) ทรงขึ้นครองราชย์ เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงมี

หนังสือกราบบังคมทูลเพื่อถวายสมุดตารางเทียบ เครื่องชั่ง ตวง วัด ของพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์ แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๘

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน
เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๖๘

พระราชดำริราวปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ที่จะให้มีการ
ตรากฎหมายคุ้มครองนิมิตร์ขึ้นมาอีก โดย
มีผู้อำนวยการสำนักงานสิทธิบัตรอังกฤษให้
ความช่วยเหลือร่างกฎหมายที่ชื่อว่า “Law
on Patents and Designs” โดยให้กรม
พระกำแพงเพชรอัครโยธินนำถวาย แต่ก็
ยังไม่ได้รับการพิจารณาให้แล้วเสร็จทันใน
สมัยพระองค์

ภายหลังเปลี่ยนการปกครองแผ่นดิน
เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐบาลในสมัยนั้นได้
หยิบยกเรื่องสิทธิบัตรขึ้นมาพิจารณาอีก แต่ก็ถูกระงับไว้
ตลอดมา จนถึงรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์
จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสิทธิบัตร เมื่อวันที่
๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ และมีผู้ขอรับสิทธิบัตรรายแรก
เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ คือ นายจรัส ภูผลทาน เจ้าของ

ผลิตภัณฑ์ที่จดสิทธิบัตร คือ ไม้จิ้มฟัน

ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๗ กรมพาณิชย์ กระทรวง
เศรษฐกิจได้ออกหนังสือ “ข่าวสินค้าและจดหมายเหตุ
แสดงรายการเครื่องหมายการค้า” ออกวางตลาดทุกวัน
เสาร์ เพื่อให้ข่าวสารการค้าแก่ประชาชน จำหน่ายฉบับละ
๒๕ สตางค์ (ต่อมาเปลี่ยนผู้จัดพิมพ์เป็นกรมสนเทศ
กระทรวงพาณิชย์)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล (รัชกาลที่ ๘) ที่เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อพ.ศ.
๒๔๗๗ เป็นช่วงที่โลกกำลังก้าวเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒
ครั้นสิ้นรัชกาลในพ.ศ. ๒๔๘๙ ก็เป็นช่วงที่ทุกประเทศจะ
ต้องกวดขันในการใช้สินค้าอุปโภคบริโภคและพยายาม
ผลิตสิ่งของเครื่องใช้ภายในประเทศตนเองเพื่อประหยัด
และจะต้องป้องกันการขาดแคลนอย่างรัดกุม จึงมีมาตรการ
ควบคุมการนำเข้าส่งออกอย่างเข้มงวด

จดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์

หน้า ๒๔๑

รายงานน้ำฝน ใน เดือน กรกฎาคม สิงหาคม กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕

ชื่อ ท้องที่	พ.ศ. ๒๔๗๕			พ.ศ. ๒๔๗๖			รวมทั้งสิ้น พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึง			รวมทั้งสิ้น พ.ศ. ๒๔๗๖ จนถึง		
	กรกฎ.	สิงห.	กันย.	กรกฎ.	สิงห.	กันย.	กรกฎ.	สิงห.	กันย.	กรกฎ.	สิงห.	กันย.
มณฑลกรุงเทพฯ	มม.	มม.	มม.	มม.	มม.	มม.	มม.	มม.	มม.	มม.	มม.	มม.
กรุงเทพฯ ๑	๒๗๗.๖	๒๕๓.๘	๒๓๓.๐	๒๓๘.๒	๒๕๐.๖	๕๖๒.๖	๕๖๖.๓	๘๐๘.๘	๓,๐๕๐.๘	๖๗๓.๐	๘๒๓.๖	๓,๓๘๖.๖
ชนบท	๒๐๕.๕	๒๕๓.๗	๓๒๒.๘	๓๘๒.๓	๒๘๖.๖	๓๐๒.๗	๕๒๗.๘	๘๘๘.๖	๓,๓๕๒.๕	๕๕๘.๕	๘๕๖.๐	๓,๓๕๘.๗
ชนบท	๓๗๒.๖	๘๘.๓	๓๘๕.๗	๒๕๒.๕	๓๒๗.๕	๓๗๓.๘	๓๗๕.๘	๕๗๓.๘	๘๕๘.๖	๖๗๓.๕	๓,๐๐๐.๘	๓,๓๗๒.๘
สมุทรปราการ	๓๖๐.๘	๒๘๘.๕	๓๐๘.๐	๓๕๕.๕	๒๓๒.๒	๕๗๒.๒	๘๖๘.๐	๓,๓๖๗.๕	๓,๕๗๕.๕	๕๗๓.๓	๗๐๕.๕	๓,๒๗๘.๗

ตารางรายงานน้ำฝน สถิติเพื่อการกสิกรรม
และประเมินผลผลิตเพื่อการค้า
ในเดือนกรกฎาคม สิงหาคม
กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕
จาก จดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์
กระทรวงพาณิชย์

สมัยนั้นประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ออกประกาศนโยบายรัฐนิยม เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๒ เกี่ยวกับการพาณิชย์ มีสาระสำคัญเน้นย้ำให้คนไทยหันมานิยมใช้สินค้าไทย แต่งกายไทย พัฒนาสินค้าไทย ใช้ของที่ผลิตและบริการโดยคนไทย

ตอนนั้นเป็นยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไทยมีพันธะกับสหประชาชาติ ต้องส่งข้าวที่เหลือบริโภคนให้ทั้งหมดแบบให้เปล่า ห้ามส่งออก จนกระทั่ง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีและนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เปิดเจรจากับสหประชาชาติจึงสามารถกลับมาค้าข้าวส่งออกได้ หลังสงครามโลกสิ้นสุดใหม่ๆ ข้าวบริโภคภายในประเทศเริ่มขาดแคลน ต้องนำระบบโควตามาใช้กับการส่งออกข้าวและหันมาใช้ระบบฟรีเมียมนำเข้าแทนการกำหนดโควตา...

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๙ ในราชวงศ์จักรี แนวนโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวกับการค้ายังคงได้รับผลกระทบจากสงครามโลก ดังนั้นรัฐจึงพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้ไทยรอดพ้นจากสภาวะข้าวขาดแคลนแพง ในยุคนี้เองได้มีการกำหนดแนวนโยบายการค้าการพาณิชย์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเพื่อเป็นแนวทางให้รัฐบาลและประชาชนได้ปฏิบัติตามให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทางการค้ากระทรวงพาณิชย์ได้เข้าไปมีบทบาทในการช่วยเหลือปากท้องของชาวบ้านเป็นอันมากทั้งเกษตรกรและประชาชนทั่วไป โดยเริ่มสร้างองค์การคลังสินค้าเพื่อรักษาระดับราคาสินค้าที่จำเป็น มีการเริ่มประกันราคาขั้นต่ำของสินค้าข้าว และจัดตั้งตลาด

กลางขายส่งสินค้า ซึ่งตลาดกลางขายส่งที่เกิดในยุคนั้นแล้วยืนยงมาจนถึงปัจจุบันคือตลาดปากคลองตลาดที่ย้ายมาจากเยาวราช เพราะทำเลเหมาะสมกว่ามีทั้งเรือและรถสมัยนั้นกรรมกรจะใช้ไม้คานอันใหญ่ช่วยกันยกสินค้า ๒ คน กว่าจะได้แต่ละเซ่งก็เหนื่อยมาก จึงได้นำรถเข็นเข้ามาแทนและใช้อยู่จนทุกวันนี้ เป็นภาพที่ชินตาของทุกคนที่ผ่านไป

นอกจากปากคลองตลาดแล้วในสมัยต่อมา กระทรวงพาณิชย์ได้จัดตลาดนัดสนามหลวงขึ้นภายใต้การบริหารของกรมการค้า

“ครอบครัวประชากร ๓ คนมีรายได้วันละ ๑ บาท”
ข้อมูลเปรียบเทียบรายได้ประชากรสมัยรัชกาลที่ ๖-๗
ได้เผยแพร่ในหนังสือจดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์
ฉบับที่ ๒ ปีที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๔๘๕

จดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์		หน้า ๒๒๑
จำนวน เทียบ		
คำอธิบาย		
กรม พาณิชย์ กระทรวง เกษตร พาณิชย์การ	มณฑลชั้น ใน ที่จำหน่ายเข้า ออกไปต่างประเทศเท่า	
ได้ รวม รวม จำนวน เทียบ คือ ไป นี้ จาก รายงาน	นั้น ปริมาณ สินค้า ต่าง ๆ ที่ ใช้ ไป นั้น ได้ ดำรง	
ประจำ เดือน ของ จังหวัด ต่าง ๆ ทั้ง พระราช อาณา	มาจาก มณฑล อุตสาหกรรม อัน นำ มา เพื่อ เป็น หลัก	
จักร์ สยาม และ ได้ คือ เขา พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็น หลัก	ประมาณ สำหรับ ใน มณฑล ชั้น ใน ควร จะ บันทึก	
ค่า ขายส่ง ของ สินค้า สำคัญ ๆ ของ ประเทศ	ไว้ ด้วย ว่า คือ เดิม เหล่า นี้ แดง ถึง ค่า ใช้ จ่าย	
๕.๕๐ อย่าง กับราคาขายปลีก ของอาหารและ	เฉพาะ อาหาร ที่ ต้อง กิน ต้อง ใช้ กับ ค่า ใช้ จ่าย	
สินค้า ที่ จำเป็น ต่าง ๆ ๒๘ อย่าง นั้นได้ รวม ไว้ ใน	เบ็ดเตล็ด เท่านั้น มิ ได้ รวม ทั้ง ค่า ภาษี และ ค่า	
จำนวนเทียบนี้ด้วย จำนวน เทียบ ของ ราคา ขาย	เข้า มา ๑๐๐ ด้วย เลย	
ดังและ ราคา ขายปลีก นั้น คิดรวม ทั่วทุก จังหวัดใน	ค่าเฉลี่ยชีพใน กรุงเทพฯ นั้นแดงถึงค่าใช้ จ่าย	
ประเทศ สยาม แต่ ได้ แยก จังหวัด พระนคร ไว้	ของ กรรมกร ชาวไทย ความธรรมดา ครอบครัว หนึ่ง	
ต่าง หาก	อัน มี จำนวน ๓ คน ซึ่ง มี ราย ได้ วัน ละ ๓ บาท คือ	
ส่วน ใน เรื่อง ค่าเฉลี่ยชีพนั้น คือ เดิม แดง	เดิมนี่ ได้ รวม ทั้ง ค่า ซ้อ อาหาร ค่า เสื้อผ้า และ	
ค่า ใช้ จ่าย ใน การ กิน อยู่ คิด เฉลี่ย เฉพาะ ครอบครัว	ค่า ใช้ จ่ายเบ็ดเตล็ด แต่มิได้ รวม ทั้ง ค่า ภาษี ด้วย	
ครัว ขนาดที่มี คน ๖ คน และ ทำ มา ๒๐ ไว้ ใน		

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

อัตราค่าโทรศัพท์ทางไกลสมัยรัชกาลที่ ๗

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกและปรับปรุงพระราชบัญญัติว่าด้วยการยึดทรัพย์ของภิกษุ พุทธศักราช ๒๔๗๕ เพื่อให้โอกาสภิกษุสามารถประกอบอาชีพในทางภิกษุกรรมต่อไปได้

จดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์

หน้า ๒๑๕

พระราชบัญญัติว่าด้วยการยึดทรัพย์สินของภิกษุ พุทธศักราช ๒๔๗๕

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่สภาผู้แทนราษฎร ถวายคำปรึกษาว่า สมควรจำกัด การยึด ทรัพย์ สิน ของ ภิกษุ เพื่อให้ภิกษุ สามารถ ประกอบ การ อาชีพ ใน ทาง ภิกษุกรรมต่อไปได้

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร โดยบทมาตราต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ ให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติว่าด้วยการยึดทรัพย์สินของภิกษุ พุทธศักราช ๒๔๗๕”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่ วันที่ ใช้พระราชบัญญัตินี้สืบไป ให้ยกเลิกบทบัญญัติในกฎหมายซึ่งมีข้อความแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ “ภิกษุ” หมายความว่า ผู้ที่มี

อาชีพในการกระทำกรรม เช่น ทำนา หรือทำสวน หรือทำไร่ หรือเลี้ยงสัตว์

มาตรา ๕ ทรัพย์สินของภิกษุ ตั้งจะกล่าวต่อไปนี้ ท่านห้ามมิให้เจ้าหนี้ยึด คือ

(ก) ทรัพย์สินที่ยังไม่ถึงเวลาเก็บเกี่ยว

(ข) ทรัพย์สินที่จะใช้ในปีต่อไปตามปริมาณอันสมควรโดยเทียบเคียงกับเนื้อที่ซึ่งภิกษุได้ทำในปีที่แล้วมา

(ค) ทรัพย์สินเก็บไว้สำหรับเลี้ยงตัวและครอบครัว ตามฐานะรูปสำหรับปีหนึ่ง

(ง) สัตว์ และ เครื่อง มีคั้น ประกอบการอาชีพที่มีไว้พอควรแก่การดำเนินอาชีพต่อไป

มาตรา ๖ ทรัพย์สินของภิกษุ ตั้งจะกล่าวในมาตรา ๕ นั้น ถ้าหากถูกยึดอยู่แล้วยังมิได้ขายจนถึงวันใช้พระราชบัญญัตินี้ เจ้าหนี้ก็อาจร้องขอให้ถอนการยึดเสียได้ก่อนที่ได้ขายทอดตลาด

ประกาศมาณวันที่ ๒๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นปีที่ ๘ ในรัชกาลปัจจุบัน

จดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์

หน้า ๒๑๕

ประกาศของกรมไปรษณีย์โทรเลข

เรื่อง เปิด การ ใช้วิทยุโทรศัพท์ กับ นานา ประเทศ

บัดนี้ กรมไปรษณีย์โทรเลข ได้ เปิด การ พุด วิทยุ โทรศัพท์ ติด ต่อ กับ ประเทศ เนเจอร์แลนด์ อินดีส์ (ซวาเว) และ ประเทศต่างๆ ในยุโรป หลายประเทศ โดยคิดค่าค่าพุดตามอัตราต่อไปนี้ :-

ประเทศ	อัตราค่าพุดวิทยุโทรศัพท์	
	๓ นาทีแรก	นาทีหลังคิดนาทีละ
	บาท	บาท
เนเจอร์แลนด์อินดีส์	๓๕.๐๐	๓๓.๕๐
เซโกลด์โดวาเกีย	๕๗.๐๐	๓๑.๐๐
เคนมารีค	๕๗.๐๐	๓๑.๕๐
คานสีก	๕๕.๐๐	๓๑.๐๐
นอร์เว	๖๐.๐๐	๒๐.๐๐
เบลเยียม	๕๕.๕๐	๓๑.๕๐
ปอร์ตุเกส	๖๕.๕๐	๒๓.๕๐
โปแลนด์	๕๑.๐๐	๓๑.๕๐
ฝรั่งเศส	๕๗.๐๐	๓๑.๐๐
ฟินแลนด์	๖๒.๐๐	๒๐.๕๐
เยอรมัน	๕๕.๐๐	๓๑.๐๐
ดิชเชิน	๕๕.๐๐	๓๑.๕๐
ตุกเซมเบอร์	๕๕.๗๕	๓๑.๒๕
เดนมาร์ก	๕๕.๕๐	๓๑.๕๐
สวีเดน	๕๕.๕๐	๓๑.๕๐
สเปน	๖๓.๐๐	๒๓.๐๐
สวีเดน	๕๗.๐๐	๓๑.๕๐
อิตาลี	๕๗.๐๐	๓๑.๐๐
ฮังการี	๕๗.๕๐	๓๑.๗๕
เดนมาร์ก	๕๖.๒๕	๓๑.๗๕
ไอส์ตอพอแมน, นีเจอร์แลนด์อินดีส์, คัมดิน, (ไอริชฟีดเค็ด)	๖๓.๐๐	๒๓.๐๐
ชอแดน	๕๕.๕๐	๓๑.๕๐
ซังการี	๖๐.๗๕	๒๐.๒๕

ปรับผู้กระทำผิดค้ากำไรเกินควร

สุราษฎร์ธานี

ศาลมณฑลทหารที่ ๖ (สุราษฎร์ธานี) ได้พิพากษาลงโทษปรับผู้ผิดเกี่ยวกับ พ.ร.บ. บกนการการค้ากำไรเกินควร รวม ๕ ราย คือ

๑. วันที่ ๒ เมษายน ๒๔๘๕ ปรับนายกิมซี แซ่เต้ ฐานไม่ยอมขายสิ่งของ แก่ผู้ซื้อด้วยเงินสด ที่ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๘๕ เป็น เงิน ๖๐ บาท ลดเพราะสภาพกึ่งหนึ่ง คงปรับ ๓๐ บาท

๒. วันที่ ๗ เมษายน ๒๔๘๕ ปรับนายพลอย รนสิทธิ์ ลดแล้วเป็นเงิน ๘๐ บาท ฐานขายผ้าผืนลัดตาเกินราคาที่กำหนด เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๕ เหตุเกิดที่ตำบล ท่าฉาง อำเภอท่าฉาง

ภายในอีกแห่งหนึ่ง.... จนได้รับความนิยมสูงสุดกลายเป็น สัญลักษณ์ของกรุงเทพมหานครมานานกว่า ๕๐ ปี ก่อนจะเลิกไป เมื่อไม่นานมานี้เอง ในปี พ.ศ.๒๔๙๓ กระทรวงพาณิชย์ ให้กำเนิดหนังสือพิมพ์ “ข่าวพาณิชย์” เป็นหนังสือพิมพ์ เศรษฐกิจรายวันฉบับแรกของไทย วางตลาดวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๓

ในยุคนี้เองเช่นกันที่ประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนดเป้าหมายทาง เศรษฐกิจที่รวมทั้งเป้าหมายการค้าการส่งออกเอาไว้ด้วย ทำให้มูลค่าการค้าของประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็วและ

ต่อเนื่อง แต่ความยากลำบากในการ พาณิชย์ที่จะต้องพึ่งพาการส่งออก หรือการค้าระหว่างประเทศนับวัน จะยากลำบากยิ่งขึ้นในโลกการค้า ยุคใหม่ที่มีการแข่งขันทางการค้า

ประกาศชะลอการขายข้าวเพื่อให้ชาวนา และสหกรณ์ได้ขายข้าวราคาสูงขึ้น ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามซึ่งอยู่ใน ภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงมีค่าขวัญการณรงค์นิยมไทย

พ.ศ.๒๔๘๕ ในสภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มีการกดชั้นลงโทษผู้ค้ากำไรเกินควร ทั่วประเทศ และได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือข่าวสินค้าและจดหมายเหตุ

ประกาศกรมพาณิชย์

เรื่อง

ให้ชาวนาลงวงข้าวไว้อย่าเพิ่งรีบขาย

ด้วยปรากฏว่าในขณะนี้ผู้ซึ่งชาวนาเป็นจำนวนมาก ได้เสนอขายข้าวเปลือกแก่พ่อค้าคนกลาง เป็น โอกาสให้พ่อค้าคนกลางกดราคาข้าวเปลือกไว้ที่ ๓๐-๔๐ บาท บางแห่งพ่อค้ารับซื้อในราคาเพียงเกี่ยว ละ ๒๕ บาทก็มี ในขณะที่เวลานี้ ข้าวเปลือกใน ตลาดกรุงเทพฯ มีราคาถึงเกี่ยวละ ๖๐ บาทขึ้นไป ดังที่ประกาศทางวิทยุกระจายเสียงให้ทราบ อยู่เป็นประจำแล้ว ผลักไ่วส่วนใหญ่จึงตกอยู่แก่ พ่อค้าคนกลาง กรมพาณิชย์ จึงขอประกาศแนะนำ พี่น้องชาวนาทั้งปวงว่า ในระหว่างนี้ไม่ควรขาย ข้าวให้พ่อค้าคนกลางในราคาถูก ขอให้เก็บสงวน

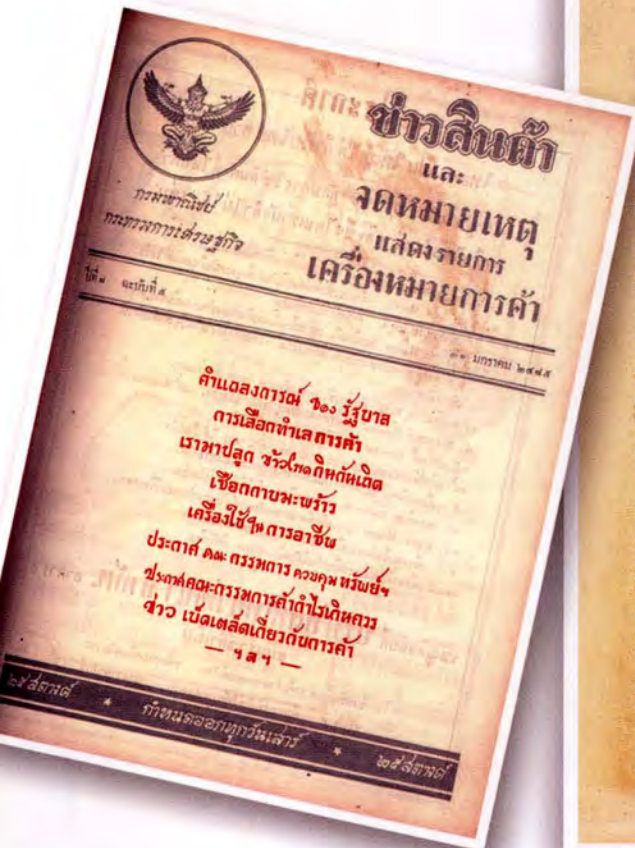
ไว้ก่อนจนกว่าจะมีราคาดีจึงควรขาย หรือถ้ามีความ จำเป็นจะต้องขาย ก็ขอให้รวบรวมกันมาขายตรง ต่อบริษัทข้าวไทย ที่กรุงเทพฯ หรือขายต่อหน่วยรับ ซื้อข้าวเปลือกของกรมรถไฟ หรือวางข้าวของ สหกรณ์ เพื่อจะได้ราคาสูงขึ้นตามสมควร บริษัท ข้าวไทย ยินดีและพร้อม ที่จะรับ ซื้อข้าวตรงจากพี่น้อง ชาวนา เพื่อช่วย เหลือให้ ได้ราคาดีตามสมควร ฉะนั้นขอให้พี่น้อง ชาวนาที่ ประสงค์จะ ขาย ข้าว จึง พยายามนำข้าวมาขายกับบริษัทข้าวไทยโดยตรง กรมพาณิชย์ วันที่ ๖ มกราคม

ไทยซื้อ เมื่อไทยขาย ไทยใช้ เมื่อไทยทำ

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

คำแถลงการณ์ประกาศร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๒ สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๕
ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือข่าวสินค้าและจดหมายเหตุ ของกรมพาณิชย์ กระทรวงการเศรษฐกิจ

ข่าวสินค้าและจดหมายเหตุแสดงรายการเครื่องหนักรัตน หน้า ๑

คำแถลงการณ์

เกี่ยวแก่การประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกา

ด้วยตามที่ สมเด็จพระราชโองการให้ประกาศรายทั่วกันว่า ได้มีสถานการณ์ระหว่าง ประเทศไทย ฝ่ายหนึ่ง กับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาฝ่ายหนึ่งแล้วนั้น รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอแสดงให้ประชาชนทราบทั่วกันดังนี้

ตั้งแต่เกิดอังกฤษได้ แม้จักรภพทางตะวันออก ประเทศไทย ได้มีการเขียนเขียนขึ้นไม่ขาดสาย อังกฤษได้ มีทัศนคติแค้นแค้นแย่งชิงชาติไทยให้ตกอยู่ภายใต้อาณัติของอังกฤษ ในทางความคิดและเศรษฐกิจที่เข้ามามีชีวิตและยังมีคนไทยทุกสถาน รัฐบาลไทยทุก ๆ รัฐบาลต้องไม่ยอมผ่อนผันความดีของอังกฤษเลยแม้ แต่ถึงกระนั้น อังกฤษก็พยายามกลั่นแกล้งในทางการค้าที่สำคัญของไทย เช่น การค้าข้าว แร่ บาง และไม้สัก ก็ ได้ริบกรรมสิทธิ์ค้าอังกฤษอยู่เป็นเนืองนิตย์

ส่วนทางสหรัฐอเมริกาแล้ว ก็ดำเนินนโยบายอย่างเดียวกับอังกฤษ ชาวไทย ทั้งหลาย คง ระยั้งทำใจ ว่าในกรณีพิพาทระหว่าง ไทยกับอินโดจีนที่แล้วมา สหรัฐอเมริกา ได้ชี้แจงทางดำเนินของ ไทยทุกประการ ตลอดจนบริเตนและอ่าวอุยกอนกันที่ ไทยตั้งชื่อและชำระเงินให้เสร็จแล้ว ทางประวัติศาสตร์ยังคงให้เห็นอีกว่า เมื่อความพิพาทระหว่าง ไทยกับฝรั่งเศส ใน ร.ศ. ๑๑๒ นั้น ไทยได้ขอให้สหรัฐอเมริกา ระงับกรณีพิพาทด้วยความเป็นธรรม เพื่อสันติสุขของมนุษย์ แต่สหรัฐอเมริกา มิได้นำพาประการใด ปล่อยให้ ไทยถูกกดขี่ข่มเหงมาแต่ครั้งกระโน้น

ครั้นเมื่อสงคราม ได้บังเกิดขึ้น ในยุโรปนี้ ไทยได้ยื่นได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคมที่แล้วนั้น ประเทศไทย ได้รู้สึกความผูกพันในหลัก ที่เป็นชาวเอเชีย จึงได้ร่วมมือกำลังญูญูพันธ์ไมตรี กับญี่ปุ่น แต่ถึงกระนั้น ไทยก็ยังมิได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และมีได้ทำการประทุษร้ายภูมามตองประเทศนี้แต่อย่างใด ครั้นกันข้าม อังกฤษอเมริกา ได้ทำการ ประทุษร้ายภูมามตองไทยอย่างรุนแรง ในระหว่างเวลาดังแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ถึง ๒๐ มกราคม ไทย ได้ถูกโจมตีทางอากาศ ๓๐ ครั้ง และโจมตีทางบกถึง ๓๖ ครั้ง จังหวัดที่ถูกโจมตีมีจังหวัดเชียงใหม่ เชียงตุง ลพบุรี นครสวรรค์ พระนคร และธนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สงขลา และยะลา ในบรรดาคณะพันธ์ไทยได้ ในประเทศไทย ก็มี นักบินที่เป็นคนชาติอเมริกันอยู่ด้วย การโจมตีทางอากาศนั้น ก็มี ได้ คำความภูมามตองระหว่างประเทศ กล่าวคือมิได้โจมตีสำคัญทางทหารอย่างไร กลับทำการโจมตีบ้านเรือนราษฎร และใช้ปืนกลยิงผู้คนพลเมืองอย่างปราศจากศีลธรรม

ข่าวสินค้าและจดหมายเหตุแสดงรายการเครื่องหนักรัตน หน้า ๒

ครั้นเมื่อเมื่อวันที่ ๒๕ เดือนธันวาคม เครื่องบินอังกฤษ ได้มาโจมตีกรุงเทพฯ อีก ทั้ง ๆ ที่ ไทยยังมิได้ประทุษร้ายอังกฤษอเมริกาอย่างใด

พฤติการณ์ ดังที่ยกมาอยู่ ในวิสัยเช่น ไม่ถ่วงถ่วง กระทบ คือไป ได้ จึง ได้มีพระบรมราชโองการประกาศสงครามระหว่าง ไทยกับบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกาในวินาที ดังแต่เวลาเที่ยงวันเป็นต้นไป นับแต่วันที่ประกาศ กระแส พระบรมราชโองการ นี้เป็นต้นไป ประเทศไทยอยู่ใน สถานะ สงคราม กับ บริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกา และโดยจะคอยสนองการประทุษร้ายทุก ๆ อย่างที่บริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกาทำกับ ไทย

ขอ ให้ข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ และพลเรือนจงปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เต็มความสามารถ และขอให้ ชาวนาประชาชนราษฎรชาวไทยจงร่วมมือกับทางราชการ ปฏิบัติตามพระราชกำหนดกฎหมาย คำสั่ง และ คำแนะนำของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด ทั้งตั้งหน้าประจักษ์ชัดใจให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของกิจการของประเทศไทย และ ทำความพยายามทุกสถานที่จะมาประชิดชาติ ไปสู่ชัยชนะในขั้นสุดท้าย

ขอ ให้บรรดาประชาชนที่เป็นชาวต่างชาติ จงรักษาความสงบและร่วมมือ กับชาวไทย อันจะบังเกิด รัชชาความเจริญรุดหน้าไป รัฐบาลขอประกาศว่าบรรดาชาวเอเชียทั้งหลาย แม้ จะเจ็ดสัญชาติหรืออยู่ใน รั้วรั้วของบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ก็ดี ถ้าหากถึงวันระงับรัชชาความสงบเรียบร้อย และร่วมมือ ร่วมใจ กับชาวไทยเป็นอันดีแล้ว รัฐบาลขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ถือว่า เป็นศัตรู และจะ ให้ ได้รับผลประโยชน์ อย่างเดียวกับชาติที่เป็นมิตรตลอดไป

รัฐบาลขอสงวนสิทธิ์ที่จะอยู่ด้วยความมั่นใจ ในเหตุผลและความเป็นธรรม และเชื่อมั่น ในความรัชชาติ กล่าวหาญและความเป็นมิตรของ ไทยแม้ ไบรอนกาล ว่าจะนำชัยชนะและความรุ่งโรจน์มาสู่ชาติ ไทยต่อไป ในอนาคต

ขอความสัตย์ดีใจจงมีแก่ชาติ ไทย

๒๕ มกราคม ๒๔๘๕

อย่างรุนแรง

เหตุที่การส่งออกคือ หัวใจสำคัญของเศรษฐกิจกระทรวงพาณิชย์จึงต้องรับบทบาทในการหาตลาดต่างประเทศมากขึ้น ทั้งในการส่งเจ้าหน้าที่การพาณิชย์ไปประจำสถานทูตในประเทศคู่ค้าสำคัญ ๆ และจัดกิจกรรมส่งเสริมการส่งออกสินค้าไทยตามงานแสดงสินค้าต่างๆ ทั่วโลก โดยเป็นหน้าที่ของกรมเศรษฐกิจสัมพันธ์ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมพาณิชย์สัมพันธ์ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ และเป็นกรมส่งเสริมการส่งออก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๓ เพื่อทำหน้าที่ทั้งการเปิดตลาดในต่างประเทศและส่งเสริมพัฒนาสินค้าและบุคลากรภายในประเทศให้มีความสามารถในการส่งออกเทียบเท่าประเทศคู่แข่ง

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้มีการเปลี่ยนชื่อกระทรวงเศรษฐกิจมาเป็น “กระทรวงพาณิชย์” ใช้มาจนถึงทุกวันนี้ กระทรวงพาณิชย์ได้มีบทบาทช่วยเหลือค่าครองชีพของประชาชนอย่างเต็มที่ เช่น มอบหมายให้องค์การคลังสินค้า จัดโครงการจำหน่ายข้าวสารสงเคราะห์ให้กับผู้บริโภคที่มีรายได้น้อย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นข้าวที่ผสมระหว่างข้าวเจ้าชนิด ๑๕ เปอร์เซนต์และข้าวเหนียวชนิด ๑๐ เปอร์เซนต์ ให้ชื่อว่าข้าวโอชา ปรากฏว่าได้รับความนิยมมาก จึงผลิตข้าวธัญญรสเจ้าและธัญญรสเหนียวออกจำหน่ายอีก

ครั้นมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๓ กระทรวงพาณิชย์ได้ส่งเสริมให้เอกชนจดทะเบียนสินค้าราคาประหยัดเพื่อชะลอการขึ้นราคาสินค้าที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจ โดยจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าชื่อว่า “สินไทย” และร่วมมือกับบริษัทเอกชน ช่วยกันผลิตสินค้าที่จำเป็น เช่น สบู่

ผงซักฟอก นม น้ำมันพืช และอื่นๆ ออกจำหน่ายผ่านร้านค้าทั่วประเทศ

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ รัฐบาลไทยต้องลดค่าเงินบาทถึง ๒ ครั้ง เพราะวิกฤตการณ์น้ำมันของโลกส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างรุนแรง กระทรวงพาณิชย์ในยุคนั้นบริหารโดยนายชวน หลีกภัย ได้มีภารกิจสำคัญในการผลักดันการส่งออกหารายได้มาช่วยเหลือฐานะการเงินของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙) พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพระอนุสาวรีย์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ (ภาพพระราชทาน)

ประเทศ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องพยายามรักษาราคาสินค้า
อุปโภคบริโภคภายในประเทศไม่ให้แพงขึ้นตามสภาวะ
เศรษฐกิจ เพื่อไม่ให้ประชาชนเดือดร้อน

อย่างไรก็ตาม แม้จะต้องรับภาระในการดูแลผู้บริโภค
ในประเทศ แต่บทบาทหน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์นับ
ตั้งแต่เปลี่ยนชื่อกระทรวงครั้งล่าสุดพลิกโฉมหน้าภารกิจไป
จากอดีตโดยสิ้นเชิง เพราะกระแสโลกาภิวัตน์ทะลักเข้าสู่
ประเทศไทยมากขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนใน
ประวัติศาสตร์ จนอาจกล่าวได้ว่า กระทรวงพาณิชย์ทำ
หน้าที่เป็นกระทรวงหลักของประเทศในการรักษาความ
เป็นธรรมทางการค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ
ตลอดจนแสวงหามาตรการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุน

การส่งออกอย่างเข้มแข็งที่สุด เพื่อเสริมสร้างความเข้ม
แกร่งทางเศรษฐกิจ

งานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ด้านการค้าต่าง
ประเทศคือภารกิจที่สำคัญที่สุด เพราะโลกกำลังก้าวเข้าสู่
สงครามการค้าที่นับวันจะเพิ่มความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่ง
บทบาทนี้เป็นหน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ.
๒๔๖๖ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ที่ทรงมีพระบรมราชโองการว่า “..ราชการหน้าที่ของ
กระทรวงพาณิชย์ได้แก่ แผนการศึกษากฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ และสัญญาทางพระราชไมตรีกับนานา
ประเทศ เพื่อสามารถพิเคราะห์แก้ไขเหตุขัดข้องและ
เสาะหาช่องทางที่จะส่งเสริมพาณิชย์ให้รุ่งเรืองยิ่งขึ้น..” นี่เอง
คือที่มาของกรมทะเบียนการค้าที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ.๒๔๖๖
และจนกระทั่งปี พ.ศ.๒๔๘๕ จึงมีกรมการค้าต่าง
ประเทศขึ้นมาแบ่งภาระการค้าต่างประเทศไปจากกรม
ทะเบียนการค้าและเมื่อมีการตั้งกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์
ขึ้นก็ได้แบ่งงานทางด้านการเจรจาการค้าในรูปแบบของ
ความร่วมมือต่างๆ มาไว้ที่นี่

ทั้งๆ ที่ความร่วมมือทางการค้าระหว่างไทยกับต่าง
ประเทศมีมานานแล้ว แต่บทบาทการเจรจาการค้า
ระหว่างประเทศมีความสำคัญอย่างเด่นชัดเมื่อเริ่มเกิด
การกีดกันทางการค้าขึ้นระหว่างมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ
ของโลก ทำให้ประเทศอื่นๆ ได้รับผลกระทบไปด้วย ดัง
จะเห็นได้จากวิกฤตการณ์การกีดกันทางการค้าที่เกิดขึ้นกับ
ประเทศไทยหลายต่อหลายเหตุการณ์ ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๒๗ สหรัฐอเมริกาเปิดสงครามการค้าสิ่งทอ
โดยกล่าวหาว่าประเทศไทยส่งออกโควตาส่งทอเกิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วย
สมเด็จพระบรมราชชนนี
ทรงทอดพระเนตรโครงการ
ปลูกหญ้าแฝกตามพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงเสด็จทอดพระเนตรแปลงสาธิต จังหวัดทางภาคเหนือ

จำนวนโควตารวม สหรัฐอเมริกาประกาศระงับการนำเข้าสินค้าสิ่งทอไทยหรือที่เรียกว่า เอมบาร์โก (Embargo) ในช่วงไตรมาสสุดท้ายของปี พ.ศ. ๒๕๒๘

ต่อมามีการเสนอกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม หรือที่รู้จักกันในนาม Jenkin's Bill แต่ถูกต่อต้านจนไม่ผ่านสภา

พ.ศ. ๒๕๒๘ สมาคมโรงสีข้าวอเมริกัน กล่าวหาไทยว่าใช้มาตรการอุดหนุนการส่งออกข้าว จึงร้องรัฐบาลสหรัฐอเมริกาให้เก็บภาษีตอบโต้การอุดหนุนจากสินค้าข้าวของไทย

พ.ศ. ๒๕๒๙ สหรัฐอเมริกาได้ยื่นเงื่อนไขให้ไทยและประเทศต่างๆ ทั่วโลกคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและเสนอกฎหมายเครื่องหมายการค้าต่อรัฐสภาเพื่อแลกเปลี่ยนกับการต่ออายุโครงการให้สิทธิพิเศษทางการค้า (GSP) ปัญหาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญานี้ยืดเยื้อและ

สร้างปัญหาให้กับประเทศไทยมาอีกนานนับสิบปี เพราะยิ่งนานวัน สหรัฐอเมริกายิ่งกดดันประเทศไทยให้สร้างกลไกขึ้นมาคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ สิทธิบัตรยา เปิดตลาดบุหรี โดยใช้กฎหมายการค้า มาตรา ๓๐๑ ตอบโต้กีดกันการค้า จากประเทศไทย ซึ่งกฎหมายฉบับนี้เรียกว่า กฎหมายการค้าปี พ.ศ. ๒๕๑๗ (TRADE ACT OF 1974) ได้แก้ไขใหม่เรียกว่า THE OMNIBUS

TRADE AND COMPETITIVENESS ACT OF 1988 ซึ่งภายใต้มาตรา ๓๐๑ ได้ให้อำนาจผู้แทนทางการค้าสหรัฐอเมริกาสามารถตรวจสอบได้สวนประเทศต่างๆ ที่มีนโยบายหรือปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม อันเป็นการตอบโต้ทางการค้าของสหรัฐอเมริกา สามารถดำเนินการตอบโต้ทางการค้าแก่ประเทศต่างๆ นั้นได้ตามความหนักเบาของแต่ละกรณี สำหรับประเทศไทยถูกตอบโต้ด้วยมาตรา ๓๐๑ เช่นกัน แต่เมื่อเราได้ปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง ปัญหาก็เริ่มคลี่คลายลง

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงส่งเสริมงานหัตถกรรมแก่ชาวบ้านในโครงการศิลปาชีพ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนระดับรัฐมนตรีของกลุ่มเอเชีย กลุ่ม 77 เข้าเฝ้าเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ณ พระที่นั่งจักรวรรดิราชมโหฐาน

เส้นทางการค้ารัตนโกสินทร์

ในปี พ.ศ.๒๕๒๙ นี้เช่นกัน ไทยเกิดการขัดแย้งกับสหภาพยุโรปเรื่องการกำหนดโควตารับนำเข้า และมีการชุมนุมตลาดสินค้าหลายชนิดที่ต้องเปิดเวทีเจรจากันอย่างเข้มข้น

ไม่เพียงแต่ประเทศไทยเท่านั้นที่ตกอยู่ท่ามกลางการกดดันจากมหาอำนาจ แต่สงครามการค้าได้แพร่กระจายไปทั่วโลก ซึ่งเหตุนี้เองทำให้นานาประเทศต้องหันมาเปิดเวทีเจรจาการค้าเพื่อสงบศึก โดยใช้เวทีการเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบอุรุกวัยที่เมืองปุนต้า เดล เอสเต ประเทศอุรุกวัย เป็นจุดเริ่มต้นของสันติภาพทางการค้า ผลของการประชุมที่ต่อเนื่องหลายปี ทำให้โลกเกิดปรากฏการณ์ใหม่ คือมีการรวมกลุ่มกันก่อตั้งเขตเศรษฐกิจขึ้นมาเพื่อเป็นการรวมพลังต่อรองกับประเทศอื่นๆ เช่น ประชาคมยุโรปรวมตัวกันภายใต้นโยบาย “ยุโรปเดียว” สหรัฐอเมริกา แคนาดา และเม็กซิโก รวมตัวเป็นเขตเศรษฐกิจอเมริกาเหนือ หรือ NAFTA เป็นต้น

ในปี พ.ศ.๒๕๓๒ สหรัฐอเมริกาจับมือกับกลุ่มประเทศทางเอเชียและแปซิฟิกก่อตั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก หรือ APEC

ในปี พ.ศ.๒๕๓๕ นายอานันท์ ปันยารชุน นายก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้ราษฎรปลูกข้าวที่พอเพียงกับตัวเอง และเก็บเอาไว้ในถังเล็กๆ แต่ละครอบครัว และถ้ามีพอกก็ขาย (บางช่วงตอนในพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๐)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โปรดเกล้าฯ ให้จัดงานเลี้ยงต้อนรับ มกุฎราชกุมารีแห่งเดนมาร์ก ด้วยบรรยากาศแบบไทยๆ พร้อมการแต่งกายชุดประจำชาติ

รัฐมนตรีไทยเสนอให้จัดตั้งเขตเสรีการค้าอาเซียน หรือ AFTA เพื่อให้ประเทศสมาชิกอาเซียนส่งเสริมเรื่องการค้าขายระหว่างกันให้มากขึ้น เพื่อรองรับการแข่งขันกับยักษ์ใหญ่ในตลาดโลกที่รวมตัวกันก่อนหน้านั้น

ในปี พ.ศ.๒๕๓๘ กำเนิดองค์การการค้าโลก (WORLD TRADE ORGANIZATION-WTO) เพื่อสนับสนุนการค้าเสรี กำหนดกฎเกณฑ์ทางการค้าที่เป็นธรรมและเป็นคนกลางคอยตัดสินกรณีพิพาททางการค้าระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกัน ซึ่งปัจจุบันนานาประเทศ

รวมทั้งประเทศไทยต่างก็ดำเนินนโยบายการค้าเสรีตามกรอบขององค์การการค้าโลกอย่างเคร่งครัด นับว่าเป็นการก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ของการค้าไทยอย่างที่ไม่เคยปฏิบัติกันมาเลยนับร้อยๆ ปี

พ.ศ.๒๕๔๑ ที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ ๖ ได้มีแผนปฏิบัติการฮานอยเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางด้าน E-Commerce ระหว่างอาเซียน ซึ่งได้รับการตอบสนองอย่างดีในกลุ่มสมาชิก รัฐบาลไทยได้ประกาศหลักการเกี่ยวกับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ว่าจะสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมในการลงทุนทางด้านนี้อย่างเต็มที่ โดยกำหนดเป็นนโยบายหลักประการหนึ่งของคณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กนศ.)

พ.ศ.๒๕๔๒ ออกพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้าเพื่อส่งเสริมให้ธุรกิจมีการแข่งขันกันอย่างเสรีและเป็นธรรมภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เป็นประธาน

ในปี พ.ศ.๒๕๔๑-๒๕๔๓ เกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง จนรัฐบาลประกาศลอยตัวค่าเงินบาททำให้ภารกิจทางการส่งออกของกระทรวงพาณิชย์กลายเป็นนโยบายสำคัญเพื่อฟื้นฟูฐานะของประเทศอีกครั้งหนึ่ง โดยในปี พ.ศ.๒๕๔๒ การส่งออกมีมูลค่า ๕๘.๕ พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือขยายตัวในอัตราร้อยละ ๗.๓ เกินดุลการค้า ๘.๕ พันล้านเหรียญสหรัฐ และคาดว่าในปี พ.ศ.๒๕๔๓ การส่งออกจะยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอัตราร้อยละ ๙.๕-๑๒.๐๐ นับเป็นสัญญาณที่ดีในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ

ปัจจุบัน แม้บรรยากาศทางการค้าเสรีจะปกคลุมไปทั่วโลก เพราะมีองค์การการค้าโลกกำเนิดขึ้นมาเป็นเวทีเจรจา แต่หาใช่ว่าสงครามการค้าจะบรรเทาเบาบางลงเพียงแต่การต่อสู้จะมีภูมิภักติกามากขึ้นเท่านั้น

โครงการศิลปาชีพในองค์สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงส่งเสริมและพัฒนางานหัตถกรรมของไทย ทำให้ผ้าไหมได้รับความนิยมและรู้จักกันแพร่หลายไปทั่วนานาประเทศ

ย้อนเวลา กว่า ๘๐ ปี

ทิวทัศน์แม่น้ำเจ้าพระยา และขบวนเรือพระที่นั่งมหาจักรีที่ได้นำพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสยุโรปในปี พ.ศ.๒๔๔๐ เพื่อสร้างสัมพันธไมตรีกับประเทศในยุโรปด้วยพระองค์เอง

ภาพกรุงเทพฯ ในสมัยประเทศสยามได้รับการขนานนามว่าเป็น “เวนิชตะวันออก”

คลองในบางกอกเมื่อยามน้ำ漲 แถวคลองมหาหน้าด เป็นตลาดน้ำใหญ่ของกรุงเทพฯ สะพานตรงกลางน่าจะเป็นสะพานรถไฟที่แล่นผ่านวัดบรมนิวาส

ทิวทัศน์กรุงเทพฯ ปี พ.ศ.๒๔๐๕ แม่น้ำเจ้าพระยา
เส้นทางสายสำคัญที่เปิดออกสู่การติดต่อกับต่างประเทศ

ชาวตะวันออกหลายประเทศนิยมเคี้ยวหมาก ราษฎรชาย-หญิงของสยามก็เช่นกัน จึงมีชาวบ้านขายหมากพลูกันทั่วไป

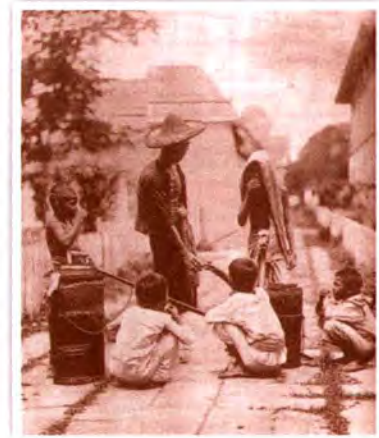
ข้าทาสและไพร่ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งหลุดพ้นจากระบบดั้งเดิมได้กลายเป็นราษฎรสยาม และต่างมีโอกาสประกอบอาชีพหลากหลาย

แม่ค้าทางภาคเหนือ จังหวัดลำพูน กำลังหามสินค้าออกไปขายยังตลาด ราวปี พ.ศ.๒๔๔๕ (ภาพถ่ายโดยหลวงอนุสาร สุนทร)

ราษฎรประเทศสยามดำรงชีพด้วยกสิกรรมเป็นหลัก จึงมีพืชผล เกษตรมากกว่าประเทศอื่นในเขตร้อนด้วยกัน เช่น ทุเรียน

ชาวจีนขายไอติมหาบเร่ เป็นขนมหวาน ที่ทั้งเด็กและผู้ใหญ่นิยมกัน

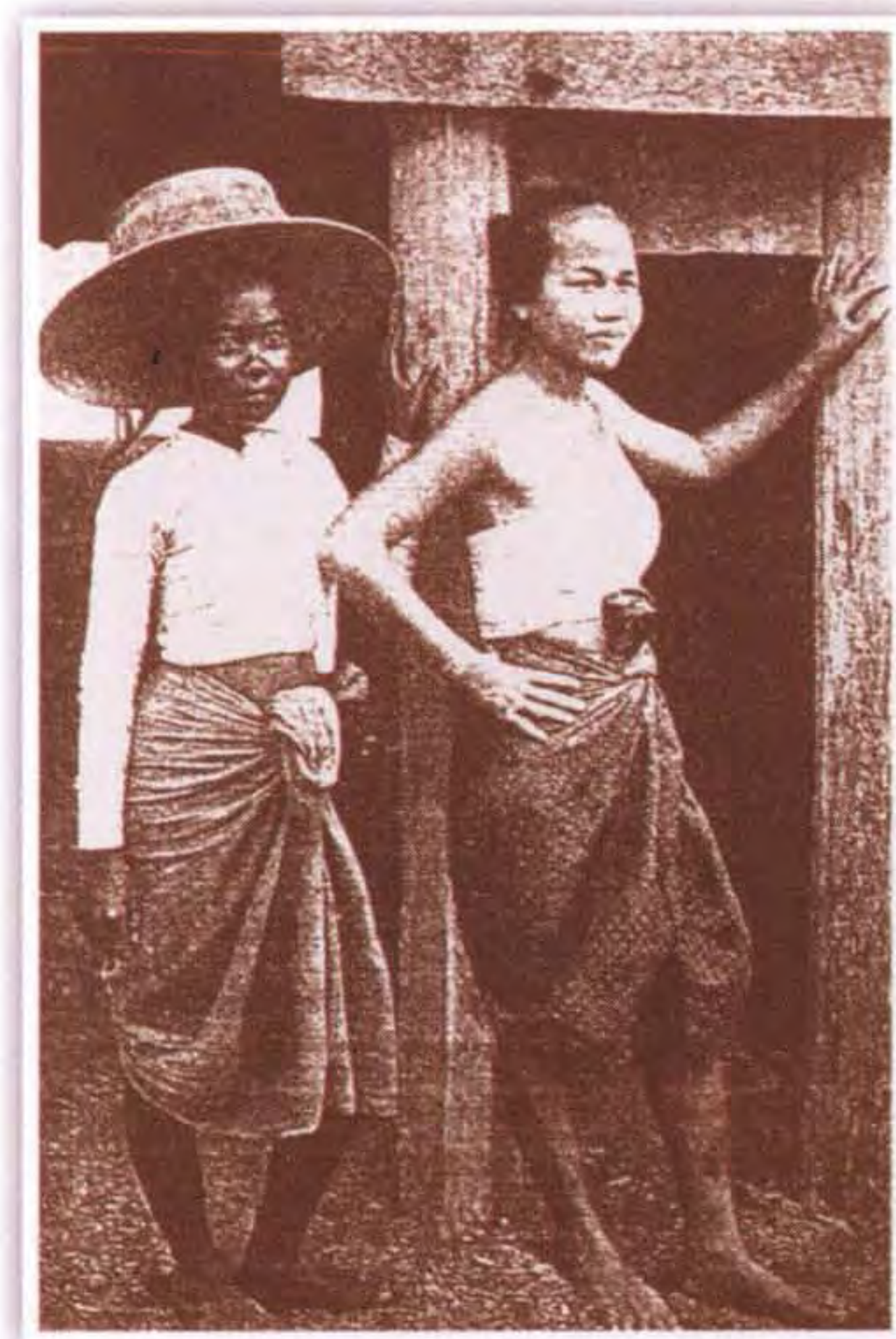
บ้านเรือนที่อยู่อาศัยตามริมแม่น้ำ ลำคลอง เริ่มคึกคักสมัยอยุธยา

ความบันเทิงที่ชาวบ้านหาได้จากโรงหนังเร่

ชาวนาไทยในสมัยรัชกาลที่ ๖

การแต่งกายของภริยาข้าราชการ
ชั้นผู้น้อยกับสาวใช้

เจ้านายผู้ชาย ไร้ผมมหาดไทย
หรือหมทรงหลักแจว

การแต่งกายของหญิงสยามสองคนในสมัยพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

การแต่งกายของผู้ดีสยามในสมัยพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

▲
ส่วนหนึ่งของเจริญกรุงเป็นถนนลาดยางสายแรกในกรุงเทพฯ สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕
เมื่อปี พ.ศ.๒๔๐๖ มีความยาว ๔ ไมล์ เรียงรายด้วยร้านค้าตลอดสองฝั่ง

▲
ขบวนรถยนต์สมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระราชดำริให้จัดงานชุมนุมรถยนต์ราคา ณ วัดดุสิต
เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๑

▲
ขบวนยานการจราจรบนถนนเจริญกรุง
ย่านการค้าในสมัยรัชกาลที่ ๖

▲
เริ่มมีเรือยนต์โดยสารรับจ้างบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา ชื่อ "นิภา"
ในสมัยรัชกาลที่ ๕

▲
เรือเดินทะเลชื่อเรือมาลินี ใช้พระนามของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามอฬวีนพดล
รับส่งผู้โดยสารและรับส่งสินค้าจากกรุงเทพฯ (ท่าหน้าราชวงศ์)
ไปประเทศสิงคโปร์และประเทศใกล้เคียง เข้าใจว่าเป็นเรือ
ของบริษัท อีสเอเชียติก

การขนส่งสินค้าด้วยเรือเดินทะเล จากนานาประเทศที่ทำเรือและคลังสินค้า บริเวณท่าเทียบเรือบริษัทอีสเอเชียติก ราชวงศ์

เครื่องบินโดยสารกับผู้โดยสาร ถ่ายเมื่อ ๑๔ มกราคม พ.ศ.๒๔๖๕ โดย ร.ต.จัตราคนี

รถไฟไทยได้เริ่มเดินรถขบวนแรก เมื่อรัชกาลที่ ๕

พิธีเปิดรถรางสายรอบเมือง ดำเนินกิจการโดย บริษัทรถรางไทย เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๘

▲
ตึกห้างบี กริม แอนโก ตั้งอยู่มุมถนนเจริญกรุง-ถนนมหาไชย เชิงสะพานดำรงศกดิ์สมัย (สะพานเหล็กบ่น) หรือสามยอด สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๕ และต่อมาตึกนี้ได้เป็นที่ทำการบริษัท ไฟฟ้าสยาม คอร์ปอเรชั่น แล้วต่อมาได้เปลี่ยนเป็นที่ทำการบริษัท ไทยนิคมพานิช

▲
บริเวณสี่แยก เอส เอ บี ถนนเจริญกรุง เป็นย่านธุรกิจการค้าใหญ่คด้นรัตนโกสินทร์

▲
ร้านค้าขายเพชรแถววัดเกาะ สัมพันธวงศ์ ในสมัยรัชกาลที่ ๕

▲
สำนักงานชาวต่างชาติ ประดับพระบรมฉายาลักษณ์ รัชกาลที่ ๖

▲
ร้านจำหน่ายเหล้า บุหรี่ และนมกระป๋อง

ข่าวสินค้า
และ
จดหมายเหตุ
แสดงรายการ
เครื่องหมายการค้า

กรมพาณิชย์
กระทรวงการเศรษฐกิจ

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑๖
๑๘ เมษายน ๒๔๘๕

พณ ฯ ท่าน วณิช ปานะนนท์ หัวหน้าคณะทูตเศรษฐกิจไทย
ไปราชการจัดหาการค้า ณ ประเทศญี่ปุ่น

๒๕ สิงหาคม * กำหนดออกทุกวันแล้ว * ๒๕ สิงหาคม

ยาตอลม
เป็นยาแก้ไอที่มีชื่อเสียง...
บริษัท...
กรุงเทพฯ

ROTHMAN'S
Pall Mall
VIRGINIA
CIGARETTES
Straight Cut
L. ROTHMAN & Co. 55, Pall Mall, LONDON, S.W.

“ เครื่องหมายการค้าที่ต่าง ๆ
ที่ได้จดทะเบียนกับกองทะเบียน และได้พิมพ์
เผยแพร่ในหนังสือข่าวสินค้าของกรมพาณิชย์
กระทรวงการเศรษฐกิจปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ”

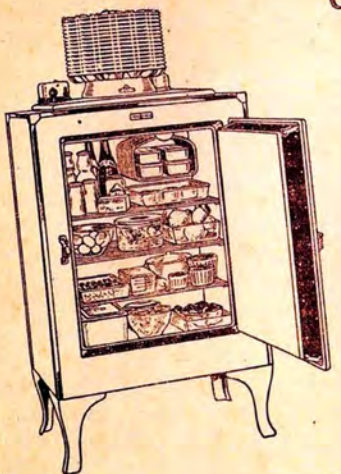
“

หนังสือข่าวสินค้า และจดหมายเหตุ ของกรมการสนเทศ กระทรวงพาณิชย์ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๕ ได้ขึ้นปกตราประจำองค์กรใหม่ จำนวน ๘ กรม ที่เพิ่งก่อตั้ง และหน้าตาโฆษณาสินค้าในเล่ม

”

GENERAL ELECTRIC Refrigerator
U. S. A.

ตู้แช่แข็งไฟฟ้า มีให้ใช้สองขนาด
โดยมีค่าเช่า
๒๕.๐๐ บาท และ
๓๓.๐๐ บาท ต่อเดือน
คิดรวมทั้งค่าไฟ, ค่าท่อสายไฟฟ้า
และค่าขนไปตั้งให้เสร็จ

บริษัท ไฟฟ้าดयยามครอปอเรชั่น
จำกัด
เอเยนต์และผู้ตัวแทนกรุงเทพฯ
แผนกพัสดุ ประจวบคฤช

“

โฆษณาในหนังสือข่าวสินค้า และจดหมายกระทรวงพาณิชย์
พร้อมคำขวัญวรรณรงค์ นิยมไทย ชื้อของไทย ใช้ของไทย
เนื่องจากประเทศประสบภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒
ปี พ.ศ.๒๔๘๕

”

เอกราชของเราจะสมบูรณ์ยิ่งก็
เพราะเราทำสินค้าสำเร็จรูปได้จาก
โรงงานของเราเอง

บริษัทเรือบินค้าระหว่างกรุงไทย
อินโดนีเซียส่งผู้แทน มาขอซื้อข้าวไทย
รัฐมนตรีพาณิชย์ฯ ขอให้ชื้อนาขายข้าวแต่ไม่น้อยก่อน

หนังสือพิมพ์
ข่าวพาณิชย์
DAILY TRADE NEWS ราชวรินทร์

“มติเป็นกรรมจักรวาล ภัตตาคารโรงเรียน”

๕๐

อเมริกาธิการ ขาวเหนือของการขึ้นชื่อที่ ๕ ซ้ำกรับไทย

เปลี่ยนอัตราใหม่ เริ่มแต่
๑ มีนาคม คคมี เปนคณไป

เพื่อยชื้อเพื่อของเทศมกยกยวมก
การเกษตรกรรม การสาธารณสุข

หนังสือพิมพ์ข่าวพาณิชย์ จัดทำโดยกรมการสนเทศ กระทรวงพาณิชย์
เพื่อนำเสนอข่าวสารอันเป็นประโยชน์แก่ประชาชน ฉบับปฐมฤกษ์
วันพุธที่ ๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๓ ราคาเล่มละ ๕๐ สตางค์

กระทรวงพาณิชย์

จากท่าเตียน...

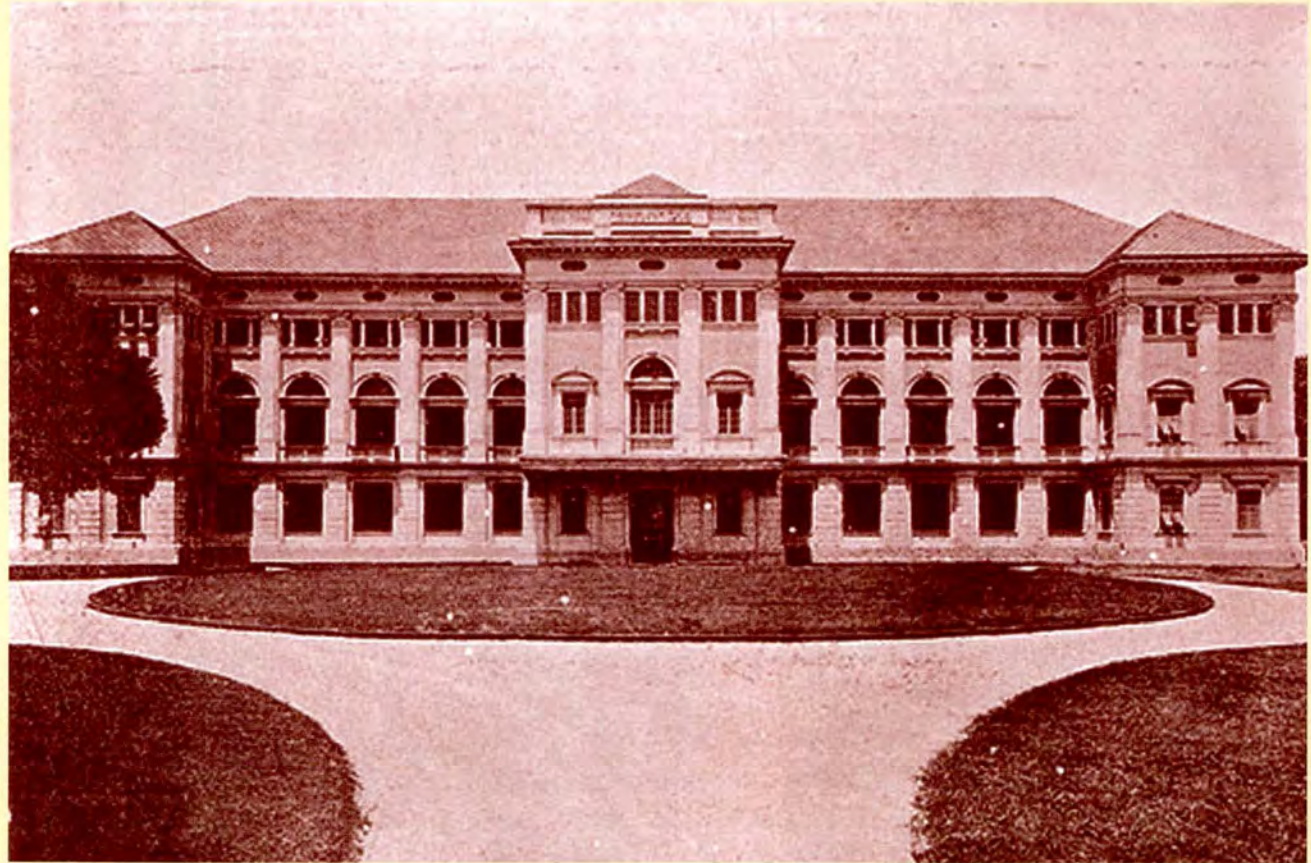

สู่..... สยามขึ้นหน้า

จากท่าเตียน...

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖)
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าประกาศแต่งตั้ง
กระทรวงพาณิชย์

ตึกกระทรวงพาณิชย์ ท่าเตียน แรกเริ่มก่อสร้างและแล้วเสร็จเมื่อปีพ.ศ. ๒๔๖๕ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖)

“กระทรวงท่าเตียน” ที่สื่อมวลชนมักจะเรียกขานเมื่อกล่าวถึงกระทรวงพาณิชย์นั้นก็เพราะสถานที่ตั้งของกระทรวงพาณิชย์อยู่บริเวณท่าเตียน สมรภูมิของยักษ์วัดแจ้งกับยักษ์วัดโพธิ์ตามตำนานที่คนไทยทราบกันดี

แล้วทำไมกระทรวงพาณิชย์จึงมาอยู่ที่นี่..ในเรื่องนี้จากบันทึกของขุนวิจิตรมาตรา (สง กาญจนาคพันธ์) กล่าวไว้ว่าเมื่อแรกเริ่มตั้งกระทรวงในสมัยรัชกาลที่ ๕ นั้น เจ้ากระทรวงหรือเสนาบดีมักจะใช้บ้านของตัวเองเป็นสถาน

▲ ▶
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินประกอบพระราชพิธีเปิดพระอนุสาวรีย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ (ภาพพระราชทาน)

ที่ทำการของกระทรวง แต่กระทรวงพาณิชย์ตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ ยังไม่มีกระทรวงเป็นของตัวเองก่อนหน้านั้น จึงได้ก่อสร้างอาคารขึ้นใหม่ ตามประวัติที่ขุนวิจิตรมาตราสืบค้นไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ดังนี้

ตึกที่ว่าการกระทรวงพาณิชย์ (เศรษฐกิจ) สร้างขึ้นในที่ดินแปลงหนึ่งเป็นรูปสามเหลี่ยมชายธง มีถนนสามสาย

ผ่านรายรอบทั้งสามด้านคือ ถนนเขตต์ ถนนสนามไชย และถนนมหาธาตุ แต่เดิมนั้นที่ดินบริเวณนี้และพื้นที่รอบๆเป็นที่ตั้งของวังต่างๆ เช่น วังกรมหมื่นเชษฐาธิเบนทร์ วังกรมหลวงอดิศรอุดมเดช วังพระองค์เจ้าองอรุณ วังพระองค์เจ้าเปี้ยก วังกรมหลวงบดินทร์ไพศาลโสภณ วังกรมหมื่นอมเรนทร์บดินทร์ วังพระองค์เจ้าล้ายอง

จากท่าเทียบ...

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน

พยามินังโยมเสด็จ

พระยามโนปกรณนิติธาดา ปลัดคนแรกของกระทรวงพาณิชย์

วังกรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ วังกรมหมื่นภูมินทร์ภักดี เป็นต้น ซึ่งบริเวณของตึกที่ทำการกระทรวงพาณิชย์นั้นเป็นพื้นที่ของวัง ๓ แห่ง คือ วังกรมหลวงอดิศรอุดมเดช วังกรมหลวงบดินทร์ไพศาลโสภณ และวังกรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ

ตึกตัวกระทรวงพาณิชย์สร้างเป็นสามชั้นโอโถงงดงาม ฝีมือทำอย่างประณีตมีลวดลายเป็นฝรั่งลายๆ จัดว่าเป็นตึกสมัยใหม่แปลกกว่าที่ทำการอื่นๆ ชั้นล่างตอนหนึ่งสร้างเฉพาะสำหรับให้เป็นสำนักงานกลางมาตราชั่งตวง วัด โดยตรง ซึ่งเมื่อเสร็จแล้วได้ขนเอาแบบมาตรา (Standard) เครื่องชั่ง ตวง วัด จากกระทรวงเกษตรราธิการ มาติดตั้งเป็นหลักสำคัญของกระทรวงที่ว่าด้วยการค้าขาย

มาจนถึงทุกวันนี้

สัญลักษณ์หรือตราประจำกระทรวงในสมัยนั้น มีวิวัฒนาการน่าสนใจว่าในสมัยกระทรวงเกษตรพาณิชย์การสมัยแรก เสนาบดีถือตราพระพิรุณทรงนาค พระพิรุณเป็นเทวดาเจ้าน้ำ เป็นผู้บันดาลให้ฝนตก นาคก็เกี่ยวกับน้ำ ตราพระพิรุณทรงนาคจึงเกี่ยวกับกสิกรรมทำไร่ไถนา ซึ่งเป็นของสำคัญมาแต่โบราณโดยตรง

เมื่อตั้งเป็นกระทรวงพาณิชย์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ มีประกาศให้กระทรวงพาณิชย์ใช้ตราเป็นรูปตุ้ม เครื่องชั่ง ทะนาน และไม้วัด ผูกกันเป็นลาย ตรานี้จึงเป็นความหมายเกี่ยวกับการพาณิชย์สอดคล้องต้องกันกับประวัติของกระทรวงและตัวตึกที่ว่าการตั้งบรรยายมาแต่ต้น

ในคราวเดียวกันนี้ ประกาศให้กระทรวงพาณิชย์ใช้สีมอครามเป็นสีเครื่องหมายกระทรวง

ต่อมาเมื่อรวมกระทรวงพาณิชย์เข้ากับกระทรวงคมนาคม เรียกว่า “กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม” ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ มีประกาศให้ใช้ตรารูปพระวิศุกรรมเป็นตรากระทรวง สีเครื่องหมายกระทรวงเปลี่ยนเป็นสีเลือดหมู

ตราพระวิศุกรรมเป็นตราตำแหน่ง เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการเดิม ซึ่งภายหลังเปลี่ยนมาเป็นกระทรวงคมนาคม และใช้ตราพระรามทรงรถ เมื่อเอางานคมนาคมรวมเข้ากับงานพาณิชย์ และถือว่างานพาณิชย์เป็นงานสำคัญ จึงกลับไปใช้ตราพระวิศุกรรม

พระวิศุกรรมเป็นเทวดาชำนาญในการช่างตลอดจนการ

ก่อสร้าง ที่มาเป็นตรากระทรวง
พาณิชย์ก็เนื่องจากเป็นตราเก่า และงาน
ของโยธาที่คลี่คลายมาเกี่ยวข้องกับงาน
พาณิชย์เป็นลำดับมา

ในปัจจุบันตราประจำกระทรวง
คงเป็นตราพระวิศุกรรม แต่สี่เครื่อง
หมายกระทรวงเปลี่ยนไปใช้สีมอครามตามเดิม

ที่บ้านประตูลีใหญ่ของตัวกระทรวงมีแผ่นโลหะกลม
เป็นตราภาพงูสองตัวพันไม้ไขว้กัน ตอนบนมีปีกสองข้าง
ติดอยู่ทั้งสองบานเป็นคู่กัน เข้าใจว่า
ตรานี้เป็นไม้เท้ากายสิทธิ์ที่เรียกว่า
คาคิวซุส (Caduceus) ซึ่งเป็นไม้ถือ
ของเทวดากรีกมีนามว่า เฮอเมส
(Hermes) และชาวโรมันเรียกว่า
เมอคิวริอุส (Mercurius) ตามประวัติ
ข้างกรีกมีว่า เฮอเมสเป็นโอรสของเซอสมมหาเทพ เป็นช่าง
เทวดาเฉลียวฉลาดในเชิงประดิษฐ์ต่างๆ เช่นประดิษฐ์พิณ
ประดิษฐ์ตัวอักษร ตัวเลข และที่สำคัญก็คือ ประดิษฐ์เครื่อง
ชั่ง ตวง วัด เฮอเมสเป็นที่เคารพบูชาของพ่อค้าวาณิชทั่วไป
ส่วนชาวโรมันนับถือว่าเป็นเทวดาแห่งการพาณิชย์และ
การคมนาคม เมื่อที่บ้านประตูลีมีตราเครื่องหมายของ
เมอคิวริอุส หรือเฮอเมส ซึ่งเป็นเทวดาแห่งการค้าขายติด
อยู่คู่กัน ก็แสดงว่าตึกนี้สร้างสำหรับเป็นที่ว่าการกระทรวง
พาณิชย์ถูกต้องตรงตามตำนานโดยแท้

สังเกตจากดวงตราที่บ้านประตูลีกับรูปร่าง
ลักษณะของตัวตึกกระทรวงพาณิชย์รู้สึกว่ามีอะไรๆ เป็น
ฝรั่งอยู่มากถ้าคิดก็น่าจะเป็นด้วยกระทรวงพาณิชย์จัดเป็น

จากท่าเทียบน...

กระทรวงใหม่เอี่ยม ปรุงงานเป็นสมัยใหม่ไปข้างฝรั่ง เพราะมีการติดต่อกับชาวต่างประเทศมาก เนื่องจากสัมพันธกันทางค้าขายอันได้เป็นมานานแล้วในสมัยกรมท่าช้ายกรมท่าขวาโน้น ตึกกระทรวงพาณิชย์เริ่มเปิดทำงานในปี พ.ศ.๒๔๖๕

เป็นอันว่าตำนานกระทรวงพาณิชย์ตามการสืบค้นของขุนวิจิตรมาตรา ก็มีเพียงเท่านั้น

อนึ่ง สถาปัตยกรรมที่ปรากฏในตัวอาคารของกระทรวงพาณิชย์นั้นเป็นฝีมือการออกแบบของสถาปนิกชาวอิตาลี ชื่อ มาริโอ ตามาญโญ ซึ่งเดินทางเข้ามาทำงาน

ในประเทศสยามตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๔๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ทำงานออกแบบสถานที่สำคัญๆ มากมายในกรุงเทพฯ ร่วมกับสถาปนิกคนอื่นๆ เช่น พระที่นั่งอัมพรสถาน พระที่นั่งดุสิต วัดเบญจมบพิตร สะพานผ่านฟ้าลีลาศ ครั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มาริโอ ตามาญโญก็ได้ออกแบบบ้านนรสิงห์ บ้านพิษณุโลก สนามแข่งม้า กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลัง

สำหรับงานปูนปั้นหรืองานหล่อที่ปรากฏให้เห็นลวดลายอันงดงามในตัวกระทรวงพาณิชย์นั้นเป็นฝีมือการออกแบบของวิตโตริโอ โนวี นายช่างเอกจากเมืองมิลาน ประเทศอิตาลี ผู้สลักเสลาความงดงามตามอาคารต่างๆ แทบทุกโครงการที่สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นต้น

Tamagno at West Saket, early 1900

(ซ้าย) : นายมาริโอ ตามาญโญ (Mr.Mario Tamagno) สถาปนิกชาวอิตาลี ผู้ออกแบบก่อสร้างอาคารกระทรวงพาณิชย์ เมื่อปีพ.ศ. ๒๔๖๓
(ขวา) : นายวิตโตริโอ โนวี (Mr.Vittorio Novi) ช่างชาวอิตาลี ผู้ออกแบบลวดลายปูนปั้นและแกะสลักตกแต่งอาคารกระทรวงพาณิชย์ ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖)

คู่ขนานบิณห์...

ครั้นสภาพบ้านเมืองเจริญขึ้น รัฐบาลเริ่มมีนโยบาย ขยับขยายหน่วยงานราชการออกไปยังชานเมืองมากขึ้น เพื่อลดปัญหาความแออัดของตัวเมืองภายในเขตเกาะรัตนโกสินทร์ อาคารกระทรวงที่รับใช้การพาณิชย์ไทยมานานกว่า ๗๐ ปีก็เริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงเพื่อไปสู่อาคารใหม่ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๒ อนุมัติให้กระทรวงพาณิชย์ใช้ที่ดินราชพัสดุจำนวนเนื้อที่ ๔๘ ไร่เศษ

บริเวณตำบลบางกระสอ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สำหรับก่อสร้างอาคารที่ทำการกระทรวงพาณิชย์แห่งใหม่ ได้วางโครงการก่อสร้างแบ่งเป็น ๒ ระยะ โดยได้ว่าจ้างสำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ออกแบบก่อสร้าง และกรมโยธาธิการเป็นผู้ควบคุม

ปัจจุบันโครงการก่อสร้างระยะที่ ๑ มีหน่วยงาน ๔ กรม ย้ายเข้าปฏิบัติงานแล้ว ได้แก่ กรมการค้าต่างประเทศ กรมทะเบียนการค้า กรมทรัพย์สินทางปัญญา และกรม

การประกันภัย

โครงการก่อสร้างระยะที่ ๒ จะสร้างอยู่ในบริเวณเดียวกับระยะที่ ๑ เพื่อรองรับหน่วยงานอีก ๕ กรม ประกอบด้วยสำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ กรมส่งเสริมการส่งออก กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กรมการค้าภายใน และองค์การคลังสินค้า

ผู้บริหารกระทรวงพาณิชย์ได้วางแนวทางการให้บริการประชาชนที่มาติดต่อกับกระทรวงให้ได้รับความสะดวกสบายมากที่สุด เพราะที่ทำการกระทรวงแห่งใหม่นี้ จะรวมเอาหน่วยงานสำคัญๆ มาไว้รวมกันหมด เพื่อบริการแบบครบวงจรให้กับประชาชน พร้อมทั้งด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะอำนวยความสะดวกการติดต่อกันทุกอย่าง และการคมนาคมมายังกระทรวงพาณิชย์ก็

คู่ศนามบินหน้า...

ทำได้ทั้งทางบกและทางน้ำ ซึ่งกระทรวงแห่งใหม่นี้จะรองรับการขยายตัวในอนาคตอีกไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าสถานที่ทำการกระทรวงพาณิชย์จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ตลอดระยะ ๘๐ ปีที่ผ่านมาภารกิจของกระทรวงก็ยังคงมุ่งหน้าให้บริการคุ้มครองผู้บริโภค ช่วยเหลือเกษตรกร ส่งเสริมการส่งออก และ

ปกป้องผลประโยชน์ทางการค้าของประเทศ เพื่อให้ “พาณิชย์ก้าวไกล ประเทศไทยก้าวหน้า” ต่อไป

ลำดับการจัดตั้งกระทรวงพาณิชย์และเหตุการณ์สำคัญ

รายพระนามและนามเสนาบดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

ลำดับ	ดำรงตำแหน่งเมื่อ	รายพระนาม และนาม
๑	ส.ค. ๒๔๖๓	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ (เสนาบดี)
๒	เม.ย. ๒๔๖๙	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน (เสนาบดี)
๓	ธ.ค. ๒๔๗๕	เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์
	เม.ย. ๒๔๗๖	เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์
๔	มิ.ย. ๒๔๗๖	พระยาโกมารกุลมนตรี
	ธ.ค. ๒๔๗๖	พระยาโกมารกุลมนตรี
๕	มี.ค. ๒๔๗๖	พระสารสาสน์พลขันธ์
๖	ก.ย. ๒๔๗๗	นายพลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี
	ส.ค. ๒๔๗๘	นายพลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี
๗	ก.พ. ๒๔๗๘	นายพันเอก พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ
	ส.ค. ๒๔๘๐	นายพันเอก พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ
	ธ.ค. ๒๔๘๐	นายพันเอก พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ
	ธ.ค. ๒๔๘๑	นายพันเอก พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ
	ส.ค. ๒๔๘๔	นายพันเอก พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ
๘	ก.พ. ๒๔๘๕	พลเรือโท สิ้นธุ์ กมลนาวิน
๙	มี.ค. ๒๔๘๕	นายพลตรี จรูญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์
	พ.ค. ๒๔๘๕	นายพลตรี จรูญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์
๑๐	ก.ย. ๒๔๘๕	นายพันตรี ควง อภัยวงศ์
๑๑	มี.ค. ๒๔๘๖	หม่อมหลวง เดช สนิทวงศ์
	ส.ค. ๒๔๘๗	หม่อมหลวง เดช สนิทวงศ์
	ม.ค. ๒๔๘๘	นายพันตรี ควง อภัยวงศ์
๑๒	ก.ย. ๒๔๘๘	นาวาเอก หลวงศุภชลาศัย
๑๓	ก.ย. ๒๔๘๘	หม่อมหลวง อุดม สนิทวงศ์
๑๔	ก.พ. ๒๔๘๙	พลอากาศตรี มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษฎ์
๑๕	มี.ค. ๒๔๘๙	หม่อมหลวงกรี เดชาดิวงศ์
	มิ.ย. ๒๔๘๙	หม่อมหลวงกรี เดชาดิวงศ์

ลำดับ	ดำรงตำแหน่งเมื่อ	รายพระนาม และนาม
๑๖	ส.ค. ๒๔๘๙	พันตรี วิลาศ โอสธานนท์
๑๗	พ.ค. ๒๔๙๐	นายเดือน บุนนาค
	พ.ย. ๒๔๙๐	หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์
	ก.พ. ๒๔๙๑	พลอากาศตรี มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษฎ์
๑๘	เม.ย. ๒๔๙๑	พระยามโหสิกรรม
	พ.ย. ๒๔๙๑	พลเรือตรี เภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ
	มิ.ย. ๒๔๙๒	พลเรือตรี เภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ
	พ.ย. ๒๔๙๔	พลอากาศตรี มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษฎ์
๑๙	ธ.ค. ๒๔๙๔	หลวงวิจิตรวาทการ
๒๐	มี.ค. ๒๔๙๕	นายวรการ บัญชา
๒๑	ก.พ. ๒๔๙๗	จอมพล แปลก พิบูลสงคราม
๒๒	มี.ค. ๒๔๙๗	พันเอก ศิริ สิริโยธิน
	มี.ค. ๒๕๐๐	พลเอก เภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ
๒๓	ก.ย. ๒๕๐๐	นายสุกิจ นิมมานเหมินท์
	ม.ค. ๒๕๐๑	นายสุกิจ นิมมานเหมินท์
๒๔	ต.ค. ๒๕๐๑	หลวงถวิลเศรษฐพณิชยการ (ปลัดกระทรวงผู้ใช้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการ)
๒๕	ก.พ. ๒๕๐๒	นายสุนทร หงส์ลดารมภ์
๒๖	พ.ค. ๒๕๐๒	นายเกษม ศรีพยัคฆ์
	ธ.ค. ๒๕๐๖	นายเกษม ศรีพยัคฆ์
	ก.ค. ๒๕๐๘	นายสุนทร หงส์ลดารมภ์
๒๗	ก.พ. ๒๕๑๑	นายพจน์ สารสิน
๒๘	มี.ค. ๒๕๑๒	นายบุญชนะ อัตถากร
๒๙	พ.ย. ๒๕๑๔	นายประยูร กาญจนดุล (ปลัดกระทรวงผู้ใช้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการ)

รายพระนามและนามเสนาบดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

ลำดับ	ดำรงตำแหน่งเมื่อ	รายพระนาม และนาม
๓๐	ต.ค. ๒๕๑๕	นายวิจารณ์ นีวาดวงศ์ (ปลัดกระทรวงผู้ใช้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการ)
๓๑	ธ.ค. ๒๕๑๕	นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์
๓๒	ต.ค. ๒๕๑๖	นายชาญชัย ลีถาวร
	พ.ค. ๒๕๑๗	นายวิจารณ์ นีวาดวงศ์ (ปลัดกระทรวงผู้ใช้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการ)
๓๓	ก.พ. ๒๕๑๘	นายดำรง ลัทธพิพัฒน์
๓๔	มี.ค. ๒๕๑๘	นายทองหยด จิตตวีระ
	เม.ย. ๒๕๑๙	นายดำรง ลัทธพิพัฒน์
	ต.ค. ๒๕๑๙	นายดำรง ลัทธพิพัฒน์
	ต.ค. ๒๕๑๙	นายวิจารณ์ นีวาดวงศ์ (ปลัดกระทรวงผู้ใช้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการ)
๓๕	ต.ค. ๒๕๑๙	นายสุธี นาทวรทัต
	ต.ค. ๒๕๒๐	นายวิจารณ์ นีวาดวงศ์ (ปลัดกระทรวงผู้ใช้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการ)
๓๖	พ.ย. ๒๕๒๐	นายนาม พูนวัตถุ
๓๗	พ.ค. ๒๕๒๒	นายอบ วสุรัตน์
	ก.พ. ๒๕๒๓	นายอบ วสุรัตน์
๓๘	มี.ค. ๒๕๒๓	นายตามใจ ช่างโต
๓๙	ม.ค. ๒๕๒๔	นาวาอากาศตรี ปุณมี ปุณศรี

ลำดับ	ดำรงตำแหน่งเมื่อ	รายพระนาม และนาม
๔๐	มี.ค. ๒๕๒๔	นายชวน หลีกภัย
	ธ.ค. ๒๕๒๔	นาวาอากาศตรี ปุณมี ปุณศรี
๔๑	พ.ค. ๒๕๒๖	นายโกศล ไกรฤกษ์
๔๒	ม.ค. ๒๕๒๙	ร้อยตำรวจเอก สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ ร้อยตำรวจเอก สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์
๔๓	พ.ย. ๒๕๒๙	นายมนตรี พงษ์พานิช
๔๔	ส.ค. ๒๕๓๑	นายสุบิน ปิ่นขยัน
๔๕	ส.ค. ๒๕๓๓	นายอมเรศ ศิลาอ่อน
	ธ.ค. ๒๕๓๓	นายอมเรศ ศิลาอ่อน
	มี.ค. ๒๕๓๔	นายอมเรศ ศิลาอ่อน
๔๖	เม.ย. ๒๕๓๕	นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ
	มิ.ย. ๒๕๓๕	นายอมเรศ ศิลาอ่อน
๔๗	ก.ย. ๒๕๓๕	นายอุทัย ทิมพีโจชน
	ต.ค. ๒๕๓๗	นายอุทัย ทิมพีโจชน
	ธ.ค. ๒๕๓๗	นายอุทัย ทิมพีโจชน
๔๘	ก.ค. ๒๕๓๘	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์
๔๙	พ.ย. ๒๕๓๙	นายณรงค์ชัย อัครเศรณี
	มิ.ย. ๒๕๔๐	นายณรงค์ชัย อัครเศรณี
๕๐	ต.ค. ๒๕๔๐	นายสม จาตุศรีพิทักษ์
๕๑	พ.ย. ๒๕๔๐-ปัจจุบัน	นายศุภชัย พานิชภักดิ์

ราชพระนามและนามเสนาบดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

ลำดับ	ดำรงตำแหน่งเมื่อ	ราชพระนาม และนาม	ลำดับ	ดำรงตำแหน่งเมื่อ	ราชพระนาม และนาม
๑	ส.ค. ๒๔๖๓	พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (รองเสนาบดี)	๑๘	ต.ค. ๒๕๑๖	นายจรรยา ศรีบุญเรือง
๒	ธ.ค. ๒๔๗๙	นายพันเอก หลวงชำนาญยุทธศิลป์	๑๙	พ.ค. ๒๕๑๗	นายประสงค์ สุขุม
	ส.ค. ๒๔๘๐	นายพันเอก หลวงชำนาญยุทธศิลป์	๒๐	ก.พ. ๒๕๑๘	นายประเทือง คำประกอบ
	ธ.ค. ๒๔๘๐	นายพันเอก หลวงชำนาญยุทธศิลป์	๒๑	เม.ย. ๒๕๑๘	นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์
๓	ก.ย. ๒๔๘๒	นายพันเอก หลวงเสรีเริงฤทธิ์	๒๒	ม.ค. ๒๕๑๙	นายธเนศ เอียสกุล
	ส.ค. ๒๔๘๔	นายพลตรี หลวงเสรีเริงฤทธิ์	๒๓	เม.ย. ๒๕๑๙	นายคล้าย ละอองมณี
๔	ก.ย. ๒๔๘๕	หลวงชำนาญนิติเกษตร	๒๔	พ.ย. ๒๕๒๐	นายปรก อัมระนันท์
๕	ก.พ. ๒๔๘๕	หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์		พ.ค. ๒๕๒๒	นายปรก อัมระนันท์
	มี.ค. ๒๔๘๕	หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์	๒๕	ก.พ. ๒๕๒๓	นายจุมพล ธรรมจารีย์
	พ.ค. ๒๔๘๕	หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์	๒๖	มี.ค. ๒๕๒๓	นายวิสิษฐ์ ดันส์จจา
๖	ต.ค. ๒๔๘๖	นายก่อ มโหฬารวัย สมบัติศิริ	๒๗	มี.ค. ๒๕๒๓	นายไพโรจน์ ไชยพร
๗	ม.ค. ๒๔๘๘	นายเดือน บุนนาค	๒๘	มี.ค. ๒๕๒๔	นายประกายพุกษ์ ศรุตานนท์
	ก.ย. ๒๔๘๘	นายเดือน บุนนาค	๒๙	มี.ค. ๒๕๒๔	นายทวี ไกรคุปต์
๘	พ.ค. ๒๔๙๐	นายจำลอง ดาวเรือง	๓๐	ธ.ค. ๒๕๒๔	ร้อยตรี ประพาส ลิ้มปะพันธ์
๙	พ.ย. ๒๔๙๑	หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช		พ.ค. ๒๕๒๖	นายไพโรจน์ ไชยพร
๑๐	ม.ค. ๒๔๙๓	นายเทพ โชคินุกิต	๓๑	พ.ค. ๒๕๒๖	นายประยูร จินดาศิลป์
๑๑	ธ.ค. ๒๔๙๔	พันเอก ศิริ สิริโยธิน	๓๒	ม.ค. ๒๕๒๙	นายอำนาจ ยศสุข
	มี.ค. ๒๔๙๕	พันเอก ศิริ สิริโยธิน	๓๓	ส.ค. ๒๕๒๙	นายประจวบ ไชยสาส์น
๑๒	มี.ค. ๒๕๐๐	นายสุรพงษ์ ตวีรัตน์	๓๔	ส.ค. ๒๕๒๙	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์
๑๓	ก.ย. ๒๕๐๐	พลโท จิตติ นาวีเสถียร	๓๕	ส.ค. ๒๕๓๑	นายกัญญา ช่วยปลอด
	ม.ค. ๒๕๐๑	พลโท จิตติ นาวีเสถียร		ส.ค. ๒๕๓๑	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์
๑๔	ส.ค. ๒๕๐๑	พลตรี เนตร เขมะโยธิน	๓๖	ส.ค. ๒๕๓๓	นายเจีย ก๊กผล
๑๕	มี.ค. ๒๕๑๒	พลตำรวจโท พิชัย กุลละวณิชย์		ธ.ค. ๒๕๓๓	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์
๑๖	พ.ย. ๒๕๑๓	นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์	๓๗	ธ.ค. ๒๕๓๓	นายจำนงค์ โพธิสาโร
๑๗	ธ.ค. ๒๕๑๕	นายโอสภ โกศิน	๓๘	ก.ค. ๒๕๓๔	ม.ร.ว. ปรีดิยาธร เทวกุล

รายพระนามและนามเสนาบดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

ลำดับ	ดำรงตำแหน่งเมื่อ	รายพระนาม และนาม
๓๙	เม.ย. ๒๕๓๕	ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล
๔๐	เม.ย. ๒๕๓๕	นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์
	เม.ย. ๒๕๓๕	นางพวงเล็ก บุญเชียง
๔๑	มิ.ย. ๒๕๓๕	ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล
๔๒	ก.ย. ๒๕๓๕	นายไชยยศ สะสมทรัพย์
๔๓	ก.ย. ๒๕๓๕	นายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์
๔๔	ก.ย. ๒๕๓๖	นายไพฑูรย์ แก้วทอง
๔๕	ต.ค. ๒๕๓๗	นายเฉลิมพล สนิทวงศ์ชัย
	ต.ค. ๒๕๓๗	นายไชยยศ สะสมทรัพย์
	ธ.ค. ๒๕๓๗	นายฉัตรชัย เอียสกุล
๔๖	ธ.ค. ๒๕๓๗	นายไชยยศ สะสมทรัพย์
๔๗	ก.ค. ๒๕๓๘	นายกอร์ปศักดิ์ สภาวสุ
๔๘	ก.ค. ๒๕๓๘	ว่าที่ ร้อยตรี ไพโรจน์ สุวรรณฉวี
		นายมนตรี ด่านไพบูลย์

ลำดับ	ดำรงตำแหน่งเมื่อ	รายพระนาม และนาม
๔๙	พ.ค. ๒๕๓๙	นายอำนาจ ยศสุข
	ก.ย. ๒๕๓๙	นางสาวสุคนธ์ กาญจนาลัย
๕๐	พ.ย. ๒๕๓๙	นายเฉลิมพล สนิทวงศ์ชัย
๕๑	พ.ย. ๒๕๓๙	นายสมพร อิศวม
๕๒	ต.ค. ๒๕๔๐	นายวิชัย ชัยจิตตวิชกุล
	ต.ค. ๒๕๔๐	นายพจน์ วิเทศยนตรกิจ
	พ.ย. ๒๕๔๐-ปัจจุบัน	นายไพฑูรย์ แก้วทอง
๕๓	พ.ย. ๒๕๔๐	นายโพธิพงษ์ ลำซำ
๕๔	ต.ค. ๒๕๔๑	นายประวิช รัตนเพียร
๕๕	ก.ค. ๒๕๔๒-ปัจจุบัน	นายกรพจน์ อิศวินิจิตร

ที่มา : - สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

รายพระนามและนามปลัดทูลฉลอง และปลัดกระทรวง

ปลัดทูลฉลองและปลัดกระทรวง

ลำดับ	ดำรงตำแหน่งเมื่อ	รายพระนาม และนาม	ลำดับ	ดำรงตำแหน่งเมื่อ	รายพระนาม และนาม
๑	ต.ค. ๒๔๖๕	พระยามโนปกรณนิติธาดา		พ.ย. ๒๔๘๙	นายเกษม ศรีพยัคฆ์ (ผู้รักษาการในตำแหน่ง)
๒	เม.ย. ๒๔๖๙	หม่อมเจ้าฉลาดลบเลอสรร กมลასน์		ม.ค. ๒๔๙๐	พระนรราชจำนง
๓	ก.ย. ๒๔๖๙	พระยาพิพิธสมบัติ		พ.ค. ๒๔๙๔	นายเกษม ศรีพยัคฆ์ (ผู้รักษาการในตำแหน่ง)
๔	ก.ค. ๒๔๗๕	หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ			หลวงศรีปรีชาธรรมปาฐก (ผู้รักษาการในตำแหน่ง)
๕	ก.พ. ๒๔๗๖	หม่อมเจ้าวิมาวาทิตย์ ระพีพัฒน์	๑๒	มิ.ย. ๒๔๙๔	พันเอก ณรงค์ สาสิรัฐวิภาค (ผู้รักษาการในตำแหน่ง)
๖	มี.ค. ๒๔๗๘	พลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี	๑๓	ธ.ค. ๒๔๙๔	พันเอก ณรงค์ สาสิรัฐวิภาค (ผู้รักษาการในตำแหน่ง)
๗	ก.พ. ๒๔๘๕	หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์		เม.ย. ๒๔๙๕	พันเอก ณรงค์ สาสิรัฐวิภาค
๘	มิ.ย. ๒๔๘๕	พันตรี เสวก นรินทร (ผู้รักษาการในตำแหน่ง)		พ.ค. ๒๔๙๗	นายเกษม ศรีพยัคฆ์
	ส.ค. ๒๔๘๕	หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ (ผู้รักษาการในตำแหน่ง)	๑๔	ก.ค. ๒๔๙๘	หลวงถวิลเศรษฐพณิชยการ
๙	ธ.ค. ๒๔๘๕	นาวาโทฉา โพธิ์ทัด (ผู้รักษาการในตำแหน่ง)	๑๕	ม.ค. ๒๕๐๔	พลโท อัมพร จินตกานนท์
	มิ.ย. ๒๔๘๖	นาวาโทฉา โพธิ์ทัด	๑๖	ต.ค. ๒๕๑๒	นายประยูร กาญจนดุล
๑๐	ก.ค. ๒๔๘๙	นายเกษม ศรีพยัคฆ์ (ผู้รักษาการในตำแหน่ง)	๑๗	ต.ค. ๒๕๑๕	นายวิจารณ์ นีวาทวงศ์
๑๑	ต.ค. ๒๔๘๙	พระนรราชจำนง (ผู้รักษาการในตำแหน่ง)	๑๘	ต.ค. ๒๕๒๙	นายเพชร อิศรเสนา ณ อยุธยา
			๑๙	ต.ค. ๒๕๓๗	นายจร จุฑาทันกุล
			๒๐	ต.ค. ๒๕๓๘-ปัจจุบัน	นายสมพล เกียรติไพบูลย์

รายชื่อผู้บริหารกระทรวงพาณิชย์

ในปีที่ ๘๐ (พ.ศ. ๒๕๕๓)

รัฐมนตรี

๑. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์	นายสุภชัย พานิชภักดิ์
๒. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์	นายไพฑูรย์ แก้วทอง
๓. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์	นายกรพจน์ อัครวินิจิตร

ปลัดกระทรวง

๑. ปลัดกระทรวงพาณิชย์	นายสมพล เกียรติไพบูลย์

รองปลัดกระทรวง

๑. รองปลัดกระทรวงพาณิชย์ (ฝ่ายต่างประเทศ)	นายอดุลย์ วินัยแพทย์
๒. รองปลัดกระทรวงพาณิชย์ (ฝ่ายบริหาร)	นางผ่องศรี ยุทธสารประสิทธิ์
๓. รองปลัดกระทรวงพาณิชย์ (ฝ่ายในประเทศ)	นายธรรมนุญ เขียวสกุล
๔. รองปลัดกระทรวงพาณิชย์ (ฝ่ายวิชาการ)	นายพิศิษฐ เศรษฐวงศ์

ระดับอธิบดี

๑. อธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ	นายเกริกไกร จีระแพทย์
๒. อธิบดีกรมการค้าภายใน	ร้อยโท สุขชาย เชาววิศิษฐ
๓. อธิบดีกรมทะเบียนการค้า	นางสาวภัทรา สกุลไทย
๔. อธิบดีกรมส่งเสริมการค้าส่งออก	นายบรรพต หงษ์ทอง
๕. อธิบดีกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์	นายการุณ กิตติสถาพร
๖. อธิบดีกรมการประกันภัย	นายนรวัฒน์ สุวรรณ
๗. อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา	นายพงษ์เชียร พยัคฆนิธิ
๘. ผู้อำนวยการองค์การคลังสินค้า	นายนิพนธ์ วงษ์ตระกูล

Export Oriented Policy

World Trade Organization

AFTA, EU, NAFTA, APEC

SCHWEIZERISCH
BANCA NAZIUM

การค้ากับเศรษฐกิจไทย

ในทศวรรษหน้า

การค้ามีส่วนสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าจะไม่มีความเกี่ยวข้องกับภาคการผลิตโดยตรงก็ตาม ประเทศไทยนั้นผ่านการพัฒนามาเป็นลำดับ และเศรษฐกิจของประเทศเปิดเข้าสู่ภายนอกมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งทำให้เศรษฐกิจของประเทศต้องเผชิญกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม ทั้งจากภายในประเทศและนอกประเทศ บทความนี้แบ่งออกเป็นสามส่วนสำคัญ โดยที่ในส่วนแรกจะกล่าวถึงการค้าและเศรษฐกิจไทยในช่วง ๔ ทศวรรษที่ผ่านมา ในส่วนที่สองจะเป็นการมองภาพภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจในอนาคต และในส่วนสุดท้ายจะกล่าวถึงการปรับตัวเพื่อให้เศรษฐกิจไทยเข้าสู่ภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจในทศวรรษใหม่

การค้ากับเศรษฐกิจไทย

อดีต-ปัจจุบัน

การค้ากับเศรษฐกิจไทย อดีต-ปัจจุบัน

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วง ๔ ทศวรรษที่ผ่านมา ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจนั้น นับว่าประสบความสำเร็จสูง ประเทศไทยมีอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ยประมาณร้อยละ ๗ ทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจของประเทศไทยผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากประเทศที่พึ่งพาภาคเกษตร มาเป็นประเทศอุตสาหกรรม โดยที่ส่วนแบ่งในรายได้ประชาชาติของภาคเกษตรนั้นลดลงจากร้อยละ ๓๘.๓ ปี พ.ศ.๒๕๐๔ เป็นร้อยละ ๑๑.๗ ในปี พ.ศ.๒๕๔๑ ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมนั้นมีส่วนแบ่งในรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๖.๗ เป็นร้อยละ ๓๐.๗ ในช่วงเวลาเดียวกัน

นอกจากนี้แล้วเศรษฐกิจของประเทศไทยยังมีการเปิดประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยสังเกตได้จากองศาการเปิดประเทศ (Degree of Openness) ซึ่งได้คำนวณจากสัดส่วนของมูลค่าการส่งออก และนำเข้าเทียบกับรายได้ประชาชาติ องศาการเปิดประเทศนี้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๐.๙ ในปี พ.ศ.๒๕๒๑ เป็นร้อยละ ๗๕ ในปี พ.ศ.๒๕๔๒ การที่ประเทศไทยมีความเจริญเติบโตสูง และเปลี่ยนแปลงใน

โครงสร้างที่สำคัญดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นการเจริญเติบโตที่มาจากพื้นฐานภาคเกษตร โดยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ และ ๒ (พ.ศ.๒๕๐๔-พ.ศ.๒๕๑๔) นั้นเป็นช่วงของภาคเกษตรที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในรูปของการส่งออก รายได้ของประเทศ และการจ้างงาน บทบาทการพาณิชย์ในช่วงนั้นเป็นบทบาทที่เกี่ยวกับการค้าภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นระยะเวลาเดียวกับที่มีการใช้นโยบายการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า (Import Substitution) ซึ่งเป็นนโยบายทางการค้าที่กำหนดทิศทางทางเศรษฐกิจ

ต่อมาเป็นการเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวจักรสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยมีความเจริญเติบโตในระดับสูง ซึ่งบทบาทของภาคการค้าของประเทศนั้นทวีความสำคัญขึ้นเป็นลำดับ และมีบทบาทเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจภายในประเทศ และเศรษฐกิจโลก โดยเริ่มต้นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๓ เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการค้าครั้งสำคัญจากนโยบายทดแทนการนำเข้ามาเป็นนโยบายส่งเสริมการส่งออก (Export Oriented Policy) และนโยบายนี้ได้มีการนำไปใช้อย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน การใช้นโยบายการค้าเช่นนี้ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้นเปิดกว้างออกสู่โลกภายนอกมากขึ้น โดยที่วัตถุประสงค์หลักของนโยบายคือการแก้ปัญหาการขาดดุลการค้า ดุลบัญชีเดินสะพัด และดุลการชำระเงิน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนโยบายครั้งนี้ทำให้การค้าเข้ามาเป็นกลจักรสำคัญในการเจริญเติบโตทาง

เศรษฐกิจของประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งออก ซึ่งมูลค่าการส่งออกเพิ่มสูงขึ้นโดยมีมูลค่า ๒.๑๕ ล้านล้านบาทในปี พ.ศ.๒๕๔๒ การส่งออกที่เพิ่มสูงขึ้นจะก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้เพราะเมื่อการส่งออกที่เพิ่มสูงขึ้นนั้นทำให้การผลิตสินค้าและบริการเพิ่มสูงขึ้น และนำไปสู่การจ้างงานที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดรายได้ที่สูงขึ้นและส่งผลให้ใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นและในที่สุดก็มีความต้องการสินค้าและบริการจากในประเทศ (Domestic Demand) เพิ่มขึ้น และก่อให้เกิดการลงทุนเพิ่มขึ้น ทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างต่อเนื่องมาตลอด ๔ ทศวรรษที่ผ่านมา

เศรษฐกิจของประเทศที่เปิดมากขึ้น ทำให้จะต้องมีการปรับตัว และจะต้องเผชิญกับปัญหาในการค้าระหว่างประเทศในด้านต่างๆ ก้าวสำคัญประการหนึ่งของการค้าต่างประเทศของประเทศไทยก็คือ การเข้าเป็นสมาชิกข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade หรือ GATT) ในปี พ.ศ.๒๕๒๕ เป็นการเข้าสู่เวทีการเจรจาการค้าหลายฝ่าย (Multilateralism) ซึ่งเป็นสัญญาบ่งบอกถึงการก้าวเข้าไปสู่เวทีการค้าระหว่างประเทศ

อย่างเต็มตัวโดยที่ประเทศไทยนั้นมีภาระผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ และเข้าร่วมเจรจาการค้าในระดับพหุภาคีภายใต้ข้อตกลงดังกล่าว

ประเทศไทยยังเผชิญกับภาวะการผันผวนเปลี่ยนแปลงในตลาดโลกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการตลาดสหรัฐอเมริกาและยุโรป ซึ่งเป็นตลาดส่งออกที่สำคัญของไทย โดยในช่วงปี พ.ศ.๒๕๒๒-๒๕๓๓ นั้นทั้งสองประเทศประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับมาตรการกีดกันทางการค้าจากสหรัฐอเมริกาที่ใช้มาตรการการเจรจาทางการค้าที่มีลักษณะเป็นทวิภาคี (Bilateralism) เพื่อให้ประเทศไทยเปิดตลาดสินค้าและบริการต่างๆ การที่ประเทศไทยเป็นประเทศเล็กนั้นทำให้มีอำนาจต่อรองน้อยกว่า ต้องใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการเจรจาการค้า บางครั้งใช้การยืดเวลาและในบางกรณีนำเรื่องเข้าสู่ GATT ในช่วงนั้นสหรัฐอเมริกาใช้มาตรการตามกฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา มาตรา ๓๐๑ กีดกันให้ประเทศไทยนั้นต้องเปิดตลาดการค้า เช่น กรณีของบุหรี ซึ่งประเทศไทยนำกรณีของการปิดตลาดบุหรีเข้าสู่ GATT Panel ซึ่งตัดสินว่าประเทศไทยละเมิดพันธกรณีภายใต้ข้อบังคับดังกล่าว เนื่องจากเป็นการห้ามนำเข้าทั้งๆที่มีการผลิตภายในประเทศ และในที่สุดประเทศไทยก็ต้องเปิดตลาดบุหรีตามที่สหรัฐอเมริการ้องเรียน แต่ประเทศไทยก็ยังคงสิทธิในการกำหนดอัตราภาษีศุลกากรและภาษีสรรพสามิต

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพร้อมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ พร้อมด้วย เบเนดิกต์ ชีริก ทรงเปิดนิทรรศการ "สมบัติศิลป์ แผ่นดินไทย" เพื่อเผยแพร่ผลงานและผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิศิลปาชีพ เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๐ ณ หอไอเฟล กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งได้รับความชื่นชมและประทับใจจากแขกกรับเชิญชาวต่างชาติเป็นอย่างยิ่ง นับเป็นการส่งเสริมการส่งออกให้แก่ประเทศเป็นล้นพ้น

ในทศวรรษหน้า

ตลอดจนการห้ามโฆษณาและการส่งเสริมการขายต่างๆ เป็นต้น

เหตุการณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ การตั้งและเข้าเป็นสมาชิกเขตการค้าเสรีอาเซียน หรือที่เรียกกันว่า ASEAN Free Trade Area (AFTA) ในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักที่จะทำให้ประเทศในกลุ่มอาเซียนเป็นเขตที่ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงเวลานั้นประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเปิดประเทศสู่การค้าในตลาดโลก ซึ่งจะเป็นคู่แข่งที่สำคัญสำหรับการลงทุนต่างประเทศในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ASEAN จะเป็นกลุ่มประเทศที่น่าลงทุนไม่ได้หากไม่มีการเปิดเสรีการค้าระหว่างกันทั้งนี้เพราะการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างกันนั้นจะทำให้ประเทศผู้ลงทุนสามารถจะใช้วัตถุดิบ หรือสินค้าขั้นกลางที่ผลิตจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนมาทำการผลิตเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการผลิต และทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง ซึ่งสามารถทำให้ ASEAN เป็นฐานการผลิตเพื่อส่งออกไปยังประเทศที่สามได้ หรือในกรณีที่จะเข้ามาลงทุนผลิตสินค้าเพื่อขายใน ASEAN ก็จะมีตลาดรองรับ ซึ่งมีขนาดใหญ่พอที่จะก่อให้เกิดการประหยัดเนื่องจากขนาด (Economies of Scale) ได้

ภาพรวมการค้าในอนาคต

ในทศวรรษหน้าการค้าของประเทศไทยกำลังจะเผชิญกับความท้าทายเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะการเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจทั้งในประเทศและในภูมิภาคเอเชียตะวันออก เศรษฐกิจของประเทศคงจะประสบกับภาวะ

ตกต่ำอันเนื่องมาจากวิกฤตเศรษฐกิจและคงจะใช้เวลาอีกหลายปีกว่าที่จะฟื้นตัวได้ ซึ่งจะทำให้ความต้องการสินค้าและบริการในประเทศย่อมมีน้อยลงไปเพราะอำนาจซื้อของคนในประเทศต่ำลง ดังนั้นเศรษฐกิจจะฟื้นตัวได้ต้องอาศัยการส่งออกที่จะเข้ามาช่วยให้เกิดการขยายการผลิตช่วยให้มีรายได้ และกระตุ้นการจ้างงาน เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศมีอัตราการเติบโตที่สูงพอที่จะรับภาระหนี้สาธารณะที่เกิดขึ้นในช่วงของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและเพิ่มขึ้นมากเป็นร้อยละ ๖๔ ของรายได้ประชาชาติ (Gross Domestic Product หรือ GDP)

สำหรับสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศนั้นมีความแตกต่างและสลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าทศวรรษก่อนโดยคาดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญดังนี้

* การเปลี่ยนแปลงของศูนย์กลางการเจริญทางเศรษฐกิจของโลกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเป็นการเจริญเติบโตในทวีปอเมริกาเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งฟื้นตัวจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ (ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๓ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือประมาณ ๑๗ ปี) ภาวะ

เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยมีพื้นฐานจากภาคเศรษฐกิจใหม่ หรือ New Economy ที่เกิดจากประสิทธิภาพการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นจากการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตและการจัดการแบบเดิมมาสู่การใช้เทคโนโลยีขั้นสูง โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเต็มรูปแบบ และมีการใช้ระบบสารสนเทศในการผลิตซึ่งประกอบไปด้วยการค้า บริการ ข่าวสาร รวมทั้งอุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้ง Software และ Hardware ในขณะที่เศรษฐกิจยุโรปเริ่มจะฟื้นตัว แต่เศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงนั้น เช่น สาธารณรัฐเกาหลี ญี่ปุ่น มาเลเซีย และประเทศไทย ยังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ยกเว้นแต่เพียงสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ยังมีเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตลาดสหรัฐอเมริกาและยุโรป จะเป็นตลาดสินค้าและบริการสำคัญในช่วงทศวรรษนี้

* การแพร่ขยายตัวของลัทธิภูมิภาคนิยม (Regionalism) ซึ่งในช่วงทศวรรษนี้มีการเพิ่มขึ้นของลัทธิภูมิภาคนิยมขึ้นมากมายทั่วโลก ทั้งในเอเชียแปซิฟิก ยุโรป และทวีปอเมริกา การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือ กลุ่มการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Area หรือ NAFTA) ซึ่งในปัจจุบันมีประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา และเม็กซิโกเป็นสมาชิก และในอนาคตจะมีการรวมกลุ่มเศรษฐกิจเป็นเขตการค้าเสรีของอเมริกา Free Trade Areas for the Americas หรือ FTAA ซึ่งจะเริ่มเปิดเสรีทางการค้าในปี ค.ศ.2005 (พ.ศ.๒๕๔๘) โดยในช่วงเวลานี้กำลังอยู่ในระยะการจัดทำ

รายละเอียดของแผนการเปิดเสรี หากเขตการค้าเสรีอเมริกาเกิดขึ้น ก็จะทำให้การค้ามีการเบี่ยงเบนจากประเทศในแถบเอเชียไปสู่การค้าระหว่างกลุ่มประเทศอเมริกาเหนือ-อเมริกาใต้มากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้สินค้าส่งออกจากไทยไปสู่สหรัฐอเมริกาเสียเปรียบประเทศในแถบอเมริกาใต้ เนื่องจากสินค้าส่งออกจากประเทศในแถบอเมริกาซึ่งอยู่ใกล้กับตลาดสหรัฐอเมริกา และไม่ต้องเผชิญกับอุปสรรคทางการค้าต่างๆ เช่นเดียวกับประเทศไทย นอกจากนี้แล้วนักลงทุนในสหรัฐอเมริกาจะหันมาลงทุนและทำการผลิตในทวีปอเมริกาใต้และส่งสินค้าไปยังสหรัฐอเมริกา ซึ่งนอกจากจะมีผลทางการค้าแล้วยังมีผลกระทบต่อประเทศไทยในเรื่องการลงทุนอีกด้วย

สหภาพยุโรปนั้นมีแนวโน้มที่จะขยายขอบเขตให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นทำให้ประเทศในสหภาพยุโรปมีแนวโน้มค้าขายกันเองมากขึ้นแทนที่จะซื้อสินค้าจากประเทศนอกทวีปยุโรป โดยเฉพาะประเทศยุโรปตะวันออก

งานหัตถศิลป์อันล้ำค่าจากมูลนิธิศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงนำไปเผยแพร่แก่ชาวต่างประเทศ แต่ละครั้งได้สร้างชื่อเสียงและสร้างมาตรฐานคุณภาพงานหัตถกรรมของประเทศไทยสืบต่อมา และเป็นการส่งเสริมการค้าและการส่งออกอย่างสำคัญ

การค้ากับเศรษฐกิจไทย ในทศวรรษหน้า

ออก ทำให้สินค้าจากประเทศไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นในภูมิภาคนี้

นอกจากการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคแล้ว ในระยะ ๒-๓ ปีที่ผ่านมา ได้เริ่มมีแนวโน้มที่บางประเทศหันมาเจรจาจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกันในระดับทวิภาคี (Bilateral Free Trade Area) มากขึ้น เช่น เกาหลีใต้-ชิลี สิงคโปร์-นิวซีแลนด์ และแม้กระทั่งญี่ปุ่น-เกาหลีใต้ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยนั้นเป็นสมาชิกในเขตการค้าเสรีอาเซียน และสมาชิกในกลุ่มเอเชียแปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation หรือ APEC) ซึ่งเป็นเขตการค้าเสรีแบบเปิด แต่การที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกเขตการค้าเสรีก็ยังคงต้องเปิดตลาดและเผชิญกับการแข่งขันจากประเทศสมาชิก แต่มีผลดีในแง่การเตรียมความพร้อมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และปรับโครงสร้างการผลิตให้เหมาะสมกับขีดความสามารถในการแข่งขันและฐานทรัพยากรในประเทศมากขึ้น

*การบริโภคสินค้าในประเทศพัฒนาแล้ว(สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป) ซึ่งมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญมากขึ้นในด้านสุขอนามัย (Sanitary and Phytosanitary) และสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากมองอีกด้านหนึ่ง จะหมายความถึงภาวะแนวโน้มการกีดกันทางการค้าซึ่งจะมีมาตรการใหม่ๆ เกิดขึ้นเป็นมาตรการที่ไม่มีใช้ภาษี (Non-Tariff Barriers หรือ NTBs) โดยเฉพาะสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูป มาตรฐานสินค้าต่างๆ เหล่านี้สามารถที่จะใช้เป็นเครื่องมือกีดกันทางการค้า

เพราะประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูปที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะเผชิญกับมาตรการกีดกันทางการค้าเหล่านี้ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ในการตรวจสอบ ซึ่งบุคลากรภายในประเทศเครื่องมือต่างๆ ของประเทศยังไม่มีความพร้อม

นอกจากนี้เมื่อต้นปี พ.ศ.๒๕๔๓ สหภาพยุโรปได้เริ่มเสนอแนวความคิดในการออก White Paper on Food Safety เข้ามาใช้ในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเกษตรและ/หรือผลผลิตทางการเกษตรอย่างละเอียดทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนการปลูก จนถึงก่อนที่จะนำอาหารไปรับประทานหรือแนวคิดในเรื่อง From Farm to Table ซึ่งจะทำให้ประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปส่งสินค้าออกไปยังสหภาพยุโรปได้ยากมากขึ้น

การปรับตัวเข้าสู่ทศวรรษใหม่

ในทศวรรษใหม่นี้ มีแนวโน้มว่า กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) คงจะแพร่ขยายไปอย่างไม่หยุดยั้ง และในขณะเดียวกัน อัตราการเปิดประเทศของไทยเมื่อคำนึงถึงสัดส่วนของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศเทียบกับรายได้ประชาชาติคงจะเพิ่มขึ้นเป็นลำดับการแข่งขันในเวทีการค้าและเศรษฐกิจโลกจะเข้มข้นยิ่งขึ้น และมีกฎระเบียบต่างๆ ที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ทั้งในระดับทวิภาคี ระดับภูมิภาค และระดับโลก ฉะนั้นประเทศไทยจะต้องมีวิสัยทัศน์และการดำเนินการต่างๆ เพื่อให้เราสามารถยืนหยัดแข่งขัน และใช้ประโยชน์จากเวที

เศรษฐกิจโลกอย่างมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ประการแรก จะต้องมึทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจนว่า เราจะดำเนินการค้าและเศรษฐกิจไปอย่างไร หรือในอีกแง่หนึ่ง เราจะต้องกำหนดสถานะ (Positioning) ของเราอย่างไรในอนาคต เช่น อาจต้องการให้ประเทศไทย เป็นผู้นำในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา หรืออาจจะก้าวไกล ไปจนกำหนดให้เรากลายสภาพเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ในที่สุด ในเรื่องนี้กระทรวงพาณิชย์ได้มีวิสัยทัศน์แล้วว่า จะผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำ ๑ ใน ๕ ของเอเชียในด้านการค้าต่างประเทศภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งการบรรลุวิสัยทัศน์นี้ จะกระทำได้อต่อเมื่อเราได้ศึกษาให้ถ่องแท้ถึง จุดเด่นจุดด้อยของไทย ทั้งในส่วนของประเทศไทยเอง และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งคู่ค้าอื่นๆ ตลอดจน จะต้องมึยุทธศาสตร์ในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ นั้นให้ได้ซึ่งยุทธศาสตร์นี้จะดำเนินได้ผลสำเร็จก็ต่อเมื่อได้ ได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับการเมือง ในระดับกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการคลัง กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ยังจะต้องให้ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคเกษตรกร และองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ (NGOs) ได้ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการนี้อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง

ประการที่สอง การเข้าไปมีบทบาทในเวทีเศรษฐกิจ โลกนั้นย่อมหมาความว่า เราจะต้องมีขีดความสามารถ สูงในการเจรจาต่อรอง เพื่อให้กติกาหรือกฎเกณฑ์ ระหว่างประเทศต่างๆเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยและอยู่

ในกรอบที่ประเทศไทยจะสามารถปฏิบัติตามได้โดยไม่เกินกำลังความสามารถ เช่น ในขณะนี้มึประเด็นต่างๆ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อแนวทางเศรษฐกิจโลกในอนาคตอย่างรุนแรงและยาวนาน ได้แก่ เรื่องเทคโนโลยีชีวภาพ (GMOs) เรื่องการจัดระบบเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) โดยมีพื้นฐานอยู่ที่การปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งรวมถึง การนำพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Commerce) เข้ามาทดแทนการค้าในรูปแบบเก่าๆ ซึ่งจะทำให้ชีวิตประจำวันของทุกคนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในอนาคตไม่ใช่เฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ แต่รวมถึงในด้านการเมือง

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพร้อมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทรงนำแขกรับเชิญชาวต่างชาติชมผลงานมูลนิธิศิลปาชีพ ณ มหานครปารีส ประเทศฝรั่งเศส

มูลนิธิศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้สร้างผลงาน และผลิตภัณฑ์อันประณีตงดงาม ด้วยฝีมือเอกลักษณ์ไทยพื้นบ้าน สามารถสร้างรายได้ และอาชีพแก่ชาวชนบท สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้ทรงนำผลงานของโครงการไปแสดงเผยแพร่ยังต่างประเทศมาแล้วหลายครั้ง ทั้งที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และฝรั่งเศส ได้สร้างชื่อเสียงแก่ประเทศไทยเป็นอันมาก ส่งผลให้สินค้าประเภทหัตถกรรมพื้นบ้านได้รับการส่งออกด้วยดีเป็นลำดับมา

สมเด็จพระเทพรัตนสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีทูลเกล้าฯ
ถวายบทพระราชนิพนธ์ เรื่อง “ชาวไทย”
เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๘
ณ กระทรวงพาณิชย์

ศาลาของประเทศไทยในงานแสดงสินค้า ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

ในทศวรรษหน้า

สังคมและวัฒนธรรมด้วย การผูกโยงระหว่างนโยบายการค้ากับมาตรฐานแรงงาน นโยบายการลงทุน นโยบายสิ่งแวดล้อม และนโยบายการแข่งขัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะมีนัยสำคัญต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย และต่อชะตากรรมเศรษฐกิจไทยในอนาคต แต่ก็เป็นสิ่งที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงจำเป็นที่เราจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดทิศทางของข้อตกลงระหว่างประเทศ และต้องปรับภาวะแวดล้อมภายในประเทศ เพื่อให้สามารถรองรับปัจจัยใหม่ๆ เหล่านี้

ประการที่สาม ปัจจัยพื้นฐานที่จะกำหนดว่า เราจะแข่งขันในเวทีโลกได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับคุณภาพและประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและบริการของไทย ตลอดจนขีดความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการในตลาดโลกซึ่งอาจแปรเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วมากในอนาคต เพราะฉะนั้น เราจะต้องมีแผนแม่บทหรือทิศทางในการปฏิรูปการผลิตทั้งทางด้านสินค้าเกษตรสินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าบริการ โดยทุ่มกำลังทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปยังสาขาที่มีศักยภาพในการแข่งขัน และในขณะเดียวกันอาจจะต้องทยอย ลด/เลิกการผลิตในสาขาที่ขีดความสามารถในการแข่งขันต่ำ หรือกำลังลดลง โดยมีการใช้มาตรการรองรับเพื่อให้ผู้ประกอบการในสาขาที่มีศักยภาพต่ำสามารถปรับตัวเองได้ในระยะยาว นอกจากนี้ ด้านการผลิตแล้ว ทางด้านการตลาดยังมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อช่วยในการรักษาส่วนแบ่งตลาดในตลาดเดิมและเพิ่มส่วนแบ่งตลาดในตลาดใหม่ๆ มากขึ้น นอกจากนี้ การตลาดยังเป็นตัวชี้้นำให้ฝ่ายผลิตได้รับทราบแนวทางการเปลี่ยนแปลงของความต้องการในตลาดโลก ซึ่งจะทำให้

ฝ่ายผลิตสามารถปรับพัฒนาสินค้าหรือบริการให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงอย่างทันการณ์ด้วย

ประการที่สี่ นอกจากปัจจัยธรรมชาติที่จะกำหนดขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศเช่น สภาพภูมิอากาศ ที่ดิน แรงงาน เป็นต้นแล้ว ในปัจจุบันปัจจัยที่สำคัญที่สุดมีอยู่ ๒ ประการ ซึ่งจะสามารถช่วยให้เราชนะอุปสรรคที่มีอยู่ตามธรรมชาติได้ ปัจจัยสองประการนี้ได้แก่ คน และ เทคโนโลยี ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้ ประเทศไทยยังขาดการพัฒนาที่เป็นระบบ ฉะนั้นจะต้องมีการพัฒนาคนให้มีทั้งความรู้ ความสามารถในการจัดการการผลิตและการตลาดที่เหมาะสม และที่สำคัญยิ่งกว่านั้น คือ จะต้องมีการจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ทางด้านเทคโนโลยีนั้น ประเทศไทยเป็นประเทศที่ล้าหลังที่สุดประเทศหนึ่งก็ว่าได้ จึงเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขโดยด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งจะเป็นตัวชี้เป็นชี้ตายในเศรษฐกิจและสังคมโลกในอนาคต

ประการที่ห้า ถึงแม้ว่าในระยะที่ผ่านมาและในอนาคตอันใกล้นี้ ประเทศไทยได้อาศัยการเปิดประเทศเป็นตัวเร่ง

กระทรวงพาณิชย์ โดยกรมส่งเสริมการส่งออก
 ได้จัดงานแสดงสินค้าสัญลักษณ์ตราสินค้าไทย (Thailand's Brand 2000)
 เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์สัญลักษณ์ตราสินค้าไทย
 ให้รู้จักแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงการส่งเสริม
 ให้นิยมใช้สินค้าไทย และมีผลิตภัณฑ์สินค้าคุณภาพนานาชาติ
 แสดงจำนวนมากระหว่างวันที่ ๑๙-๒๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๓
 ณ ศูนย์แสดงสินค้าเมืองทองธานี
 โดย ฯพณฯ นายศุภชัย พานิชภักดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

การดำเนินงานโครงการ
ในทศวรรษหน้า

“วันบริโภคผลไม้ไทย”
จัดโดยกระทรวงพาณิชย์
เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรช่วงผลผลิตล้นตลาด
เกิดปัญหาหาราคาตกต่ำ
ณ ตลาดนัดสวนจตุจักร
เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๓

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี เป็นประธานเปิดศูนย์แสดงสินค้าและตลาดกลางสินค้า
เพื่อการส่งออก (THAILAND EXPORT MART)
ณ กรมส่งเสริมการส่งออก เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๓

อาคารศูนย์แสดงสินค้าและตลาดกลางสินค้า เพื่อการส่งออก Thailand Export Mart
ของกรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ บริเวณถนนรัชดาภิเษก

ในทศวรรษหน้า

ในการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่การเปิดประเทศนั้นก็ยังมีผลเสีย บางประการที่ติดตามมา เช่น ทำให้เศรษฐกิจของไทยต้องขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงในตลาดโลกเป็นสำคัญ ในยามที่เศรษฐกิจโลกดี ประเทศไทยก็เจริญรุ่งเรืองไปด้วย แต่ในยามที่ตลาดโลกชะลอลง หรือขาดความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจการ เมืองของไทย การส่งออกก็จะหดตัวลงและมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจภายในอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังมีประเด็นทางการเมืองและสังคมที่ต้องพิจารณา เช่น การเปิดตลาดเป็นสาเหตุทำให้ชาวต่างชาติเข้ามาครอบครองกรรมสิทธิ์ในระบบเศรษฐกิจไทยมากขึ้น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นสิ่งที่ควบคุมยากกับกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ในขณะเดียวกันก็น่าจะมีการสร้างแนวทางให้เกิดความสมดุลขึ้นด้วย โดยการเร่งขยายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นสิ่งที่ควบคุมยากกับกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ในขณะเดียวกันก็น่าจะมีการสร้างแนวทางให้เกิดความสมดุลขึ้นด้วย โดยการเร่งขยายอำนาจซื้อภายในประเทศให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มพลังต่อรองกับกระแสจากต่างประเทศ และทำให้ประเทศไทยสามารถพึ่งพาตนเองและกำหนดชะตาชีวิตตนเองได้มากขึ้น ประเด็นนี้อาจจะเป็นเรื่องที่ยากลำบากและละเอียดอ่อน เพราะวัตถุประสงค์ในสองด้านจะมีการขัดแย้งกันอยู่ในตัว และการเลือกทางใดทางหนึ่งหรือให้น้ำหนักแก่ทางใดทางหนึ่ง มากเกินไปก็จะส่งผลต่อความ

สมดุลแห่งประโยชน์ของประชากรภายในประเทศด้วย เช่น ระหว่างอุตสาหกรรมส่งออกกับอุตสาหกรรมที่แข่งขันกับสินค้านำเข้า หรือระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค เป็นต้น ประการสุดท้าย ซึ่งอาจจะเป็นประการสำคัญที่สุดก็คือว่าจะวางระบบเศรษฐกิจภายในอย่างไรเพื่อให้ผลพวงจากการพัฒนาเศรษฐกิจตกสู่ประชากรของประเทศอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับกระทรวงพาณิชย์นั้น จำเป็นที่จะต้องปรับระบบการค้าภายในประเทศให้มี

ประสิทธิภาพ เสรีและเป็นธรรมควบคู่กันไป ไม่ว่าจะเป็นในด้านของสินค้าอุปโภคบริโภค บริการต่างๆ และสินค้าเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้ รัฐบาลจะต้องลดระดับของการเข้าไปแทรกแซงในตลาดให้น้อยลงจนเหลือเท่าที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันจะต้องกำกับดูแลให้มี การเอารัดเอาเปรียบ หรือการผูกขาดเกิดขึ้น ซึ่งอาจจะทำได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การออกกฎหมายที่เหมาะสม การสร้างพลังต่อรองระหว่างกลุ่มชนต่างๆ ในสังคม ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการรายใหญ่ รายย่อย กลุ่มผู้บริโภค และกลุ่มเกษตรกร รวมทั้งจะต้องมีการสร้างโครงสร้างทางการค้าที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตร ล่วงหน้าและตลาดกลาง เป็นต้น

แนวคิด...

ทิศทาง...

การค้าไทย

ผลิตภัณฑ์ให้มากที่สุด เพราะเรามีวัตถุดิบมากมายไม่แพ้ประเทศอื่นใดในโลก ขณะเดียวกันคนไทย เราก็มีฝีมือละเอียดอ่อน โครงสร้างฝีมือแรงงานของเราดีพออยู่ในตัว อนาคตทางการค้าเกี่ยวกับบัญชีจึงมีอนาคตแจ่มใสเป็นตลาดที่น่าสนใจที่ควรให้การส่งเสริม

เรื่องที่น่าห่วงสำหรับการค้าของคนไทยก็คือ ความไม่ค่องกระตือรือร้น ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยของคนไทย ทำให้ไปเรื่อยๆ ไม่ชวนขยายเรื่องการค้าการขาย ต้องมีความกระตือรือร้น ต้องไปกันทั้งประเทศ ฝ่ายบริหารก็ต้องให้

การส่งเสริม ฝ่ายปฏิบัติก็ต้องมุ่งมั่นะ ต้องทำเต็มที่ เรื่องเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันไปหมด ทั้งเรื่องของการเงิน การขนส่ง เราต้องมาศึกษาหาจุดอ่อนกันว่าเรามีวิธีนำสินค้าไปสู่ตลาดนั้นเป็นวิธีที่ถูกต้องหรือยัง ได้ผลหรือยัง เร็วหรือยัง

หลักการก็คือ ต้องทำให้พ่อค้าได้ส่งสินค้าไปขายยังต่างประเทศให้มากที่สุด ให้ความสะดวกมากที่สุด จุดแข็งคือเรามีวัตถุดิบอย่างเพียงพอเราเป็นประเทศเกษตรกรรม เราต้องพยายามนำสินค้าเกษตรมาเพิ่ม

มูลค่าทำควบคู่กันไป แล้วหาตลาดเปิดตลาดใหม่อย่างรีบด่วน

สำหรับข้อคิดสำคัญที่อดีตรัฐมนตรีสุนทรผากถึงข้าราชการกระทรวงพาณิชย์ก็คือ กระทรวงควรเน้นเรื่องของราคาสินค้าให้มีความเป็นธรรมและยุติธรรมต่อผู้บริโภค ควรจะส่งเสริมบทบาทการคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ให้มีการเอารัดเอาเปรียบผู้ซื้อจนเกินไป

นายบุญชน: อดีตการ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ปี ๒๕๑๒-๒๕๑๔

ในการบริหารทางการเมืองสมัยนั้น ขึ้นอยู่กับว่าประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์เพียงใด แต่ผมเห็นว่าราชการสมัยนั้นไม่มีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ เพราะว่ารัฐบาลของประเทศไทยที่บริหารประเทศได้เปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน

๒๔๗๕ นั้นไม่มีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์จริงๆเลย จะเรียกว่าครึ่งใบหรืออ่อนใบก็ได้

เมื่อผมบริหารกระทรวงเศรษฐกิจครั้งแรกประชาชนเรียกร้องว่า ญี่ปุ่นกับพ่อค้าในประเทศไทยได้กว้านซื้อรถเก่าๆ ที่ซ่อมพอใช้ได้มาขายเป็นจำนวนมากประมาณ

๘,๐๐๐ คัน ในสมัยนั้นผมเห็นว่าเป็นการเสียหายแก่เศรษฐกิจของประเทศ เพราะวารถเก่าที่ใช้ประเดี๋ยวประด๋าวก็เสียแล้ว ผมก็ประกาศห้ามไม่ให้รถเก่าเข้ามา แต่รถพวกนี้เดินทางเข้ามาแล้วจะให้ทำอย่างไร จะให้ส่งออกไป หรือจะให้อยู่ในประเทศ ก็มีการประชุมคณะรัฐมนตรี เพราะว่ามีคนเรียกร้องขอให้ผ่อนผันรถรุ่นนี้ ๘,๐๐๐ คันให้เข้ามาได้ ผมก็ชี้แจงในกรมว่า รัฐบาลไม่ควรใจอ่อน ไม่ควรให้เข้ามา เพราะเป็นการเสียหายแก่เศรษฐกิจ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีก็ยินยอมรถเก่าๆ ๘,๐๐๐คันเต็มไปหมด บางคนก็บอกว่าเป็นการเสียหายแก่เศรษฐกิจของประเทศ เขาว่าคนไทยหรือพ่อค้าไทยได้จ่ายเงินไปแล้ว แต่ผมก็ไม่ยอมอยู่ดี

เพราะว่าผมผ่อนผันให้ ก็จะทำให้มีการทุจริต ความจริง ก็มีการวิ่งเต้นที่จะให้ผมรับเงินคันละ ๑,๐๐๐ บาท แต่ผมก็ปฏิเสธไป

การทุจริตคดโกงในสมัยนั้น ถ้าจะว่าไปก็มีอยู่ทั่วไปในแทบทุกกระทรวง ทบวง กรม เพราะฉะนั้นก็ขึ้นอยู่กับรัฐมนตรีว่าการของแต่ละกระทรวง ถ้าเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ข้าราชการในกระทรวงทั้งประจำและทั้งการเมืองก็คงจะไม่มีใครปฏิบัติในทางที่เสียหาย

สมัยนั้น พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๒ เพิ่งจะมีการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศไทย สมัยรัฐบาลก่อนๆไม่มีการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะว่าไม่รู้ว่าพัฒนาเศรษฐกิจคืออะไร ผมได้ไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด สมัยนั้นเลดี ดิกส์ เป็นผู้สอน ได้อธิบายว่า “ประเทศในสมัยนี้จะต้องมีการพัฒนาเศรษฐกิจ จะต้องวางแผน ๕ ปี หรือ ๖ ปี” ประเทศไทยก็มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจครั้งแรก สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่อมาจนถึงจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ยังมีการพัฒนาเศรษฐกิจโดยวางแผนอยู่ เพราะฉะนั้นเมื่อเรามีการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยวางแผนก็ต้องพยายามดำเนินการไปตามแผนนั้นให้ดีที่สุด

เหตุการณ์สมัยนั้นก็เป็นอย่างที่ผมว่า ผมเป็นรัฐมนตรีก็ต้องพยายามขายข้าวให้ได้มากที่สุด ได้เดินทางไปประเทศอินเดีย ประเทศปากีสถาน ประเทศญี่ปุ่น ประเทศไต้หวัน รวมทั้งไปประเทศโซเวียตด้วย ผมเป็นรัฐมนตรีคนแรกของประเทศไทยที่กล้าเดินทางไปประเทศโซเวียต เพื่อขยายการค้าการขายในการติดต่อ

กับประเทศคิวบา เพื่อจะขายข้าวให้แก่คิวบา เพราะในระหว่างนั้นข้าวเหลือแยะ ขายไม่ได้ เราก็ต้องพยายามขายทุกวิถีทาง ไปอินเดียได้พบนายกรัฐมนตรี ได้พบอินทிரาคานธี นายกรัฐมนตรีในสมัยต่อมา นอกจากนั้นก็ได้ไปประชุมที่อาฟกานิสถานในฐานะเป็นผู้แทนที่จะมีสร้าง Asian Highway การเดินทางสมัยนั้นผมเดินทางไปหลายแห่ง ไปอินโดนีเซียขายข้าว ไปมาเลเซียพบนายกรัฐมนตรีสมัยนั้น ไปสิงคโปร์ก็พบ เพราะรัฐมนตรีของเขาเป็นเอกอัครราชทูตอยู่ในสหรัฐอเมริกา ได้ปรึกษารื้อกัน ส่วนประเทศศรีลังกาก็เป็นประเทศพุทธศาสนา ผมก็ได้พบปะหารือกันในเรื่องการร่วมมือกันในอนาคตเกี่ยวกับเรื่องศาสนาจะบอกว่าไม่เกี่ยวกับการเมืองก็ไม่ได้ เพราะว่าถ้าคบค้าสมาคมกันดี ๆ ก็จะมีประโยชน์ในการค้าขายติดต่อกันในภายหน้า นี่เป็นเรื่องในสมัยที่ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจไม่ใช่พาณิชย์ “เศรษฐกิจ” มีความหมายมากกว่าคำว่า “พาณิชย์” ต่อมาก็มีการเปลี่ยนชื่อกระทรวงเศรษฐกิจเป็นกระทรวงพาณิชย์ให้มีความหมายอย่างเดียวกัน ซึ่งผมคิดว่าไม่น่าจะถูกต้อง นี่เป็นเรื่องสมัยของผม

ที่นี้มาถึงสมัยนี้รัฐมนตรีว่าการก็เป็นรองนายกรัฐมนตรีด้วย แต่ไม่มีหน้าที่คุมเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งผมคิดว่า จะว่าถูกก็ถูก จะว่าไม่ถูกก็ไม่ถูก แล้วแต่ใครจะมอง แต่ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ปัจจุบันนี้เป็นรองนายกรัฐมนตรีแต่ไม่ได้คุมกระทรวงการคลัง กระทรวง

เกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงอุตสาหกรรม คือ เศรษฐกิจจะอยู่ในทุกกระทรวง การพาณิชย์ก็อยู่ในทุกกระทรวงไม่ใช่อยู่ในกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง โดยเฉพาะเวลานี้ก็คล้ายๆ กับสมัยผม การค้าข้าวเป็นเรื่องของกระทรวงพาณิชย์ การค้ายาง ปลูกยางอยู่ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การค้าอ้อย น้ำตาลอยู่ในกระทรวงอุตสาหกรรม จะว่าถูกหรือผิด คุณถามตัวเองก็แล้วกัน เวลานี้สินค้าทั้ง ๓ นี้สำคัญๆ ทั้งนั้น แต่อยู่ใน ๓ กระทรวงแยกกัน ถ้าจะว่ามีการร่วมมือกันก็อาจจะถูก แต่ทว่าไม่มี การร่วมมือกันก็ต้องคิดไปอีกอย่างหนึ่ง ผมว่าอย่างนี้ ในเรื่องของอดีตมีการเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ส่วนเรื่องอนาคตจะเป็นอย่างไรเราก็ดูยาก เพราะ ๓-๕ ปีก็เปลี่ยน

ไป เรายังอยู่ในระยะที่การพัฒนาประเทศทางการเมือง การเมืองก็มีอิทธิพลเหนือการพาณิชย์ การค้า การขาย ทุกอย่างด้านเศรษฐกิจ ถ้าใครแรงออกมาก็อาจจะเกิดการแตกแยกกันขึ้น รัฐบาลผสมก็จะบริหารไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นการปกครองบ้านเมืองของเรา การเมืองอยู่เหนือการค้า การขาย เราจะให้ปลอดโปร่งเรื่อยไปไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นเรายังมีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ซึ่งถือว่า เพื่อจะทำให้ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่ถ้ามองอีกแง่หนึ่ง รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นฉบับที่ปฏิวัติเสียๆ อยากให้ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยเร็วๆ อังกฤษเขาใช้เวลา ๔๐๐-๕๐๐ ปีกว่าจะเป็นประชาธิปไตยอย่างปัจจุบันนี้แต่เมืองไทยเราเพิ่งปฏิวัติ

เมื่อปี ๒๔๗๕ มาถึงปีนี่เพียง ๖๐ กว่าปีเท่านั้น เราจะเป็นประชาธิปไตยเร็วๆ ก็มีผู้ให้ความเห็นว่าการเป็นประชาธิปไตยต้องค่อยเป็นค่อยไป ไม่ใช่ว่าออกรัฐธรรมนูญฉบับเดียว จะเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ เหมือนประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งผมเห็นว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ อันนี้เป็นความคิดของผมมานานแล้ว นี่เป็นการพูดแบบเปิดใจจริง ๆ เปิดอกพูด

นายประยูร กาญจนดุล
อดีตปลัดกระทรวงพาณิชย์ว่านาจบองรัฐมนตรีว่าการ
ปี ๒๕๑๔-๒๕๑๕

อดีตปลัดกระทรวงเศรษฐกิจท่านสุดท้าย ก่อนที่จะเปลี่ยนชื่อมาเป็นกระทรวงพาณิชย์ในปัจจุบัน กล่าวไว้ว่า ช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๔ เกิดการปฏิวัติโดยจอมพลถนอม

กิตติขจร ซึ่งระหว่างนั้นกระทรวงเศรษฐกิจไม่มี รัฐมนตรีว่าการฯ แต่มอบหมายให้ปลัดกระทรวงฯ ทำหน้าที่เป็นรัฐมนตรีว่าการฯ ไปด้วย โดยท่านเป็น

รัฐมนตรีอยู่นาน ๑๑ เดือน (ระหว่างปี ๒๕๑๔-๒๕๑๕) กระทรวงเศรษฐกิจได้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือเรื่องปากท้องของเกษตรกรหรือประชาชนทั่วไป เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะด้านการค้าในประเทศ โดยท่านเล่าให้ฟังว่า “ช่วงที่เป็นอธิบดีกรมการค้าภายใน ซึ่งเป็นอยู่ประมาณ ๑๕-๑๗ ปี (อธิบดีกรมการค้าภายในครั้งแรก ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๔-๒๑ มีนาคม ๒๔๙๕, ครั้งที่สอง ๑๐ มีนาคม ๒๔๙๗-๓๐ กันยายน ๒๕๑๒) ได้มีการสร้างองค์การคลังสินค้า เพื่อรักษาระดับราคาสินค้าอุปโภค-บริโภค และเป็นการ

แก้ปัญหาสินค้าขาดแคลน”

“นอกจากนี้ก็มีกรณีเริ่มนำการประกันราคาสินค้าขึ้นต่ำมาใช้ และยังคงใช้ต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ ถ้าสินค้าชนิดใดตกต่ำก็จะให้องค์การคลังสินค้าเข้าไปปรับซื้อในราคาที่กำหนด แต่ไม่ได้ทำทั่วประเทศ แต่จะเข้าไปปรับซื้อเฉพาะพื้นที่ที่ราคาตกต่ำมาก โดยมีข้าวเป็นสินค้าชนิดแรกที่เริ่มประกันราคาขึ้นต่ำ และพืชผลทางการเกษตรจากนั้นริเริ่มให้มีตลาดกลางขายส่งสินค้าขึ้นมา โดยจัดตั้งตลาดกลางขายส่งสินค้าในกรุงเทพมหานครที่ถนนบรรทัดทอง (ปัจจุบันเลิกไปแล้ว) ตลาดกลางขายส่งผักและผลไม้ขององค์การตลาด”

และตลาดขายส่งสินค้าที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งและยังมีอยู่จนถึงปัจจุบัน คือ ตลาดปากคลองตลาด “ตอนนั้นได้จัดตั้งตลาดขายส่งผักแถวเยาวราช แต่การขนส่งทางบกตอนนั้นแน่นมาก จึงได้ปรึกษากับกระทรวงมหาดไทยเห็นว่าควรย้ายออกมา ผมก็มาหาทำเลเพื่อตั้งตลาดกลางผักและผลไม้ และต่อมาได้กลายเป็นตลาดปากคลองตลาด ตลาดกลางดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุด เพราะขายได้ถูกมาก อยู่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา ติดถนนด้วยสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ ซึ่งช่วงนั้นกรรมกรยังใช้วิธีแบกหามใช้ไม้คานอันใหญ่ช่วยกันแบก ๒ คน กว่าจะได้แต่ละเข่งเหนื่อยมาก ผมก็หาวิธีนำรถเข็นมาใช้ในตลาดแห่งนี้เพื่อทุ่นแรงกรรมกร”

นอกจากปากคลองตลาดที่กลายเป็นตลาดกลางดอกไม้ใหญ่ที่สุดไปแล้วนั้น ยังมีตลาดนัดที่สำคัญอีก

แห่งในกรุงเทพมหานคร คือ ตลาดนัดสนามหลวงก่อนจะย้ายไปตั้งที่ตลาดนัดสวนจตุจักรในขณะนี้ ซึ่งเวลานั้นกรรมการค้าภายในจัดตลาดนัดสนามหลวงเป็นประจำทุกสัปดาห์ และได้ความนิยมจากประชาชนจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม ร้านค้าย่อยของไทยในอดีตส่วนใหญ่จะอยู่ในมือของพ่อค้าชาวจีน ทางกรรมการค้าภายในก็พยายามให้ความช่วยเหลือร้านค้าย่อยของคนไทย โดยนำสินค้าที่จำเป็นขององค์การคลังสินค้า เช่น ข้าวสาร น้ำตาลไปให้ร้านค้าของคนไทยขาย ซึ่งจากการพยายามส่งเสริมร้านค้าย่อยของคนไทยนี้เองที่มาช่วยคานอำนาจการต่อรองจากพ่อค้าชาวจีน โดยในสมัยของพลเรือตรี ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.๒๔๘๙-๒๔๙๐) ร้านค้าข้าวของชาวจีนประกาศปิดร้าน ๑ เดือน เพราะไม่พอใจที่รัฐบาลออกประกาศควบคุมร้านค้าข้าวจะต้องมาขออนุญาตจากทางการก่อน “ท่านนายกฯเรียกผมเข้าไปในคณะรัฐมนตรี ถามว่าจะทำอย่างไรดี ผมก็บอกว่าผมจะส่งข้าวให้คนไทยขาย เพราะร้านค้าย่อยของคนไทยยังมี แต่มีปัญหว่าตอนนั้นรถขนส่งไม่มี ผมก็ขอรถของทหารมาร้อยกว่าคันเต็มหน้ากระทรวงฯ ขนข้าวไปขายในแหล่งที่มีคนไทยอยู่มาก เช่น บางลำภู ส่วนย่านที่มีคนจีนอยู่เยอะก็เอาไว้ทีหลัง ปรากฏว่าขายได้แค่อาทิตย์เดียว ทางร้านค้าของคนจีนขอเปิดร้าน ดังนั้นผมก็เลยประกาศควบคุม ต่อไปนี้การค้าข้าวต้องได้รับอนุญาตจากเดิมการขายปลีกไม่ต้องขออนุญาตก็ทำให้ร้านค้าข้าวของคนไทยสามารถแทรกตลาดได้”

นายประยูรกล่าวถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของไทย
ว่า “เราต้องเริ่มตั้งต้นตามพระราชดำริของในหลวง... คือ
เริ่มเศรษฐกิจอย่างน้อยๆ ให้มีรายได้พอเลี้ยงชีพขั้นต้น
ก่อน โดยการจัดหาที่ทำกินให้แก่ราษฎร หรือการปฏิรูป

ที่ดินเพื่อให้เกิดผลผลิต โดยกระทรวงพาณิชย์ต้องเข้า
ไปช่วยด้านการตลาด รับซื้อสินค้าแล้วนำมาขายให้
พ่อค้าก็ได้”

นายอิสท โกติน อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ปี ๒๕๑๕-๒๕๑๖

นายอิสท โกติน นับเป็นอดีตรัฐมนตรีผู้หนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนากระทรวงพาณิชย์ ท่านได้เล่าถึงประสบการณ์ที่น่าสนใจหลายเรื่อง อย่างเรื่องโควตาผ้า ซึ่งเป็นเรื่องที่ท่านภูมิใจในผลงานชิ้นนี้มากโดยท่านกล่าวถึงเบื้องหลังการเจรจาโควตาผ้ากับประเทศสหรัฐอเมริกาไว้ดังนี้
“ตอนนั้นสหรัฐอเมริกาทำหนังสือถึงกระทรวงการต่างประเทศ ให้ไปกำหนดโควตาผ้าของประเทศไทยที่จะเข้าสหรัฐอเมริกาภายใน ๖๐ วัน ถ้าไม่ทำต่อไปสินค้าผ้าจะเข้าประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้”

ขณะนั้นกระทรวงพาณิชย์ดูเรื่องนี้ไม่ออกก็ตอบ

กระทรวงการต่างประเทศไปเลยว่า “...เวลานี้รัฐบาลกำลังส่งเสริมสินค้าขาออกจึงไม่มีเรื่องโควตาก็จบ...”
พอเรื่องมาถึงผม ผมเป็นคนชอบคิด ตอนนั้นคุณอรนุช โอสถานนท์ เป็นหัวหน้ากอง ผมก็เรียกคุณอรนุชมาบอกว่า ถ้าประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีอำนาจคงไม่ทำอย่างนี้ ก็เหมือนประเทศไทย มีพ.ร.บ.ควบคุมสินค้าเข้าออกสินค้าบางอย่างไม่ให้ส่งออกสินค้า บางอย่างไม่นำเข้าก็ได้

ช่วงนั้นผมก็บินไปฮ่องกงโดยไม่ลังงานด้วย พอเอาเอกสารไปให้ทางฮ่องกงดู ทางไต้หวันก็บอกว่า “คนไทย

โง่เหลือเกิน” ผมถามว่าทำไม? เขาก็บอก “ควรจะกำหนดโควตาผ้า และให้เพิ่มปีละ ๘ เปอร์เซ็นต์”

พอกลับมาผมก็เปิดการเจรจาโดยเอาคุณอรนุชไปด้วย ซึ่งที่แรกสหรัฐอเมริกาให้โควตามา ๒ ล้านหลา ทางเราก็ไม่ยอม เพราะมาดูสถิติแล้วปีนั้นเรามี ๑๓.๕ ล้านหลาก็เลยไปใหม่ ทางไต้หวันก็ยืนยันเหมือนเดิม ซึ่งการเจรจาก็ยืดเยื้อ ทีนี้เกินเวลาที่กำหนด ๖๐ วัน เสื้อผ้าชุดนอนของไทยที่เข้าไปแสนกว่าชุดก็โดนสั่งยึดเลย

เมื่อเจรจายังไงๆ ทางไต้หวันก็จะยืนยัน ๒ ล้านหลาอย่างเดียว ผมก็เลยทำบ้าง บ้างคือเดินออกจากที่ประชุมและประกาศให้รู้ด้วยว่า จะตอบแทนสหรัฐอเมริกาด้วยความเป็นธรรม กลับไปจะกำหนดโควตาสินค้าจากสหรัฐอเมริกาอะไรสักอย่าง มูลค่าเท่ากับผ้า ๒ ล้านหลา เช่น รถยนต์

พอกลับมาประเทศไทย ผมมาปรึกษาคุณอรนุชว่าเรื่องนี้ต้องให้ถึงประธานาธิบดี Richard Nixon เพราะก่อนหน้านี้ท่านจะมาเป็นประธานาธิบดี ก็เคยมาทานข้าว

แนวคิด... ทิศทาง... การค้าไทย

กับผมที่บ้านสุขุมวิทซอย ๑๕ ผมก็เขียนจดหมายไป ๕ หน้าส่งเรื่องไปประมาณ ๓ สัปดาห์ ทางสหรัฐอเมริกา ก็ส่งรัฐมนตรีพาณิชย์มาพบ

และในที่สุด ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ยอมให้โควตาผ้า แก่ประเทศไทย โดยกำหนดโควตาครั้งแรกเป็นเลข ๒ ตัว และให้เพิ่มปีละ ๘ เปอร์เซ็นต์

เรื่องโควตาผ้าเป็นเพียงเศษเสี้ยวหนึ่งที่คุณไอสตกโกติน ในวัย ๘๗ ปี ได้รำลึกให้ฟัง พร้อมกับเล่าต่อไป อีกว่าท่านได้ทำงานที่สำนักงานส่งเสริมสินค้าขาออก ๑๒ ปี พอถึงรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ก็สั่งยุบสำนักงานฯ โดยให้ข้าราชการสามัญ ไปรวมกับกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ หลังจากนั้นไม่กี่วัน ก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ มีนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

คุณไอสตกโกติน เคยพยายามปิดเรื่องข้าวไปให้ไกล ตัว แต่ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ตลอด โดยท่านเล่าว่า เรื่องข้าวมีปัญหามาสู่ท่านอยู่ครั้งหนึ่ง ตอนนั้นมีคนมา เสนอ นายกรัฐมนตรีว่า มีต่างประเทศมาขอซื้อข้าว ๑๕ เปอร์เซ็นต์ จำนวน ๕๐,๐๐๐ ตัน ในราคา ๑๘๕ เหรียญ สหรัฐฯ ต่อตัน คุณประสิทธิ์ก็สะกิดให้ผมพูด ผมก็พูด “ท่านนายกฯครับ เรื่องข้าวเวลานี้เกิดการขาดแคลน ต่างประเทศจะมาซื้อข้าวจากไทย และเมื่อเร็วๆ นี้ ประเทศไทยขายปลายข้าวไปแอฟริกา ตันละ ๓๐๔ เหรียญสหรัฐฯ ต่อตัน ส่วนอันนี้เป็นข้าว ๑๕ เปอร์เซ็นต์

ให้แก่ ๑๘๕ เหรียญสหรัฐฯ ต่อตัน ราคามันผิดกันมาก ในที่สุดที่ประชุมก็ยอมขายให้ ๑๐,๐๐๐ ตัน ในราคา ๓๐๔ เหรียญสหรัฐฯ ต่อตัน เท่ากับราคาปลายข้าว”

แต่เรื่องดังกล่าวยังไม่จบเพียงเท่านี้ ท่านเล่าต่ออีกว่า “เมื่อสำนักงานคลังสินค้าของกระทรวงพาณิชย์หาซื้อข้าว และจัดส่งให้เรียบร้อยแล้วก็มีสุภาพสตรีท่านหนึ่งมาหาผม ที่ห้อง คุณอรนุชก็เตือนผมว่า อาจารย์ก็รู้ประวัติคนนี้อย่า ให้พบในห้องท่านคนเดียว เดี่ยวเกิดวิวาทขึ้นมาแล้วจะ แย่ (เคยเกิดเหตุการณ์ทำนองนี้กับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ กระทรวงอื่นมาก่อนหน้านี้) ผมก็ให้คุณอรนุชเข้ามาด้วย ทางโน้นก็มาพร้อมทนายความบอกจะมาขอค่านายหน้า ขายข้าว ๕ เปอร์เซ็นต์ ก็ราวๆ ๓๐ ล้านบาท”

ผมก็อธิบายให้ฟังว่า “กระทรวงพาณิชย์ทำงานไม่เคย ให้ค่านายหน้าใคร เราทำงานตรงไปตรงมา รัฐบาลขอซื้อ เราก็จัดหาให้ อย่างไรก็ตามผมก็บอกกับทนายที่มาด้วย คุณเป็นทนาย คุณรู้กฎหมาย ขอให้ทำบันทึกมาว่า คุณ ผู้หญิงคนนี้มีสิทธิ์ได้ค่านายหน้าแล้วผมจะเอาบันทึกมาเสนอ เข้าคณะรัฐมนตรี ถ้าคณะรัฐมนตรีอนุมัติก็หมดเรื่องกัน ทางทนายก็บอกว่าผมไม่มีปัญญา ผมเขียนไม่ออก เมื่อ ทนายไม่เขียน เรื่องก็ไม่จบเพียงเท่านี้”

หลังจากนั้นมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล และได้ไปดำรง ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม (ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยมีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี) “มีนักการเมืองคนหนึ่งไปหาผมที่กระทรวงอุตสาหกรรม ผมก็ถามว่ามาทำไม เขาบอกว่า มาเรื่องค่านายหน้าขาย

ข้าว พอเป็นเรื่องนี้ผมเลยไม่เชิญเข้าห้องแต่พูดกันตรง
ระเบียบไปเลย เขาบอกทำไมไม่ให้ค่านายหน้า ผมบอกให้
ไปทางที่กระทรวงพาณิชย์เวลานี้ผมพันตำแหน่งมาแล้ว”

“หลังจากนั้น นักการเมืองคนดังกล่าว ทำจดหมายถึง
นายกรัฐมนตรี กล่าวโทษผมว่า โกงค่านายหน้า ๓๐ ล้าน
บาท แล้วเอาไปลงหนังสือพิมพ์รายวัน ตอนหลังทาง
สำนักนายกรัฐมนตรีทำหนังสือถึงผม ผมก็ให้ไปสอบที่
กระทรวงพาณิชย์ ทางสำนักนายกรัฐมนตรีก็ไปสอบ แต่
ก็ไม่มีอะไร แต่ผู้หญิงคนดังกล่าวก็ยังไม่เลิกرا ไปฟ้อง

ศาลอีก แต่ก็แพ้ทั้ง ๓ ศาล ในที่สุดเรื่องถึงจบ ส่วน
นักการเมืองคนนั้นก็ก็มีเพื่อนผมที่เป็นนักการเมืองด้วย
กันไปต่อว่า ทำไมทำอย่างนี้ ทางโน้นก็สารภาพว่า
จะได้ค่านายหน้าจากเรื่องนี้ ๕ เปอร์เซ็นต์”

เรื่องดังกล่าวข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งในความ
ทรงจำของอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ที่
ถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้รับรู้กันแต่ก็มีสิ่งหนึ่งที่ท่านต้อง
การฝากให้กระทรวงพาณิชย์ยุคปัจจุบันระมัดระวังใน
การดำเนินนโยบายในหลายๆเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการ

ยกเลิกอากรขาเข้าปาล์มน้ำมัน หนึ่งในสินค้าที่ท่านบุก
เบิกมาในอดีตนั่นเอง

โดยท่านให้เหตุผลว่า ปัจจุบันอุตสาหกรรมปาล์ม
น้ำมันในประเทศมีแนวโน้มการขยายตัวสูง ทั้งจำนวน
พื้นที่เพาะปลูก จำนวนโรงกลั่นปาล์มน้ำมัน หากรัฐบาล
หรือกระทรวงพาณิชย์ยกเลิกอากรขาเข้า จะทำให้
ผู้ประกอบการของไทยได้รับผลกระทบมาก

นายนาม พูวัติตกุล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ปี ๒๕๒๐-๒๕๒๒

อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ในวัย ๙๐ ปี
ท่านนี้ ได้ย้อนอดีตถึงเรื่องการค้าขายของประเทศไทยใน
ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งช่วงนั้นท่านรับราชการอยู่
ในกรมการค้าต่างประเทศ ได้เล่าว่า “ช่วงหลังสงคราม
เสร็จใหม่ๆ ประเทศไทยมีพันธะกับสหประชาชาติ จะต้อง
ส่งข้าวที่เหลือจากการบริโภคให้แก่สหประชาชาติ

ทั้งหมดเป็นการให้แบบให้เปล่า ห้ามส่งออกเพื่อไม่ให้
ประเทศไทยกลายเป็นผู้แพ้สงคราม ช่วงนั้นชาวนาปลูก
ข้าวกันน้อย ข้าวที่เหลือก็ส่งออกไม่ได้อยู่แล้ว”

ต่อมาทางสหประชาชาติยอมให้ประเทศไทยส่งข้าว
ไปขายต่างประเทศได้จำนวนหนึ่ง โดย ม.ร.ว.เสนีย์
ปราโมช นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น (พ.ศ.๒๕๔๘-

๒๕๘๙) และนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์ เปิดการเจรจากับสหประชาชาติ เพื่อให้ประเทศ
สามารถส่งออกข้าวไปขายได้จำนวนหนึ่ง และในที่สุด
สหประชาชาติก็ยอมให้ส่งออกข้าวได้ทั้งหมด

แต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศต่างๆ มีความ
ต้องการข้าวมาก ถ้าปล่อยให้ส่งออกโดยเสรี ก็จะมี
ปัญหาข้าวในประเทศไม่เพียงพอต่อการบริโภคจึงต้องนำ
ระบบโควตาข้าวมาใช้ โดยมีเงื่อนไขให้บริษัทส่งออกข้าว
ต้องนำเงินตราต่างประเทศที่ได้จากการขายข้าวมาขาย
ให้รัฐบาลในอัตราแลกเปลี่ยนที่ทางราชการ
กำหนด ซึ่งต่ำกว่าราคาดตลาด

ต่อมารัฐบาลก็เปลี่ยนเงื่อนไขจากการ
ให้บริษัทส่งออกข้าวมาขายเงินตราต่างประเทศให้ทางราชการ ก็เปลี่ยนมาใช้

ระบบพรีเมียมข้าวแทน ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ประเทศไทย
นำระบบพรีเมียมมาใช้กับข้าว

“ตอนนั้นประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ การ
นำระบบพรีเมียมข้าวมาใช้ทำให้ประเทศไทยกลายเป็น
ผู้กำหนดราคาข้าวไปโดยปริยาย เพราะถ้าเรากำหนด
พรีเมียมข้าวสูง ราคาข้าวประเทศก็สูงตาม ถ้าเรา
กำหนดต่ำประเทศอื่นก็ต้องตัดราคาลงมา ซึ่งการนำ
ระบบพรีเมียมข้าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาวนา
เกษตรกรให้มากที่สุดแต่ในทางปฏิบัติยังไม่ได้ร้อยเปอร์
เซ็นต์ ในที่สุดก็ต้องเลิกระบบพรีเมียมข้าวไป”

แม้ว่าเวลาจะล่วงเลยมานาน แต่ปัญหาราคาข้าวตก
ต่ำยังเป็นปัญหาของประเทศไทย แม้กระทั่งในปัจจุบัน

ซึ่งอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ผู้คลุกคลีกับ
ปัญหาราคาข้าวมานาน ยังเอ่ยปากว่า “เรื่องวิกฤตข้าวใน
ขณะนี้แก้ปัญหายากกว่าสมัยผมมาก เพราะตอนนั้นยังมี
พรีเมียมข้าว ผมก็สามารถขายแข่งกับประเทศอื่นได้ โดย
ไม่ต้องใช้งบประมาณรัฐบาล เราลดพรีเมียมลงมาหน่อย
พ่อค้าก็ได้กำไรจากที่เราขายให้ เมื่อเราลดพรีเมียมลงมา
ข้าวก็ขายได้ แต่ปัจจุบันไม่มีพรีเมียมข้าวแล้ว แต่จะนำ
กลับมาใช้อีกก็เป็นเรื่องลำบากไปแล้ว ดังนั้นผมจึงเห็นใจ
กระทรวงพาณิชย์มากในการแก้ปัญหาเรื่องราคาข้าว ซึ่ง
ก็พยายามทำดีที่สุดแล้ว”

นายอมเรต ตีลาอ่วม
อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
ปี ๒๕๓๓ - ๒๕๓๕

นายอมเรต ตีลาอ่วม เป็นหนึ่งในคณะรัฐมนตรี
ดริมทีมของประเทศไทยคือชุดที่นำโดยนายอานันท์
ปันยารชุน ซึ่งในยุคนั้นมีเหตุการณ์ต่างๆที่ต้องบริหาร

มากมาย เช่น การแก้ไขปัญหาขาดแคลนปูนซีเมนต์
ปัญหาหมูแพง การสนับสนุนตลาดการค้าเป็นระบบเสรี
มากขึ้น การออกกฎหมายมหาชน กฎหมายตลาด

หลักทรัพย์ร่วมกับกระทรวงการคลัง รวมทั้งการดำเนินนโยบายเจรจากับกลุ่มประเทศอาเซียนก่อตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนขึ้นมา

“ตอนนั้นมีปัญหาการกีดกันทางการค้า ซึ่งบางสินค้ารุนแรงกว่าสมัยนี้มาก อย่างไรก็ตาม เรื่องการกีดกันทางการค้าจะอยู่กับเราตลอดไป トラบใดที่เราจะต้องพึ่งพาการส่งออก”

เมื่อมองกลับเข้ามาที่กระทรวงหลังจากที่ผ่านไปหลายปี นายอมเรศให้ความเห็นว่าบทบาทเหมือนกระทรวงพาณิชย์ในทุกสมัย จะต้องแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องของการส่งออก การนำเข้า เรื่องของการวางกรอบของการแข่งขันในประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม เพื่อให้การค้าดำเนินการไปได้ หน้าที่จริงๆ ของกระทรวงพาณิชย์ก็คือเป็นกรรมการ เป็นผู้วางกติกา และดูแลว่าการแข่งขันของภาคเอกชนเป็นไปตามกติกาหรือไม่

สำหรับภารกิจในอนาคตนั้น อดีตรัฐมนตรีอมเรศแสดงความเห็นว่า “ผมเคยบอกเพื่อนข้าราชการที่กระทรวงพาณิชย์ในตอนนั้นว่าโลกมันเปลี่ยนไป ตอนนี้อย่าเปลี่ยนไปยิ่งเห็นชัดเจน และมีความรุนแรงมากขึ้น งานของกระทรวงพาณิชย์ก็ต้องเปลี่ยนแนวจากการ Work Hard เป็น Work Smart คืออะไรที่คุ้มค่ากับการทำก็ทำต่อไป อะไรที่ไม่คุ้มค่าต้องคิด ของบางอย่างที่กระทรวงพาณิชย์เคยทำ หรือมีอำนาจที่จะควบคุมแต่ไม่เกิดประโยชน์กับสังคม หรือไม่ทำให้ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น สิ่งนั้นก็ควรยกเลิกไป และหาวิธีการใหม่ๆ

ที่สามารถทำให้ภาคเอกชนสามารถไปแข่งขันกับต่างประเทศในตลาดโลกได้ดีขึ้น ผมคิดว่าเรื่องที่ต้องพยายามที่จะทำให้สัมฤทธิ์ผลต่อไป ก็เรื่องของการทำตลาด โดยสร้างเครื่องหมายการค้าของเราเอง Brand Marketing เราขายข้าว ขายยางพารามาร้อยๆ ปีแล้ว แต่เราไม่เคยสร้างแบรนด์สินค้าที่เราส่งออก ไม่ว่าเรื่องของเสื้อผ้า เรื่องของสิ่งต่างๆ ที่ส่งออก สมัยที่ผมอยู่กระทรวงพาณิชย์ได้ริเริ่มไว้ได้กระตุ้นให้ภาคเอกชนทำในเรื่องของ Brand Marketing มากขึ้น พยายามสร้างแบรนด์ของตัวเองขึ้นมา และเราพยายามสนับสนุนให้แบรนด์ของคนไทยเกิดความแพร่หลายในตลาดสำคัญต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำอย่างต่อเนื่อง จะเห็นตัวอย่างได้ว่า คนที่มีแบรนด์ที่แข็งแกร่ง อาทิ Coca-Cola ไปที่ไหนในโลกเขาก็มี ใครจะทำน้ำส้มตำขึ้น มาแข่งก็ทำไม่ได้ แรนด์สู้เขาไม่ได้ ผลจากการที่เขาทำการตลาดโดยใช้ฐานของแบรนด์ที่แข็งแกร่ง ทำให้เขาสามารถกระจายกิจการไปได้ทั่วโลก

สิ่งเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่เราต้องมานั่งคิดดูทั้งทางกระทรวงพาณิชย์เอง ทั้งภาคเอกชนจะร่วมมือกันอย่างไรที่จะทำให้คนไทยสามารถสร้างแบรนด์ให้เป็น World Brand ให้เป็นสิ่งที่ เป็นของสำคัญที่จะอยู่กับเราไปนานๆ

อันสุดท้ายที่อยากจะฝากไว้ คือเรื่องของคนในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการทำงานของกระทรวง ของสถาบัน หรือของบริษัทต่างๆ งานจะสำเร็จได้หรือไม่ จะทำได้หรือไม่ ทำได้ดีแค่ไหน ขึ้นอยู่ที่คุณภาพของคนใน

องค์กร ถ้าที่ทีมงานของกระทรวงพาณิชย์จะเจริญรุ่งเรืองต่อไปเป็นรากฐานที่จะทำให้สังคมเศรษฐกิจไทยก้าวหน้าต่อไป ผู้บริหารต้องช่วยกันสร้างคนที่มีคุณภาพขึ้นมาให้เป็นคนของกระทรวงพาณิชย์ ที่จะทำงานให้ส่วนอื่นให้ได้ และต้องดูคนของเราหากมีคุณภาพไม่ถึงขั้น เวลาไปเจรจการค้ากับต่างประเทศเราก็สู้ไม่ได้ ถ้าคนของเราไม่ถึงขั้นจะไปเปิดตลาดใหม่ๆ ในต่างประเทศเราก็ทำไม่ได้ดี เพราะฉะนั้นสิ่งสำคัญที่สุดในการที่จะทำให้งานสำเร็จได้คือต้องพยายามทำให้มาตรฐานการสร้างคุณภาพของคนของเราเป็นมาตรฐานที่สูงเท่ากับประเทศชั้นนำอื่น

ม.ร.ว.ปรีดิยาร เทวกุล
อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์
ปี ๒๕๓๔ - ๒๕๓๕

ม.ร.ว.ปรีดิยาร เทวกุล อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ผู้ผันตัวเองไปนั่งเก้าอี้ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย กล่าวถึงบทบาทของกระทรวงพาณิชย์ในยุคเศรษฐกิจตกต่ำว่าในช่วง ๒ ปีที่ผ่านมา กระทรวงพาณิชย์น่าจะเป็นพระเอกได้ เพราะเศรษฐกิจที่ทรุดโทรมไป เป็นที่แน่ชัดว่าตัวเดียวที่จะดึงให้เศรษฐกิจฟื้นได้เร็วคือ การส่งออก ซึ่งกระทรวงพาณิชย์ได้พยายามทำ แต่ก็น่าเสียดายโอกาสที่กระทรวงพาณิชย์มีปากเสียงในคณะรัฐบาลน้อยไปหน่อย อาจจะเรียกได้ว่าปากเสียงจากกระทรวงพาณิชย์เกือบไม่มีน้ำหนักในการออกมาเป็นนโยบาย เสียหายช่วงนั้นมากๆ อย่างไรก็ตามปีนี้การส่งออกก็เริ่มเห็นผลว่าจะช่วยเศรษฐกิจได้ แต่เข้าไปหน่อย

ส่วนภารกิจในอนาคตนั้นนอกจากเรื่องการส่งออกแล้ว บทบาทอื่นของกระทรวงพาณิชย์ไม่ใช่บทบาทของการขยายตัว แต่เป็นบทบาทของความเป็นธรรมในการ

แข่งขัน กระทรวงพาณิชย์ต้องหันไปเล่นทางนั้นมากขึ้น โดยเฉพาะการแข่งขันในประเทศ กรมการค้าภายในก็ไม่ควรมานั่งคอยควบคุมราคาสินค้า เป็นไปไม่ได้ที่ควบคุมเพราะเศรษฐกิจใหญ่ขนาดนี้ กรมการค้าภายในต้องเปลี่ยนบทบาท เนื่องจากการควบคุมราคาสินค้าใช้ในสมัยไดโนเสาร์ ควรเปลี่ยนบทบาทมาเป็นบทบาทที่ทำให้การแข่งขันยุติธรรมมากขึ้นให้ความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค ด้วยการแข่งขัน ไม่ใช่ความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคด้วยการกำหนดราคา ซึ่งคุมไม่เคยอยู่

กระทรวงพาณิชย์ต้องให้ข้อมูลต่อสาธารณชนว่าอะไรเป็นอะไร พอคนรู้ข้อมูลคนก็จะหุตาสว่างไม่ไปซื้อของที่แพงเกินความจำเป็น ให้แข่งขันทั้งผู้บริโภคและผู้ขาย คือให้ข้อมูลว่าที่ไหนมีทางเลือกและให้ข้อมูลถึงชาวไร่ชาวนาในการจะขายข้าวที่ตลาดนั้นเขาซื้อราคานี้เพื่อชาวนาที่อยู่อีกตลาดหนึ่งจะได้รู้ว่าไม่ควรจะขายต่ำกว่านั้น กระทรวงพาณิชย์ต้องหันมาเล่นเรื่องข้อมูลให้มากขึ้น ให้ทั้งผู้ขาย

ผู้ซื้อได้มีทางเลือกมากขึ้น

ปัญหาหรือภารกิจหลักที่กระทรวงพาณิชย์จะต้องรับภาระมาโดยตลอดก็คือการแก้ไขปัญหาการค้าพืชผลการเกษตร ซึ่งมีปัจจัยทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์แสดงความเห็นว่าปัญหาเกิดขึ้นจาก ๒ ส่วน ส่วนที่หนึ่งเกิดจากการเมือง ส่วนหนึ่งเกิดจากข้าราชการ

ส่วนที่เกิดจากข้าราชการนั้นเขาเข้าใจดีว่าเป็นนโยบาย เพราะเศรษฐกิจเสรีกำหนดอะไรไม่ได้ นักการเมืองก็อดที่

จะเข้ามายุ่งไม่ได้ที่จะกำหนดราคาซื้อให้สูงกว่าความเป็นจริงเพราะหวังผลทางคะแนนเสียงแน่นอน ข้าราชการเองก็ถูกบีบ ผมว่าเรื่องนี้อยู่ที่ทั้ง ๒ ฝ่าย ข้าราชการเขาก็แข็งเท่าที่จะแข็งได้ ที่ถูกแล้วราคาต้องเป็นไปตามกลไกตลาด แต่ระบบข้อมูลข่าวสารที่กระทรวงพาณิชย์จะให้แก่ชาวนาต้องดีขึ้น เขาจะได้มีการไหลถ่ายเทไป ยังที่ซื้อในราคาสูงขึ้น เพราะชาวนาโดยทั่วไปยังมีความจำกัดของตลาดที่ซื้อและได้ราคาต่างกันไป กระทรวงพาณิชย์เข้าช่วยตรงนี้ได้

งานนโยบายที่นักการเมืองเข้าไปก้าวก่าย ไปกำหนดราคาเอาเงินรัฐบาลไปซื้อ ก็คงซื้อได้ไม่กี่คน ก็มีบางส่วนได้ราคาสูง แต่ส่วนใหญ่ยังได้ราคาต่ำอยู่ อันนี้ต้องแยกไปตรงนี้ต้องปล่อยให้ข้าราชการแล้วจะไม่มีปัญหาอะไร นักการเมืองเข้าไปยุ่งที่ไรก็ยุ่งทุกที แล้วก็มีการใช้เงินผิดประเภททุกครั้ง

นายณรงค์ชัย วตรเศรณี
อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
ปี ๒๕๓๙ - ๒๕๔๐

นายณรงค์ชัย อัครเศรณี อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในรัฐบาล พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ได้กล่าวถึงช่วงที่บริหารงานกระทรวงว่าเป็นยุคเศรษฐกิจไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคใหม่ทั้งในระดับประเทศและระดับโลกกระทรวงพาณิชย์ก็เลยต้องปรับเปลี่ยนตัวให้เข้าสู่ยุคใหม่ด้วย เพื่อจะได้สนองเป้าหมายหลักของการตั้ง

กระทรวงพาณิชย์ตั้งแต่ต้น คือการทำให้การค้ามีประสิทธิภาพมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการค้าต่างประเทศหรือการค้าในประเทศ และให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ผู้ผลิตที่ขายระหว่างกันก็ต้องให้มีความเป็นธรรม ซึ่งจากสถานการณ์เศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงนี้เอง ทำให้เกิดคำถามว่ากระทรวง

พาณิชย์ มีความพร้อมที่จะรับมือแค่ไหน ในเรื่องนี้ นายณรงค์ชัยให้ความเห็นว่า

“ถ้าจะให้พร้อมต้องเดินถูกทางและเดินทันเหตุการณ์ ถ้ามองว่าเดินถูกทางหรือไม่ ผมมั่นใจว่าเดินถูกทาง แต่ถ้ามองว่าเดินทันเหตุการณ์หรือไม่ ก็ไม่ทัน เพราะมีปัญหาอยู่ ๒ ส่วน คือ

๑. โครงสร้างใหญ่ของการบริหารเศรษฐกิจของเราเอง ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจยุคใหม่ เพราะฉะนั้นจะไปทำกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งไม่ได้ ต้องทำร่วมกับกระทรวงเกษตรฯ กระทรวงอุตสาหกรรม แล้วกลายรูปเป็นกระทรวงเศรษฐกิจชื่อใหม่ๆ
๒. การค้าของโลกเปลี่ยนวิธีค้าขายที่สำคัญที่สุด คือ เรื่อง E-Commerce

แนวคิด... ทิศทาง... การค้าไทย

วิวัฒนาการทางการค้าแบบนี้ พ่อค้ากับลูกค้าถึงตัวกัน โดยไม่ต้องผ่านคนกลางมากเหมือนสมัยก่อน จะต้องจัดระบบ จัดระเบียบ จัดกฎหมาย กฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องซึ่งจัดไม่ทันเพราะฉะนั้นถามว่าทันหรือไม่ ผมตอบได้เพียงว่าไปถูกทางแต่ยังไม่ทัน ยังต้องเร่งเครื่องกันอีกเยอะ และเขาก็กำลังเร่งกันอยู่ แต่ว่ามีปัญหาภายในเองที่จะเปลี่ยนแปลงในรูปแบบกฎหมายระเบียบทั้งหลายก็ไม่ใช่ง่าย

กระทรวงพาณิชย์จะต้องทันเหตุการณ์สามารถสนองระบบการค้าแบบใหม่เป็นการค้าที่พ่อค้าคนกลางกำลังเปลี่ยนบทบาทกลายเป็นผู้ประสานงานกลางจากคนที่ขายส่วนต่างกลายเป็นผู้ที่คิดค่าธรรมเนียมในการจ่าย พวกนี้เป็นระบบการค้าสมัยใหม่ ซึ่งทางกระทรวงพาณิชย์มีหน้าที่ในการดูแลการค้าจะต้องรับหน้าที่ดูแลเรื่องนี้ให้ทันเหตุการณ์ เพราะถ้าทำไม่ทันเราจะสู้คู่แข่งไม่ได้อย่างได้ หรือไม่ก็อาจจะไม่สามารถที่จะรักษาผลประโยชน์ของผู้บริโภค ผู้ซื้อ ผู้ขายได้ทันเหตุการณ์”

สำหรับประเด็นที่ นายณรงค์ชัย อัครเศรณี กล่าวถึงอีกเรื่องหนึ่ง ก็คือเรื่องของความเป็นธรรมทางการค้า มองว่า ปัญหาความเป็นธรรมทางการค้ามีทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่ความเป็นธรรมในประเทศรุนแรงและสำคัญกว่า ว่าผู้ขายได้รับความเป็นธรรมหรือไม่ เช่น เกษตรกรขายของได้รับความเป็นธรรมหรือไม่ เช่น การขายสินค้าผู้ซื้อของได้รับความเป็นธรรมหรือไม่ เช่น การซื้อสินค้าจะเป็นด้วยวิธี

อิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีจากร้านค้าได้รับความเป็นธรรมหรือไม่ ผมว่าอันนั้นสำคัญมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนแรกที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรขายสินค้า ได้รับความเป็นธรรมหรือไม่ ผมว่าอันนี้เป็นเรื่องใหญ่กว่าเพื่อน แต่ในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศไม่ค่อยเป็นห่วง เพราะมีองค์การการค้าโลกคอยรักษาความเป็นธรรมทางการค้าอยู่แล้ว จริงอยู่ที่ WTO ตั้งแต่ตั้งมาก็อยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศใหญ่ ประเทศที่เจริญแล้ว ประเทศที่ร่ำรวย เพราะฉะนั้นวิธีปฏิบัติต่างๆ ก็มีแนวโน้มที่จะเอื้อให้ประโยชน์แก่บริษัท แก่คนที่อยู่ในประเทศที่ร่ำรวย ประเทศที่เจริญมากกว่าเราแต่แนวโน้มตอนหลังประเทศที่กำลังพัฒนาที่รวมหัวกันมากขึ้น ส่งเสียงดังกว่าเดิม รุนแรงกว่าเดิม เดินขบวนมากกว่าเดิม เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม เพราะฉะนั้นผมเชื่อว่า WTO ในอนาคตก็คงจะพัฒนาไปให้สอดคล้องกับความจำเป็นกับปัญหาความต้องการของประเทศอย่างเช่นประเทศไทยมากขึ้นกว่าเดิมเยอะ อันนั้นคือในส่วนของ WTO

ซึ่งถ้าหากเราจัดองค์กรของเรา อย่างเช่น สำนักงานรักษาผลประโยชน์ทางการค้าแล้วใช้ WTO เป็นสถาบันที่ทำงานให้เราอย่างเต็มที่เมื่อก่อนนี้เราไม่ค่อยได้ใช้เท่าไร นานๆ จะใช้ที และประเทศที่ใช้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นสหรัฐอเมริกา กับสหภาพยุโรปที่ใช้ WTO เต็มที่ในเรื่องของการรักษาความเป็นธรรมให้แก่กันของเขา บริษัทของเขา ส่วนของเราถ้าเราใช้เต็มที่มันก็จะได้ผล แทนที่เราจะต้องไปขอความเป็นธรรมด้วยตัวเราเอง ซึ่งในแง่ของ

การเมือง เหวที่โลก เขาไม่ค่อยเกรงใจเรา เพราะเราเล็กเกินไป แต่ถ้าเราเข้าองค์กรใหญ่อย่างนั้น ใช้กฎเกณฑ์ ใช้กฎระเบียบขององค์กรใหญ่ จะได้ผลมากกว่าเดิม และยิ่งตอนนี้คนไทยจะได้เป็นผู้อำนวยการใหญ่ ก็เชื่อว่าในอนาคตองค์กรการค้าโลกจะเป็นที่ที่ช่วยให้เรารักษาความเป็นธรรมให้แก่ผู้ค้าขายคนไทยได้ดีกว่าเดิม

และเมื่อถามว่าอยากจะฝากอะไรไปถึงกระทรวงพาณิชย์บ้าง นายณรงค์ชัยบอกว่า “ผมอยู่ที่นั่นเกือบปี ก็มีความรู้สึกว่าเป็นกระทรวงที่ทันสมัย ก็สนุกมากที่ได้ทำงานที่นั่นส่วนใหญ่ที่ได้ประสบการณ์และรู้สึกสนุกกับการทำงานค่อนข้างมากทีเดียว ถ้าจะฝากไปก็เพียงแต่ว่าต้องการให้ผู้นำ ผู้บริหาร ผู้ใหญ่ที่กระทรวง

พาณิชย์พยายามสร้างความกระตือรือร้นในเรื่องขององค์กร ผมว่าจะทำให้กระทรวงพาณิชย์ทันเหตุการณ์ได้ คือต้องวิ่งไปด้วยกันทั้งองค์กร ความกระตือรือร้นจะต้องมีตลอดเวลา ทุกๆ คน ผมอยากเห็นอย่างนี้ในอนาคต”

นายสุภชัย พิธิษฐวานิช
ปลัดกระทรวงการค้า

นายสุภชัย พิธิษฐวานิช ปลัดกระทรวงการค้า ได้มองบทบาทของกระทรวงพาณิชย์ว่าจะต้องปรับเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลก มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ทางการค้าให้ทันกับสถานการณ์ เพื่อให้ประเทศสามารถรักษาศักยภาพการแข่งขันในเวทีการค้าโลก ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุน ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ ซึ่งในอนาคตนั้น ประเทศไทยจะต้องก้าวเข้าสู่เวทีการค้าเสรียิ่งขึ้นด้วยแรงกดดันจากกลุ่มการค้า

ค้าต่างๆ เช่น เอเปค องค์กรการค้าโลก ดังนั้นประเทศไทยจะต้องปรับกลยุทธ์ และมีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันในตลาดโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องข่าวสารข้อมูลที่เป็นพื้นฐานสำคัญของ NEW ECONOMY ที่นับวันจะใช้การค้าผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น นอกจากนั้นจะต้องเน้นการส่งเสริมศักยภาพการแข่งขันของเอกชนเพื่อให้ออกมาเป็นผู้นำและรัฐต้องลดการควบคุมที่ไม่จำเป็น

พร้อมกับเพิ่มการอำนวยความสะดวกในการเสาะแสวงหาตลาดใหม่เพื่อการส่งออก

จากสภาพการค้าที่แปรเปลี่ยน ปลัดกระทรวงการค้าคลั่งกล่าวว่า ประเทศไทยจะต้องทำงานแบบ Team Thailand จะต้องทำงานร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำในแง่ของหน่วย Supporting คือ หน่วยอุตสาหกรรม หน่วยการค้าปลีก หน่วยภาษีศุลกากร ภาษีเงินได้ หน่วยกระทรวงพาณิชย์ รวมทั้งหน่วยที่ส่งเสริมลงทุนที่จะต้องมาร่วมกันคิดที่จะสร้างเป็น Product ของเราจะต้องตั้งโจทย์ขึ้นมาเสมอว่า อะไรที่เราได้เปรียบสูงสุด แล้วเราก็ผลิตเท่าที่จำนวนที่ควรจะมีผลิตขาย ไม่ใช่ผลิตมากๆ โดยไม่คิดคำนึงอะไร

“แต่ถ้าจะมองกันถึงวิสัยทัศน์ของกระทรวงพาณิชย์เพียงแห่งเดียวนั้น ต้องเป็นกระทรวงที่เน้นด้านการตลาดมากขึ้น กระทรวงพาณิชย์ต้องทำงานหนัก เพราะ

เป็นเซลล์แมน ถ้าเซลล์แมนทำงานไม่ดี ผู้ผลิตก็ไปไม่รอด นอกจากทำดีแล้วต้องมีข้อมูลให้ด้วย เป็นทั้งฝ่ายการตลาด และฝ่ายขาย...กระทรวงพาณิชย์ต้องมีศูนย์ต่างประเทศที่มีเครื่องมือพร้อมพอสมควร ในประเทศหนึ่งๆ ถ้าเป็นประเทศใหญ่ ก็ต้องจัดองค์กรให้กระจายออกไปหลายๆ แห่ง ประเทศหนึ่งอาจมี ๓-๔ แห่ง และอาจจะต้องมีการ out sourcing ให้มากขึ้น ผมยังยืนยันว่าเขาต้องมี out sourcing ซึ่งในความหมายของผมคือ ต้องมีหน่วยที่เก็บข้อมูล ชื่อข้อมูลให้กับหน่วยของสาขาของกระทรวงพาณิชย์ในต่างประเทศให้เขาวิจัยด้วย มีเงินที่จ้างวิจัยเก็บข้อมูล อาจจะมีเงินที่จะ Lobbies ด้วย คือไม่ใช่ทำเองหมด เพราะว่าตอนนี้ในโลกเราแข่งขันสู้เขาไม่ได้ ถ้าเรายังคิดว่าระเบียบยังมีอุปสรรคกีดกันอยู่ ตัวนี้เป็นตัวสำคัญ เป็นแขนขามือเท้าที่จะไปไขว่คว้าเอาข้อมูล ฎีกฎเกณฑ์ หรืออะไรที่เป็นอุปสรรค อะไรที่เป็นจุดเด่น จุดด้อย และต้องส่งข้อมูลมาที่ส่วนกลางกรุงเทพฝ่ายผลิตก็จะได้ว่าอะไรคืออะไร....ฉะนั้น กระทรวงพาณิชย์ต้องเป็นกระทรวงกึ่งๆ นอกจากจะเป็นราชการเต็มๆ ยังต้องมี out sourcing มีเงินจ้างที่ปรึกษาประจำท้องถิ่นประเทศนั้นประเทศนี้ ศึกษาเรื่องนั้นเรื่องนี้ี่คือความคิดผมที่สัมผัสกับพวกกระทรวงพาณิชย์มา...”

แต่ประเด็นสุดท้ายที่นายศุภชัย พิศิษฐวานิช ปลัดกระทรวงการคลังอยากจะฝากไว้ก็คือ

“กระทรวงพาณิชย์ยังจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

กับในประเทศไทยจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องด้วย คือกระทรวงพาณิชย์ควรจะยอมรับว่าบางเรื่องกระทรวงพาณิชย์ไม่สามารถรู้ได้ทุกเรื่อง ทางด้านเกษตร ทางด้านอุตสาหกรรม ทางด้านสิ่งแวดล้อม ทางด้านระบบภาษี ก่อนที่จะไปเจรจาอะไรต่ออะไร น่าที่จะต้องนำทีมเหล่านี้ไปด้วย แล้วพูดคุยกันให้ได้แนวคิดอย่างแตกฉาน รู้เราก่อน ขณะเดียวกัน out sourcing รู้เขาก็สามารถไปสู้บนโต๊ะเจรจาได้ ถ้ากระทรวงพาณิชย์ปิดกันโดยถือว่าเป็นงานกระทรวงพาณิชย์หน่วยเดียว ถ้าไปเจรจาเรื่องเกษตรแล้ว กระทรวงพาณิชย์ไปหน่วยเดียวถือว่าไม่ถูก หรือเรื่องภาษี เรื่องโครงสร้างภาษีต้องเป็นหน่วยที่ต้องร่วมกันไปแต่หัวหน้าก็คือเขา เมื่อรู้เขารู้เรา ผมว่าเราก็คงจะชนะได้”

นายบุญ เลียวไฟโรจน์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม

นายบุญ เลียวไฟโรจน์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม กล่าวถึงความสำคัญของการพาณิชย์ที่สัมพันธ์กับการอุตสาหกรรมว่า เมื่อมองย้อนจากปัจจุบันไปในอดีตจะเห็นว่า การค้ามีอยู่ ๒ ส่วนไม่ได้เปลี่ยนแปลงคือ การค้าส่ง และการค้าปลีก แม้แต่การค้าในรูปแบบการนำเข้าส่งออกก็อาจจัดว่าเป็นการค้าส่ง หรือแม้แต่การขายตรงที่กำลังนิยมกันก็เป็นการค้าปลีกแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตามในเรื่องรูปแบบวิธีการในการค้าขายนั้นได้มีการวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงเป็นลำดับ และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้นในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศก้าวหน้าดังเช่นในปัจจุบัน กล่าวคือ จากการค้าในลักษณะแลกเปลี่ยนต่อรองไปสู่การค้าที่ใช้เงินเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน ดังที่เห็นกันอยู่ทั่วไป การค้าในลักษณะตลาดล่วงหน้า และปัจจุบันได้พัฒนาไปสู่การค้าผ่านอินเทอร์เน็ตที่เรียกว่า E-Commerce หรือพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งในอนาคตคาดว่าจะพบว่าการค้าแบบ E-Commerce นี้ จะมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผู้ประกอบการไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดย

เฉพาะกระทรวงพาณิชย์จำเป็นต้องเตรียมการในเรื่องนี้ มิฉะนั้นประเทศไทยจะไม่สามารถแข่งขันได้ในระยะยาว ปัจจุบันมูลค่าการส่งออกสินค้าประเภทต่างๆ ของไทย คิดเป็นมูลค่าเทียบกับ GDP ของประเทศแล้วจะสูงกว่าร้อยละ ๔๐ ดังนั้นการค้าจึงมีบทบาทอย่างสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ การเร่งรัดการส่งออกจึงเป็นมาตรการหลัก มาตรการหนึ่งในการฟื้นฟูเศรษฐกิจจากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

ในการส่งออกสินค้าต่างๆ นั้น สินค้าอุตสาหกรรมได้เริ่มมีมูลค่าการส่งออกสูงกว่าสินค้าเกษตรตั้งแต่ปี ๒๕๒๘ และปัจจุบันสินค้าอุตสาหกรรมมีสัดส่วนการส่งออกถึงร้อยละ ๘๐ ของมูลค่าการส่งออกรวมของประเทศ โดยมีสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ และชิ้นส่วน เสื้อผ้าสำเร็จรูป ยานยนต์และชิ้นส่วน อาหารทะเลสำเร็จรูป อัญมณีและเครื่องประดับ เป็นสินค้านำในการส่งออก

อย่างไรก็ตาม สินค้าอุตสาหกรรมส่งออกข้างต้น ยังอาศัยการพึ่งพาวัตถุดิบ หรือชิ้นส่วนประกอบจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูง ดังนั้นเพื่อให้การค้าส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ จำเป็นจะต้องเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมชิ้นกลางที่เป็นอุตสาหกรรมสนับสนุนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

และภายใต้พันธะข้อตกลงการค้าเสรีที่โลกกำลังปรับตัวกันเวลานี้ทางเดียวที่ประเทศไทยจะหิบบฉวยประโยชน์ และรักษาตัวให้อยู่รอด และเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ ก็คือต้องปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต การค้า และการบริการให้เข้มแข็ง

ในเรื่องนี้ กระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงพาณิชย์ ได้มีบทบาทร่วมกันในการเร่งปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมรายสาขาให้สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพมีต้นทุนที่แข่งขัน มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตลอดจนจรรยาบรรณสินค้าที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

ในอนาคตความร่วมมือระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรมกับกระทรวงพาณิชย์จะกระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการร่วมมือกันส่งเสริมพัฒนา SMEs ไทย ซึ่งยังมีจุดอ่อนด้านการผลิตและการตลาดให้ก้าวไกลไปสู่ตลาดโลก

นายปิติพงษ์ พังบุญ ณ วุฒยา
ปลัดกระทรวงพาณิชย์

ในฐานะที่ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ผู้ที่จะต้องทำงานร่วมกับกระทรวงพาณิชย์ในการยกระดับสินค้าเกษตรให้อยู่ในอัตราที่เหมาะสม นายปิติพงษ์ พังบุญ ณ วุฒยา ได้มองบทบาทของกระทรวงพาณิชย์ในยุคการค้าเสรีว่าจะต้องคำนึงถึงเรื่องใหม่ๆ ๔ ประการคือ

๑. การส่งเสริมสินค้าของไทยให้มากขึ้นทั้งในเรื่องการผลิต และการเปิดตลาดใหม่ เช่น สินค้าประเภทอาหารที่กำลังได้รับความนิยมมาก จะต้องพัฒนาสินค้าและแสวงหาตลาด

๒. ปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศ ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ได้หมายความว่าเราไปปิดเบื่อนกลไกทางการค้าเสรี แต่ว่าถ้ามีการใช้กฎระเบียบต่างๆ ซึ่งไม่เป็นธรรมกับประเทศเรา ไม่ว่าจะเป็นกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับภาษี หรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสุขอนามัย หรือความปลอดภัยทางด้านอาหาร หรือความปลอดภัยทางด้านอื่น คงจะต้องเป็นหน้าที่สำคัญที่กระทรวงพาณิชย์

จะต้องปกป้อง และพยายามทำให้เห็นว่าประเทศของเราได้รับการดูแลอย่างเป็นธรรมจากประเทศผู้นำเข้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับตลาดสำคัญของเรา ซึ่งนับวันมีแต่จะออกกฎระเบียบมากขึ้นทุกที ทั้งยุโรป ญี่ปุ่น

๓. การคุ้มครองผู้บริโภคจากคนที่เอารัดเอาเปรียบและกลไกการตลาดที่เอารัดเอาเปรียบผู้บริโภคร่วมกับผู้ผลิต คน ๒ ฝ่าย ไม่มีโอกาสได้เจอกันเท่าไร จะมีคนที่อยู่ตรงกลางในสังคมไทย เราก็ก็นั่งอยู่แล้วว่าการกระจายรายได้ บางกรณีก็ไม่เป็นธรรมกับผู้บริโภคกับผู้ผลิต สินค้าที่ผลิตจากต้นกำเนิดกระทั่งถึงผู้บริโภค ผมไม่แน่ใจว่าเป็นธรรมหรือเปล่า เพราะฉะนั้นเป็นบทบาทของกระทรวงพาณิชย์ที่จะต้องดูแลในเรื่องนี้ให้มาก

๔. เรื่องสุดท้ายเป็นเรื่องใหม่ เมื่อเปรียบเทียบกับกรมอื่นๆ ของกระทรวงพาณิชย์ นั่นคือ เรื่องของทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งตรงนี้เป็นอนาคตของบ้านเมืองเรา นักประดิษฐ์ คิดค้นก็ดี นักคิดนักวิจัยต่างๆก็ดี ในบ้านเราไปทำงานเมืองนอกกันเยอะแยะ เพราะว่าในส่วนในเรื่องทรัพย์สิน

ทางปัญญาไม่ค่อยจะก้าวหน้าเท่าไร ในส่วนนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อการที่เราจะแข่งขันในเวทีโลกและสามารถที่จะรักษาเสถียรภาพของการผลิตของประเทศไทยให้ได้

เพราะฉะนั้นบทบาทของกระทรวงพาณิชย์ทั้ง ๔ บทบาทเป็นบทบาทที่จะต้องปรับและช่วยกันดูแลเรื่องของการค้า การขาย และการผลิตของบ้านเราให้ดี

สำหรับปัจจัยที่จะทำให้การบริหารการค้าในอนาคตต้องเปลี่ยนแปลงไปนั้น ปลัดกระทรวงเกษตรฯ กล่าวว่า ความตกลงเรื่องการค้าเสรีจะทำให้การค้าดีขึ้น แต่ว่าก็ยังมีอุปสรรคเพราะมีประเทศหลายประเทศพยายามอุดหนุนการผลิตและอุดหนุนการส่งออกสินค้าของตัวเอง ฉะนั้นแนวโน้มในการที่เกิดความพลิกผันมันอาจจะไม่เร็วอย่างที่เราคิด เศรษฐกิจแบบใหม่ซึ่งประกอบด้วยการค้าขายในระบบของ E-Commerce การเคลื่อนย้ายทุน

อย่างรวดเร็วจากแหล่งหนึ่งไปแหล่งหนึ่ง ด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของการควบคุมคุณภาพและบริการของการส่งของจริงๆ ในขณะที่การส่งของเป็นไปด้วยความรวดเร็ว การเคลื่อนย้ายทุนเป็นไปด้วยความรวดเร็ว แต่ของก็ยังคงต้องส่งทางเรือ และเครื่องบินอยู่ การควบคุมก็ต้องควบคุม โดยกฎระเบียบเก่าๆ ซึ่งตรงนี้จะทำให้เกิดความผิด ซึ่งกระทรวงพาณิชย์จะต้องเข้ามาดูแลว่าจะทำอย่างไร เพราะว่าถ้าเราใช้อิเล็กทรอนิกส์จำนวนมาก แต่อาจจะส่งของไม่ได้ทำนองนี้ คิดดูว่าจะเกิดอะไรขึ้นในอนาคต และสิ่งที้อาจจะมีผลค่อนข้างมากคือเรื่องของความเปลี่ยนแปลงทางไบโอเทคโนโลยี ซึ่งถือเป็นการก้าวกระโดดของการผลิตของมนุษยชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหรือสิ่งที่มีชีวิต เรากำลังก้าวไปสู่อีกระบบหนึ่งซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงมาก

GMOs ซึ่งเป็นสินค้าที่บางประเทศก็ชอบ บางประเทศก็ไม่ชอบ เพราะฉะนั้นความเปลี่ยนแปลงก็คงจะไม่ใช้เปลี่ยนแปลงเฉพาะเรื่องภาษีหรือสิ่งอื่น ๆ ที่มาสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็เป็นเรื่องที่กระทรวงเกษตรฯ ที่ดูแลเรื่องเทคโนโลยีกับกระทรวงพาณิชย์ที่ดูแลเรื่องการค้าขายกับกระทรวงอุตสาหกรรมซึ่งเป็นคนที่ต่อยอดจากสินค้าที่เราทำร่วมกันพิจารณาและคงเป็นเรื่องที่ท้าทายพอสมควร

นายสถาวร กวิตานนท์
เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

นายสถาวร กวิตานนท์ เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ให้ความเห็นถึงภารกิจของกระทรวงพาณิชย์ในโอกาสครบรอบ ๘๐ ปีว่า ก่อนที่จะพูดถึงเรื่องบทบาทของกระทรวงพาณิชย์นั้น คงต้องพูดถึงเรื่อง Trading Nation ซึ่งตรงกับคำโคลงเก่าสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่ว่า “เมืองใดเจริญเพราะพาณิชย์เป็นเลิศ”

MEETING OF THE
ASEAN
HEADS OF GOVERNMENT
27-28 JANUARY 1992
SINGAPORE

APEC

ASIA-PACIFIC ECONOMIC COOPERATION
THE 4TH MINISTERIAL MEETING
10-11 SEPTEMBER 1992
BANGKOK, THAILAND

ความเป็นพ่อค้าจำเป็นต้องมีอยู่ในหน่วยความคิดของคนทำมาหากิน ซึ่งผมพูดอยู่เสมอว่า อยากให้คนทั้งชาติเลิกพูดว่า “พ่อค้ากตริราคา” เพราะหน้าที่ของเขาคือหน้าที่กตริราคา เป็นการซื้อถูกขายแพง เพราะฉะนั้น ชาวนา ชาวไร่ ก็ไม่ควรจะขายของใต้ถุนร้าน ควรตามไปดูว่าเขาขายที่ไหน ถ้าเขาขายที่ตลาดก็ต้องตามมาขายที่ตลาด ไม่ควรขายที่บ้านหรือใต้ถุนร้าน แล้วมาร้องว่าถูกกตริราคา หวังว่ากระทรวงพาณิชย์หรือราชการจะไม่คิดเช่นนั้น ถ้าคิดเช่นนั้นเรารวยยาก ไม่เข้าใจคุณค่าทางการตลาด สิ่งที่เราควรระมัดระวังคือ อย่าให้เกิดการผูกขาดค้าอยู่คนเดียว ซึ่งการไม่ให้เกิดการผูกขาดรัฐก็ต้องไม่เข้าไปช่วยเขาให้เกิดการผูกขาดด้วย

สิ่งที่สำคัญถ้าคนทั้งชาติคิดอยู่เสมอว่า พ่อค้าคนกลาง คือ คนเลว เราจะต้องหมุนกลับต้องคิดว่าจะทำอย่างไรให้ทุกคนเป็นพ่อค้า คำว่า “พ่อค้า” ไม่ได้หมายถึงค้าอย่างเดียวผลิตก็ได้ สำหรับหน่วยผลิตเล็กๆ ในหมู่บ้าน เป็นพ่อค้าไม่ได้ก็ต้องรวมกันเป็นสหกรณ์ ซึ่งที่ไหนก็ทำกันแบบนี้ “เพราะไม่มีพ่อค้าที่ไหนจะเข้าไปซื้อแพงแล้วมาขายถูก” เพราะฉะนั้นเราต้องกลับมาคิดตรรกะกันใหม่

ถ้าเข้าใจตรรกะนี้ ทุกคนที่ต้องการแสวงหาการค้า เพื่อให้ได้มาซึ่งกำไร เพราะฉะนั้นก็อย่าให้เขากตริราคา ถ้าเขากตริราคาก็ต้องออกมาขายข้างนอก และราชการก็ควรเสริมให้เขาออกมาแล้วหาโอกาสทางการค้า

เพราะฉะนั้นบทบาทของกระทรวงพาณิชย์ชัดเจนถ้า

เข้าใจตรรกะตรงนี้ จะต้องลดบทบาทที่สามารถเนรมิตอะไรได้ลง แล้วเสริมกลไกให้ตลาดทำหน้าที่มากขึ้น ซึ่งระยะหลังก็เห็นความก้าวหน้าขึ้นมาก มีความเข้าใจกลไกตลาด

อย่างไรก็ตามระบบตลาดไม่ใช่ยาวิเศษ แต่มีจุดอ่อนอยู่เช่นกัน แต่ไม่ได้แปลว่ามีจุดอ่อนแล้วเราต้องเข้าไปจัดการกับตลาด จนระบบตลาดไม่สามารถทำงานได้ และต้องเข้าใจหน้าที่ด้วย ยิ่งระยะหลังระบบตลาดยิ่งกว้างไกลมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆจากระบบตลาดหมู่บ้านที่เราต้องช่วยให้รวมกันเป็นสหกรณ์ เพื่อรักษาผลประโยชน์ที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งระบบตลาดทุกคนต้องมีแรงดั่งรองที่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะเป็นบทบาทสำคัญของกระทรวงพาณิชย์สำหรับการถ่วงน้ำหนักหรืออะไรต่างๆที่ต้องไปขัดขวางกลไกการทำงานของตลาด ถ้าเราไปช่วยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยไปขัดขวางกลไกตลาด จะทำให้กลไกตลาดบิดเบือน ยกตัวอย่างการควบคุมราคาทำได้เฉพาะตอนหน้าสีวหน้าหวานเท่านั้น ถ้าไม่ใช่ยามหน้าสีวหน้าหวาน ต้องพยายามไปยุ่งให้น้อยที่สุด

ในโลกการจัดการสมัยใหม่ พบว่าระบบราชการที่แบ่งงานกันตามหน้าที่เริ่มจะเห็นจุดอ่อน เพราะใหญ่โตเทอะทะ และมีกำแพงขวางเยอะมากเกินไป จริงๆแล้วการค้าจะต้องไม่มีกำแพง ทั้งการผลิตและการค้า ดังนั้นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งจากที่คลุกคลีอยู่ในระบบราชการมานานทำให้พบว่าราชการจะต้องเข้าไปจัดการในทุกเรื่อง ต้องกลับมาคิดใหม่ว่าไม่ต้องเข้าไปทุก

เรื่อง เพราะบางเรื่องระบบราชการทำได้ไม่ดีเท่าระบบอื่น ดังนั้นต้องสร้างกลไกหรือองค์กรอื่นขึ้นมาเสริม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เองทำให้หน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์ในช่วงที่ผ่านมา ต้องยอมรับว่าหมีนหม่อมต่อการถูกเข้าใจผิดตลอดเวลา โดยเฉพาะยามที่ต้องเข้าตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ เพราะ (๑) กระทรวงพาณิชย์ คิดว่าราชการต้องเข้าไปแก้ทุกปัญหา (๒) เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เสียส่วนใหญ่ จึงต้องการความรู้ความสามารถพอสมควร เพื่อแก้ไข

ปัญหาที่ต้องตัดสินใจบนผลประโยชน์ ซึ่งต้องทำอย่างถูกต้องและเที่ยงธรรม นับว่าเป็นเรื่องยาก เพราะผู้เสียประโยชน์มักจะไม่ยอมรับและอาจโจมตีว่าลำเอียง (๓) องค์กรของรัฐมักจะคิดว่าระเบียบกฎหมายจะสามารถแก้ไขปัญหาได้หมด แต่ความจริงแล้วไม่ใช่เช่นนั้น

เมื่อเป็นเช่นนี้การที่จะปรับปรุงภารกิจให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตจะต้องคิดใหม่ว่า รัฐไม่สามารถทำและแก้ไขปัญหาได้ทุกเรื่อง ต้องปล่อยให้กลไกการตลาดทำงานเพื่อแก้ปัญหาของมันเองในบางเรื่อง จะ

ต้องสร้างคนเก่งๆ ขึ้นมารองรับงานในอนาคต และเลิกการใช้การบริหารแบบระบบราชการในการแก้ไขปัญหา

นายราเชน พยัณวิเชียร ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

นายราเชน พยัณวิเชียร ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กล่าวถึงความสำคัญของกระทรวงพาณิชย์ที่มีต่อเศรษฐกิจของประเทศว่า แม้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะไม่มีหน้าที่ในการดูแลการค้าต่างประเทศโดยตรง แต่การรณรงค์ภาพพจน์ของประเทศไทยในต่างประเทศนั้น ส่งเสริมการค้าขายในทางอ้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพ และสิ่งที่ปรากฏให้เห็นเป็นประจำในต่างประเทศก็คือ การออกงานแสดงสินค้าที่จะต้องมีการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวจะไปเคียงคู่กันเสมอ นายราเชนได้กล่าวถึงบทบาทของกระทรวงพาณิชย์ว่า กระทรวงพาณิชย์ต้องถือเป็นกระทรวงหนึ่งที่มีการปรับตัวได้เข้ากับสถานการณ์ โดยเฉพาะสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ

ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพราะถ้าเปรียบเทียบกระทรวงพาณิชย์กับกระทรวงอื่นๆ ที่มีอายุเท่ากันหรือใกล้เคียงกัน จะเห็นว่ากระทรวงพาณิชย์มีการปรับตัวให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานได้รวดเร็วกว่า และที่เด่นชัดที่สุดเห็นจะเป็นระบบจัดการบุคลากรที่ค่อนข้างมีคุณภาพ จากที่ผมได้มีโอกาสสัมผัสเองโดยตรงหรือจากที่หน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้สัมผัสผ่านการติดต่อประสานงานขอความร่วมมือร่วมกันในโอกาสต่างๆ

บทบาทที่สำคัญต่อไปของกระทรวงพาณิชย์จะเป็นบทบาทเดี่ยวเฉพาะกระทรวงเดียวไม่ได้อีกต่อไป แต่ต้องรวมสรรพกำลังของหน่วยงานอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม

แนวคิด... ทิศทาง... การค้าไทย

- รวมไปถึงด้านการท่องเที่ยว การบิน การขนส่ง และ
- ธุรกิจการเดินเรือ เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยเกื้อหนุน
- ดังนั้นบทบาทของกระทรวงพาณิชย์ต้องทำอะไรที่
- จะเป็นแกนกลางในการเชื่อมต่อให้ทุกหน่วยงานมีความ
- สัมพันธ์กันโดยไม่แยกว่าเป็นงานของใครของมัน และ
- นอกจากนี้บทบาทในการเป็นแกนกลางของหน่วยงาน
- อื่นๆ แล้วควรวางแผนในการทำฐานข้อมูล หรือรวบรวม
- ข้อมูลที่เกี่ยวข้องแล้วกระจายออกไปให้เกิดเป็นประโยชน์
- เพื่อเกื้อหนุนให้เกิดศักยภาพสามารถแข่งขันกับกระแส
- การค้าโลกได้

นายทวิ บุตรสุนทร
ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

- **ใน**ฐานะของนักธุรกิจที่เติบโตมาจาก บริษัท
- ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) นายทวิ บุตรสุนทร
- เปรียบเทียบบทบาทของกระทรวงพาณิชย์กับองค์กร
- เอกชนว่า ผมมองว่าประเทศไทยเป็นบริษัท ถ้า
- ประเทศเป็นบริษัท กระทรวงอุตสาหกรรมก็เป็นฝ่ายผลิต
- กระทรวงพาณิชย์เป็นฝ่ายตลาดและฝ่ายขาย ฉะนั้น
- ตลาดกับขายต้องมาสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ไม่เช่น
- นั้นจะเหมือนในอดีตที่พบในบริษัทต่างๆ ในประเทศไทย
- โรงงานผู้ผลิตเก่งในการผลิตสินค้าแต่ฝ่ายขายบอกว่าขาย
- ไม่ได้ เพราะว่าสินค้าที่ผลิตไม่มีตลาดต้องการ
- ผมว่ากระทรวงพาณิชย์ไม่ได้ทำหน้าที่เหมือนฝ่ายการ
- ตลาดและฝ่ายขาย เพราะฉะนั้นกระทรวงพาณิชย์ต้องทำ
- หน้าที่วิจัยตลาด หาศักยภาพตลาดเสร็จ แล้วต้องมีเรื่อง
- ส่งเสริมการตลาดให้มีประสิทธิภาพ ตอนนี้ก็มีการส่งเสริม
- การส่งออก แต่ไม่ได้ทำ Market Promotion เหมือนอย่าง
- เอกชน เช่น ปูนซีเมนต์ไทยหรือเบียร์สิงห์ แต่ทำแบบ

ราชการ กระทรวงพาณิชย์ต้องทำใหม่ ต้องดูแลถึงเรื่อง หลังการขายด้วยว่า ผู้บริโภคชอบหรือไม่ชอบอย่างไร

ผมยกตัวอย่างสุภาพณ์ คุณเชื่อไหมสุภาพณ์ที่ขายในประเทศไทยไปมาเลเซียไม่ได้เพราะมาเลเซียที่กดสุภาพณ์ต้องอยู่ด้านที่กำหนด ถ้าผิดด้านทางศาสนาเขาไม่เอาไปเลย ถ้าเขาจะใช้ผิดมือกดเขาไม่เอาไปเลย เมื่อก่อนนี้สุภาพณ์เมืองไทยไปขายไม่ได้ ผมเป็นคนบอกทางผู้ผลิตว่าทำไมไม่ทำ ๒ รู แล้วพอจะไปมาเลเซียก็มีเซรามิคสวยๆ อุดรู คือไม่อย่างนั้น พอคุณทำเสร็จเจาะรูก็ไม่ได้เจาะแล้วแตก ทำเป็น ๒ รูเลย พอขายเมืองไทยปีครุนี้ขายที่มาเลเซียปีครุนี้ เขาก็ลองทำออกไปก็ขายได้ แต่ feedback อย่างนี้ไม่มาที่หน่วยผลิตมาก่อน เพราะฉะนั้นกระทรวงพาณิชย์ต้องทำหน้าที่เป็นตัว feedback หลังจากขายแล้วไปดูว่าเขาพอใจไหม

แล้วที่สำคัญตอนนี้เรากำลังปรับโครงสร้าง ๑๓ อุตสาหกรรม มีหนึ่งเรื่องคือ Product Design รูปแบบของสินค้ามาอยู่ที่กระทรวงอุตสาหกรรม ผมบอกว่ารูปแบบของสินค้าต้องทำกับกระทรวงพาณิชย์ คือว่าหมดสมัยแล้วที่อยู่ๆบอกว่าไม่ไปดูตลาดทำเสียออกมาสี่เหลี่ยม อ้อย คุณกับผมก็ไม่ซื้อ เพราะว่าเราไม่ชอบสี่เหลี่ยม แต่ต้องไปดูว่าคนไทยมีรสนิยมชอบโทนไหน เราต้องผลิตสินค้าตามที่ลูกค้าอยากได้สิ่งนี้คือที่กระทรวงพาณิชย์ต้องกลับมาบอก

สำหรับแนวทางที่จะรวมกระทรวงต่างๆ เข้ามาด้วยกันเหมือนกับกระทรวงมิติของญี่ปุ่นนั้น นายทวี กล่าว

แสดงความเห็นว่า ผมเห็นด้วยอย่างยิ่งเลย แต่เราเข้าไป เพราะว่าญี่ปุ่นทำตั้งแต่ค.ศ.1949 ญี่ปุ่นจัดตั้งกระทรวงมิติคือ Ministry of International Trade and Industry เมื่อปี ค.ศ.1949 ก็ ๕๐ ปีพอดี มาเลเซียก็ทำมาเกิน ๑๐ ปี

สมมตินะ เวลาใครสักคนมาดัมพ์สินค้าเหล็ก หรืออะไรก็ได้ผู้ผลิตเดือร่อนก็ไปบอกกระทรวงอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมก็ทำอะไร สิ่งไม่ได้ ต้องบอกมากระทรวงพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์บอกเดี้ยวต้องสอบถามก่อน กว่าจะสอบเสร็จว่าดัมพ์ เจึงไปแล้วนะ แต่ถ้าเป็นมาเลเซียในนาที่นี้พูดกับผลิต อีกนาที่หนึ่งพูดกับ International Trade สิ่งเดี้ยวนั้นเลย เรื่องนี้ผมเห็นกับตามมาแล้ว

ผมคิดว่า ถ้าเราปรับโครงสร้างเป็นแบบกระทรวงมิติ ปัญหาความล่าช้าในเรื่องการประสานงานต่างๆจะลดลง และลดความซ้ำซ้อนของงาน ในส่วนของกระทรวงพาณิชย์นั้น ต้องเน้นหันมาทำหน้าที่ในการหาตลาด ต้องเก่งเรื่องข้อมูล หาทางที่จะทำอย่างไรให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่ผมคอมเม้นด์กระทรวงพาณิชย์ก็คือว่า วันนี้ไม่ว่ามีแนวโน้มในการค้าเสรี แต่ตอนนี้มันการค้าเสรีแล้ว สภาวะตลาดก็ดี สภาวะการแข่งขันก็ดี สภาวะการลงทุนก็ดี มันเปลี่ยนไปหมดแล้ว แต่เรายังไม่ได้ปรับเลย นี่ถ้าเป็นเอกชนเขาปรับกันแล้ว อย่างที่ปูนซิเมนต์ไทย พอเกิดปัญหาวิกฤตเราปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ทั้งหมด ตอนนี้เราเริ่มฟื้นแล้ว

ภาพรวมของการแข่งขันทางการค้าในอนาคต

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกนั้น นายทวี บุตรสุนทร ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยว่ามีรายงานที่น่าสนใจอยู่ ๒ ชิ้น หนึ่งของ World Economic Forum ที่สวิสเซอร์แลนด์ และอีกหนึ่งของ International Management Institute of Development (IMD) ทำรายงานเรื่องขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ ในโลก มีสาระสำคัญคือ IMD บอกว่าสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันสูงสุดของโลก เบอร์ ๒ คือ สิงคโปร์ ส่วน World Economic Forum บอกเบอร์ ๑ คือ สิงคโปร์ เบอร์ ๒ คือ สหรัฐอเมริกา ส่วนประเทศไทยตกอันดับไปเรื่อยๆ จนอยู่อันดับที่ ๓๐ แล้ว

เพราะฉะนั้นในการวางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เราก็บอกว่า ถ้าวางแผนแบบสภาพัฒน์ฯ จะไปไม่รอด มันต้องวางแผนแบบเชิงธุรกิจ เอาเป็นเรื่องๆ ต้องมี Work Plan ว่าต้องทำอย่างไร และทุกปีวัดผลอย่างไร ประเด็นหนึ่งที่เสนอไปก็คือ ขีดลำดับการแข่งขันในโลกที่ประเทศไทยตกต่ำลงไปที ๓๐ กว่านั้น เมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เราจะต้องลงมาที่ ๒๕ ซึ่งจะต้องระบุงลงไปว่า ใครจะต้องทำอะไรบ้าง กระทรวงไหนต้องทำอะไร เช่น กระทรวงศึกษาธิการต้องพัฒนาเรื่องคน กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯต้องพัฒนาเรื่องเทคโนโลยี เป็นต้น เพื่อจะทำให้เรายกระดับในเรื่องขีดความสามารถในการแข่งขัน

ในเรื่องของการจัดการ เราก็แพ้ แพ้เรื่อง

Productivity เพราะไทยไม่มีการวัด Productivity ประเทศไทยขาดเรื่อง Benchmarking อย่างตอนที่ นายกษ ลิ กวน ยู ขึ้นมาปกครองประเทศสมัยโน้น เพิ่ง ได้รับอิสรภาพจากอังกฤษ สิงคโปร์ก็แย ไม่มีทรัพยากร อะไร จึงตั้ง Benchmark ไว้ที่ประเทศศรีลังกา สมัย นั้นรูปแบบของการพัฒนามี ๒ ประเทศ คือ ศรีลังกา กับพม่า ลิ กวน ยู ตั้ง Benchmark ไว้ว่าภายใน Time Frame เท่านั้นต้องขึ้นมาทัดเทียมกับศรีลังกา เขาใช้เวลา ครั้งหนึ่งชนะศรีลังกา อาจจะเป็นเพราะศรีลังกาเลเวลลง พม่าเลเวลลงก็ได้ ทำในสวิสเซอร์แลนด์ไม่มีทรัพยากร เหมือนกัน เขาเลือกที่จะ Benchmark กับสวิสเซอร์ แลนด์ หรือ ญี่ปุ่น เพราะไม่มีทรัพยากรเหมือนกัน สุดท้ายก็ Benchmark กับสวิสเซอร์แลนด์ แล้วก็นำหน้า มา เขาเขียนตัววัดไว้ล่วงหน้าว่าจะวัดอะไร ครั้งสุดท้าย บอกว่า Benchmark กับสหรัฐอเมริกา จะชิงแชมป์แล้ว ในแง่ของกระทรวงพาณิชย์ ต้องดูว่าตลาดเปลี่ยน

สภาพสังคม สภาพการลงทุนเปลี่ยน จะต้องทำอะไรให้ กระฉับกระเฉงให้เร็ว และคิดว่าตัวเองไม่รู้จะทำอะไรก็ไป Benchmark กับใครก็ได้ ประเทศไหนที่เก่งไป copy มาเลย

“ถ้าถามว่าอีก ๑๐-๓๐ ปีหน้าตาเป็นอย่างไร ผมคิดว่า การขายจะไม่มีผู้แทนขายแต่จะมีคนออกไปดูเรื่องตลาด วิจัยตลาด เพราะว่าต่อไปนี่จะเป็น E-Commerce ดังนั้น ในเรื่องของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เราจะต้องเตรียมพร้อม จะต้องมีกฎหมาย ๔-๕ ฉบับที่เกี่ยวข้องกับ E-Commerce มารองรับ คุณยอมรับลายเซ็นต์ผมในคอมพิวเตอร์หรือ เปล่า คุณต้องมีกฎหมายออกมายอมรับ ผมเชื่อว่าในอีก ๒๐-๓๐ ปีข้างหน้า หน้าตาการค้าจะเปลี่ยนไป ต่อไปนี้ ไม่ต้องพึ่งพาเอเยนต์แต่ละประเทศ..” ประธานสภาอุตสาหกรรมกล่าวสรุป

ดร.วันนิมาร สยามวาลา
นักวิชาการเกียรติคุณ
มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)

ในฐานะนักวิชาการที่ติดตามงานของกระทรวงพาณิชย์ มาบน ดร.วิมลกร สยามวาลา แสดงทัศนะต่อการกิจของ กระทรวงพาณิชย์ว่า

ในเรื่องของการค้าระหว่างประเทศนั้น กระทรวงพาณิชย์ไม่ควรจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการโปรโมทการส่งออกต่างๆ เวลานี้กรมส่งเสริมการส่งออกควรจะจัดการให้เป็นหน่วยงานอิสระ เพราะไม่ได้เป็นเรื่องนโยบาย เรื่องงานการค้าระหว่างประเทศ เป็นเรื่องการเจรจากับต่างประเทศ ซึ่งรัฐจะต้องทำ และกระทรวงพาณิชย์จะอยู่ในฐานะที่ดีที่สุด และจะต้องดำเนินการมาตรการภายในประเทศของเราเองในหลายๆ ด้าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ที่จะทำการค้ากับต่างประเทศโดยเฉพาะฝ่ายส่งออก และพยายามที่จะตรวจสอบคุณภาพของผู้ส่งออก และผู้นำเข้า

มีงานอันหนึ่งที่จริงๆ แล้วไม่ควรจะทำแต่มีความจำเป็นที่ต้องทำ เพราะว่าในหลายกรณีนั้น จากข้อตกลงกับต่างประเทศ รัฐบาลก็มีนโยบายที่จะต้องจำกัดการส่งออก และบางครั้งอาจจะจำกัดการนำเข้าสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จำเป็นที่จะต้องทำ ก็จำเป็นต้องใช้กระทรวงพาณิชย์ เป็นตัวที่แบ่งสรรแบ่งปันโควตาเท่าที่มีอยู่ นั่นคืองานทางด้านต่างประเทศ คิดว่าโดยทั่วไปแล้ว หน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์คือ จัดมองหาวิธีการหรือนโยบายที่จะทำในด้านการส่งออก นำเข้า การค้าระหว่างประเทศ

ในด้านการค้าภายในประเทศ ผมคิดว่ากระทรวงพาณิชย์ต้องเริ่มบุกเบิกงานในหลายๆ ด้าน และเดี๋ยวนี้ก็มี

กฎหมายและเริ่มดำเนินการไปแล้ว อันที่ผมเห็นว่าเป็นงานที่สำคัญที่สุดและเป็นงานที่ใหม่และใหญ่ยิ่งที่สุดอันหนึ่ง คือ ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องผูกขาดภายในประเทศ ของระบบการค้า และที่ตามติดๆ มาด้วยกันก็คือการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งควรไปด้วยกันและประสานด้วยกัน ๒ งานนี้ผมคิดว่าควรเป็นงานหลัก ไม่ใช่เป็นงานควบคุมราคา การควบคุมราคานั้น ถือว่าเป็นผลพวงหลังจากไปทดสอบดูแล้วว่ามี การผูกขาดจริงผมคิดว่างานนี้ก็ควรเริ่มทำไปแล้วที่ TDRI ก็ได้มีคณะกรรมการด้านการผูกขาด และเริ่มทำงานหลายๆ ด้าน

นอกเหนือจากงานด้านการค้าโดยตรงแล้ว กระทรวงพาณิชย์ก็มีงานด้านเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ทะเบียนการค้า สิทธิบัตรอะไรต่างๆ และรวมกันความไปถึงเรื่องเกี่ยวกับทะเบียนการค้า ซึ่งหมายความว่า มีหน้าที่ดูแลสอดส่องนักบัญชี นักอะไรต่างๆ งานอันนั้นผมคิดว่าควรจะปลดปล่อยออกไป ในกรณีของบริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ก็เป็นหน้าที่ของกสท. ส่วนบริษัทที่อยู่นอกตลาดหลักทรัพย์ ถ้าเป็นไปได้ผมอยาก แต่ไว้ในแผนฯ ไม่ได้มี และกระทรวงพาณิชย์คงยังไม่เห็นด้วย อยากให้การดูแลเรื่องบัญชี มาตรฐานบัญชี ควรเป็นหน้าที่ของกรมสรรพากร เพราะรัฐมีความสนใจในเรื่องบัญชีเพราะด้วย ๒ เหตุผล คือ ๑. คุ้มครองนักลงทุน ในกรณีของบริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ ก็เป็นหน้าที่ของกสท. ๒. ในกรณีของบริษัทนอกตลาดหลักทรัพย์ รัฐมีความสนใจอยู่อย่างเดียว คือ บัญชี

นั้นเป็นฐานที่จะใช้คำนวณภาษีเงินได้ ได้หรือไม่ ก็ควรจะเป็นหน้าที่ของกรมสรรพากรที่จะวางมาตรฐานต่างๆ ให้ถูกต้อง

สำหรับบทบาทหน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์ก็ดีแล้ว ผ่าบอกมาให้ช่วยภาวนาให้รัฐมนตรีคนต่อไปจะเป็นคนดี เพราะทุกครั้งที่ผ่านมาไม่ได้เป็นอย่างนั้นเสมอไป อย่างน้อยเอาเหมือนคนนี้ก็ดีแล้ว คนนี้ไม่ได้มีปัญหาอะไร ขอให้เขาได้อย่างนี้ไปเรื่อยๆ ก็แล้วกัน

นายสมพล เกียรติพูนชัย ปลัดกระทรวงพาณิชย์

ปลัดกระทรวงพาณิชย์ได้มีทัศนะในการปรับปรุงโครงสร้างของกระทรวงพาณิชย์ ทั้งในด้านการปรับปรุงองค์กร การพัฒนาบุคลากร และการปรับปรุงกฎหมายด้านการค้าไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

การปรับปรุงการบริหารงานภาครัฐ ได้มีการคุยกันมานานและมีการริเริ่มกันมาหลายยุคหลายสมัยแต่ทำไม่สำเร็จ และเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในกลางปี ๒๕๔๐ ๒พณฯ นายกรัฐมนตรี (นายชวน หลีกภัย) บอกกับบรรดาข้าราชการระดับปลัดกระทรวงว่าควร จะแปรวิกฤตให้เป็นโอกาส คือการปรับการบริหารงานภาครัฐ ซึ่งมีประเด็นสำคัญหลายเรื่อง ได้แก่ ๑) การปรับองค์กร ๒) การดูแลใช้จ่ายงบประมาณ ในลักษณะที่สามารถวัดผลออกมาได้ชัดเจน ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) เรื่องของกฎหมาย ระเบียบข้อ บังคับของราชการที่ยังไม่ทันสมัย และ ๕) เรื่องของทัศนคติและวัฒนธรรมการทำงานของข้าราชการ

ในส่วนของกระทรวงพาณิชย์ได้มีการปรับปรุง

องค์กรทั้งหมดเพื่อแก้ไขปัญหาที่สำคัญหลายเรื่องด้วยกัน คือ ๑) ความชัดเจนในหน้าที่หลักของกระทรวงพาณิชย์ ๒) การลดงานซ้ำซ้อนระหว่างกรมออกไปให้มากที่สุด ๓) งานที่ไม่มีมีความจำเป็น สามารถที่จะให้ภาคเอกชนรับไปดำเนินการได้ เราพยายามปรับแปรออกไปให้เอกชนรับทำ เองงานใหม่ๆเข้ามาทำแทน และที่สำคัญที่สุด คือ เปลี่ยนบทบาทกระทรวงพาณิชย์ในลักษณะของการเข้าไปช่วยเหลือภาคเอกชน การค้าทั้งในประเทศ และต่างประเทศ รวมทั้งเรื่องการประกอบธุรกิจต่างๆ ให้มีความคล่องตัว ขจัดอุปสรรคขวางกั้นให้หมดไป และผ่อนคลายเรื่องการควบคุมที่ทำให้เกิดความอึดอัดในระบบเศรษฐกิจของภาคเอกชน ขณะนี้การปรับองค์กรในส่วนกระทรวงพาณิชย์ได้ปรับเสร็จเรียบร้อยแล้ว และมีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการออกมาเรียบร้อยแล้ว ซึ่งมีผลตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๒

สำหรับในระยะต่อไป คือ การปรับองค์กรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงอื่น การถ่ายโอนงานกันบ้างระหว่างกระทรวง ที่เป็นงานหลักของกระทรวงนี้และเป็นงานรองของอีกกระทรวงหนึ่ง ก็ควรจะต้องกลับมาเป็นงานหลักกระทรวงนี้ เพื่อสร้างความชัดเจนขึ้นในการทำงานจะได้ไม่ต้องซ้ำซ้อนผมทราบว่า การปรับปรุงองค์กรไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่าย ปัจจัยสำคัญคือ รัฐบาลจะต้องเอาจริงกล้าตัดสินใจทำ นอกจากนั้นผู้เกี่ยวข้องจะต้องทำจิตว่างพอสมควร ต้องมองไปข้างหน้า อย่าไปคิดว่ากระทรวงนี้เป็นกระทรวงของใคร องค์กรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง

ไปเรื่อยๆ อย่าคิดว่าจะต้องอยู่อย่างนี้ตลอดชั่ววนาตาปี มันจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลก

การปรับปรุงบุคลากรผมเองถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารองค์กร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องขององค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน จะเห็นได้ว่าองค์กรที่มีความก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพ ไปดูคุณภาพหรือประสบการณ์ของบุคลากรในองค์กรนั้นจะตอบคำถามเราได้ทันทีว่าเขาเจริญขึ้นมาได้เพราะเรื่องของบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญ

ผมคิดว่าเราควรจะต้องมีการวางแผนในเรื่องบุคลากรให้มีความต่อเนื่อง ในระยะหลังๆ เราเอาข้าราชการใหม่ที่มีระดับการศึกษาที่ดีมากเข้าภาคราชการได้น้อยมากผมก็ได้ขอความกรุณาจาก ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ (นายศุภชัย พานิชภักดิ์) ว่าผมจะวางแผนสร้างคนสัก ๓๐ คน แล้วก็เอาคนที่มีความรู้ระดับการศึกษาระดับเกียรตินิยมเป็นส่วนใหญ่ เวลานี้ผมได้สร้างคนจำนวนนี้แล้ว ผมจะคิดปีละประมาณเกือบ ๑๐ คน ใช้เวลา ๓ ปี เหลืออีก ๒ ปีเท่านั้น เราจะมีข้าราชการระดับปริญญาตรีเกียรตินิยม แล้วให้ทุนไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทในต่างประเทศเข้ามาทำงานอยู่กระทรวงพาณิชย์ และพวกนี้จะเป็นบุคลากรชั้นมันสมองของกระทรวงพาณิชย์ต่อไปข้างหน้า

นอกจากการให้ทุนการศึกษาแล้ว ผมยังพัฒนาบุคลากรโดยการจัดฝึกอบรม ขณะนี้เรามีสถาบันจันทรบุรีเกิดขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวง ซึ่งเราก็ได้มีการฝึกอบรมทั้งปี เราไม่ได้มองเฉพาะในเรื่องของ

บุคลากรในกระทรวงพาณิชย์ แต่ได้มองถึงภาคเอกชนด้วย เพราะเราทราบดีว่าบทบาทแท้จริงของการพัฒนาเศรษฐกิจการค้า นั่นก็คือ บทบาทของภาคเอกชน ขณะนี้เรามีสถาบันฝึกอบรมภาคเอกชนในเรื่องของการทำธุรกิจการค้า โดยเฉพาะทางด้านการส่งออก เกิดขึ้นที่กรมส่งเสริมการส่งออก

ด้านกฎหมายการค้า กระทรวงพาณิชย์เป็นกระทรวงที่มีกฎหมาย ๔๐ กว่าฉบับ ซึ่งกฎหมายบางฉบับก็มีอายุ ๕๐-๖๐ ปี ลองคิดดูว่ากฎหมายที่ออกเมื่อ ๕๐-๖๐ ปีที่เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจการค้า เมื่อเทียบกับปัจจุบันภาคเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิงจริงอยู่กฎระเบียบกฎหมายบางอย่างในกฎหมายฉบับนั้น บางมาตราอาจจะใช้ได้ แต่บางมาตราใช้ไม่ได้เลย หรือว่าเกือบจะทั้งฉบับใช้ไม่ได้เลย อาจจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือกฎหมายบางฉบับก็ไม่จำเป็นแล้วในวันนี้ ในช่วง ๑-๒ ปีที่ผ่านมา กระทรวงพาณิชย์ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎหมายค่อนข้างมาก เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการค้าของโลกและความจำเป็นของภายในประเทศมากที่สุด

อาทิ กฎหมายในเรื่องของการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว กฎหมายที่ว่าด้วยการกำหนดราคาและป้องกันการผูกขาด ที่เน้นในเรื่องของการกำหนดราคาสินค้าอย่างเดียว เวลานี้เราก็ปรับปรุงให้เป็นสากลขึ้น โดยเน้นในเรื่องของการดูแลทางด้านผู้บริโภคเป็นบ่อเกิดที่ทำ

ให้ราคาสินค้าสูงขึ้นและเป็นการเอาวัดเอาเปรียบผู้บริโภคกฎหมาย ชั่ง ตวง วัด ซึ่งค่อนข้างที่จะล้าสมัยมีอายุประมาณ ๖๐ กว่าปี เราก็ได้มีการปรับปรุง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทางด้านธุรกิจประกันภัย ทั้งด้านชีวิตและวินาศภัย กำลังอยู่ในขั้นปรับปรุง และสิ่งที่สำคัญที่สุดในเวลานี้ และเป็นของใหม่ของประเทศเรา คือ กฎหมายที่ว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเครื่องหมายการค้า เรื่องของสิทธิบัตร เรื่องของลิขสิทธิ์ หลายนานเรื่องเป็นเรื่องใหม่มาก จึงจำเป็นต้องปรับปรุงและออกกฎหมายใหม่

อีกด้านหนึ่งที่กำลังออกใหม่ที่กระทรวงพาณิชย์มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับหลายๆ กระทรวงที่ต้องร่วมกันทำ คือ กฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องของ E-Commerce ซึ่งจะเข้ามามีบทบาทอย่างมากในเรื่องของธุรกิจการค้า ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ถ้าสิ่งต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นโดยไม่มีกรอบ ไม่มีระเบียบ ไม่มีกฎหมายที่ชัดเจน มันจะเกิดความมั่วสับสนและจะมีการขัดแย้งกันค่อนข้างมาก เพราะฉะนั้นเราก็มีส่วนอย่างมากในการดูแล นี่เป็นเพียงตัวอย่างส่วนหนึ่งเท่านั้นที่จริงเรามีการแก้กฎหมายไปค่อนข้างมาก

นายกรพจน์ วัฒนวิจิตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ปี ๒๕๔๒ - ปัจจุบัน

ในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายกรพจน์ วัฒนวิจิตร ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับทิศทางการค้าในปัจจุบันว่าเป็น “โลกเศรษฐกิจใหม่” โดยขยายความว่า การค้าเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความคล่องตัวมากกว่าแต่ก่อน ระบบการเงินทันสมัยมากขึ้น สามารถตรวจสอบฐานะและความน่าเชื่อถือกันได้เกือบทุกมุมโลก การขนส่งสะดวกขึ้น ทั้งทางเรือและเครื่องบิน การติดต่อสื่อสารโทรคมนาคมสะดวกรวดเร็ว ทำให้ตลาดขยายตัวกว้างขวางขึ้น ผู้ผลิต ผู้ขาย ผู้บริโภคสามารถติดต่อซื้อขายกันได้โดยตรงและรวดเร็ว ไม่ต้องผ่านชั้นตอนยุ่งยากเหมือนก่อน ดังนั้นการค้าใน “โลกเศรษฐกิจใหม่” จึงต้องอาศัยความรวดเร็วและความคล่องตัว โดยผู้ส่งออกไทยจะต้องพยายามปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้

เรื่องแรก ต้องใช้เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารให้เป็นประโยชน์ เพราะสมัยก่อนใครได้ข้อมูลก่อน คนนั้นได้เปรียบ แต่เดี๋ยวนี้ข้อมูลเท่ากันหมด ดังนั้น จึงอยู่ที่

การนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ว่าใครใช้ในเชิงลึก ใช้ในเชิงอัจฉริยะมากกว่า คนที่ใช้เป็น ดูเป็น วิเคราะห์เป็นก็จะได้ประโยชน์

เรื่องที่สอง เทคโนโลยีที่ทำให้ผู้ค้าผู้ขายสามารถติดต่อค้าขายกันได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมงทั่วโลก นั่นก็คือพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่จะช่วยในเรื่องการค้าได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง

เรื่องที่สาม ต้องพยายามใช้บริการที่เกี่ยวข้องกับการค้าให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เช่น การประกันภัยกับทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งต่อไปนี้เรื่องทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ในโลกเศรษฐกิจใหม่ มูลค่าทรัพย์สินกว่าร้อยละ ๖๐-๗๐ จะเป็นทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้หรือทรัพย์สินทางปัญญานั้นเอง กระทรวงพาณิชย์ต้องส่งเสริมให้คนไทยรู้จักใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเข้ามาเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าจากประเทศไทย

อีกประเด็นหนึ่งที่จะลืมไม่ได้คือ ผู้ประกอบการไทยจะต้องศึกษาให้ลึกซึ่งถึงความเคลื่อนไหวทางการค้าโลกในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเจรจาทางการค้าแบบพหุภาคีหรือทวิภาคี ข้อตกลงการค้าขององค์การการค้าโลก หรือองค์กรอื่นๆที่จะเข้ามาเกี่ยวกับการค้า เช่น องค์การทางด้านแรงงาน สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน เป็นต้น ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ผู้ประกอบการจะต้องศึกษาเพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับกฎ กติกาการค้าของโลก และแสวงหาโอกาสทางการค้าจากข้อตกลงต่างๆ รวมทั้งข้อตกลงการค้าเสรี เช่น อาฟต้า และข้อตกลงการค้าเสรีไทยกับเกาหลี ซึ่งกำลังเจรจากันอยู่ หรือแม้แต่ข้อ

ดกลงการค้าที่ประเทศไทยไม่ได้เป็นสมาชิก แต่เราก็อาจหาประโยชน์ทางการค้าได้ เช่น อินเดียมีกฎเกณฑ์การค้ามากมาย แต่ก็มีเขตการค้าเสรีกับศรีลังกา ถ้าเราไปลงทุนที่ศรีลังกา ก็อาจจะส่งสินค้าไปขายที่อินเดียได้คล่องตัวขึ้น เป็นต้น

นอกจากนั้น นายกรพจน์ อัศวินวิจิตร ได้ให้แนวคิดด้านการปรับปรุงบทบาทกระทรวงพาณิชย์ โดยเฉพาะในส่วนของกรมที่อยู่ในความรับผิดชอบ คือ งานด้านการส่งเสริมการส่งออก การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และงานทะเบียนธุรกิจ ดังนี้

ประการแรก บทบาทของกระทรวงพาณิชย์ในการพัฒนาบุคลากรภาคเอกชนให้มีความพร้อมที่จะไปต่อสู้

แข่งขันในตลาดโลก ต้องพยายามกระตุ้นให้ภาคเอกชนมีความตื่นตัวให้ข้อมูลข่าวสารกับภาคเอกชน

ประการที่สอง บทบาทในการให้คำแนะนำ โดยยกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ บทบาทของกรมทรัพย์สินทางปัญญา ที่ควรเปลี่ยนจากการปราบปรามมาเป็นให้คำแนะนำ ให้บริการจดทะเบียนคุ้มครอง และให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดทั่วประเทศ รวมทั้งการให้ข้อมูลและคำแนะนำในการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาในต่างประเทศแก่ภาคเอกชนไทย

ประการที่สาม บทบาทในการให้บริการ โดยยกตัวอย่างของกรมทะเบียนการค้าที่ได้ปรับปรุงการให้

บริการจดทะเบียนทางอินเทอร์เน็ต การให้บริการของกระทรวงพาณิชย์ต้องสะดวกและรวดเร็ว

ท้ายที่สุด รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรของประเทศทั้งภาคราชการ เอกชน รวมทั้งนักศึกษา รัฐบาลควรส่งเสริมให้ศึกษาต่อในต่างประเทศในสาขาที่เชื่อมโยงกับการค้า และสินค้าส่งออกของไทย เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในแต่ละประเภทอุตสาหกรรม อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการค้าของประเทศไทยในระยะยาวสืบไป

นายไพฑูรย์ แก้วทอง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ปี ๒๕๓๕ และ ๒๕๔๐ - ปัจจุบัน

นายไพฑูรย์ แก้วทอง ได้เล่าประสบการณ์ในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ที่ดูแลการค้าภายในประเทศว่า ในช่วงที่รัฐบาลปัจจุบันเข้ามาบริหาร

ประเทศ (พ.ศ. ๒๕๔๐) นั้น เป็นช่วงที่อยู่ระหว่างเศรษฐกิจถดถอย ผู้ประกอบการมีปัญหาขาดสภาพคล่อง ประชาชนตกงาน รายได้ลดลง ในขณะเดียวกัน

ค่าเงินบาทอ่อนตัวลงมากถึงระดับต่ำสุด ๕๐ บาทต่อเหรียญสหรัฐ ทำให้ต้นทุนวัตถุดิบและสินค้าอุปโภคบริโภคที่นำเข้ามาจากต่างประเทศมีต้นทุนสูงขึ้นมาก ทุกฝ่ายเกรงกันว่าจะเกิดภาวะเงินเฟ้อรุนแรงถึงกว่าร้อยละ ๑๐ ในช่วงนั้นกระทรวงพาณิชย์โดยกรมการค้าภายในจึงต้องเคร่งครัดในการดูแลมิให้สินค้าอุปโภค บริโภคขาดแคลน และมีให้ขึ้นราคาโดยไม่มีเหตุผลจำเป็น โดยใช้นโยบายบริหารประสานกับผู้ประกอบการในการตรวจสอบต้นทุน ลดอัตรากำไรที่เคยได้รับลงบ้างเพื่อชะลอการขึ้นราคา ในขณะเดียวกันก็ดูแลให้มีสินค้า

พอเพียง ให้ความเป็นธรรมกับผู้บริโภค ทั้งด้านราคา ปริมาณ และคุณภาพ ซึ่งในที่สุดก็ประสบความสำเร็จ สามารถรักษาระดับอัตราเงินเฟ้อไว้ได้ไม่เกินร้อยละ ๑๐ อย่างที่เกรงกัน

“ในขณะที่เราควบคุมราคาสินค้าไม่ให้ขึ้นราคาโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เราก็ต้องยกระดับราคาสินค้า เกษตร เพราะในช่วงที่ผ่านมา ผลผลิตการเกษตร เพิ่มขึ้นมาก เช่น ข้าว ผัก ผลไม้ เราก็ใช้กองทุนต่างๆ เข้าไปซื้อแทรกแซงราคาบ้าง ซื้อเข้ามาเก็บสต็อกบ้าง หรือ ซื้อเพื่อกระจายไปยังแหล่งที่ขาดแคลนพืชผลเหล่านั้น เช่น ผลไม้ของภาคอีสานก็ส่งไปภาคเหนือ เป็นต้น ทำให้แก้ปัญหาทั้งราคาสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้า เกษตรไปพร้อมกัน”

นอกจากนั้นธุรกิจประกันภัยก็ได้รับผลกระทบจาก ภาวะเศรษฐกิจเช่นกัน นายไพฑูรย์ แก้วทอง เล่าต่อว่า ประกันชีวิตไม่ค่อยมีปัญหา ส่วนประกันวินาศภัยมี ปัญหามาก เช่น ปัญหาที่เกิดกับบริษัทรัตนโกสินทร์ ประกันภัย มีลูกค้ากว่า ๑๕๐,๐๐๐ ราย เราจำเป็นต้อง ปิด แต่ด้วยความร่วมมือจากสมาคมประกันวินาศภัย บรรดาลูกค้า ๑๕๐,๐๐๐ รายไม่ได้รับผลกระทบเลย ส่วนการประกันชีวิตนั้น แม้คนจะมีรายได้ลดลง แต่การ ประกันชีวิตกลับเพิ่มขึ้น เพราะการประกันชีวิตเป็นการ ออมประเภทหนึ่งและมีผลตอบแทนด้วยในกรณีมี อุบัติเหตุต่างๆ ทำให้ประชาชนคิดว่าดีกว่าไปฝาก ธนาคารที่ดอกเบี้ยลดลง

สำหรับทิศทางการค้าในอนาคตนั้น รัฐมนตรีช่วยว่า การกระทรวงพาณิชย์ กล่าวว่า การค้าในอนาคตจะมีการ แข่งขันมากขึ้น และเสรีมากขึ้น โดยเฉพาะทุกประเทศที่ พัฒนาแล้ว จะมุ่งเน้นในเรื่องของการค้าเสรี ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ต่อผู้บริโภค ทำให้ได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น ใครผลิตสินค้าดีกว่า ถูกกว่า ก็มีโอกาสขายได้มากกว่า ผู้บริโภคมีโอกาสเลือกซื้อได้มากขึ้น ทางด้านการค้า บริการ เช่น การประกันภัยก็ต้องเตรียมพร้อม เพื่อ รองรับกับการแข่งขันเสรีตามข้อตกลงการค้าโลก โดยได้ เปิดโอกาสให้เพิ่มบริษัทประกันภัยมากขึ้น ขึ้นต่อไปจะ ต้องแก้ไขกฎหมายให้ชาวต่างชาติถือหุ้นเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ ๒๕ เป็นร้อยละ ๔๙ หลังจากนั้นก็จะเปิดเสรีได้ เต็มที่ภายใน ๕ ปี ซึ่งขณะนี้กฎหมายอยู่ในระหว่างแก้ไข

“ในการบริหารดูแล ภาครัฐก็พยายามเน้นในเรื่อง การส่งเสริมพัฒนา ส่วนการควบคุมกฎระเบียบต่างๆ อะไรที่เป็นอุปสรรคในการส่งเสริมก็จะค่อยๆ ถอยออกมา”

ในด้านบทบาทกระทรวงพาณิชย์ต้องก้าวตามให้ทันการแข่งขันของโลกด้วย โดยเฉพาะด้านการปรับปรุง องค์กรภายในกระทรวง เช่น หน่วยงานใดที่อยู่ในกรม ต่างๆ ไม่สอดคล้องกัน ก็ควรปรับปรุงให้สอดคล้องกัน และในอนาคตอาจจะต้องมีการปรับปรุงองค์กรระหว่าง กระทรวง ๓ กระทรวงที่เกี่ยวข้องกัน เช่น กระทรวง พาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ ให้สามารถทำงานประสานกันได้อย่างครบวงจร ท้ายที่สุด นายไพฑูรย์ แก้วทอง รัฐมนตรีช่วยว่าการ

กระทรวงพาณิชย์ ได้กล่าวฝากว่า “ไม่ว่ารัฐมนตรีคนไหน จะเข้ามา ภาคการเมืองจะอยู่ในระยะสั้นบ้าง ยาวบ้าง แต่ก็ไม่วายเท่ากับข้าราชการประจำ เพราะฉะนั้น การที่ กระทรวงพาณิชย์จะแข็งแกร่ง แก้ปัญหา ทันเหตุการณ์ รวมทั้งการสนับสนุนการเจรจา ไม่ว่าจะเป็ นทวิภาคี

พหุภาคี ก็อยู่ที่ความสามารถของข้าราชการประจำ ดังนั้นอนาคตของกระทรวงพาณิชย์ จึงขึ้นอยู่กับ ข้าราชการของกระทรวงพาณิชย์ทุกคน”

นายสุภชัย ปานิชภักดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ปี ๒๕๔๐ - ปัจจุบัน

นายสุภชัย ปานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ มองภาพอนาคตของการค้าโลก ที่สถานการณ์กำลังเปลี่ยนแปลงไปจากทศวรรษก่อนๆ โดยมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

ประการแรก กระบวนการโลกาภิวัตน์สร้างความเปลี่ยนแปลงที่กว้างขวางและรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อนโยบายการพาณิชย์ที่จะต้องรวดเร็ว ยืดหยุ่น และทันต่อเหตุการณ์ รัฐบาลต้องมีความสามารถในการปรับนโยบาย เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายทั้งปวง

“ผมอยู่ในกลุ่มที่ไม่ได้ต่อต้านโลกาภิวัตน์ แต่ก็ไม่ได้

ส่งเสริมจนเกินเหตุ เราต้องยอมรับและพยายามที่จะบริหารกระบวนการโลกาภิวัตน์ให้เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของเราให้มากที่สุด”

ประการที่สอง สิ่งที่เป็นผลกระทบมาจากกระบวนการโลกาภิวัตน์คือบทบาทของสถาบันระหว่างประเทศจะมีมากขึ้นในอนาคต หมายความว่าอำนาจของประเทศ ไทย หรือกระทรวงพาณิชย์ในการบริหารนโยบายโดยลำพังจะลดลงเรื่อยๆ เราจะออกกระเป๋ียบคนเดียวไม่ได้ ระเบียบที่ออกมาจะต้องเป็นสากลโลกยอมรับ ในทางตรงกันข้ามเราก็จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีมากมาย

ทั้งระเบียบการค้าของโลก การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การรักษาสภาพแวดล้อม เป็นต้น

“ระบบของข้อตกลงระหว่างประเทศจะเป็นตัวกำกับการทำงานของเรามากขึ้นทุกที เราจำเป็นต้องเข้าใจสิ่งเหล่านี้ให้มากขึ้น และต้องมีบุคลากรที่สามารถติดตาม และเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมได้”

ประการที่สาม สถานการณ์การแข่งขันทางการค้าจะเข้มข้นขึ้น วัฏจักรของเศรษฐกิจและของสินค้าจะมียาวเหมือนเมื่อก่อน ในอนาคตจะมีสินค้าใหม่ๆออกมาแข่งขันกันมากมาย เป็นสินค้าที่มีการดัดแปลง มีการประดิษฐ์คิดค้น รวมทั้งการวิจัยและพัฒนา

“ผมคิดว่าอีกไม่นานเรื่องการประท้วงว่าทำไมต้องเปิดเสรีทางการค้าจะหมดยุค จะไม่มีการถกอีกแล้ว ว่าทำไมต้องเสรีใครทำอย่างนี้จะยืนอยู่ได้อีกไม่นาน เพราะเขาไม่ได้เตรียมตัวรับมือกับการแข่งขันที่มาอย่างรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มาจากภายนอกที่เราควบคุมได้ยาก”

แนวคิด... ทิศทาง... การค้าไทย

ประการที่สี่ ในอนาคตจะเป็นโลกของความสำนึก เรื่องความปลอดภัย คุณภาพชีวิต สุขอนามัยและ สิ่งแวดล้อม ดังนั้น ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้า ระหว่างประเทศจะหันมาสนใจสิ่งเหล่านี้มากขึ้น

“ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศค่อนข้างจะเน้นหนักในด้านการเกษตร เกษตรกรรมของเราจะต้อง เป็นเกษตรกรรมที่ทันสมัย คือ ต้องใช้เทคโนโลยีสูง ผลผลิตสูง มีคุณภาพและมีความปลอดภัย มีหน่วยงาน โดยเฉพาะที่ดูแลความปลอดภัยของอาหาร อย่างเช่น European Food Authority ของยุโรป”

ประการที่ห้า กระบวนการทางการค้าที่ผ่านระบบ อินเทอร์เน็ต เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นรวดเร็วมาก แต่ก็ยังไม่ใช่ ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะมากำหนดเรื่องการค้า เพราะระบบ อินเทอร์เน็ตเป็นวิธีการกระจายสินค้าเท่านั้น และสิ่งที่ สำคัญที่ต้องมาพร้อมกับระบบการค้าทางอินเทอร์เน็ต คือ ระบบการขนส่งสินค้าที่มีประสิทธิภาพ และระบบ การจ่ายเงินทางอิเล็กทรอนิกส์

“ผมคิดว่าระบบการค้าผ่านระบบอินเทอร์เน็ต จะมี ผลตัวอย่างแน่นอน ทำให้สามารถขายสินค้าได้ทั่วโลก แต่ในที่สุดทุกคนก็จะทำได้เหมือนกันหมด จึงขึ้นอยู่กับว่าใครมีระบบการเงินและการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ มากกว่ากัน.... ในขณะเดียวกัน เราก็ต้องระมัดระวังการ เอาสิ่งที่ไม่สมควรไปขายหรือเอาข้อมูลส่วนบุคคลไป ใช้ประโยชน์”

ประการที่หก เรื่องสุดท้ายของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ

การค้าโลก คือ ภายในระยะเวลาไม่กี่สิบปีข้างหน้าเรา จะเข้าสู่ยุคการค้าไร้พรมแดนอย่างแท้จริง เป็นการค้าเสรี เต็มที่ เศรษฐกิจไร้พรมแดนจะเป็นเรื่องจริง ทั้งเรื่อง การค้า การเงิน และการเคลื่อนย้ายคน ซึ่งเป็นเรื่องยาก ที่จะควบคุมหรือปิดกั้นได้

เราจะต้องเปลี่ยนวิธีคิดในเรื่องที่ว่าเราจะแข่งขันกับคน อื่นได้อย่างไร ผมคิดว่าเรื่องที่เราจะคุ้มครองอุตสาหกรรม ของเรา หรือต่างประเทศจะคุ้มครองอุตสาหกรรมของเขา นั้น ผมว่ามันจะยากขึ้นไปทุกที และในที่สุดมันก็จะหมด ไป และจากนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเป็นการ Shift ของ International Division of Labour เป็นการจัด แบ่งการทำงานของแรงงานระหว่างประเทศ เช่น เอเชีย อาจเป็นบ่อเกิดของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์สำคัญๆ ยุโรปเป็นทางด้านบริการทางการเงิน เป็นต้น”

เมื่อกล่าวถึงกระบวนการที่ส่งผลกระทบต่อการค้าโลก ไปแล้ว รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวง พาณิชย์ ได้กล่าวถึงศักยภาพของประเทศไทยที่จะ รองรับกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ กำลังพัฒนาขึ้นกลางๆ เราไม่เลวจนเกินไป เราไม่ดิ่งจนเกินไป ซึ่งอนาคตทางเศรษฐกิจของไทยขึ้นอยู่กับองค์ ประกอบต่างๆ ดังนี้

ประการแรก พื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ค่อนข้างแข็ง เพราะกระจายฐานการผลิตได้ดี เราไม่ได้ เป็นเกษตรกรรมมากมายนัก เรามีสินค้าบริการ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องการท่องเที่ยว การเงิน การประกันภัยและการ

ขนส่ง เรามีสินค้าอุตสาหกรรมค่อนข้างหลากหลาย รวมทั้งสินค้าอุตสาหกรรมการเกษตร นั้นหมายความว่า การกระจายของพื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นจุดแข็งอันหนึ่งของเรา

ประการที่สอง ที่ตั้งของประเทศไทยเป็นจุดได้เปรียบอีกประการหนึ่งเพราะเราตั้งอยู่ในจุดที่เชื่อมต่อกันของพื้นที่เศรษฐกิจด้านตะวันตก ตะวันออกเหนือและใต้ ทำให้เรามีศักยภาพเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค ดังนั้นเราจะต้องเล่นบทบาทนี้ให้เต็มที่ เป็นศูนย์กลางทั้งการผลิตและการขนส่ง

“ผมยืนยันว่า ถ้าเรามีการพัฒนาสาธารณูปโภคทางการขนส่ง ไม่ว่าจะเป็นสนามบิน ท่าเรือ ให้มีความพร้อมแล้ว เราเป็นศูนย์กลางทางการขนส่งได้ เช่น ท่าเรือแหลมฉบังนั้น ผมเชื่อว่าอีกไม่ช้า เราก็คงแข่งขันกับสิงคโปร์ได้ ไม่ใช่เพราะบริหารการขนส่งเก่ง แต่เพราะเรามีสินค้าที่จะขนส่งมากกว่า ทั้งที่เราผลิตเองและที่จะมาจากจุดต่างๆ ในภูมิภาคนี้”

ประการที่สาม ประเพณีในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของเราเป็นประเพณีที่สร้างวินัยทางการเงิน การคลัง เราไม่ใช่ประเทศที่เลยเถิดแบบสุดกู่ แม้จะพลาดเป็นบางช่วง ความผิดพลาดนั้นเกิดจากความไม่ยืดหยุ่นในเรื่องการบริหาร ไม่ใช่เรื่องของวินัย วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นเพราะเราต้อนรับการเปลี่ยนแปลงของโลกไม่ทัน นี่คือนโยบายที่ผู้บริหารประเทศจะต้องรองรับให้ได้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง

ประการที่สี่ พฤติกรรมของคนในสังคมไทย เช่น พฤติกรรมของคนในการลงทุนด้านการศึกษาส่งลูกไปเรียนหนังสือ พฤติกรรมในการออม การกู้เงินสร้างบ้าน เป็นต้น เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพ เป็นพฤติกรรมของคนในสังคมที่น่าจะมีคนชนชั้นกลางมากขึ้นได้และเป็นชนชั้นกลางที่มีพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เสริมบทบาทของเศรษฐกิจไทยทั้งปัจจุบันและอนาคต

ประการที่ห้า ระบบเศรษฐกิจของเราเป็นระบบเปิด ถือว่าเป็นศักยภาพของเรา เพราะเศรษฐกิจเปิดเป็นระบบที่ถูกบีบบังคับให้ต้องแข่งขันอยู่แล้ว แต่เราจะต้องใช้ระบบเศรษฐกิจเปิดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด นั่นคือ ต้องเปิดให้เต็มรูปแบบ ไม่ใช่เปิดแต่เพียงบางส่วนเปิดเสรีทางการค้าก็ต้องเปิดเสรีทางการลงทุนด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้มีการลงทุนข้ามประเทศด้วย

“เราไม่ต้องไปกลัวว่าจะสูญเสียความเป็นเจ้าของประเทศ เพราะไม่มีใครยกทรัพย์สินสมบัติหนีไปได้ ยกเว้นแต่เข้ามาทำงานแล้วส่งเงินออกนอก เราก็เก็บภาษีเขาให้เขาจ้างคนไทย”

ประการที่หก โครงสร้างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจขณะนี้อยู่ในระหว่างการปรับปรุง แต่ส่วนใหญ่กฎหมายต่างๆ ที่ออกมามากมายเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเสรี ความจริงแล้วมันจะต้องมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการตรวจสอบการทำงาน เช่น กฎหมายที่ควบคุมมาตรฐานด้านบัญชี กฎหมายเกี่ยวกับการ

แข่งขันทางการค้า (ประกาศใช้แล้ว) เป็นต้น เมื่อเศรษฐกิจเปิดเต็มที่ เราจะต้องมีกฎหมายที่สร้างความมั่นใจให้กับคนที่เข้ามาทำงานว่าจะได้รับความเป็นธรรม และให้มีข้อมูลเต็มที่

“เศรษฐกิจในอนาคตที่จะมีโอกาสเข้าไปร่วมได้ดีเราต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีโอกาสได้ข้อมูลเต็มที่ จึงจะทำให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นมาได้ รัฐบาลจะต้องมีผู้ฟังลงไปแบกภาระเองตลอดเวลา แต่ต้องให้เอกชนแบกภาระ โดยเราต้องให้ข้อมูลเต็มที่ นี่คือพื้นฐานของเราที่จะพัฒนาต่อไปได้ในอนาคต”

สำหรับยุทธศาสตร์หลักทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ควรจะทำนั้น นายสุภชัย พานิชภักดิ์ เสนอความเห็นว่

ประการแรก เราจะต้องใช้ประโยชน์จากการที่ไทยเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเรียกอะไรก็ตาม Gateway, Bridgehead หรือ Crossroad เราจะต้องผลักดันเรื่องการเชื่อมโยงเศรษฐกิจต่างๆ ในอนุภูมิภาค ภูมิภาคอาเซียน หรือภูมิภาคที่อยู่รอบๆ เรา เพื่อให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางการขนส่ง การค้า และการเงินของภูมิภาค โดยสร้างโครงสร้างพื้นฐาน สนามบิน ท่าเรือ รถไฟ ถนน ให้เชื่อมโยงกันหมด รวมทั้งเราต้องเปิดเสรีด้วย

ประการที่สอง เราจะต้องใช้ประโยชน์จากการที่เรามีความหลากหลายทางด้าน การผลิตให้มากที่สุด เวลานี้เรามีเขตพื้นที่

แนวคิด... ทิศทาง... การค้าไทย

พิเศษต่างๆมากมาย เช่น เขตอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออก เขตอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลภาคใต้ หรือ เขตอุตสาหกรรมชายฝั่งตะวันตก ซึ่งเราจะต้องบริหารพื้นที่เหล่านี้ให้สามารถเป็นแหล่งผลิตสินค้าแปรรูปที่หลากหลายให้ได้ เช่น สร้างศูนย์กลางการผลิตอุตสาหกรรมขนาดเบาทางชายฝั่งทะเลตะวันออก สร้างเขตอุตสาหกรรมหนักทางชายฝั่งทะเลภาคใต้ เป็นต้น

ประการที่สาม ขณะนี้เราถูกบังคับให้ปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจเพราะเกิดวิกฤต ดังนั้นเราจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจสามารถรองรับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาลงทุนในเรื่องของเทคโนโลยี และรัฐบาลสร้างกรอบของการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ “ยุทธศาสตร์หลักของชาติในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รองรับเรื่อง E-Commerce รองรับการเป็นศูนย์กลางด้านการเงิน เป็นต้น”

ประการที่สี่ ต้องปรับโครงสร้างภาคการเกษตร เพราะทุกวันนี้ภาคเกษตรกรรมของเรามีขีดความสามารถในการแข่งขันน้อยลงเรื่อยๆ เพราะเราผลิตสินค้าเกษตรด้วยความฟุ่มเฟือย ผลิตด้วยความสูญเปล่าไม่คุ้มทุน เราจะต้องโหมอย่างแรงเพื่อดึงภาคเกษตรกลับมา เรื่องนี้เป็นประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ ถ้าเราเอาการเมืองเข้ามาผสมผสานกับเรื่องนี้แล้วจะทำให้

เราแก้ไขปัญหาไม่ได้

ประการที่ห้า การปรับโครงสร้างองค์กรของรัฐเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องรีบทำเพื่อรองรับอนาคต เพราะระบบการทำงานทุกวันนี้ที่เราใช้ระบบคณะกรรมการแล้วมีนายกรัฐมนตรีหนึ่งเป็นประธาน หรือ รองนายกรัฐมนตรี หรือ รัฐมนตรีเป็นประธานบ้าง จะทำงานไม่ได้เต็มที่ เพราะความร่วมมือและการประสานงานระหว่างกระทรวงมีน้อยมาก ในที่สุดแล้วเราจะต้องเอาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปไว้ด้วยกัน หรือเอางานไปทำในที่ที่เกี่ยวกันให้จบ ซึ่งรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ทำได้มาก ทั้งการตั้งองค์กรอิสระ การปรับหน่วยงานของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ได้

ประการที่หก การสร้างสมดุลทางเศรษฐกิจและสังคม ในระหว่างที่พัฒนาทางเศรษฐกิจ เราจะต้องหันมาลงทุนทางสังคม ทางการศึกษา สิ่งแวดล้อม การกีฬา คนชรา รวมทั้งการแก้ไขปัญหาแรงงานให้มีความเท่าเทียมกัน

ประการที่เจ็ด การสร้างบทบาทของไทยในเวทีโลกมากขึ้น เนื่องจากกระบวนการโลกาภิวัตน์และบทบาทของสถาบันระหว่างประเทศจะมีมากขึ้นในอนาคตดังกล่าวข้างต้น เราต้องเข้าไปติดตามและมีส่วนร่วมในการเจรจากำหนดกฎ กติกาการค้าโลกให้มากขึ้น เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประเทศและแสวงหาโอกาสการขยายการค้าและการลงทุนต่อไป

“ในระยะยาวเราจะต้องเปิดเสรีตามทิศทางของโลก ถ้า

เรายังมากอดกันอยู่นู่นตรงนั้นเสรีได้ ตรงนี้เสรีไม่ได้ ตรงนี้เปิดเสรีข้าหนอยลำพังเพียงเท่านี้ เราคงแข่งขันสู้เขาไม่ได้ และในที่สุดรัฐบาลก็ต้องเข้ามาโอบอุ้มด้วยภาระที่สูงมาก แน่หนอนว่ารัฐบาลต้องช่วยเหลือคนด้วยโอกาส แต่ไม่ได้หมายความว่าเมื่อเกิดการลงทุนผิดพลาดด้วยตัวเองแล้ว ต้องให้รัฐถือนโยบายที่จะต้องเข้ามาช่วยเหลือเสมอ คงต้องทำความเข้าใจว่า รัฐบาลอยู่เพื่อรักษากติกา ลงโทษคนที่ทำผิดกติกา ที่รัฐบาลต้องเข้ามาเลี้ยงจะกลับกลายเป็นการบั่นทอนมิให้เติบโตได้อย่าง

ยั่งยืน ยกตัวอย่างเช่น การช่วยเหลือเกษตรกร เราจะต้องช่วยเหลืออย่างถูกวิธีเพื่อให้เกษตรกรหรือชุมชนมีสมรรถภาพที่จะแข่งขันกับโลกภายนอกได้อย่างแท้จริงด้วยการผลิตที่มีต้นทุนต่ำหรือมีผลผลิตที่มีคุณภาพสูงขึ้นมากกว่าการอุดหนุนจากต้นทุนที่สูงเกินไปซึ่งเราจะเห็นได้ว่าการช่วยเหลือแบบดังกล่าว ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำได้ ภาระที่เกิดขึ้นจากการอุดหนุนมิได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เป็นอนาคตของเกษตรกรอย่างที่เราทุกคนต้องการ

ในยุคต่อไปนั้น เราจะต้องต่อสู้อยู่บนเวทีการค้าโลก มิใช่สู้ที่บ้านของเราอีกต่อไป และการเตรียมพร้อมทั้งทางเศรษฐกิจและความคิดจะเป็นหัวใจสำคัญของการปรับเปลี่ยนตนเอง

นายชวน หลีกภัย
นายกรัฐมนตรี
อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
ปี พ.ศ. ๒๕๒๔

กระทรวงพาณิชย์ เป็นหนึ่งในหลายกระทรวงที่นายชวน หลีกภัย ไปนั่งบริหารสั่งสมประสบการณ์ก่อนก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดทางการเมืองไทย แม้จะผ่านไปนานกว่า ๒๐ ปีแล้ว แต่ความทรงจำของท่านยังแจ่มชัดเหมือนเหตุการณ์เพิ่งผ่านไปไม่กี่วันมานี้เอง

“ในยุคที่ผมนั่งบริหารราชการกระทรวงพาณิชย์นั้น เป็นยุคน้ำมันแพง มีวิกฤตที่ทำให้ราคาน้ำมันสูงถึงบาร์เรลละ ๓๐ เหรียญสหรัฐฯ เป็นช่วงที่มีการลดค่าเงินบาท ๒ ครั้ง”
ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากวิกฤตการณ์น้ำมันโลกในครั้งกระนั้น ทำให้สถานะเศรษฐกิจของประเทศชะลอ

ตัวลง ทั้งการค้าภายในและการค้าระหว่างประเทศขาดดุล การค้ามหาศาลพร้อมกับเกิดสภาวะเงินเฟ้ออย่างแรงภายในประเทศ รัฐบาลตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยการลดค่าเงินบาทถึง ๒ ครั้งภายในปี ๒๕๒๔ เพื่อเพิ่มความสามารถการส่งออกให้แข่งขันได้ในตลาดโลก ซึ่งในช่วงเวลานั้นก็มีปัญหาการกีดกันทางการค้าอยู่ไม่น้อย ประเทศคู่ค้าของไทยมีการใช้มาตรการทางภาษีและกำหนดโควตាកีดกันสินค้าไทย

“ภารกิจของกระทรวงพาณิชย์ที่หนักมาก ๆ ในตอนนั้นก็คือ การแก้ไขปัญหาราคาสินค้าเกษตรที่ตกต่ำให้มีราคาดี และจะต้องทำให้ประชาชนซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในราคาต่ำ ซึ่งเป็นภารกิจที่สวนทางกัน... ในตอนนั้นสถานการณ์ราคาสินค้าเกษตร

ตกต่ำ เราพยายามยกระดับราคาสินค้าเกษตร แต่แก้ไขได้ยากเพราะสภาพการเงินของประเทศมีข้อจำกัด เราไม่มีเงินสัปดาห์เข้าไปแทรกแซงราคาในตลาดได้ แต่คอยกำกับดูแลกฎเกณฑ์ กติกา และเงื่อนไขให้รองรับสถานการณ์การค้าได้..” อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เมื่อปี ๒๕๒๔ กล่าว

เมื่อเวลาผ่านไป ๒๐ ปี อดีตรัฐมนตรีผู้กลายเป็นนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน กล่าวเปรียบเทียบการบริหารพาณิชย์ในยุคก่อนกับยุคนี้ว่าสถานการณ์เศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงไปมากมายจากเมื่อก่อน ทำให้เกิดกฎเกณฑ์ และกติกการค้าที่ซับซ้อนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเกิดของเขตเศรษฐกิจการค้าที่ประเทศต่างๆ รวมตัวก่อตั้งขึ้นมา เช่น ASEAN, APEC, EU, NAFTA นอกจากนี้ ยังเกิดองค์กรระหว่างประเทศที่คอยกำกับดูแลการค้าการลงทุนขึ้นมาอีกหลายองค์กร ทำให้สถานการณ์แข่งขันทางเศรษฐกิจการค้ารุนแรงเป็นทวีคูณ มีมาตรการกีดกันทางการค้าแบบใหม่ๆ เพิ่มขึ้นจากการกีดกันด้วยภาษีอากร เช่น สิทธิมนุษยชน สุขอนามัย สิ่งแวดล้อม รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานสินค้านำเข้าส่งออกไว้สูงเกินไป อีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการค้ายุคนี้คือ มีการนำเอาเทคโนโลยีด้านสารสนเทศเข้ามาใช้ในการเพิ่มศักยภาพทางการค้ามากขึ้น ดังที่รู้จักกันดีในนาม E-Commerce หรือ

พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์นั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมแล้วสภาพเศรษฐกิจไทยที่เปลี่ยนไปตามเศรษฐกิจโลกนั้น ทำให้เศรษฐกิจของเราเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก การค้าระหว่างประเทศกลายเป็นเรื่องสำคัญ โครงสร้างสินค้าส่งออกเปลี่ยนจากสินค้าเกษตรกรรมมาเป็นสินค้าอุตสาหกรรม รายได้จากการส่งออกของประเทศเพิ่มขึ้นกว่า ๑๓ เท่าตัว เมื่อเทียบปัจจุบันกับ ๒๐ ปีก่อน

สำหรับความสำเร็จทางการค้าระหว่างประเทศของไทยในรอบ ๒๐ ปีที่ผ่านมาถึงปัจจุบันนั้น ท่านนายกรัฐมนตรี สรุปถึงศักยภาพที่สำคัญของไทยว่า แม้ว่าในปี พ.ศ.๒๕๓๙-๒๕๔๑ เราจะมีวิกฤตเศรษฐกิจ แต่เมื่อปี ๒๕๔๒-๒๕๔๓ การส่งออกเริ่มดีขึ้น โดยมีปัจจัยสำคัญๆ ที่ทำให้เป็นเช่นนั้น เช่น ประเทศไทยมีความหลากหลายของสินค้าส่งออก ทั้งภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม ประเทศไทยได้เปรียบในเรื่องทำเลที่ตั้งเป็นประตูการค้าของภูมิภาค ประเทศไทยมีตลาดส่งออกกระจายกันอยู่ทั่วไปอย่างสมดุล สามารถบรรเทาความผันผวนของการส่งออกได้ นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้หลักอีกด้านหนึ่ง

“แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ทำให้เราได้เปรียบในการแข่งขันทางการค้าหลายประการเริ่มลดลง” นายกรัฐมนตรีกล่าวอย่างเป็นห่วง โดยได้ขยายความว่า

ประการแรก ความได้เปรียบด้านแรงงานราคาต่ำเริ่มหมดไป เราประสบปัญหาการแข่งขันกับประเทศที่มีค่าแรงงานต่ำกว่า อย่างจีน อินเดีย เวียดนาม

ประการที่สอง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อการผลิตเริ่มร่อยหรอหมดไป ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องเร่งมือดำเนินนโยบายเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งภาคราชการและเอกชน ปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมให้หลากหลายและสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก เร่งพัฒนาขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาช่วยยกระดับสินค้าไทย พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าการลงทุนให้พร้อม โดยดำเนินการบริหารจัดการสิ่งเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส

เมื่อย้อนถึงภาพการค้าในอดีตและปัจจุบันแล้ว ท่านนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวถึงอนาคตทางการค้าของไทยว่า ประเทศไทยยังคงดำเนินนโยบายการค้าเสรีต่อไปภายใต้พันธกรณีที่มีต่อประเทศสมาชิกในกรอบการค้าพหุภาคีต่างๆ ทั้งองค์การการค้าโลก อาเซียน และเอเปค ที่เราผูกพันไว้ซึ่งนับวันจะต้องเปิดเสรีทางการค้าในสาขาต่างๆ มากขึ้น ทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ ดังนั้นเราจะต้องเร่งพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้า

และบริการให้ทัดเทียมกับนานาประเทศเพื่อรองรับการเปิดเสรีเต็มรูปแบบ

นายชวน หลีกภัย ได้เพิ่มเติมความเห็นที่ว่า “การแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ จะส่งผลกระทบต่อการค้าภายในประเทศด้วย โดยเราจะทำให้การแข่งขันเป็นสิ่งที่สร้างความเป็นธรรมให้กับผู้บริโภคแทนการควบคุมราคาสินค้าอย่างที่เคยทำมา”

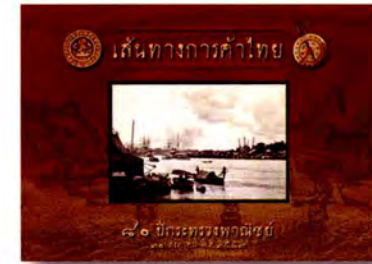
ในประเด็นสุดท้ายที่อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์กล่าวถึงก็คือ บทบาทของกระทรวงพาณิชย์ที่ดำเนินมาครบรอบ ๘๐ ปี และยังคงก้าวเดินไปเบื้องหน้าท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงว่า กระทรวงพาณิชย์ต้องเปลี่ยนจากการควบคุมมาเป็นการส่งเสริม ต้องร่วมมือใกล้ชิดกับเอกชนและผู้บริโภคในการแก้ไขอุปสรรคและข้อจำกัดทางการค้า ปรับปรุงกฎหมายพัฒนาบุคลากรทางการเจรจาทางการค้า สร้างความเป็นธรรมในการแข่งขันและการคุ้มครองผู้บริโภค ด้วยการใช้กฎหมายต่างๆ ที่มีอยู่เป็นเครื่องมือ เช่น พ.ร.บ. การแข่งขันทางการค้า พ.ร.บ. ว่าด้วยสินค้าและบริการ พ.ร.บ. การตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน ซึ่งสินค้าจากต่างประเทศ พ.ร.บ. สิทธิบัตร รวมทั้งการปรับปรุงองค์กรต่างๆ ให้มีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพและเป็นอิสระในการดำเนินงาน ซึ่งในระยะต่อไปคงจะมีการปรับปรุงโครงสร้างของกระทรวงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง

ขอให้ร่วมมือกันครบวงจรยิ่งขึ้น

“ผมว่าแนวทางดังกล่าวนี้ เป็นภารกิจของกระทรวงพาณิชย์ เพื่อตอบสนองความสัมพันธ์ทางการค้าของไทยและต่างประเทศให้ไปด้วยดี ซึ่งผมมีความชื่นชมที่กระทรวงได้ทำมาโดยตลอด ผมเชื่อมั่นว่าด้วยศักยภาพของกระทรวงแห่งนี้จะทำให้กระทรวงพาณิชย์เป็นหลักที่ทำให้การค้าของไทยเจริญก้าวหน้าและขยายการค้าของเราไปต่างประเทศทั่วโลกมากยิ่งขึ้นครับ”

นายชวน หลีกภัย ได้กล่าวให้กำลังใจข้าราชการกระทรวงพาณิชย์ในท้ายที่สุด

ISBN : ๙๗๔-๗๘๐๐-๘๒-๙

ชื่อหนังสือ : เส้นทางการค้าไทย

ผู้จัดทำ : กระทรวงพาณิชย์

ข้อมูล-ภาพประกอบ : ภาพสำนักพระราชวัง
กระทรวงพาณิชย์
หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
หอสมุดแห่งชาติ

ประสานงาน และประชาสัมพันธ์ : บริษัท คิธ แอนด์ คิน คอมมิวนิเคชั่น แอนด์ คอนซัลแตนท์ จำกัด

ออกแบบ : บริษัท คิด-ไท จำกัด
๒๓๘/๔ ซอยสายน้ำผึ้ง ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตย เขตคลองเตย
กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐ โทร. ๖๖๓-๓๒๒๖-๙

เพลท : บริษัท เอ็น เอส ซี สแกน แอนด์ ปรินท์ จำกัด โทร. ๘๐๓-๒๓๖๑-๕

พิมพ์ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา โทร. ๗๕๑-๗๔๖๘

พิมพ์เมื่อ : ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๓ ที่ระลึกเนื่องในวันสถาปนากระทรวงพาณิชย์ ครบรอบ ๘๐ ปี

พิมพ์ครั้งที่ : ๑

จำนวน : ๕,๐๐๐ เล่ม

---

๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

๒๕๖๓-๒๕๕๓

กระทรวงพาณิชย์

